

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

Nimetşinas

YAYIN YÖNETMENİ

EMİNE GÜRSOY NASKALİ

HAZIRLAYANLAR

A. MEVHİBE COŞAR - AHMET AKDAĞ - KUBAN SEÇKİN

Türk Dil Kurumu Yayınları

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

NİMETŞİNAS

Gürpınar, Hüseyin Rahmi (1864-1944)

Nimetişinas / Hüseyin Rahmi Gürpınar; hazırlayanlar: A. Mevhibe Coşar, Ahmet Akdağ, Kurban Seçkin; yayın yönetmeni: Emine Gürsoy Naskali.--Ankara: Türk Dil Kurumu, 2021.

219 s.; 21 cm.— (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları; 1387)

ISBN 978-975-17-4804-1

1. Türk Romanı 2. Türk Edebiyatı—Roman I. Coşar, A. Mevhibe (haz.) II. Akdağ, Ahmet (haz.) III. Seçkin, Kuban (haz.) IV. Naskali, Emine Gürsoy (yayın yönetmeni) V. e.a

813.317

Türk Dil Kurumu Yayınları

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

NİMETŞİNAS

Yayın yönetmeni
Emine Gürsoy NASKALI

Hazırlayanlar
A. Mevhibe COŞAR - Ahmet AKDAĞ - Kuban SEÇKİN

Ankara, 2021

Atatürk Kùltür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
Türk Dil Kurumu Yayınları: 1387

NİMETŞİNAS

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

*

Yayın Yönetmeni:

Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALİ

*

Hazırlayanlar:

Prof. Dr. A. Mevhibe COŞAR

Dr. Ahmet AKDAĞ - Dr. Kuban SEÇKİN

*

Metin Denetimi:

TDK - Sevde GÜREL

*

Sayfa ve Kapak Tasarımı:

TDK - Mehmet GÜVEN

*

Birinci baskı: Ankara, Mart 2021

ISBN: 978-975-17-4804-1

*

Dağıtım:

Türk Dil Kurumu

Atatürk Bulvarı No.: 217

06680 Kavaklıdere/ANKARA

Telefon: +90 (312) 457 52 00

Belgegeçer: +90 (312) 468 07 83

Genel ağ: <http://tdk.gov.tr>

*

©5846 sayılı Yasa'ya göre
eserin bütün yayın, çeviri ve alıntı hakları
Türk Dil Kurumuna aittir.

İçindekiler

Sunuş • 7

Giriş • 31

İthaf • 33

Nimetşinas • 37

Sunuş

Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864-1944)

Yaşamı

Hüseyin Rahmi, 1864'te İstanbul'da Ayazpaşa'da doğdu.¹ Hünkâr yaveri Mehmet Sait Paşa'nın oğludur. Okur yazar bir kadın olan annesi 22 yaşında veremden vefat ettiğinde Hüseyin Rahmi üç yaşındaydı. Annesinin ölümü üzerine Girit'te görevde bulunan babasının yanına gönderildi ancak babasının yeniden evlenmesiyle altı yaşındayken anneannesinin yanına İstanbul'a geldi.

Yakubağa Mektebi, Beyazıt'taki Mahmudiye Rüştüyesi ve idadide okuyan Hüseyin Rahmi, tarihçi Abdurrahman Şeref Bey'in himayesiyle Mekteb-i Mülkiyeye girdi (1878). Okulun ikinci sınıfında iken ağzından kan gelince yani verem belirtisi üzerine Hüseyin Rahmi öğrenimini yarıda bıraktı (1880). Kısa bir süre Adliye Nezareti Ceza Kaleminde memur, Ticaret Mahkemesinde aza mülazımı olarak çalıştı. Hayatını kalemiyle kazanmaya karar verince 1887'de *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde yazmaya başladı. Sonra, *İkdam* ve *Sabah* gazetelerinde çevirmen ve yazar olarak çalıştı. II. Meşrutiyet Dönemi'nde 37 sayı süren *Boşboğaz ile Güllabi* adlı bir gazete çıkardı. İbrahim Hilmi Bey ile birlikte çıkardığı *Millet* gazetesi de uzun ömürlü olmadı. Bundan sonra çalışmalarını *İkdam*, *Söz*, *Za-*

¹ Hüseyin Rahmi'nin hayatını anlatan en doyurucu kaynak: Abdullah Harmancı: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Öyküleri ve Öykücülüğü*: Konya 2010, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.

man, Vakit, Son Posta, Milliyet ve *Cumhuriyet* gazetelerinde neşretti. Türkiye Büyük Millet Meclisine 5. ve 6. dönem Kütahya milletvekili olarak katıldı (1936-1943). Ömrünün son yıllarını, 1924'te Heybeliada'da yaptırdığı evde geçirdi. 1944'te yaşama veda etti. Heybeliada'daki Abbas Paşa Mezarlığı'na defnedildi.

Hüseyin Rahmi'nin Heybeliada'daki evi müze olarak düzenlenmiştir.

Yazarlığı

Hüseyin Rahmi Gürpınar; Tanzimat, Servet-i Fünun, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde eser vermiş bir yazarımızdır.

Yazarlığa 1884'te *Ceride-i Havadis*'te yayımlanan “Bir Genç Kızın Âvâze-i Şikâyeti” ve hemen ardından “İstanbul'da Bir Frenk” hikâyesiyle adım atar. İlk romanı *Şık*'ı (*Ayna*) 1887'de tamamlar ve Ahmet Mithat Efendi'nin çıkardığı *Tercüman-ı Hakikat*'e gönderir. Ertesi gün romanın gazetede tefrika edileceği ve Ahmet Mithat'ın kendisini matbaaya çağırdığı haberi gelir. Hüseyin Rahmi, Ahmet Mithat ile karşılaşmasını şöyle anlatır: “Hazretin huzuruna büyük bir helecanla çıktım. Gür kaşlı, kara sakallı, iri yarı, heybetli bir zat... Beni görünce ilk sorusu şu oldu:

— Kimsin sen çocuğum?

— *Şık* yazarı Hüseyin Rahmi.

Korktuğuma uğradım. Efendi'nin yüzünde derhâl bir güvensizlik gülümsemesi belirdi. [...] Bana pek alaycı gelen bir sesle:

— Oğlum, senin ağzın daha süt kokuyor. Bu roman usta işi. Senin ne kalemin ne yazı gücün ne deneyimin ne de görgün henüz bunu yazmaya yeterli değil. Bu gerçek görünüyor. Sen böyle bir şey tasvirine özenabilirsin ama tek başına başaramazsın. Sana bir yardım eden var. Baban mıdır, ağabeyin midir, arkadaşın mıdır, o kimdir? Söyle...

[...] Koca Ahmet Mithat Efendi'nin bu suçlaması karşısında küçüldüm, büzüldüm, hiçbir söz bulamadım. Sonunda gözlerimden dökülen iki damla, hüzünlü bir yanıt yerine geçti. Bu saf, masumca ağlayışım Efendi'ye dokundu, hemen:

— Ağlama... Ağlama, inandım... dedi."²

Böylece Hüseyin Rahmi, edebiyat dünyasına Ahmet Mithat Efendi'nin desteğiyle girmiş olur. Ahmet Mithat, Hüseyin Rahmi'yi kızıyla evlendirmeyi düşünecek kadar beğenmekte ve sevmektedir. Hüseyin Rahmi bu evlenme teklifini nazikçe reddeder ve ömrü boyunca hiç evlenmez.

İlk romanın bu kadar büyük bir ün kazanmasına Hüseyin Rahmi de hayret eder. Ahmet Mithat bu ünün sebebini şöyle açıklar: "Oğlum, senin kafandan daha çok şeyler doğacak gibi görünüyor. Eserinin en büyük erdemi, okuyanları kahkahalarla güldürmesidir."³

Romanlarındaki karakterler ve konular

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanlarındaki karakterler toplumun her kesiminden, her yaş grubundan seçilmiştir: İstanbul hanımefendileri, İstanbul beyefendileri, evlatlıklar, öksüz ve yetimler, yoksullar, dadılar, kalfalar, kâhyalar, bürokratlar, küçük memurlar, polisler, yazarlar, Mülkiyeliler, hukukçular, askerler, doktorlar, eczacılar, tüccarlar, öğretmenler, din adamları, politikacılar, şairler, müzikseverler, ressamalar, tiyatrocular, sporcular, harp zenginleri, vurguncular, mirasyediler, iç güveyiler, dullar, gayrimeşru çocuklar, dolandırıcılar, dilenciler, eşkıyalar, fahişeler, metresler, muhabbet tellalları, hovardalar, şıpsediler, fedakârlar, iffetsizler, namussuzlar, alafanga tipler, dejenere tipler, züppe tipler, dedikoducular, fettanlar, Fransızlar, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Ruslar, vb.

² *Şık* romanının ikinci baskısının (1920) girişinden alıntıdır. [Kemal Bek'in *Billur Kalp*'e yazdığı ön sözden aktarılmıştır (Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Billur Kalp*, Özgür Yayınları, 2005).]

³ Kemal Bek'in *Billur Kalp*'e yazdığı ön sözden aktarılmıştır.

Romanlarda bu karakterler gerçek hayattaki gibi konuşturulurlar. Eğitimlerine uygun söz dağarcıkları, ağız özellikleri, şiveleri, ifade biçimleri, kullandıkları argo sözler yazıya geçirilmiştir.

Romanlarının konuları şöyle sınıflandırılabilir:⁴

1. Türk toplumunun geleneklerine tezat teşkil ettiği için gülünç durumlara düşen, alafranga, züppe ve dejenere tiplere yer veren eserler: *Şık, Mürebbiye, Metres, Şıpsavdi, Tutuşmuş Gönüller, Gönül Bir Değirmendir Sevda Öğütür, Dirilen İskelet, Kaderin Cilvesi, Can Pazarı*.

2. Himayeden mahrum, zavallı, âciz kimseleri, sorunlarını ve düştükleri kötü durumları ele alan eserler: *İffet, Nimetsinas, Hakka Sığındık, Billur Kalp*.

3. Batıl şeylere inanan ve birtakım fantastik unsurların etkisinde kalan tipleri konu edinen eserler: *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç, Gulyabani, Cadı, Efsuncu Baba, Muhabbet Tilsımı, Mezarından Kalkan Şehit, Şeytan İşi*.

4. Karı koca geçimsizliklerini ve bunların zeminini hazırlayan çeşitli faktörleri işleyen eserler: *Mutallaka, Tebessüm-i Elem*.

5. Kadının veya erkeğin isteğine aykırı olarak yapılan evlilikleri ve bunların olumsuz neticelerini konu alan eserler: *Muadele-i Sevda, Tesadüf, Sevda Peşinde, Son Arzu*.

6. Yaşlı erkeklerle evlendirilen genç kızların fizyolojik ve ruhsal çırpınmalarını, ev içindeki veya dışındaki kendi yaşlıları delikanlılarla gayrimeşru münasebetlerini, türlü maceralarını ve neticede tam anlamıyla ahlaki düşüşlerini sergileyen eserler: *Toraman, Cehennemlik, Dünyanın Mihveri Kadın mı, Para mı?, Namuslu Kokotlar*.

7. Toplumu temelinden sarsan sosyal meselelerin en mühimlerinden birini teşkil eden fuhşu, realist ölçüler içerisinde gözler önüne seren eserler: *Hayattan Sayfalar, Kokotlar Mektebi*.

⁴ bk. Önder Göçgün: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*: Ankara 1987, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları no.: 722, Kültür Eserleri Dizisi no.: 63.

8. Felsefeyi hareket noktası kabul ederek dünya ve ahiretle ilgili çeşitli hadiselerle uğraşan filozof tavırlı kimseleri, onların fikir ve ruh yapılarını, anlayışlarını, davranış özelliklerini, eğilimlerini ve ideallerini ele alan eserler: *Deli Filozof, İnsanlar Önce Maymun muydu?*

9. Ruhsal bakımdan hasta tipleri ve onların toplum içerisindeki son derece olumsuz, zararlı hareketlerini, bir psikolog titizliğiyle tahlil ve tenkit eden eserler: *Ben Deli miyim?, Utanmaz Adam.*

10. İlerlemiş yaşlarına rağmen, hâlâ olgunlaşmamış ve kendilerini sadece cinsel içgüdülerine teslim etmiş tipleri, yer yer hicvederek ele alan eserler: *Evlere Şenlik, Kaynanam Nasıl Kudurdu?*

11. Tehditle para sızdırmak amacıyla kaçırılan insanları ve onlara türlü eziyetler çektiren eşkıyayı konu alan eserler: *Eşkıya İnde.*

12. Baştan sona polisiye bir nitelik taşıyan, gerilimi yüksek eserler: *Kesik Baş.*

13. Ruhçuluk ve bu nedenle ruhçuluğa inanan kimselerin geçirdikleri sarsıntıları konu alan eserler: *Ölümler Yaşıyor mu?*

14. Çeşitli psikolojik zikzaklar çizerek çareyi canlarına kıymakta bulan ve neticede intihar manyasına tutulan zavallıları ve onların bu hâllerini tasvire yönelik eserler: *Ölüm Bir Kurtuluş mudur?*

Hüseyin Rahmi'nin romanları sürükleyicidir, okuyucuyu son noktaya kadar merak içinde tutar. Romanları ve hikâyeleri önce gazete tefrikası olarak yayımlanmış, sonradan kitap olarak basılmıştır. Eserlerinin kitap olarak basım tarihi, bazen kaleme alınış tarihinden epey sonradır hatta bazı yazıları, ölümünden sonra kitap olarak basılmıştır. 1960 sonrasında roman ve hikâyelerinin sadeleştirilmiş baskıları yapılmıştır. Hüseyin Rahmi; seçtiği konular, akıcı üslubu, kıvrak Türkçesi, mizahi yaklaşımı, gerçekçiliği dolayısıyla ilgiyle takip edilen, çok okunan ve sevilen bir yazar olmuş ve pek çok eser vermiştir.

Eserleri

Romanlar: *Ben Deli miyim?*; *Billur Kalp*; *Bir Muadele-i Sevda*; *Cadı*; *Can Pazarı*; *Cehennemlik*; *Deli Filozof*; *Dirilen İskelet*; *Dünyanın Mihveri Para mı Kadın mı?*; *Efsuncu Baba*; *Eşkya İninde*; *Evlere Şenlik*, *Kaynanam Nasıl Kudurdu?*; *Gönül Bir Yeldeğirmenidir Sevda Öğütür*; *Gulyabani*; *Hakka Sığındık*; *Hayattan Sayfalar*; *İffet*; *İnsanlar Maymun muydu?*; *Kaderin Cilvesi*; *Kesik Baş*; *Kokotlar Mektebi*; *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç*; *Metres*; *Tesadüf*; *Mezarından Kalkan Şehit*; *Muhabbet Tılsımı*; *Mürebbiye*; *Namuslu Kokotlar*; *Nimetsinas*; *Ölümler Yaşıyor mu?*; *Ölüm Bir Kurtuluş mudur?*; *Sevda Peşinde*; *Şeytan İşi*; *Şık*; *Şıpsavdi*; *Son Arzu*; *Tebessüm-i Elem*; *Toraman*; *Tutuşmuş Gönüller*; *Utanmaz Adam*.

Hikâyeler: *Açlıktan Ölmemenin Çaresi*; *Ada Vapurunda*; *Aferin Hayrullah (=Bravo Hayrullah)*; *Ahlak Humması*; *Allah Gönülüne Göre Versin*; *Annemin Ölümü*; *Asansör*; *Balta ile Doğuran Böyle Doğurur*; *Benim Babam Kindir?*; *Bir Açın Ruznamesinden Birkaç Yaprak (=Bir Açın Günlüğünden Birkaç Yaprak)*; *Bir Genç Kızın Âvâze-i Şikâyeti*; *Bir Haşiyenin İtirafatı*; *Bir Muamma*; *Bir Oburun Mücadele-i Nefsiyesi*; *Bir Seyahat-ı Acibe (=İki Hödüğün Seyahati)*; *Bugün Ne Yiyeceğiz?*; *Büyük Ana*; *Büyük Bir İbret Dersi*; *Büyük Bir Nedamet (=Büyük Bir Pişmanlık)*; *Büyük Günah*; *Çocuğumun Babası*; *Çocuklara Yasak*; *Ecir ve Sabır*; *Er Kişi Niyetine*; *Erkeğe Galebe Reçetesi*; *Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Mütahasıs (=Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Uzman)*; *Eşkya Oyunu*; *Eti Senin Kemiği Benim*; *Falaka*; *Fırkacı (=Partici)*; *Galip ve Mağlup Vaziyeti (=Yenme ve Yenilme Durumu)*; *Garip Kaldığımız Günlerde*; *Gönül Ticareti*; *Gugular*; *Hangisi Daha Zevkli?*; *Hattı İstiva (=Kadayıfçı Yusuf)*; *Hayvanat Mitingi*; *Heybeliada Merkeplerinin Grevi*; *Horoza Ses Talimi (=Horoza Ses Eğitimi)*; *İhtiyar Muharrir (=Yaşlı Yazar)*; *İki Külhani Arasında*; *İki Loğusa*; *İmrenilecek Bir İntihar (=İmrenilecek Bir Ölüm)*; *İstanbul'da Bir Frenk*; *İstanbul'un Esareti Günlerinden Bir Hatıra (=İstanbul'un Esirliği Günlerinden Bir Anı)*; *Kadını Müdafaanın Cezası (=Kadını Savunmanın Cezası)*; *Kadının Erkeğe Galabesi*; *Kadınlar Mebusu*; *Kadınlar Vaizi*; *Kanlı*

Eldiven; Katil Puse (=Öldüren Öpücük); Kayınpeder Kayınvalide Kendi Odalarında, Mahdum Bey Zevcesiyle Odasında (Kayınpeder-Kayınvalide; Kaynata-Kaynana); Kedi Yüzünden; Kedim Nasıl Öldü?; Kılıbık; Kıpti Düğünü; Kırço; Kiralık Vücut; Kocasını İçin Deli Divane; Kocasını Boşayan Hürmüz Hanım; Kumru ile Büyükhanımın Mükamelesi; Lakırdı Beynimizde (=Söz Aramızda); Lekeleli Humma Şüphesi (=Lekeli Humma Kuşkusu); Melek Sanmıştım Şeytanı; Menekşe Kalfa'nın Müdafaaanamesi; Meyhanede Hanımlar (Meyhanede Kadınlar); Mırnav... Mırnav; Misafir; Mutallaka (Boşanmış Kadın); Mübareğin Kuyruğu; Müslüman Mahallesinde Bu İş Olur mu?; Namusla Açlık Meselesi; Nasıl Dolandırıcı Oldum?; Nasıl Öldürdüler?; Nergis Hanım'la Fehmi Bey; Nurker Hanım'dan Mektup; Ölü Diri Getirir; Refia Hanım'ın Köftesi; Sahte Doktor; Samatya Tramvayında Topa Yirmi Kala; Sigarayı Nasıl Terk Ettim? (=Sigarayı Nasıl Bıraktım?); Sirkeci Lokantalarında İftar; Sokakta; Sonbahar Göçleri; Şullukla Züppe; Şehirde Bir Şekavet; Tehlike Karşısında Keçi Fil Oluyor; Tensikat-ı Beytiye (=Evde Tensikat, Ev Masraflarını Kısıtlama); Ters Konuşma; Tımarhane Şairlerin, Filozofların Mabedidir; Tosun; Tövbeler Tövbesi; Tünelde İlk Çıkış; Türkân Hanım'dan Mektup; Uçurumun Kenarında; Üç Misal; Varda İspanyol Geliyor!; Yanık Dolma; Yankesiciler (=El Elden Üstündür); Yankesiciler Kulübü; Yeni Diyojen; Zarafet ile Tekir; Zavallı Halime; Zavallı Katil; Zavallı Şair.

Kısa yazıları: *Arzın Yuvarlaklığına İnanmıyor; Bakkal Bodasakı'den Hüseyin Rahmi Bey'e Mektup; Balık Pazarı; Bir Maymunun İntiharı; Boykotajın Telakki-i Değeri; Dağların Şenliği; Döşekten Bir Sada (=Döşekten Bir Sesleniş); Gökten Köpek mi Yağıyor?; Halkın Saflığı; Hanımların Ökçesi - Beylerin Öfkesi; Hayat ve Ölüm; Heybeli Yangını; Horoz Ailesi Sinirli Hanımın Mektubu; İğneli Fıçı; İlk Orucum; İnsan Çekiştiren Eski Vaizler; Kanatsız Uçak Yelkensis Gemi; Kanımızı Emeler; Karıncalarla Savaştayım; Pis Bir Vak'a; Taharet Meraklısı (=Temizlik Meraklısı); Üfürükçülüğüm; Yazarlar Nasıl Ölüyor?; Yeni Bir Gazetenin Çukur Düşünceleri.*

Hüseyin Rahmi'nin hikâye antolojileri: *Kadınlar Vaizi (1920); Meyhanede Hanımlar (1924); Namusla Açlık Meselesi (1933); Ka-*

til Buse (1933); *İki Hödüğün Seyahati* (1933); *Tünelden İlk Çıkış* (1934); *Gönül Ticareti* (1939); *Melek Sanmıştım Şeytanı* (1943); *Eti Senin Kemiği Benim* (1963).

Oyunlar: *Gülbahar Hanım* (kayıp); *Hazan Bülbülü*; *Kadın Erkekleşince*; *Tokuşan Kafalar*; *İki Damla Yaş*.

Sanat ve edebiyat konulu yazıları: *Cadı Çarpıyor*; *Şekavet-i Edebiyat*.

Derlemeler: *Müntahabat-ı Hüseyin Rahmi*, 3 cilt (1899), *Sanat ve Edebiyat* (1972), *Mektupları ve Tiyatro Eleştirileri* (1998), *Gazetecilikte İlk Yazılarım* (1999), *Gazetecilikte Son Yazılarım 1* (2001), *Gazetecilikte Son Yazılarım 2* (2002), *Gazetecilikte Son Yazılarım 3* (2004), *Gazetecilikte Son Yazılarım 4* (2006).

Çeviri romanlar: Emile Gaboriau'dan *113 Numaralı Cüzdan* (1889), *Bir Kadının İntikamı* (1891), *Batinyollu İhtiyar* (1891), Jules Arsène Arnaud Claretie'den *Paris'te Bir Teehhül* (1892), Alfred de Musset'den *Frederick ile Bernerette* (1896), Paul de Kock'tan *Biçare Bakkal* (1903).

Çeviri hikâyeler: *Arsızlık Eden Cezasını Bulur*; *Baba Kornil'in Mühim Bir Sırrı*; *Bir Sehv-i Rü'yet*; *Bir Zeki Rehnüma*; *Garip Bir Mektup*; *Hâli Zamanı Olmayan Adam*; *Hasta Çocuk*; *İki Öksüz*; *Kedilenmek İlleti*; *Kim İki Bin Dolar Kazanmak İster?*; *Münzevi Rahip* (=Köşeye Çekilmiş Rahip); *Ne Boş Hayal İmiş*; *Rahibin Merkebi* (=Papazın Eşeği); *Sadakat*; *Şeytanın Karısı*; *Zavallı Cambaz*.

Kaynaklar

- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Arasında I”, *Akşam*: 1944, no.: 9151, 11 Nisan 1944.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Arasında II”, *Akşam*: 1944, no.: 9152, 12 Nisan 1944.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Arasında III”, *Akşam*: 1944, no.: 9153, 13 Nisan 1944.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Karşısında”, *Yeditepe*: 1964, S 8, s. 6-7.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Karşısında”, *Yeditepe*: 1964, S 9, s. 10-11.
- ÂDİL, Fikret: “Hüseyin Rahmi”, *Yeni İstanbul*: 7 Mart 1961.
- ÂDİL, Fikret: “Türk Edebiyatının Büyük Kaybı”, *Tanin*: 11 Mart 1944.
- AHMED MİDHAT: “Muhâbere-i Aleniyye”, *Tercüman-ı Hakikat*: 1888, no.: 2858, 2 Rebiü’l-âhir 1304/1888.
- AKAGÜN, Oya: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Dört Romanında Dejenere Tipler*: Erzurum 1966, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı lisans tezi.
- AKBAL, Oktay: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Yeditepe*: Ağustos 1964, no.: 100.
- AKBAL, Oktay: *Konumuz Edebiyat*: İstanbul 1974, Varlık Yayınevi, S 1817, s. 9-16.
- AKGÜN, Adnan: “Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Edebiyatçılarımızın Resmî Hâl Tercümeleleri VII: Hüseyin Rahmi Bey”, *Yedi İklim*: Şubat 1993, S 35, s. 45.
- AKTAŞ, Şerif: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Büyük Türk Klâsikleri*: 1990, Ötüken Neşriyat, C 10, s. 237-243.
- AKYÜZ, Kenan: *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*: İstanbul 1995, İnkılap Kitabevi.

- ALANGU, Tahir: "Hüseyin Rahmi'nin Romancılığı", *Değirmen*: Nisan 1944, Y 2, S 12.
- ALANGU, Tahir: "Hüseyin Rahmi", *Ataç*: Ekim 1964, C 3, S 29-30, s. 3-7.
- ALANGU, Tahir: "W. Shakespeare ile Hüseyin Rahmi", *Cumhuriyet*: 11 Haziran 1964.
- ALANGU, Tahir: *100 Ünlü Türk Eseri*: Milliyet Yayınları, C 2, s. 823-847.
- ALÇIÇEK, Esin: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hikâyeciliği*: İzmir 2010, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- ALİ RAUF: "Hüseyin Rahmi Ne Bıraktı?", *Tanin*: 18 Mart 1944.
- ALPASLAN, Gonca Gökalp: *XIX. Yüzyıl Yazılı Anlatılarında Sözlü Kültür Etkileri*: Ankara 2002, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ALPTEKİN, Turan: "Ölümünün 60. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar'dan Bugüne Yansıyanlar", *Hürriyet Gösteri*: Mart 2004, S 237, s. 26-29.
- ALVER, Köksal: "Züppeliğin Sosyolojisi: Türk Romanında Züppe Tipler Örneği", *Hece*: Mayıs/Haziran/Temmuz 2002, S 65-66-67, s. 252-266.
- ARPAD, Burhan: "Hüseyin Rahmi'nin Romanları", *Türk Dili*: 1966, C 20, S 213, s. 197-199.
- ATAY, Falih Rıfki: "Hüseyin Rahmi'nin Ölümü", *Ulus*: 12 Mart 1944.
- ATEŞ, Ömer; Yusuf ÇOTUKSÖKEN, "Popüler Edebiyat ve Hüseyin Rahmi", *Tema Larousse Tematik Ansiklopedi*: İstanbul 1993-1994, Milliyet Yayınları, s. 86-87.
- BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı: "Hüseyin Rahmi ve İnsanoğlu", *Yeni Adam*: 2 Ağustos 1945, no.: 553.
- BANARLI, Nihat Sami: *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*: İstanbul 1948, C II, Millî Eğitim Basımevi, s. 1059-1062.
- BAŞGÖZ, İlhan: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hayatı", *Ülkü*: 16 Mart 1944, Yeni Seri 60.
- BAYBARS, Sudi: *Hüseyin Rahmi'nin Yarattığı Tipler*: İstanbul 1948, Türkiye Enstitüsü Kitaplığı, no.: 320.

- BEK, Kemal: “Hüseyin Rahmi ve Boş İnançlar”, *Hürriyet Gösteri*: Şubat 1997, S 195, s. 77-79.
- BEKİ, Akif: “‘Utanmaz Adam’ Nasıl Unutulur Arkadaş?”, *Hürriyet*: 24 Haziran 2017.
- BERKES, Mediha: “Hüseyin Rahmi Romanlarında Kadın Tipleri”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 5, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 539-552.
- BERKES, Mediha: “Hüseyin Rahmi’nin Romanlarında Aile ve Kadın”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 3, s. 19-32.
- BERKES, Niyazi: “Hüseyin Rahmi’nin Sosyal Görüşleri”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 1, S 3 (Mart-Nisan), s. 3-17.
- BORATAV, Pertev Naili: “Hüseyin Rahmi’nin Romancılığı”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 2, s. 205-212.
- BOZOK, Hüsamettin: “Hüseyin Rahmi”, *Yeni Adam*: 13 Mart 1941, no.: 324-325.
- BOZOK, Hüsamettin: “Gerçekler Uğruna Savaşan Bir Er”, *Yeditepe*: 16-31 Mart 1961, no.: 39.
- BOZOK, Hüsamettin: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Yeditepe*: 15 Mart 1951.
- BOZOK, Hüsamettin: “Hüseyin Rahmi’nin Romanlarında Köy ve Köylü”, *Yeditepe*: Ağustos 1964, S 100, s. 4-9.
- COŞKUN, Nusret Safâ: “Hüseyin Rahmi’nin Ölümü”, *Son Posta*: 10 Mart 1944.
- ÇAMLİBEL, Faruk Nafiz: “Hüseyin Rahmi’yi Kaybettik”, *Yedigün*: 20 Mart 1944, no.: 576.
- ÇAPANOĞLU, Münir Süleyman: “Büyük Romancı Hüseyin Rahmi”, *Haber (Akşam Postası)*: 22 Mart 1944.
- ÇEVİK, Dilek: *Mürebbiyelik ve Türk Romanında Mürebbiye Tipleri*: Konya 1999, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- DİMDİK, Pelin: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Kadın-Erkek İlişkisi*: İstanbul 2014, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı doktora tezi.

- DÖLEK, Sulhi: “Hüseyin Rahmi’de Mizah ve Toplumsal Eleştiri”, *Güldiken: Güz* 2000, S 22.
- DUMANOĞLU, Halil: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Kovan: Mayıs* 1944, S 10.
- DURAN, Elif: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Kadın: İstanbul* 2009, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı yüksek lisans tezi.
- EMEKSİZ, Pelin Dimdik: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Kahramanlarının ve Anlatıcı Olarak Yazarın Evlilik Hakkındaki Görüşlerinden Hareketle Türk-Osmanlı Toplumunda Evlilik Anlayışı”, *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal: 2017*, s. 22-47.
- EMEKSİZ, Pelin Dimdik: “Kadınlar Dünyası Ekseninde Türk-Osmanlı Toplumunda Kadının Konumu”, *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal: 2016*, s. 24-39.
- ENGİNÜN, İnci: “Hüseyin Rahmi ve Özel Eğitim”, *Araştırmalar ve Belgeler: İstanbul* 2000, Dergâh Yayınları.
- EREN, Abdurrahman Âdil, “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Tan: 22 Kasım* 1936.
- ERİŞENLER, Satı: “Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Halk”, *Türk Dili: 1966*, Y 15, S 177, s. 586-591.
- ERİŞENLER, Satı: “Hüseyin Rahmi’yi Okurken”, *Dost: Ocak* 1965, Yeni Dizi, C 15, S 15.
- ERİŞENLER, Satı: “Mürebbiye”, *Türk Dili: Ekim* 1966, C XVI, S 181.
- ERİŞENLER, Satı: “Nimetsinas”, *Türk Dili: Temmuz* 1965, C XV, S 166.
- ERTAYLAN, İsmail Hikmet: *Türk Edebiyatı Tarihi: Bakû 1925-1926*, C I, 2. hisse, Azer Neşriyat.
- ERTEM, Sadri: “Halkın San’atkârı Hüseyin Rahmi”, *Kurun: 19 Mayıs* 1937.
- ES, Hikmet Feridun: “Bizdeki Roman Kahramanları”, *Akşam: 15 Eylül* 1936.
- ES, Hikmet Feridun: “Tanımadığımız Meşhurlar: Bilmediğimiz Hüseyin Rahmi”, *Akşam: 12, 13, 14, 16, 17 Aralık* 1944.

- ESATOĞLU, Hakkı Selâhaddin: “Hüseyin Rahmi ve Gerçekçi Edebiyat”, *Edebiyat Postası*: 15 Haziran 1950, Y 1.
- ESEN, Nüket: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın İki Romanında Anlatım Teknikleri”, *Kuram Kitap*: 11 Mayıs 1996, s. 51-62.
- ESEN, Nüket: *Türk Romanında Aile Kurumu (1870-1970)*: İstanbul 1990, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.
- FAHRİ, B., “Edebiyat Bahisleri: Hüseyin Rahmi”, *Milliyet*: 21 Haziran 1932.
- FELEK, Burhan: “Kalem Âleminin Kaybettiği Büyük Kıymet: Üstat Hüseyin Rahmi”, *Cumhuriyet*: 10 Mart 1944.
- FETHİ NACİ: *40 Yılda 40 Roman*: 1994, Oğlak Yayınları, s. 14-20.
- FIRÇA: “Üstad Hüseyin Rahmi”, *Karikatür*: 29 Şubat 1936.
- GARİPER, Cafer: “Yenileşmenin Başlangıcı ve Öncüleri”, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000)*: Ankara 2005, ed.: Ramazan KORKMAZ, Grafiker Yayıncılık, s. 41-79.
- GERÇEK, Selim Nüzhet: “Hüseyin Rahmi ve Eserleri”, *İstanbul*: 1 Nisan 1944, S 9.
- GEZGİN, Hakkı Süha: “Edebi Portreler - Hüseyin Rahmi”, *Yeni Mecmua*: 7 Temmuz 1939, S 10, , s. 5.
- GEZGİN, Hakkı Süha: “Hüseyin Rahmi de Gitti”, *Vakit*: 10 Mart 1944.
- GÖÇGÜN, Önder: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Çocuklar”, *Türk Dili*: 1985, S 400, s. 228-235.
- GÖÇGÜN, Önder: “Ölümünün Otuzuncu Yıldönümünde Hüseyin Rahmi”, *Hisar*: Mart 1974, C 14, S 123, s. 6-7.
- GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri, Eserlerinden Seçmeler, Hikâyeleri, Tiyatroları, Tenkidleri, Mektupları, Makaleleri, Röportajları, Hakkında Yazılanlar, Bibliyografya*: Ankara 1990, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*: Ankara 1987, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

- GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*: Ankara 1993, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- GÖKMAN, Muzaffer: *Hüseyin Rahmi Gürpınar - Açıklamalı Bibliyografya*: İstanbul 1966, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- GÖVSA, İbrahim Alâaddin: "Hüseyin Rahmi", *Meşhur Adamlar Ansiklopedisi*: 1943, s. 753-754.
- GÜLER, Cemal Nâdir: "Türk Mizah San'atı Bir Ustasını Kaybetti", *Amcabey*: 18 Mart 1944, C 3, S 68.
- GÜNGÖR, Selâhaddin: "Hüseyin Rahmi'nin Yarım Asırlık Dostu Kitabçı Hilmi Anlatıyor", *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.
- GÜNYOL, Vedat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'a Göre Hayat", *Yücel*: Temmuz 1944, C XVII, Y 10, S 99.
- GÜNYOL, Vedat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'a Göre San'atkarın Cemiyet İçindeki Yeri ve Rolü", *Yücel*: Şubat 1941, C 12, S 72.
- GÜRPINAR, Hüseyin Rahmi: *Gazetecilikte Son Yazılarım 2*: İstanbul 2002, Özgür Yayınları.
- GÜVEMLİ, Zâhir: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Vakit*: 12 Mart 1944.
- GÜZELCE, İlgaç: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Kadın Tipleri ve Kadın Eğitimi Unsuru*: İzmir 2006, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- HARMANCI, Abdullah: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Öyküleri ve Öykücülüğü*: Konya 2010, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.
- HAYRİ, Alp: "Üstadın Ölümünden Evvelki Günlere ve Ölümü Gününe Ait Hâtıralar", *Cumhuriyet*: 10 Mart 1944.
- HIZARCI, Suat: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hayatı, Sanatı, Eserleri*: İstanbul 1964, Varlık Yayınları.
- HIZARCI, Suat: "Hüseyin Rahmi Bey", *Kim*: 20 Ağustos 1964, no.: 318.
- HIZARCI, Suat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Eserlerini Oyunlaştırma Yarışması", *Dost*: Mayıs 1965, Yeni Dizi, C 16, S 7.

- HIZARCI, Suat: “Hüseyin Rahmi’den Seçmeler”, *Sosyal Adalet*: Ağustos 1964, no.: 19.
- İLDEŞ, Özgür: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın 1919’a Kadar Olan Romanlarında Yapı, Tema, Anlatım (1889-1919)*: Ankara 2009, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.
- İLERİ, Selim: “Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri”, *Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*: Temmuz 1975, S 286, s. 2-32; 2. baskı: Eylül 2008.
- İMSET, Hulûsi İsmet: “Hüseyin Rahmi”, *Son Posta*: 10 Mart 1944.
- İNCİ, Handan: “Tıp Yaratma Tekniği Olarak Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Argo”, *Türk Kültüründe Argo*: Hollanda 2002, ed.: Emine GÜRSOY-NASKALİ, Gülden SAĞOL, Türkistan ve Azerbaycan Araştırma Merkezi Yayınları, s. 213-222; 2. baskı: İstanbul 2016, KaKitap.
- İNCİ, Handan, “Türk Edebiyatı’nın Kedili Öyküleri”, *Kitaplık*: Temmuz-Ağustos 2006, S 96.
- İNCİ, Handan: “Türk Romanının İlk Yüz Yılında Anlatım Tekniği ve Kurgu”, *Kitaplık*: Ekim 2005, S 87.
- İNSEL, Avni: “Hüseyin Rahmi’ye Dâir”, *Servet-i Fünûn*: Ekim 1944, Y 53, C 94, S 24-25.
- KABAKLI, Ahmet: “Hüseyin Rahmi ve Halide Edip”, *Tercüman*: 15 Mart 1964.
- KABAKLI, Ahmet: *Türk Edebiyatı*: 1974, Türk Edebiyatı Yayınları, C III, 3. baskı, s. 312-324.
- KAPLAN, Mehmet: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Aslı Tipler”, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*: İstanbul 1976, Dergâh Yayınları, s. 458-475.
- KAPLAN, Mehmet: “Hüseyin Rahmi’nin Üslûbu ve Hayat Görüşü”, *Edebiyatımızın İçinden*: 2004, Dergâh Yayınları, s. 90-96.
- KAPLAN, Mehmet: *Edebiyatımızın İçinden*: 1976, Dergâh Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet: *Hikâye Tahlilleri*: 1997, 6. baskı, Dergâh Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet: *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*: 1976, Dergâh Yayınları.

- KAPLAN, Mehmet: *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar II*: 1976, Dergâh Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet: İnci Enginün ve Birol Emil, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*: 1995, Dergâh Yayınları, 3. baskı.
- KAPLAN, Mehmet; İnci ENGİNÜN; Birol EMİL, *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi II 1865-1876*: 1993, Marmara Üniversitesi Yayınları, 2. baskı.
- KARAALIOĞLU, Seyit Kemal: *Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi 3: Cumhuriyet Edebiyatı*: 1985, İnkılap Kitabevi Yayınları, s. 95-156.
- KARATAY, Namdar Rahmi: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Yaşayan Tarafı”, *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.
- KARAY, Refik Halid: “Dünki İstanbul Hayatının En Büyük Tarihçisi: Hüseyin Rahmi”, *Tan*: 9 Nisan 1944.
- KAYGANA, Mehmet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın 1919-1944 Yılları Arasında Yazdığı Romanlarında Yapı Tema ve Anlatım*: Ankara 2008, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.
- KERMAN, Zeynep: “Hüseyin Rahmi ve Halid Ziya’da Mürebbiye Meselesi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*: 1986, C 24-35, s. 299-304.
- KERMAN, Zeynep: “Şık Romanı”, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi II, Prof. Dr. Harun Tolasa Özel Sayısı*: İzmir 1983, s. 58-73.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir, *Türk Edebiyatı Tarihi*: Ankara 1970, Edebiyat Yayınevi.
- [KORKMAZ] Zeynep DENGİ, “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Fikir Cephesi”, *Ülkü*: 16 Mart 1944, Yeni Seri 60.
- KOŞAR, Emel: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Batıl İnançlar*: 2008, Piya-Art Yayıncılık.
- KUTLU, Şemsettin: *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türk Romanları*: 1970, Türkiye Yayınevi.
- KUTLU, Şemsettin: *Servet-i Fünun Edebiyatı*: 1988, Toker Yayınları.
- Kuyruklu Yıldız Altında Bir Ev*: 2000, Adalar Vakfı Yayınları.
- LEKESİZ, Ömer: *Yeni Türk Edebiyatı’nda Öykü*: 1997, Kaknüs Yayınları.

- LEVEND, Âgâh Sırrı: “Ölümünün 25. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Türk Dili*: Haziran 1969, C 20, S 213.
- LEVEND, Âgâh Sırrı, *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: Ankara 1964, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- LEVEND, Âgâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi I*: 1973, Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 54-55.
- MECDÎ, Tevfik: *Cadı Mes'elesine Dâir — Recm*: Dersaadet 1329, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı.
- MİYASOĞLU, Mustafa: *Roman Düşüncesi ve Türk Romanı*: 1998, Ötüken Neşriyat, s. 112-117.
- MORAN, Berna: “Alafranga Züppeden Alafranga Haine”, *Birikim*: Mayıs 1977, C 5, S 27, s. 7-17.
- MORAN, Berna: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’da Sosyalizm ve Haydutluk”, *Birikim*: Haziran 1975, C 1, S 4, s. 5-9.
- MORAN, Berna: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Yüksek Felsefesi, Şipsevdi”, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*: 1991, C I, s. 87-116.
- MORAN, Berna: “Türk Romanında Fantastiğin Serüveni”, *Hürriyet Gösteri*: Mayıs 1992, S 138, s. 7-12.
- MORAN, Berna: *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*: 1997, İletişim Yayınları, 6. baskı.
- MORAN, Berna: *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*: 2007, İletişim Yayınları.
- MORKAYA, Burhan Cahit: “Hüseyin Rahmi Türk Romancılığında Mekteb Kurmuş Bir Üstaddı”, *Son Posta*: 11 Mart 1944.
- MUTLUAY, Rauf: “Konuları ve Kişileriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Papirüs*: 1969, S 33.
- MUTLUAY, Rauf: “Öyküleriyle Hüseyin Rahmi”, *Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*: Temmuz 1975, S 286; 2. baskı: Eylül 2008.
- MUTLUAY, Rauf: *Bende Yaşayanlar*: 1977, İş Bankası Yayınları.
- NACÎ, Fethi: *40 Yılda 40 Roman*: 1994, Oğlak Yayınları, s. 14-20.

- NACİ, Fethi: *Türkiye’de Roman ve Toplumsal Değişme*: 1981, Gerçek Yayınları.
- NACİ, Fikret: “Celal Nuri Beyefendi’ye”, *Edebiyat-ı Umûmiye*: 5 Teşrin-i Evvel 1335 (1919), Mecmua no.: 85.
- NACİ, Fikret: “Hüseyin Rahmi Bey ve Roman”, *Yeni Fikir*: 15 Eylül 1926, no.: 16.
- NACİ, Fikret: “Hüseyin Rahmi Bey’in Âsân”, *Yeni Fikir*: 15 Kânun-ı Evvel 1926, no.: 18.
- NACİ, Fikret: “Tutuşmuş Gönüller”, *Yeni Fikir*: 15 Kânun-ı Evvel 1926, no.: 18.
- NİHAT, Mustafa: *Türkçe’de Roman, Hakkında Bir Deneme*: 1936, Remzi Kitabevi.
- NÜZHET, Sadri: *(Cadı) Münasebetiyle (Feth-i Meyyit’e) İsyân*: 1329, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı.
- OKAY, Orhan: *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*: 2005, Dergâh Yayınları.
- OKSAL, Sedat: “Roman San’atı ve Hüseyin Rahmi”, *Tanin*: 10 Nisan 1944.
- OKTAY, Ahmet: *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı (1923-1950)*: Ankara 1993, s. 755-776.
- OSMAN NİHAD: “Hüseyin Rahmi’nin Arkasından”, *Ankara Postası*: 27 Mart 1944.
- OSMAN SABAHADDİN: “Günü Geçen Bir Dâvâ”, *Yarım Ay*: 15 Mart 1943, no.: 169.
- OZANSOY, Halid Fahri: “Hüseyin Rahmi’yi Düşünürken”, *Son Posta*: 18 Mart 1944.
- OZANSOY, Halid Fahri: “Ölümünün 25. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Tercüman*: 13 Mart 1969, no.: 2659.
- OZANSOY, Halit Fahri: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’a Ait Enteresan Hatıralarım”, *Tercüman*: 20 Mayıs 1964.
- ÖNERTOY, Olcay: “Doğumunun 100. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romancılığı”, *Türk Dili*: Ağustos 1964, no.: 155, s. 842-847.

- ÖNERTOY, Olcay: “Oyun Yazarı Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Türkoloji Dergisi*: 1977, C 7, S 1, s. 55-71.
- ÖRİK, Nahid Sırrı: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Ulus*: 25 Mart 1944.
- ÖZBALCI, Mustafa: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Bazı Romanlarında Ferdi ve Sosyal Tenkit”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*: Samsun 1991, S 6.
- ÖZCAN, Celâl: “Ölümünün 32. Yılında Hüseyin Rahmi”, *Varlık*: 1977, Y 43, S 833, s.13.
- ÖZERDİM, Sâmi Nabi: “Doğumunun Yüzüncü Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Türk Dili*: Ekim 1964, no.: 157.
- ÖZMEN, Kemal: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Fransız Kişiler”, *FDE Yazın ve Dilbilim Dergisi*: Ankara 1979, no.: 3, s. 150-166.
- ÖZÖN, Mustafa Nihad: “Hüseyin Rahmi Bibliyografyası”, *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’dan Seçilmiş Parçalar ve Eserleri Hakkında Mütalaalar*, Hilmi Kitabevi, 1945.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat: *Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi*: 1941, Maarif Matbaası.
- ÖZTÜRK, Halil Nimetullah: “Hüseyin Rahmi Mütefekkir”, *Vakit*: 10 Mart 1944.
- ÖZYALÇINER, Adnan: “Çağdaş Bir Yazar: Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Gülden*: 2000, Güz, S 22, s. 10.
- PARLA, Jale: *Babalar ve Oğullar - Tanzimat Romanının Epistemolojik Temelleri*: 1993, İletişim Yayınları, 2. baskı.
- POLAT, Nazım H.: “Hüseyin Rahmi’nin ‘Cadı’ Romanı Hakkında Münakaşalar”, *Türk Dünyası Araştırmaları*: Aralık 1982.
- SAFA, Peyami: “Türk Romanının Büyük Kaybı: Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Tasvir-i Efkâr*: 11 Mart 1944.

- SAĞLAM, Nuri: “Ben Deli miyim? Romanında Ahlaka Aykırı Neşriyat Yaptığı Gerekeşiyile Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Yargılanması”, *İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*: İstanbul 2005, no.: XXXII, s. 1-20.
- [SAYMAN], Mecdi Sadrettin: “Büyük Romancımız Hüseyin Rahmi Bey’de İki Saat”, *Yeni Kitap*: Temmuz 1928, S 3.
- SERASLAN, Halim: *Cariyelik ve Türk Romanında Bazı Cariye Tipleri*: Konya 2000, Selçuk Üniversitesi Vakfı Yayınları.
- SERVER, İskit: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Aylık Ansiklopedi*: 1943, S 49, C V, s. 1408-1410.
- SEVENGİL, Ahmet Refik: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hayatı, Hatıraları, Eserleri Hakkında Mütalaalar*: 1945, Hilmi Kitabevi.
- SEVENGİL, Refik Ahmet: “Hüseyin Rahmi Bey - Hayatı ve Eserleri”, *Dârülbeyt Mecmuası*: 1932, no.: 35.
- SEVENGİL, Refik Ahmet: “Hüseyin Rahmi Bey ve Kahramanları”, *Yedigün*: 23 Mayıs 1934, no.: 63.
- SEVENGİL, Refik Ahmet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hayatı, Hatıraları, Eserleri, Münakaşaları, Mektupları*: 1944, Hilmi Kitabevi.
- SEVİNÇLİ, Efdal: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Yaşamı, Sanatçı Kişiliği*: 1990, Arba Yayınları.
- [SEVÜK], İsmail Habip: *Edebî Yeniliğimiz II*: 1932, Maarif Vekâleti Devlet Matbaası.
- [SEVÜK], İsmail Habip: *Tanzîmattan Beri I, Edebiyat Tarihi*: 1944, Remzi Kitabevi, s. 226-232.
- SEYDA, Mehmet: “Doğumunun 11. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Forum*: Ankara 1964, S 15, s. 16-17.
- SINAR, Alev: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Eserlerinde Âdet ve Gelenekler”, *Türkiye Günlüğü*: 2000, S 63, s. 88-100.
- [SOLOK] Kudret, Cevdet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: Ankara 1974, 3. baskı, Varlık Yayınları.

- [SOLOK] Kudret, Cevdet: *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman 1859-1959 II (Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Kadar (1911-1922))*: Ankara 1978, Varlık Yayınları.
- [SOLOK] Kudret, Cevdet: *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman I (Tanzimat'tan Meşrutiyet'e Kadar 1859-1910)*: 1977, Varlık Yayınevi.
- SU, Hüseyin: *Öykümüzün Hikâyesi*: Ankara 2000, Hece Yayınları.
- SUPHİ RIZA: "Hüseyin Rahmi", *Bilgi Âlemi*: 1 Kânun-ı Evvel 1931.
- SÜHA, Hakkı: "Hüseyin Rahmi'ye Jübile", *Kurun*: 13 Mayıs 1937.
- SÜHA, Hakkı: "Hüseyin Rahmi", *Yeni Mecmua*: 7 Temmuz 1939, no.: 10.
- SÜNER, Necip: "Hüseyin Rahmi İçin", *Yeni Adam*: 4 Mayıs 1944, no.: 488.
- ŞEN, Semra: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarındaki Folklor Unsurları*: Erzurum 1995, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.
- ŞEN, Semra: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Şık, Tesadüf, Şıpsıvdi, Metres Adlı Eserlerinde Halk Edebiyatı Unsurları*: Erzurum 1987, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- TALU, Ercüment Ekrem: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yeni Sabah*: 10 Mart 1944.
- TANER, Haldun: "Ölümünün 7. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yeni İstanbul*: 11 Mart 1951.
- TANJU, Sadun: "Hüseyin Rahmi Bey ve Biz", *Ulus*: 17 Ağustos 1964.
- TANJU, Sadun: "Kızgınlığı Müthişti", *Ulus*: 20 Ağustos 1964.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: "Romana ve Romancıya Dâir Notlar", *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: "Türk Edebiyatında Cereyanlar", *Yeni Türkiye*: 1959, Nebioğlu Basımevi, s. 343-374.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: *Edebiyat Üzerine Makaleler*: 1995, haz.: Zeynep KERMAN, 7. baskı, Dergâh Yayınları.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*: 1942, Bürhaneddin Matbaası.
- TANRIKULU, Abdullah: *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: 1974, Toker Yayınları.

- TANSEL, Fevziye Abdullah: “Gürpınar, Hüseyin Rahmi”, *Türk Ansiklopedisi*, Ankara 1970, C 18, s. 223-228.
- TANSEL, Fevziye Abdullah: “Hüseyin Rahmi’nin Halkçılığı”, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*: 1 Ekim 1972, C 1, S 4, s. 36-46.
- TANSEL, Fevziye Abdullah: *Gürpınar, Hüseyin Rahmi*: Ankara 1970, Edebiyat Yayınevi.
- TANSEL, Feyziye Abdullah: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *İslâm Ansiklopedisi*: 1997, Millî Eğitim Bakanlığı, C 5/1, s. 655-663.
- TANYOL, Cahit: “Hüseyin Rahmi’nin Kahramanları”, *Değirmen*: Nisan 1944, S 12, s. 153-154.
- TATARLI, İbrahim; Rıza MOLLOF: *Hüseyin Rahmi’den Fakir Baykurt’a Marksist Açıdan Türk Romanı*: 1969, Habora Kitabevi.
- [TEPEDELENLİOĞLU], Nizameddin Nazif: “Hüseyin Rahmi”, *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.
- THEODOR, Menzel: “Hüseyin Rahmi”, *The Encyclopaedia of Islam*: 1927, C 2, S 367.
- TİLKİ, Bahriye: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Çocuk*: İstanbul 1990, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- TİMUR, Taner: *Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik*: 1991, Afa Yayınları, s. 46-49.
- TOKER, Şevket: “Şıpsevdi Romanı”, *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*: İzmir 1983, S 2, s. 148-172.
- TOKER, Şevket: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Alafranga Tipler*: İzmir 1990, Ege Üniversitesi Basımevi.
- TOPLU İĞNE [Hamdullah Suphi TANRIÖVER]: “Vur Abalıya”, *Davul*: 1 Nisan 1325 (1909), no.: 20.
- Türk Dili - Roman Özel Sayısı*: Ankara 1964, S 154, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*: Ankara 1975, S 286, Türk Dil Kurumu Yayınları; 2. baskı: 2008.

- ULUNAY, Ref'i Cevad: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Tan*: 21 Mayıs 1943.
- ULUNAY, Ref'i Cevad: "Kalemin Matemi", *Tan*: 10 Mart 1944.
- ULUNAY, Ref'i Cevad: "Kaybettiğimiz Büyük Romancı Hüseyin Rahmi'nin Şahsiyeti ve Eserleri", *Tan*: 12 Mart 1944.
- VÂ-NÛ: "Hüseyin Rahmi", *Akşam*: 10 Mart 1944.
- YALÇIN, Alemdar: *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Devri Türk Romanı*: Ankara 2002, Akçağ Yayınları.
- YARDIMCI, İlhami: "Hüseyin Rahmi'nin Hususiyetleri: Hemşiresinin Kızı Safder Hanım Anlatıyor", *Çınaraltı*: 18 Mart 1944, no.: 130.
- YARDIMCI, İlhami: "Rahmetli Büyük Üstad Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Çınaraltı*: Eylül 1944, no.: 130.
- YAVUZ, Hilmi: *Roman Kavramı ve Türk Romanı*: 1977, Bilgi Yayınevi.
- YAZAR, Mehmet Behçet: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yedigün*: 4 Ağustos 1941, no.: 439.
- YAZGIÇ, Dr. Kâmil: "Hüseyin Rahmi", *Vakit*: 13 Mart 1944.
- YESARİ, Mamut: "Büyük Kaybımız", *İleri*: 18 Mart 1944.
- YEŞİLYURT, Evrim: *Hüseyin Rahmi Gürpınar Hayatı ve Eserleri*: Ankara 2002, Yeryüzü Yayınevi.
- YILMAZ, Durali: "Cadı", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*: 1977, Dergâh Yayınları, C 2, s. 2-3.
- YILMAZ, Durali: *Roman Kavramı ve Türk Romanının Doğuşu*: Ankara 1997, Akçağ Yayınları.
- YILMAZ, Durali: *Romanımız ve İnsanımız*: 1976, Nakışlar Yayınevi.
- YÜCEBAŞ, Hilmi: *Bütün Cepheleriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar*: 1964, İnkılap ve Aka Kitabevleri.
- YÜCEL, Hasan Âli: *Edebiyat Tarihimizden I*: Ankara 1957, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- YÜZÜNCÜ, Esat Feyzi: "Hüseyin Rahmi", *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.

ZEKÂ, Semih: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Roman ve Hikâyelerinde Mizah*: 2004, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

ZÜMRÜTKAL, Şerif Şenol: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme*: İstanbul 2012, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali

Giriş

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Nimetsinas* romanı önce *İkdam* gazetesinde tefrika edilmeye başlanmıştır (Şubat 1317/1900). İlk baskısı İkdam Matbaası tarafından 1319/1902, ikinci baskısı 1320/1903 yılında Hilafetü'l-Aliyye tarafından Matbaa-i Tahir Bey'de yapılmıştır. Üçüncü baskı 1927 yılında Kitaphane-i Hilmi tarafından yapılırken eserin Latin harfli baskıları Atlas Kitabevine aittir. Atlas Kitabevi tarafından 1965'te dördüncü, 1969'da beşinci, 1973'te altıncı ve 1981'de *Hakka Sığındık*, *Meyhanede Kadınlar* ile birlikte yedinci baskısı gerçekleştirilmiştir. Roman, bu hâliyle 1995 yılında Özgür Yayınları tarafından yayımlanmıştır. *Nimetsinas*, Everest Yayınları tarafından 2012 yılında *Toraman* ile birlikte basılmıştır. Eserin müstakil olarak son basımları ise hem Papersense hem Bilge Kültür Sanat yayınları tarafından 2015 yılında yapılmıştır.

1902 baskısı *İkdam* gazetesinin okurlarına ücretsiz olarak dağıtılmıştır. Kitabın iç kapağında: “*İkdam* gazetesinin karilerine yadigâridir. *İkdam* karilerine müvezziler bu romanı meccanen tevzi edeceklerdir.” denilmektedir.

Elinizdeki metin, romanın 1902 baskısı esas alınarak hazırlanmıştır. Yer yer eserin diğer baskılarından karşılaştırma yoluna gidilmesi gerektiği de olmuştur. Aktarma metninde Türk Dil Kurumu imlası esas alınmış olup *Türkçe Sözlük*'te ve *Yazım Kılavuzu*'nda yer almayan sözcükler için yeri geldikçe teamüle uyulmuştur.

Prof. Dr. A. Mevhibe Coşar - Dr. Ahmet Akdağ - Dr. Kuban Seçkin

Merhum Sevgili Valideme

İthaf

Valideciğim sen mütevari-i hâk olalı¹ ne kadar çok sene oldu. O an-ı iftirakımızda² aguş-ı şefkatinden³ miyane-i hayata⁴ terk edip çekildiğin üç yaşındaki tıfl-ı zaif⁵ büyüdü. Yevm-i vefatında⁶ “Ben annemi isterim.” feryatlarıyla evi çınlatmaya başladığım zaman o acı nalelerimin⁷ o mütehassirane⁸ gözyaşlarımın teskinine⁹ imkân bulamadılar. Öksüzü ferş-i mevtine¹⁰ kadar götürerek solmuş, soğumuş ellerini öptürmekte muztar¹¹ kaldılar. Yavrucuğunu görünce sinene bastırmak için hemen açılan kollarının, buse-i şefkat¹² kondurmak için titremek mutadı¹³ olan dudaklarının o gün bilhareket¹⁴ duruşlarına hayrette kaldım. Artık bana sarılmıyor

-
- ¹ mütevari-i hâk ol-: ölmek
 - ² an-ı iftirak: ayrılık zamanı
 - ³ aguş-ı şefkat: şefkat kucağı
 - ⁴ miyane-i hayat: hayatın ortası
 - ⁵ tıfl-ı zaif: zayıf çocuk
 - ⁶ yevm-i vefat: ölüm günü
 - ⁷ nale: inleme
 - ⁸ mütehassirane: hasretle
 - ⁹ teskin: yatıştırma
 - ¹⁰ ferş-i mevt: ölüm döşeği
 - ¹¹ muztar: çaresiz (kimse)
 - ¹² buse-i şefkat: şefkat öpücüğü
 - ¹³ mutad: alışkanlık
 - ¹⁴ bilhareket: hareketsiz

oğlunu öpmüyordun. “Annem bana darılmış.” havfıyla¹⁵ titredim. Niçin o kadar sararmıştın? Mevt¹⁶ nedir henüz bilmiyordum. Artık uslu duracağıma söz verdim. Heyhat¹⁷, beklediğim nevazişe¹⁸ nail olamadım¹⁹. Ölümün ne olduğunu, ben yaşta bir çocuğun valide sühunet-i muhabbetinden²⁰ müebbeden²¹ ayrılışındaki mahrumiyet-i elemiyyeyi²² sonra pek acı tecrübelerle öğrendim.

Üç sene sütünle, bütün ihtimam-ı maderanenle²³ büyüttüğün, onu susturmak için kim bilir ne kadar geceler bihab u rahat²⁴ kaldığın çocuğun büyüyüp de nasıl bir feyz-i istidad²⁵ göstereceğini de bilemezdin. İhtimal bütün o meşakkatlerinde bir zerre-i hodkâmî²⁶ yoktu. Sırf saika-i şefkatle²⁷ o zahmetleri ihtiyar ediyordun. O emeklerinin mukabele-i şükranıyyesi²⁸ olarak namına hayrat tesis edecek kadar zengin değilim. İlk elfaz-ı latifesini²⁹ senden öğrendiğim bir lisanla muharrer³⁰ işte bu eser-i naçizi³¹ ihda ediyorum³². Nisvaniyete³³ şeref verecek iki kadının ismetteki³⁴

¹⁵ havf: korku

¹⁶ mevt: ölüm

¹⁷ heyhat: ne yazık

¹⁸ nevaziş: iltifat

¹⁹ nail ol-: ulaşmak

²⁰ sühunet-i muhabbet: muhabbetin sıcaklığı

²¹ müebbeden: sonsuza kadar

²² mahrumiyet-i elemiyye: üzüntü yoksunluğu

²³ ihtimam-ı maderane: anne özeni

²⁴ bihab u rahat: huzursuz ve uykusuz

²⁵ feyz-i istidad: yetenek artışı

²⁶ zerre-i hodkâmî: bencillik zerresi

²⁷ saika-i şefkat: şefkat sebebi

²⁸ mukabele-i şükranıyye: minnetarlık karşılığı

²⁹ elfaz-ı latife: güzel sözler

³⁰ muharrer: yazılmış

³¹ eser-i naçiz: değersiz eser

³² ihda: hediye etme

³³ nisvaniyet: kadınlık

³⁴ ismet: namus

müşabakalarını musavverdir³⁵. Nev-i latifine³⁶ mensup bu iki kahraman-ı iffetin³⁷ fedakârlıklarını tasvirde benat-ı Havva'dan³⁸ bir ikisine ulüvv-i nisaiyyeti³⁹ takdiren birkaç damla yaş döktürecek kadar bir muvaffakiyet⁴⁰ gösterebilirim kendimi takdir-i manevine⁴¹ müstahak⁴² addederim. Beni vücuda getirdiğin heba olmamış olur.

Hüseyin Rahmi

16 Kânunusani⁴³ Sene 317

³⁵ musavver: düşünülmüş olan
³⁶ nev-i latif: hoş yaratılışlı
³⁷ kahraman-ı iffet: namus kahramanı
³⁸ benat-ı Havva: havva kızları, kadınlar
³⁹ ulüvv-i nisaiyyet: kadınların yüceliği
⁴⁰ muvaffakiyet: başarı
⁴¹ takdir-i manevi: manevi beğenme
⁴² müstahak: layık
⁴³ Kânunusani: Ocak

I

Mevsim şubat. Hava hafif lodos... Beşi çeyrek geçe postasını icraya hazırlanan “Ferah” vapuru Kadıköyü iskelesinden fekk-i rabıtaya⁴⁴ istical⁴⁵ gösterir gibi hafif hafif sallanıyor. Vapurun bacası tüttüğünü hele düdüğü öttüğünü sallandığımı uzaktan işiten gören müşterilerde -ha gitti gidiyor- gibi bir telaş... Koşan koşana... Bilet kulübesinin önünde hanım, madam, kokona⁴⁶, police⁴⁷... Bey, efendi, mösyö, esnaf, köylü gibi ecnastan⁴⁸ müteşekkil⁴⁹ bir izdiham...

Parmaklarının ucunda kuruş, çeyrek, mecidiye geriden iki üç omuz üzerinden aşırılarak deliğe uzatılmış eller...

Sözün enva⁵⁰... Türkçe, Rumca, Ermenice, Fransızca, ila ahirihi⁵¹... Her lisanın incesi, kabası, terbiyelisi, terbiyesizi... Düzgünü, doğrusu, muharrefi⁵², bozuk şivelisi...

Her kafadan bir ses:

— Biletçi çabuk et. Kaçırıyorum.

— Ah burada sıkistim kale... Ne içerde giriyorum ne disarda çikiyorum. Ligora bre... Biz oturmadan o kaçacak.

⁴⁴ fekk-i rabita: bağı kesme

⁴⁵ istical: acele

⁴⁶ kokona: süsüne düşkün kadın

⁴⁷ police: polis

⁴⁸ ecnas: cinsler

⁴⁹ müteşekkil: oluşmuş

⁵⁰ enva: türler

⁵¹ ila ahirihi: diğerleri de böyledir

⁵² muharref: bozulmuş

— Biletçi huu ezildim ayağıma da bastılar. Şu bilet parçalarını alıncaya kadar anamdan emdiğim süt burnumdan geldi. Çeyreğin üstünü çabuk ver ayol. Bir ben, bir Mestinaz, bir de Ferhat Ağa...

Biletçi — Hanım ben Mestinaz Ferhat falan bilmem. İşte alınız çeyreğin üstü bu kadar eder.

Hanım — (sayarak) A... a... a... Niçin? Niçin? Niçin? Hani bunun otuz parası?

— *Allons douc mon billet, haltez-vous.* (“Haydi, çabuk ol, biletimi ver.”)

Yanı başındaki sucu dükkânının camlarını tezyin eden⁵³ resimlere, elvan⁵⁴ şekerlere, pastalara, bisküvilere alık alık bakırırken elindeki simidi köpeğe kaptıran çocuğun feryadı:

— Anne simidimi hoşhoş kaptı gidiyor.

— Yavrum bak yarısı yere düşmüş önünde duruyor. Onu oradan al. Şimdi onu da kaparlar.

— Bankanın biletleri burada satılıyor. Lotariya piyanko. Lotariya piyanko. Lotariya piyanko. Kazanan altı yüz bin frank alıyor. Perşembe günü çekiliyor. Haydi çekiliyor. Haydi çekiliyor.

— *İkdam, Sabah, Tercüman-ı Hakikat...* Taze havadisler⁵⁵...

— Hanımlar, efendiler yürüyelim. Haydi, yürüyelim kuzum yürüyelim.

İskele memurunun bu tacili⁵⁶ üzerine düdük de ötünce bilet kulübesinin önünde müterakim⁵⁷ halk parmaklıklı kapıya doğru hücum eder. Bu insan sağanağı o uzun iskelenin üzerinden birbirini iterek koşuşurlar. Onlar çekilip orası aralanır aralanmaz arkadan cimnastik adım yürüyen birkaç yolcu döküntüsü de gelir geçer.

İskele memuru düdük öttürürken siyah çarşafı, cücemsi, toparlakça, geçkince, paytak bir hanım, beyaz ipek peçesini

⁵³ tezyin et-: süslemek

⁵⁴ elvan: renk renk

⁵⁵ havadis: olaylar

⁵⁶ tacil: çabuklaştırma

⁵⁷ müterakim: toplanmış

açmış. Çarşafının üzerine iğnelemiş. Bir elinde çantası, diğerinde şemsiyesi... Biletini de ağzına dişleri arasına sıkıştırmış. Koşmaya pek müsait olmayan bacaklarıyla yürümekle yuvarlanmak arasında bir reftar-ı acible⁵⁸ geliyor. Ara sıra kollarını kaldırarak memura anlaşılması muhal⁵⁹ işaretler ediyor.

Memur — Haydi Hanım...

Müşteri ağzındaki bileti uzatıp verdikten sonra:

— Aman memur efendi, kaptana işaret et kalkmasın. “Hasna Hanım geliyor, koşamaz...” de. Acık beklesin. Bilmem ki benim saat bir türlü bu vapurların saatine uymaz. Ya yarım saat bu tahta iskelede şu güvercinliğin içinde beklerim yahut işte böyle uç ucuna yetişeyim diye koşar koşar terlerim, sonra vapurda bir âlâ⁶⁰ nezleye tutulurum.

Memur — Haydi hanım... Söyleneceğine koş.

Hanım — Duruyor muyum ayol? İşte koşuyorum. Bu uzun boylu iskele benim adımıyla, koşmakla biter mi?

Birkaç döküntü daha gelir geçer. Hasna Hanım yine en geride kalır.

Memur — Hanım yürü. İskeleyi alıyorlar.

Hanım — Bundan ziyade nasıl yürüyeyim ayol...

Memur — Bak yolcular hep seni geçtiler.

Hanım — Onlar güçlü kuvvetli adamlar...

(şemsiyesiyle kaptana işaret ederek) Kuzum, oğlum bırakma beni. Oldu olacak, terledim terleyecek bari yetişeyim. (gelip geçenlere hitaben) A göremedim. Kaptan boruya üfledi mi? Çarklar dönüyor mu? Kuzum yavrum üfleme daha. Nefesini bir iki saniye tut. Yukarıdan üfler üflemez aşağıdan çarklar nasıl da çarçabuk döner? Ne kuvvetli nefes...

⁵⁸ reftar-ı acib: garip yürüyüş

⁵⁹ muhal: gerçekleşmesi olanaksız

⁶⁰ âlâ: pek yüksek, pek yüce

Bütün vapur halkının enzar-ı dikkati⁶¹, elinde çantası sallanarak, al çoraplı ayaklarında rугanlı⁶² iskarpinleri⁶³ parıldayarak söylene söylene, yuvar yuvar gelen bu son müşteriye dikildi.

İskeleyi almışlardı. Vapur başını açmak üzere manevra icra ederken Hasna Hanım geldi, geldi, iskelenin kenarında durdu. Ne mümkün içeriye atlamak... Biçare⁶⁴ kadın ne yapacağını şaşırıp etrafına bakmakta iken kaptanın işareti üzerine iki çımacı⁶⁵ hanımın birer koltuğundan yakalayınca vapura atlatıverdiler. Hasna Hanım yere basar basmaz:

— Hoppala işte yetiştim. Kaptan Efendi artık üfle. (etrafına bakınarak) Ayol kadınlar tarafına nereden gidilecek? Tersim döndü. Bir türlü sağımı solumu bulamıyorum.

Çımacı — Şu merdivenden çık. Yürü. Öteki merdivenden in.

Hasna Hanım — A başıma gelenler. Bu o, merdivenli vapur mu? Hep de buna tesadüf ederim. Bu, vapura binmek değil ya, âdeta kira evi gezer gibi bir şey. Merdivenden çık. Salondan geç. Üst kattan tekrar orta kata in.

Hasna Hanım böyle söylene söylene kadınlar tarafını bulur. Fakat bakar ki her taraf dolmuş. Oturacak yer yok. Yine söylenerek:

— Lahavle. Bu kadar yorgunluğun üzerine şimdi mi ayakta durmalı?

Kadının biri — A bu kim? Kuyu çıkırgına benziyor.

Diğeri — Buna “Dalkavuk Hasna” derler.

Öteki — Sahi. İnsan sözünü işitmeden yüzüne baksa yine gülecek.

Daha öteki — Yavaş söyle kardeş. Şimdi işitirse lakırdısını sakınmaz. Bir söz atar. İnsanı mahcup eder⁶⁶.

⁶¹ enzar-ı dikkat: dikkatli bakışlar

⁶² rугan: ayakkabı, çanta vb. yapımında kullanılan parlak deri

⁶³ iskarpin: topuklu ayakkabı

⁶⁴ biçare: çaresiz

⁶⁵ çımacı: iskelede halat ucu uzatan işçi

⁶⁶ mahcup et-: utandırmak

Hasna Hanım, kalabalığın içine doğru üç dört adım ilerleyerek lişecek bir yer bulmak için etrafına bakınırken karşıdan:

— Hasna Hanım... Hasna Hanım buraya gel, davetiyle kendine bir el sallandığını görür. O tarafa dikkatle bakarak:

— A Fatma'm sen misin? Yer var mı yanında?

— Gel gel... Buluruz.

Hasna Hanım o cihete⁶⁷ doğrulur. Fakat yürürken güzergâhına tesadüf edenlerden kiminin ayağına basar, kiminin kucağına yıkılır, kiminin çarşafını çığner. Etraftan “Nasıl şey bu böyle? Koltuk yastığı gibi bir kadın... Yuvarlana yuvarlana gidiyor.” şikâyetleri iştilir. Bin meşakkatle⁶⁸ Fatma Hanım'ın yanını bulur. Fatma Hanım yanındaki diğer kadınları sıkıştırarak Hasna'ya güç hâlde bir yer açar. Hasna oturduktan sonra biraz yorgunluk çıkarmak için başını Fatma Hanım'ın omuzuna dayayarak:

— Aman, kardeş Fatma, bittim... Bak şurada abdest ibriği kıyafetli bir karı var, işte o bana “kuyu çıkırığı” dedi. Öteki hamam anası tuvaletli karı da “dalkavuk” namını taktı. “Koltuk yastığı”... Daha hangisini söyleyeyim?

— Sen o terbiyesizlere bakma Hasna Hanım.

— Bakmadım a. Onlara söz mü bulamazdım? Lakin onlarla yarışmaya tenezzül etmem. Nereye Fatma'm böyle?

— Lâleli'ye Didar Hanımefendi'ye...

— Deme Allah'ı seversen. Ne iyi tesadüf bu?

— A siz de mi oraya?

— Öyle ya?

— Birlikte çıkarız.

— Olur.

Hasna Hanım'ı yanına çağırarak yer bulan Fatma Hanım'ın refakatinde biri yaşlıca, diğeri taze iki kadın vardı. Tazesi kendine

⁶⁷ cihet: yön

⁶⁸ meşakkat: güçlük

initaf eden⁶⁹ nazarları meshur edecek⁷⁰ bir cazibe-i hüsnüana⁷¹ malikti⁷². Peçesini açmış, çarşafının siyahlığıyla bir tezat-ı tamm⁷³ teşkil eden⁷⁴ çehresinin letafeti⁷⁵ bütün bütün artmış, çenesini said-i yeminine⁷⁶ dayamış bir mahzuniyyet-i medide⁷⁷ ile denize bakıyordu. Etrafında edilen sözlerden, tuhafliklardan, gürültülerden hemen külliyen⁷⁸ bihaber⁷⁹ denecek kadar dalgın görünüyordu. O yakınlarda çok ağladığı gözlerinin kızartısından belli idi. Elan⁸⁰ da ara sıra mendilini çıkarıp bir eda-yı dilfiribane⁸¹ ile gözyaşlarını hazin hazin çiriyordu.

Hasna Hanım, hüsün ile hüznün imtizacından⁸² âdetâ melekâne⁸³ bir letafet peyda etmiş olan bu güzel kızın yüzünü bir müddet hadde-i nazardan⁸⁴ geçirdikten sonra:

Fatma Hanım'ın kulağına eğilerek:

— Bu güzel kızcağız kim? O ağladıkça yüreğim “hun”⁸⁵ oluyor. Ne olmuş ona? A zavallı...

— Sorma Hasna Hanımcığım sorma. Bu da bir masal...

Vapur lodostan hafif hafif sallanıyordu. Hasna Hanım alnını avucuna dayadı. Lodostan müteessir olduğunu⁸⁶ imaen⁸⁷ bir müddet

⁶⁹ initaf et-: meyletmek

⁷⁰ meshur et-: büyülemek

⁷¹ cazibe-i hüsnüan: çekici güzellik

⁷² malik: sahip

⁷³ tezat-ı tamm: tam zıtlık

⁷⁴ teşkil et-: oluşturmak

⁷⁵ letafet: güzellik

⁷⁶ said-i yemin: sağ kol

⁷⁷ mahzuniyyet-i medide: uzun mahzunluk

⁷⁸ külliyen: bütünüyle

⁷⁹ bihaber: habersiz

⁸⁰ elan: şu anda

⁸¹ eda-yı dilfiribane: gönül aldatıcı tavır

⁸² imtizaç: karışabilme

⁸³ melekâne: meleksi

⁸⁴ hadde-i nazar: detaylı bakış

⁸⁵ hun: kan

⁸⁶ müteessir ol-: üzülmek

⁸⁷ imaen: ima yoluyla

gözlerini süzdü. Durdu. Sonra vehleten⁸⁸ aklına bir şey gelmiş gibi toplanarak çantasını açtı. İçinden üç dört baş kakule⁸⁹ çıkardı. Bir tanesini kendi ağzına attıktan sonra yanındakilere de birer baş verdi. Bir tane de o güzel kıza uzatarak:

— Hanım kızım, al ye. Safra bastırır. İyidir. Aman bilmem benim lodosa hiç yüzüm yoktur da herkesi de öyle zannediyorum.

Kız:

— Teşekkür ederim hanımefendi, dedi. Kakuleyi nazikane bir kabul ile aldı. Pembe, rakik⁹⁰, hassas dudaklarının arasına sıkıştırdı.

Vapur, Marmara ile Boğaz'ın telakigâhında⁹¹ sallanırken mahzun kız parmağıyla evvela Üsküdar Mezarlığını, o kesif⁹² servileri, sonra Marmara'nın afak-ı duradurunu⁹³ göstererek mendili gözlerine kapadı. Sessizce fakat sadrı⁹⁴ sarsıla sarsıla ağlıyordu. O lacivert ufuklara karşı kabristanın vaz-ı hazini⁹⁵ mi rikkatine⁹⁶ dokundu, yoksa o ufukların maverasında⁹⁷ nihan⁹⁸ yahut o serviler altında gunude⁹⁹ bir hasretkeşi¹⁰⁰ mi vardı?

Hasna Hanım, Fatma'nın kulağına:

— Söyle bu çocuğa ağlamasın, merakıma dokunuyor. Babasına mı ağlıyor, anasına mı, yoksa nişanlısına mı?

— Ne babasına ne anasına ne de nişanlısına... Bu akşam Didar Hanım'da değil misin? Hepsini anlarsın.

⁸⁸ vehleten: birdenbire

⁸⁹ kakule: bir baharat çeşidi

⁹⁰ rakik: ince

⁹¹ telakigâh: buluşma yeri

⁹² kesif: yoğun

⁹³ afak-ı duradur: uzayan, sonsuz ufuklar

⁹⁴ sadır: göğüs

⁹⁵ vaz-ı hazin: kederli olma

⁹⁶ rikkat: şefkat

⁹⁷ mavera: öte

⁹⁸ nihan: gizli

⁹⁹ gunude: uyumuş

¹⁰⁰ hasretkeş: hasret çeken

Hasna Hanım, mahzun kızını avutmak için türlü şaklabanlıklara başladı. Biçare kız, yeisinin¹⁰¹ diğerlerine de sirayetinden¹⁰² korkarak artık ağlamamaya gayret ediyordu. Fakat mümkün değil onlar gibi söyleyip gülemiyordu.

Hasna Hanım'ın şakalarıyla yolun mesafesi pek belli olmadan vapur, köprüye yanaştı. Yolcular hep birden ayağa kalktı. Birbirini ite kaka herkes çıkmak için bir yol ararken Hasna Hanım'la Fatma Hanım birbirlerini kaybettiler. Fatma Hanım refakatindeki diğer iki kadınla köprüye çıktı. Orada bir müddet durarak sonradan çıkanlar meyanında¹⁰³ Hasna'nın zuhuruna¹⁰⁴ intizar etti¹⁰⁵ fakat yine göremedi. "O bizden evveli çıkmış, bizi yürüdü zannıyla köprü başına kadar koşup gitmiştir. Şimdi orada tramvayların durduğu yerde bizi bekler..." diyerek refikalarıyla¹⁰⁶ yola düzüldü. Köprü başına geldiler, etrafı araştırdılar. Fakat Hasna Hanım meydanda yoktu.

Artık Hasna Hanım'ı bulmaktan kat-ı ümid¹⁰⁷ ettiler. Bahçekapısı'nda etrafı arabalar, tramvaylarla muhat olan¹⁰⁸ o meydancıkta siyah çarşafı bu üç kadın koltuklarındaki iri bohçaların eskal-i müzicesinden¹⁰⁹ bir an evvel kurtulmak için ne yapmak lazım geleceğini istizahen¹¹⁰ kalabalık arasında birbirlerine bakışarak bir müddet durdular. Nihayet biri:

— Tramvaya binecek değil miyiz? Haydi yürüyünüz gidelim. Burada durup da itilip kakılmada ne mana var? dedi.

Genç kız — Tramvaya binmeyip de bir arabaya binsek olmaz mı?

¹⁰¹ yeis: umutsuzluktan doğan üzüntü

¹⁰² sirayet: bulaşma

¹⁰³ meyan: ara

¹⁰⁴ zuhur: ortaya çıkma

¹⁰⁵ intizar et-: beklemek

¹⁰⁶ refika: eş

¹⁰⁷ kat-ı ümid: ümit kesme

¹⁰⁸ muhat ol-: kuşatılmak

¹⁰⁹ eskal-i müzice: bunaltıcı ağırlıklar

¹¹⁰ istizahen: açıklanmasını isteyerek

Fatma Hanım — Araba pahalıdır ayol. Fazla para vermeye ne lüzum var?

— Fazla para verecek değiliz. Tramvaya binmiş olsak üç kişi altmışşar paradan dört buçuk kuruş verecek değil miyiz? Araba bizi Lâleli'ye kadar bir çeyreğe götürür.

— Öyle ise haydi binelim.

Fatma Hanım, en yakın bulunan arabacılar doğru haykırarak:

— Arabacı... Huu... Bizi Lâleli'ye kaç a götürürsün?

— İki çeyrek hanım...

Fatma Hanım dönüp refikalarına hitaben:

— A gördünüz mü? Beş kuruşa gitmiyor, iki çeyrek istiyor.

Genç kız — Onun istemesine siz ne bakıyorsunuz? O götürmezse başkası götürür. Burada araba çok...

Arabacı — Haydi hanımlar yedi buçuk verin de ne ise götüreyim.

Yeni Cami'nin önüne doğru uzaktan bir arabacı bu bohçalı hanımlara eliyle işaret ederek:

— Hanımlar buraya gelin, ben sizi bir çeyreğe götüreyim.

Uzaktaki arabacının bu daveti üzerine birkaç arabacı birden:

— Kâhya yok mu orada? Biz sabahtan beri burada nöbet bekliyoruz. Ben, o herifi bir gün pataklayacağım ya. Nöbet arabasına bir müşteri gelir gelmez uzaktan hemen ayartır. (hanımlara hitaben) Hanımlar sakın o arabaya binmeyiniz. O, gece arabasıdır. Araba pek eski, hayvanlar da zayıf hem yorgundur. Sonra yarı yolda kalırsınız ha!

Bu iddiaya birkaç arabacı daha iştirak etti¹¹¹. Lakin hanımlar “Siz beş kuruşa götürmüyorsunuz da götürene de ne kıızıyorsunuz kuzum? Lâleli şurada, iki adımlık yer... On kuruş istemeye utanmadıktan fazla bir de lakırdı söylüyorsunuz. Haydi kardeş o çağır an arabacıya gidelim. Ne eski ne bir şey. Pek âlâ araba...” sözleriyle hanımlar o tarafa yürürler. Arabacı müşterilere kapıyı açar.

¹¹¹ iştirak et-: katılmak

Arabaya evvela o koca bohçalar mı girecek yoksa hanımlar mı? İşte mühim bir mesele... Kadının biri bohçasıyla beraber girmek ister. Bu suret-i duhulün¹¹² adem-i imkânı¹¹³ anlaşılınca refikalarına:

— Kardeş şu bohçayı tutunuz. Kendim girip oturayım. Sonra bohçayı kucağıma verirsiniz, der.

Dediği gibi yaparlar. Bir hanım bir bohça, bir hanım bir bohça... Arabaya istif olurlar.

Arabacı “Hanımlar çarşaflarınızı, ellerinizi gözetiniz. Aralığa sıkışmasın...” ihtarını müteakiben¹¹⁴ halkaya iki eliyle sımsıkı yapışarak gerilip gerilip de hızla kapıyı kapar. Bu darbeden araba hayli sallanır. Henüz yerleşmeye uğraşan hanımlar da kafa kafaya ufak bir karambol vuku bulur. Fatma Hanım arabacıya:

— Ay yetişme, içim sarsıldı.

Arabacı kapıyı bir darbe-i şedide¹¹⁵ ile kapadıktan sonra acaba iyi tuttu mu tutmadı mı provasında bulunmak için tekrar iki eliyle halkaya sarılır defa-i saniye¹¹⁶ olarak arabayı sarsar. Maatteessüf¹¹⁷ iyi tutmamış olduğundan kapı yine açılır.

Arabacı var kuvvetiyle kapıyı yuvasına oturtmak için koç gibi gerilmeye hazırlanırken hanımlar birbirlerine:

— Aman kendinizi sıkı tutun bir daha kapayacak, ihtarında bulunurlar. Kapı filhakika¹¹⁸ bir daha gümler. Bir sarsıntı daha gelir geçer. Kapının kapanıp kapanmadığını anlamak için arabacının ettiği ikinci tecrübede kapı yine açılır. Fakat herifin gözlerini hiddet bürür. Bu defa olanca kuvvet-i infialiyesiyle¹¹⁹ kapıya sarılıp öyle bir kapayış kapar ki hanımların her birinden kopan ufak birer sayha-i tekdire¹²⁰ kulak vermeden ve kapının tutup tutmadığını anlamak

¹¹² suret-i duhul: giriş şekli

¹¹³ adem-i imkân: imkânsızlık

¹¹⁴ müteakiben: takiben

¹¹⁵ darbe-i şedide: şiddetli darbe

¹¹⁶ defa-i saniye: ikinci kere

¹¹⁷ maatteessüf: maalesef

¹¹⁸ filhakika: gerçekten

¹¹⁹ kuvvet-i infialiyeye: harekete geçirme kuvveti

¹²⁰ sayha-i tekdir: azarlama çığılığı

için bir üçüncü provaya lüzum görmeden kaba birkaç arabacı küfrü fırlatarak hemen sandalyesine sıçrar. Dört yerinden düğümlü ipten kırbacını şaklatır. Hayvanlar nalları kaldırırlar. Gırrrr araba yola düzelir. Yeni Camii, Pazartesi Pazarı'nı geçerler. Hanımlar birbirlerine bir şeyler söylemek isterler. Her bir vidası başka türlü ses çıkaran köhne arabanın gürültüsünden, kaldırım sedasından birbirlerini işitmek kabil¹²¹ olmaz ki... Biri kulağını ötekinin ağzına uzatmaya uğraşırken Bakırcılar Sokağı'nda kapı şark diye bir daha açılır. Hanımlar hep bir ağızdan:

— Arabacı hu... Kapı açıldı. Dur ayol. Hepimiz sokağa döküleceğiz, feryatlarıyla herifi vuku-ı hâlden¹²² haberdar etmeye uğraşırlar. Lakin hayvanları yokuşa sardırmak, ilk hız ile o dik yolun üçte birine olsun tırmanmış bulunmak için kolunun alabileceği en mütevessî¹²³ bir zaviye¹²⁴ ile gerilip gerilip de kırbaç yapıştıran arabacının bu meşguliyyet-i mühimmesinden¹²⁵ başka bir şey işitmeye vakti olmaz.

Hanımlar:

— Fatma Hanım, sen şu bohçayı tut, ihtarlarıyla birbirlerini tutmaya uğraşırlarken geçicilerden biri arabacıya kapının açılmış olduğunu haber verir. Artık yokuşun alt başına da yaklaşmış öyle bir mevkide hayvanların hızını keserek aşağıya inip kapı kapamanın bilahare¹²⁶ nasıl bir mahzur¹²⁷ tevlit edeceğini¹²⁸ arabacı bilir. Gayet hiddetle yerinden atlar. Kapıya sarılır. Güm... Olmadı bir daha... Olmadı bir daha... Güm... güm...

Zavallı hanımlarda ne baş kalır ne beyin.

Arabacı kapıyı kapayabildiği kadar kapadıktan sonra yerine sıçrar. Bir eliyle terbiyelere diğeriyle kırbaça sarılır. Şaklat

¹²¹ kabil: olanaklı

¹²² vuku-ı hâl: olayın ortaya çıkışı

¹²³ mütevessî: genişleyen

¹²⁴ zaviye: açı

¹²⁵ meşguliyyet-i mühimme: önemli uğraş

¹²⁶ bilahare: sonradan

¹²⁷ mahzur: engel

¹²⁸ tevlit et-: sebep olmak

şaklatabildiğin kadar. Bu sefer de hayvanların inadı tutar. Tamam yokuşun alt başındaki helvacının önünden yukarıya gitmek istemezler. Kırbacı yedikçe o iki lagar¹²⁹ beygir, ince boyunlarını ileri uzatıp yekdiğerine sırt sırta dayanarak artık düşmemek için birer istinat-ı kavi¹³⁰ bulmuş olduklarını sahiplerine imaen nasırlanmış sırtlarına yedikleri kırbaçlara kata¹³¹ ehemmiyet vermezler.

Arabacı ayağa kalkar. Ha veriştirir kırbacı ha veriştirir kırbacı... Nihayet hayvanlar kımıldarlar. Fakat öne doğru değil. Arka arka gitmeye başlarlar. Arabanın art tekerlekleri arkadaki muşambacı dükkânına gireceği esnada nasılsa araba ileriye yürür. Fakat yine yokuştan yukarı değil. Hayvanlar bu sefer sağa Mısır Çarşısı'na giden sokağa saparlar. Yürüdüler ya. Arabacı için o matlup¹³²... Nereye saparlarsa sapsınlar... O, kırbacı şaklatmada yine devam eder. Böyle bir semt-i muhalife¹³³ gidişlerinden dolayı "Arabacı huu... Biz Unkaparı'na gidecek değiliz. Bizi Lâleli'ye götürceksin." yolunda hanımlar tarafından vaki olan¹³⁴ feryatlara herif hiç kulak asmaz. O, yine çalakamçı yolunda devam eder. Araba o caddeyi boylar. O hızla sağa Çiçek Pazarı'na sapar. Hanımlar artık feryattan nevmid¹³⁵ kalırlar. Arabacının kendilerini isal¹³⁶ edeceği mahalle gitmeye razı olup susarlar. Başka çare yok.

Sokak başına gelince araba yine sağa sapar. Gider gider Akar Çeşme'nin önüne çıkar. Oradan da sağa döner, o mahallenin etrafında böyle mükemmelen bir devr-i tamm¹³⁷ icra ettikten sonra yine Fincancılar Yokuşu'nun alt başına yani ilk nokta-i hareketine¹³⁸ gelir fakat bu sefer arabacı çalakamçı hayvanları yokuşa sardırır.

¹²⁹ lagar: çelimsiz

¹³⁰ istinat-ı kavi: güçlü dayanak

¹³¹ kata: asla

¹³² matlup: istenilen şey

¹³³ semt-i muhalif: zıt yöndeki semt

¹³⁴ vaki ol-: gerçekleşmek

¹³⁵ nevmid: umutsuz

¹³⁶ isal: ulaştırma

¹³⁷ devr-i tamm: tam dönüş

¹³⁸ nokta-i hareket: hareket noktası

O koca mahallenin etrafında icra olunan devrin verdiği süratle araba mefruşatçı¹³⁹ Franko'nun mağazasının önüne kadar çıkar. Hayvanlar orada da “mola” derler. Bu tevakkufa¹⁴⁰ arabacı razı olmaz. Kamçıyı bastırır. Beygirler yine sırt sırta bilistinat¹⁴¹ o kamçılara vurdumduymazlıktan gelmek isterler. Fakat bu defa mevki, yokuş, arabanın sıkleti¹⁴² hayvanların kuvvetlerine galip gelir. Bir tornistandır¹⁴³ başlar. Arabacının kırbaçtan maada¹⁴⁴ bir medar-ı sanatı¹⁴⁵ yok. Onu elinde savurur, savurur, savurur. İpin dört düğümde ikisi kopar, karşıdaki ufak avizeci dükkânına fırlar. Şimdi herifin elinde kamçı kalır mı güsgüdük?

Müşteri hanımlar:

— Allah aşkına kapıyı aç biz inelim, istirahatlarına¹⁴⁶ başlarlar. Arabacı hemen yerinden fırlar. Hayvanların gemlerine yapışır. Şimdi arabayı cerre¹⁴⁷ hizmet edecek kuvvet üçleşir: İki hayvan bir de arabacı. Yısa boca¹⁴⁸ yısa boca Beyazıt Meydanı'na çıkarlar. Fakat beygirlerden ziyade arabacı terler. Onlardan ziyade müşteriler üzülür. Beyazıt'a gelince arabacı yerine çıkar oturur. Hayvanlar da tırısı¹⁴⁹ kalkarlar.

Fatma Hanım:

— Hay ne idi o başımıza gelen? Bu nasıl araba böyle?

Diğeri — Ya hanım ucuz etin yahnisi tatsız olur. O iki çeyrek isteyen herifin arabasına bine idik bu üzüntülere uğramazdık.

Genç kız — Ama bu herif bizi çağırdığı vakit böyle olacağını ben anladım. Çünkü hayvanlar düşmemek için ikisi birbirine

¹³⁹ mefruşatçı: döşemeci

¹⁴⁰ tevakkuf: duraklama

¹⁴¹ bilistinat: dayanarak

¹⁴² sıklet: yük

¹⁴³ tornistan: ters yüz etme

¹⁴⁴ maada: -den başka

¹⁴⁵ medar-ı sanat: beceri

¹⁴⁶ istirahat: yalvarma

¹⁴⁷ cer: sürükleyerek götürme

¹⁴⁸ yısa boca: ite kaka, iyi kötü

¹⁴⁹ tırıs: atın kısa adımlarla hızlı yürüyüşü

dayanmışlar da öyle duruyorlardı. Ne ise anne, hanım teyze... Geçıştirdik. Bundan ötesi düzlüktür galiba. Fakat bundan sonra bedava da gitse eski arabaya binmeye tövbeler olsun.

Fatma Hanım — Sanki herif bizi niçin Çiçek Pazarı'ndan dolaştırdı?

Tazesi — Hayvanları aldatmak için. Çünkü onlar yokuş çıkmak istemiyorlar. Baksanıza yokuşa çıkmadılar da düz yola saldırdılar. Arabacı da onları başka yola götürüyormuş gibi yaptı yokuşa saldırıverdi.

Öteki Hanım — Aman arabacı da çok bilmiş, hayvanlar da...

Arabanın kapısı üç dört dakikada bir yine açılıyordu. Fakat yoldan kalmamak için hanımlar artık bunu arabacıya ihbara lüzum görmeyerek kendileri çekip kapıyorlar, kapayamadıkları zaman elleriyle tutuyorlardı.

Bu kadınların ikisi ana kızıdı: Hayriye ile Neriman. Hayriye anası, Neriman kızı... Rumeli'den geldikten sonra sekiz dokuz sene kadar Kadıköyü'nde bir konakta hizmetçilik ettiler. Hizmet ettikleri efendinin Neriman yaşta güzel bir kızı vardı: Nevber Hanım. Neriman bu Nevber'in hizmetine verilmişti. Mektebe beraber gittiler. El hünerleri vesair ne öğrendilerse beraber öğrendiler. Hanım-hizmetçi birbirini çok severlerdi. Neriman, o küçük hanımın âdeta bir yâr-ı gayr-ı müfarıkı¹⁵⁰ olmuştu.

Neriman'ın validesi Hayriye de orta hizmetinde bulunuyordu. Zavallı Nevber bir hafta evvel mühlik¹⁵¹ bir hastalıktan üç dört gün içinde gidiverdi. Bu iftirak¹⁵² tesiriyle o konak Neriman'ın nazarında bir zindan-ı matem¹⁵³ kesildi. Artık hanımının gezip yürümüş olduğu yerlerde duramıyor, onun oturduğu, yattığı odalara giremiyordu. Konağın içinde ne tarafa baksa merhum hanımcığına ait bin türlü suzişli¹⁵⁴ hatıra biçareyi saatlerle ağlatıyordu.

¹⁵⁰ yâr-i gayr-ı müfarık: terk edilmesi imkânsız dost

¹⁵¹ mühlik: öldürücü

¹⁵² iftirak: ayrılık

¹⁵³ zindan-ı matem: yas zindanı

¹⁵⁴ suzişli: dokunaklı

Neriman badema¹⁵⁵ o konakta duramayacağını, kendini yine hizmetçilikle her ne suretle olursa olsun diğer bir mahalle göndermelerini efendilerinden istirham etti. Zaten Nevber'in valideyni¹⁵⁶ her gün Neriman'ı rüyetle¹⁵⁷ kendi kızlarını görmüş gibi olarak "Bizimki de yaşamış ola idi bu sene on sekizini itmam edecekti¹⁵⁸..." kabîlinden¹⁵⁹ tefekkürat-ı müellime¹⁶⁰ ile Neriman'ın huzurundan âdeta bizar oluyorlardı¹⁶¹. Neriman'ın o konakta gezinmesi, söylenmesi, hasılı her hareketi merhumenin ihya-yı hatıratı¹⁶² demektir. Onu unutarak teskin-i teessür¹⁶³ edebilmek için Neriman'ı görmemek lazımdı. Kızın bu teklifi, bu mazereti şayan-ı kabul¹⁶⁴ göründü. Fatma Hanım ismindeki işte o kadının delaletiyle Neriman o günü İstanbul'da Lâleli taraflarında diğer bir konağa götürülüyordu. Validesi Hayriye Hanım, Neriman'dan ayrılmadığı için "Kızım nerede ben de orada..." sözüyle o da eski kapısından hesabını keserek çıkmıştı. Araba Beyazıt'tan aşağıya iner inen artık sarsıntılara, şalğırtılara hanımların başları biraz alıştı. Birbiriyle musahabete¹⁶⁵ giriştiler. Fatma Hanım'la validesinin karşısında oturan Neriman, mendilini çıkarıp kalın peçesinin altından gözyaşlarını silerek:

— Kapı değiştirirsem, başka sokaklara, başka semtlere, başka evlere gidersem teessürüm¹⁶⁶ yatıştır, içimden bu acı biraz çıkar zannediyordum. Meğer aldanıyormuşum. Nereye baksam aklımda yine o. Ah o nazik, o halim¹⁶⁷, o sevimli Nevber'imın üzerine ben

¹⁵⁵ badema: bundan böyle

¹⁵⁶ valideyn: anne baba

¹⁵⁷ rüyet: görme

¹⁵⁸ itmam et-: tamamlamak

¹⁵⁹ kabîl: cins

¹⁶⁰ tefekkürat-ı müellime: acı veren düşünceler

¹⁶¹ bizar ol-: tedirgin olmak

¹⁶² ihya-ı hatırat: hatıraların canlanması

¹⁶³ teskin-i teessür: üzüntünün yatıştırılması

¹⁶⁴ şayan-ı kabul: kabule değer

¹⁶⁵ musahabet: karşılıklı sohbet

¹⁶⁶ teessür: üzüntü

¹⁶⁷ halim: yumuşak huylu

kimlere hanımım diyeceğim? Artık bir daha öylesini bulamam ki... Bana hizmetçi değil, kardeş muamelesi ederdi. Şimdi gidip de başka bir hanımın eteğini öptüğüm anda kendimi tutamayacağım. Gözlerimden yaş boşanacak...

Fatma Hanım — A kızım, sakın ha... Öyle çocukluğun lüzumu yok. Sonra adama ne derler? “Hanımına ağlıyor.” demezler. “Çıktığı kapıda bir bey varmış da ona gözyaşı döküyor.” derler.

Neriman hazin hazin hıçkırarak:

— Şimdi bizi götürdüğün hanımlar nasıl insanlardır? İyi midirler?

— Kızım emin ol bunlar da emsalsiz hanımlardır. Hiç ben seni fena yere götürür müyüm? Üç gün otur, iyiliklerini anlarsın. Şimdi göreceğin Talat Hanımefendi nezakette, terbiyede Nevber’den aşağı kalmaz, belki ondan da baskındır. Ya validesi Didar Hanımefendi’ye doğrusu hiç uyar yoktur. Görmüş geçirmiş bir hanımdır. Vallah emsali bulunmaz. Halası Nuriye Hanım, o biraz çaçaroncadır¹⁶⁸. A iki elim yanıma gelecek... Ben doğrusunu söylerim. Yalan neye lazım? Fakat Nuriye Hanım’ın ayrı hizmetçisi var. Sen ona bakacak değilsin. Sen Talat Hanımefendi’nin yani küçük hanımın hizmetine tayin olunacaksın. İşte sana yeminle söylüyorum, Nevber’i aratmaz.

Neriman yine hıçkırarak:

— Nevberciğime, hiç ona uyar olur mu? O bir tane idi. Aklıma geldikçe yüreğimin başı sızladığını duyuyorum.

— Kızım Neriman, bu ağlamayı kes. Gideceğimiz konaktakiler gayet terbiyeli, tertipli insanlardır. Ben oraya böyle şırl şırl gözlerinden yaş akan bir hizmetçiyi götürmeye sıkılırım. A insanlıktır bu, belki akıllarına başka şey gelir. Hem sana söyleyeyim, kapı değiştirmek pek fena şeydir kızım. Biliyorsun ya ben hizmetçi tellalı değilim. Sen de öyle kapı kapı dolaştırılacak adı hizmetçilerden değilsin. İki kapı daha değiştirirsen adın çıkar. Senin büyük kusurların var. Seni her eve almazlar. Allah vermesin sonra akıbetin fena olur. Hem bunlara ben senin hâlini, şanımlı anlattım.

¹⁶⁸ çaçaron: geveze

Seni oraya hizmetçi gibi değil, evlatlık olarak kabul edecekler. Onlar senin gibi terbiyeli, candan bir kıza muhtaçlar.

Neriman ağlamasını keserek:

— Ne imiş benim büyük kusurlarım?

— Pek gençsin. Pek güzelsin. Pek akıllısın. Bunlardan başkasına pek yaramazsın.

Hayriye Hanım münfailane¹⁶⁹:

— A, ilahi kardeş... Kızımın “Kusurları var.” dedin de “Acaba nedir?” diye yüreğim hopladı. O saydıkların da kusur mudur?

Fatma Hanım başını sallayarak:

— Kusurdur zahir¹⁷⁰. Kocalı hanımlardan hiçbiri evlerine bu kadar güzel bir hizmetçi yahut evlatlık sokmaya cesaret edemezler. Ben böyle ne maceralar bilirim. Herkesin dertsiz başına dert çıkarmaya vakti yok.

Hayriye âdeta somurarak:

— Benim kızım öyle aşüftelerden midir?

— Değildir iki gözüm ama elin hanımlarına ben bu hakikati nasıl anlatırım?

Neriman giryesinde¹⁷¹ devamla:

— Fatma Hanımcığım böyle acayip sözlerle beni korkutuyorsun. Benim kalbim doğru olduktan sonra bana kimseden bir fenalık gelmez.

Fatma Hanım biraz sertçe:

— Ya hâlâ ağlıyorsun kızım...

— Bırakınız ağlayayım, ağlayayım da biraz içimin zehri gitsin. Orada ağlamamak için işte arabada ağlıyorum.

— Ya gözlerinin kızartısını ne yapalım? Onları görüp de bir mana vermesinler...

¹⁶⁹ münfailane: içermişçesine

¹⁷⁰ zahir: anlaşılın

¹⁷¹ girye: gözyaşı

— Benim eski kapımdan ne suretle çıktığımı anlatırsın. Zaten de hepsini biliyorlarmış değil mi? Ağlıyorsam merhume hanımına ağlıyorum. Bunun için beni kimse ayıplayamaz.

Müşteriler böyle konuşurlarken araba da Lâleli Türbesi'nin önüne geldi. Fatma Hanım:

— İşte geldik kardeş. Cama vurup arabacıya seslenelim de alt taraftaki sokağa sapsın.

Neriman girye eserini mahvetmek için sıkı sıkı gözlerini silerek:

— Fatma Hanımcığım araba sokağa saptıktan sonra daha çok gidecek mi?

Fatma Hanım — Hayır. Şöyle bir iki sokak dönecek orada.

Neriman — Öyle ise biz burada inelim de oraya yayan gidelim. Hizmetçi kısmı kapılanacağı konağa araba ile gitmez. Ayıp olur.

Fatma Hanım — Onlar böyle şeylere pek dikkat edip mana verecek hanımlar değildirler. Ama haydi dediğin gibi olsun.

Neriman — “Gözlerinin kızartısını görürlerse bir mana verirler.” diyen sen değil misin?

Fatma Hanım — Ağlama başka yavrum... Sonra bunları beğenmemişsin gibi bir mana çıkar. Somurtkan, gözü yaşlı evlatlığı kim ister ya?

Arabadan inerler.

II

Türbeden sonra sağdan birinci sokağa saparlar. Her biri hisse-i nakline¹⁷² düşen bohçayı koltuğunun altına sıkıştırarak giderler, giderler. Birkaç sokak dolaştıktan sonra Fatma Hanım elli altmış sene evvelki tarz-ı mimaride¹⁷³, aşu boyalı, konak yavrusu bir hanenin kapısı önünde durur. Bir ehemmiyet-i mahsusa¹⁷⁴ ile “işte

¹⁷² hisse-i nakl: taşıma payı

¹⁷³ tarz-ı mimari: mimarlık tarzı

¹⁷⁴ ehemmiyet-i mahsusa: özel önem

burası” dedikten sonra kapının âdeta onluk simit cesametindeki¹⁷⁵ iri halkasına uzanarak şıkırdatır. Çok sürmez ip çekilir, kapı açılır, içeri girerler. Temiz, süpürülmüş, toprak bir avlu... Yan tarafta hizmetkâr odasının kapısı önünde kır sakallı, sakolu¹⁷⁶ bir uşak, eli hâlâ kapının ipine uzatılı olarak duruyor.

Kadınlar, methali¹⁷⁷ yüksek yerli bir tahta paravana ile setredilmiş¹⁷⁸ olan orta kapıya doğru yürümektedirler iken harem tarafından küt küt dönme dolap vurulur. İçeriden bir kadın sesi:

— Tayyar Ağa, Tayyar Ağa... Al bu ibrişimi¹⁷⁹, değiştir. Örneğine uymuyor.

Tayyar Ağa elindeki ucu boş sigara ağızlığını avluya doğru hiddetle üç defa üfledikten ve iki elini çaprazvari göğsü üzerine kavuşturup -sokağa çıkarsa üşüyeceğini imaeen sakosu içinde-kendini iki defa sıktıktan sonra:

— Kalfa, bu üçüncü gidişim. Bu ipek, örneğine ne vakit uyacak? Şehzadebaşı yakın yer değil ki...

Dolabın arkasından kalfa:

— Homurdanma. Homurdanma haydi bakalım. Ali orada yok mu?

— Burada ama o becerebilir mi?

— Mademki öyledir, haydi bakalım. Fakat bu dördüncü gidişim de evvelki gidişlerine benzemesin. Elindeki örnek fes rengi, senin getirdiğin ipek âdeta galibarda¹⁸⁰... Dikkat et.

Tayyar Ağa kukuletasını¹⁸¹ başına geçirip ipek değiştirmek hizmetinin defa-i rabiasına¹⁸² hazırlanırken Fatma Hanım orta

¹⁷⁵ cesamet: büyüklük

¹⁷⁶ sakolu: paltolu

¹⁷⁷ methal: giriş

¹⁷⁸ setret-: örtmek

¹⁷⁹ ibrişim: bükülmüş ipekten iplik

¹⁸⁰ galibarda: mora çalan kırmızı

¹⁸¹ kukuleta: başlık

¹⁸² defa-i rabia: dördüncü kere

kapının halkasını şıkırdattı. Tek iri kanat açıldı. Bu üç kadın loşça bir maltalığa¹⁸³ girdiler.

Henüz dönme dolabın önünde duran, otuz yaşlarında kadar kısa boylu, ufak tefek, esmer bir halayık¹⁸⁴ kapıdan giren misafirleri cüzi bir müddet hadde-i nazardan geçirdikten sonra mor gaz boyamasıyla kundaklamış olduğu başını sallayarak iri iki ön dişini gösteren bir tebessüm-i aşınayi¹⁸⁵ ile:

— A Fatma Hanım sen misin? Birdenbire bilemedim. Ya bu yanındaki hanımlar? Ha ha aklıma geldi, dedi.

Yeni gelenler lastiklerini çıkarmak için eğildikleri esnada hemen orada peyda oluveren karalı beyazlı bir kedi kuyruğunu kaldırıp sırtını kamburlaştırarak güya bir şey anlatmak istediğini imaen misafirlerin yüzlerine bakarak tatlı tatlı mırıltılar ile eteklerine sürtünmeye başladı.

Fatma Hanım sordu:

— Şevkefza kızım, hanımlar evdeler mi?

— Buradalar. Huylarını bilmez misin? Çok sokağa çıkmazlar ki... (eliyle kediyi kovarak) Ceylan çekil oradan, hanımların ayaklarına dolaşma.

Hayriye Hanım ayağından çıkardığı yeni lastiklerini dayamak için emin bir mahal¹⁸⁶ arayarak:

— A kardeş, dokunmayınız hayvana. Bizi sevdi galiba da bakınız “sefa geldiniz” diye sürtünüyor.

Şevkefza “Lastiklerinizi şuraya koyunuz.” ihtarıyla kenarda bir yer irae¹⁸⁷ ettikten sonra kediyi yine eliyle iterek:

— Haydi, çekil Ceylan. Bu kedi ev sahibi, misafir bilmez ki gayet adamcıldır. Kimseyi yadırgamaz. Herkese sokulur.

¹⁸³ maltalık: avlu

¹⁸⁴ halayık: cariyeye

¹⁸⁵ tebessüm-i aşınayi: tanıdık bir gülümseme

¹⁸⁶ mahal: yer

¹⁸⁷ irae: gösterme

Misafirler lastiklerini çıkarıp da ne tarafa gideceklerini tayin için etraflarına bakındıkları sırada Ceylan bunların eteklerine sürtünüp sürtünüp uzakta duran mavi boyalı bir dolaba doğru koşarak ve acaba dolabı açmaya geliyorlar mı manasını işrap¹⁸⁸ eder bir endişe-i nazarla¹⁸⁹ dönüp dönüp arkasına bakınırken Şevkefza Kalfa kediye bir tokat işareti gösterip:

— Ha! Arsız, çekil oradan...

— (misafirlere taşlıkta bir oda irae ile) Buraya buyurunuz.

Misafirler orta kapının önünden, kendilerine duhul¹⁹⁰ teklif olunan odaya kadar uzatılmış olan enli kalas tahtasının üzerinden yürümeye başladılar.

O esnada kalfanın bütün nazarıdikkati¹⁹¹, yüzünü açıp çarşafının nısfını¹⁹² indirmiş olan Neriman'ın hıram-ı latifine¹⁹³ dikilip kalmıştı. Kalfa dudaklarını ısırarak kendi kendine:

— Bu hizmetçiye değil, âdeta hanıma benziyor. Daha doğrusu hanımdan da edalı... Güya hizmetçi olmayıp da evlatlık olacakmış. Kendi evlatları varken böyle elkızı evlatlık getirmeye de akıl ermez, dedi.

Odaya girdiler. Odanın ortasında yelken bezinden bir yaygı üstünde, kapağının teki örtülmüş, üzerine bir bakır ibrik oturtulmuş, mustatılı'ş-şekl¹⁹⁴ büyücek bir sac mangal duruyordu. Mangalın kenarında ufak bir basma minder üzerinde uyuklayan fındiki fanila hırkalı, siması köylüye benzer ellilik bir kadın, misafirlerin odaya duhülüyle rahatı bozulmuş olduğunu gösterir gibi bir rehavetle, gerine gerine, gözlerini kırıştırarak ayağa kalktı. Yine o esnada mangalın altından beyaz bir kedi daha çıktı. Sıcak sacın altında oturmadan hararetin tesiriyle kedinin arka tüyleri ağır ağır kızararak

¹⁸⁸ işrap: ima

¹⁸⁹ endişe-i nazar: bakışın endişeli olması, telaş

¹⁹⁰ duhul: giriş

¹⁹¹ nazarıdikkat: dikkatli bakış

¹⁹² nısf: yarı

¹⁹³ hıram-ı latif: nazlı yürüyüş

¹⁹⁴ mustatılı'ş-şekl: dikdörtgen biçiminde

kına konmuş gibi bir renk peyda etmişti. Misafirlerle beraber odaya giren Ceylan, mangalın önüne kadar yürüdü. İki kedi yüz yüze koklaştılar.

Köylü kadın iri pembe oyalı, mavi yemeni sargı altında güçlkle açıyormuş gibi görünen dişsiz ağzını kıpırdatarak “Hanımlar, sefa geldiniz, hoş geldiniz, kademler getirdiniz¹⁹⁵. Vakit ne vakit? Acaba ben namazı geçirdim mi?” sözleriyle misafirlerin çarşaflarını almaya davrandı. Üzerine kırmızı haneli, dokuma yapılı, uzun minderin köşesinde zayıf, yaşlıca bir kalfa daha oturuyordu. Gelenleri istikbalen¹⁹⁶ o hiç yerinden kalkmadı. Erkân¹⁹⁷ şiltelinin üzerinde başını duvara dayamış şişman zenci bir kadın horul horul uyuyordu.

Neriman peçesini, çarşafını çıkardı, bir tarafa koydu. Etek bağını çözdü. Entarisinin eteklerini salıverdi. Yenlerine¹⁹⁸, yakasına, eteklerine yine o renkte kadife çevrilmiş koyu nefti¹⁹⁹ faniladan entari hırkası pembe beyaz simasına, kumral saçlarına pek yaraşmıştı.

Çenesinin topluğu, on sekiz yaşının turfandalığı ile taravetyab²⁰⁰ iki izar-ı latifinin²⁰¹ müdevveriyeti²⁰², saf cephesinin vüsati²⁰³ beyninde²⁰⁴ öyle bir tenasüb-i melahat²⁰⁵ teşkil etmişti ki esna-yı tekellümünde²⁰⁶ biraz şermsar²⁰⁷ olduğu zaman ince kaşlar kavislenip o gür kirpikli ela gözler süzülükçe o nazik beşereyi²⁰⁸

¹⁹⁵ kadem getir-: uğur getirmek

¹⁹⁶ istikbalen: karşılamak üzere

¹⁹⁷ erkân: ileri gelenler

¹⁹⁸ yen: giysi kolu

¹⁹⁹ nefti: siyaha yakın koyu yeşil renkte olan

²⁰⁰ taravetyab: tazelik bulan

²⁰¹ izar-ı latif: hoş yanak

²⁰² müdevveriyet: yuvarlaklık

²⁰³ vüsat: genişlik

²⁰⁴ beyn: ara

²⁰⁵ tenasüb-i melahat: güzelliğin uyumu

²⁰⁶ esna-yı tekellüm: konuşma anı

²⁰⁷ şermsar: utangaç

²⁰⁸ beşere: cilt

pençe pençe humret-i hicab²⁰⁹ istila ettikçe²¹⁰ insan, bu sima-yı latifi²¹¹ temaşaya²¹² doyamazdı. Vücudu, nezaket-i endamı²¹³ ihlal etmeyecek kadar dolgunca, boyu ortadan biraz uzunca idi.

Mangal başında uyuklarken rüyasında ahırdan keçinin mutfağa geçerek yumurta sepetini devirmiş olduğunu gören köylü Sabire Hanım, gözlerini açar açmaz karşısında bu peri-i melahati²¹⁴ bulunca hemen Şevkefza'nın eteğini çekip parmağıyla da Neriman'ı işaret ederek sordu:

— Bu güzel kız kim?

Bu güzel kızın kim olduğunu Şevkefza da pek ananesiyle²¹⁵ bilmiyordu. Fakat Neriman'ın güzelliği kalfanın hasedini tahrik etmişti. Güya ondan bir öğ almış olmak için Sabire'nin kulağına:

— Hizmetçi... Hizmetçi... dedi.

Bu hizmetçi tavsifiyle²¹⁶ sanki kızın güzelliğini, her şeyini kesr²¹⁷ ve tenzil etmiş²¹⁸ oluyordu. Sabire Hanım birkaç defa daha gözlerini ovuşturarak Neriman'ı meftunane²¹⁹ temaşadan sonra:

— Oğlum Ali'ye alsam varmaz mı acep?

Şevkefza gülerек:

— Sen de nerede güzel bir kız görsen hemen oğluna alırsın. Bu kızın edasına baksana! Hiç senin çarıklı oğluna varır mı o?

— Çarığı çıkarıp portin²²⁰ giymek uzun bir iş değildir ya? Şu kızını gönlüm sevdi. Kulakları biraz küçük ama yine işime gelir.

²⁰⁹ humret-i hicab: utanmadan kaynaklanan kızılılık

²¹⁰ istila et-: yayılmak, sarmak

²¹¹ sima-yı latif: güzel yüz

²¹² temaşa: seyir

²¹³ nezaket-i endam: boyunun güzelliği

²¹⁴ peri-i melahat: güzellik perisi

²¹⁵ anane: ayrıntı

²¹⁶ tavsif: nitelendirme

²¹⁷ kesr et-: parçalamak, bozmak

²¹⁸ tenzil et-: aşağılamak

²¹⁹ meftunane: hayranlıkla

²²⁰ portin: potin

Minder üzerinde oturan Emsal Kalfa, Sabire Hanım'ın tutturduğu bu mukaddime-i talebin²²¹ pek ileri varacağını bildiğinden susması için karşıdan işaret etti.

Misafirlerle hanedekiler selamlaştılar. Neriman tazelere temenna etti²²². Yaşlıların ellerine vardı. Sabire Hanım'ın eline uzanırken köylü kadın çatlak, pürtük, diken diken elleriyle kızın yanağını okşayarak “İnşallah bana gelin kısmet olursun yavrum...” demekten kendini alamadı. Neriman kızardı, öptüğüne pişman oldu. Sabire'nin bu izacatına²²³ bir nihayet vermek için Fatma Hanım:

— Büyük Hanımefendi bu kızı kendine evlatlık yapmak için getirtti. Onu daha büyütüp zengin beylere verecek. Sen oğluna köyden bir kız ara. Bundan ümidini kes.

Bu ihtara Sabire'nin biraz canı sıkılarak:

— Hanımefendinin evladı var, evlatlığı ne edecek? Benim gelinim yok. Oğlan “Ana, beni ever.” diye beni sıkıştırır durur. Köyde kız çok. Fakat meşhur lakırdıdır, iki çıplak bir hamamda yaraşır. Mademki bu kız hizmetçi imiş, oğlanı da dışarıda uşak ederiz. Güzel güzel iş görürler. Hanımlar da rahat eder ben de bu kocalığımda rahatlanırım.

Köşede uyuyan aşçı kadın Sabire'nin bu gürültülü sözlerinden uyanarak:

— A hanımlar sefa geldiniz. İkinci okudu mu? Ocakta tencereler var. Gideyim. Ayol gideyim. Kaynadı mı? Taştı mı? Yandı mı? Benden başka kimin ne vazifesi? Gideyim bakayım.

Şetaret Abla giderken Pamuk'la Ceylan kuyruklarını kaldırıp ablanın eteklerini koklayarak onlar da beraber çıktılar.

Sabire Hanım, oğlu Ali'yi methetmek için dişsiz ağzını büzüştürüp yutkunarak bir delikanlıda bir kızı meftun edecek²²⁴

²²¹ mukaddime-i taleb: isteğin başlangıcı

²²² temenna et-: öne doğru eğildikten sonra doğrulurken eli başa götürerek selam vermek

²²³ izacat: rahatsız etmeler, tedirginlik vermeler

²²⁴ meftun et-: kendine bağlamak

evsafın²²⁵ hangileri olabileceğini düşünürken Fatma Hanım köylü kadının ağız açmasına meydan vermeden dedi ki:

— Kızım Şevkefza, geldiğimizi hanımefendilere haber ver.

Şevkefza gitti. Birkaç dakika sonra avdet ederek²²⁶:

— Gelsinler diyorlar, dedi. Şevkefza önde, Fatma Hanım onun arkasında, sonra Hayriye, en arkada Neriman odadan çıktılar.

Neriman'ın yüreğini bir helecan²²⁷ aldı. Hanımefendiler kendilerinden hazzetmeyiverirlerse yahut Neriman kendisi onlardan hoşlanmazsa nasıl olacak? Sık sık kapı değiştirmek iyi değilmiş. Bahusus²²⁸ kendinin gençliği her haneye suhuletle²²⁹ kabulüne mâni imiş. Biçare Neriman o anda bir gariplik, bir bokeslik²³⁰ hissetti. Vakıa²³¹ validesi beraberdi. Fakat o da kendinden biçare belki daha zavallı idi. Çünkü Hayriye'yi o haneye kabul ederlerse Neriman'ın hatırı için kabul edeceklerdi. Hasılı ikisi de hizmetçiydi. Yekdiğerine olan analık kızlık şefkati, ikisinin de zavallılığını izaleye²³² kâfi değildi.

Neriman bu düşünceleri arasında yine eski hanımı, merhume Nevber'i tahattur etti²³³. O vefat etmeye idi kendisi böyle başka kapılara gelir miydi? Men'i²³⁴ nakabil²³⁵ iki katre-i teessür²³⁶, yanaklarından aşağı yuvarlandı. Bu hazin yaşları Fatma Hanım'a göstermekten ihtirazen²³⁷ mendilini çıkardı, yüzünü siliyormuş gibi yaptı. Katarat-ı ye'sini²³⁸ kuruttu. Hasır döşeli, enli basamaklı

²²⁵ evsaf: vasıflar

²²⁶ avdet et-: dönmek

²²⁷ helecan: kalp çarpıntısı

²²⁸ bahusus: özellikle

²²⁹ suhuletle: kolaylıkla

²³⁰ bokeslik: kimsesizlik

²³¹ vakıa: gerçi

²³² izale: yok etme

²³³ tahattur et-: hatırlamak

²³⁴ men: yasaklama

²³⁵ nakabil: mümkün olmayan

²³⁶ katre-i teessür: üzüntü damlası

²³⁷ ihtirazen: çekinerek

²³⁸ katarat-ı ye's: keder damlaları

merdivenden çıkarken dizleri kesiliyor, eliyle küpeşteye²³⁹ tutunmaya mecbur oluyordu.

Merdiven bitince, önlerine yine hasır döşeli geniş bir sofa çıktı. Karşıda iki kapının arasındaki duvar kısmına mevzu muvakkithanelerdekilere²⁴⁰ müşabih²⁴¹ büyük bir yerli saatin muttariden²⁴² işitilen sada-yı rakkasından²⁴³ başka o koca sofada hiç ses yoktu. Yol geçesini takiben yürüdüler. Şevkefza Kalfa önden gitti, üzerleri hep pamuklu koyu renk perdelerle mestur²⁴⁴ beş altı kapıdan birinin perdesini kaldırdı. Evvela Fatma Hanım, sonra ötekiler içeri girdiler.

Beş pencereyi geniş bir oda, devetüyü zemin üzerine yeşil yapraklar arasında al, beyaz, mor güllü bir Frenk halısı ferş edilmiş²⁴⁵. Orta yerde beyziyyü'ş-şekl²⁴⁶ tablalı büyük bir sarı mangal... Ateşin kenarına konmuş pembe çiçekli, yıldızlı bir çay ibriğinin emziğinden hafif hafif duman çıkıyor. Odanın iki mukabil²⁴⁷ cihetinde geniş iki sedir... Bunların arasında büyücek bir erkân minderi... Bu minder de sedirler de yumuşak, tüylü, al battaniyelerle örtülmüş. Erkân minderinin ortasında yeni atılmış, yünlü, ufak bir şilte üzerine bir büyük hanım kurulmuş. “Kımalı” saçlarının üzerine kenarı ufak ıtır yaprağı oyalı, unnabi²⁴⁸ bir kandilli yazmasıyla kundak yapmış. Kulaklarında yekdiğerine beyaz ibrişimle merbut²⁴⁹ pırlanta, ufak menekşe abdest küpeleri... Belinde şal kuşak, arkasında koyu lacivert, atlas kaplı, vaşak kürk, altın kösteğinin ucu kuşağın irice düğümüne merbut yan cebinde şal keseli, mineli saat... Parmağında pırlantalı kafes üzerine oturtulmuş,

²³⁹ küpeşte: korkuluk

²⁴⁰ muvakkithane: güneşe bakılarak namaz vakitlerinin bildirildiği yer

²⁴¹ müşabih: benzer

²⁴² muttariden: tekdüze, sürekli

²⁴³ sada-yı rakkas: sarkaç sesi

²⁴⁴ mestur: örtülü

²⁴⁵ ferş edil-: döşenmek

²⁴⁶ beyziyyü'ş-şekl: yumurta biçiminde

²⁴⁷ mukabil: karşılıklı

²⁴⁸ unnabi: hünnap renginde bir tür kırmızı

²⁴⁹ merbut: bağlı

taşı irice bir firuze yüzük... Yanındaki koltuk yastığının üzerinde gözlük, mendil, birkaç kitap, bir avuç leblebi, kişniş şekeri... Bu yaşlı hanım, Talat Hanımefendi'nin halası Nuriye Hanımefendi idi. Yeni hizmetçilerin kapıdan girdiklerini görünce gözlüğünü taktı. Ağzına da iki üç leblebi attı. Gözlüğünü takıp da bir şey tetkik edeceği²⁵⁰ zaman ağzına da bir iki leblebi yahut kişniş şekeri atmak mutadı idi. Onları çiğnerken kuvve-i tetkikiyyesi²⁵¹ küşayış²⁵² buluyor zannedirdi.

Sağ taraf sedirinin üzerinde Nuriye Hanımefendi'den on yaş kadar daha küçük görünen zayıfça bir hanımefendi oturuyordu. Bunun fanila entari hırkası biçimce bir kocakarı kıyafetinden ziyade vaktin modasına daha mütekarripi²⁵³. Başında siyah papaziden²⁵⁴ basıkça bir hotoz²⁵⁵ vardı. Alnın şakaklarının ziyade parıldaması hanımın genç iken süse, tuvalete merakı ziyade olduğunu ve henüz bu merakından külliye feragat edemediğini gösteriyordu. Bu da Talat Hanımefendi'nin validesi Didar Hanımefendi'ydi.

Sol taraftaki sedirin ucunda sinni²⁵⁶ yirmi sekiz, otuz kadar tahmin olunabilen kısa boylu, nahif endamlı, saz benizli, iri siyah gözlü, ufak tefek bir hanım oturuyordu. Başından saçları taraz turaz kabarıp dağılmış, yakası palto biçiminde iri sedef düğmeli "kumru" göğsü hırkası, omuzundan aşağıya bir tarafa sarkmıştı. Bu derbeder taze de Talat Hanımefendi'ydi.

Kadınlar içeri girince Talat Hanım elinde dikmekte olduğu fes rengi ipekli kumaştan gecelik entarisini bıraktı.

Fatma Hanım, erkân minderinde oturan Nuriye Hanımefendi'den başlayarak sinleri itibarıyla hanımları birer birer etekledi. Hayriye ile Neriman da aynı usule ittibaen²⁵⁷ etek öptüler.

²⁵⁰ tetkik et: incelemek

²⁵¹ kuvve-i tetkikiyye: inceleme gücü

²⁵² küşayış: ferahlık

²⁵³ mütekarrip: yakın olan

²⁵⁴ papazi: ince dokunmuş ipek kumaş

²⁵⁵ hotoz: süslü kadın başlığı

²⁵⁶ sin: yaş

²⁵⁷ ittibaen: uyarak

Bundan sonra Fatma Hanım kendine irae edilen yere, sedirin ucundaki ufak mindere oturdu.

Hayriye ile Neriman ayakta kaldılar. Nuriye Hanımefendi leblebisini çiğneyerek gözlüğü altından, kuvve-i basariyyesinin²⁵⁸ erebildiği bir kuvvetle Hayriye ile Neriman'ı süzdükten sonra Fatma Hanım'a hitaben:

— Dediğiniz ana kızlar bunlar mıydı?

— Evet kadınım.

— Kadın kadıncığa benziyorlar. İkisini de canım sevdi. İnşallah onlar da bizden hoşlanırlar.

— A ne demek efendim? Sizin gibi hanımefendileri nerede bulacaklar? Siz onları sevdikten sonra onlar da size dört el ile sarılırlar. Canla başla bakarlar. Zaten evvelce anlattım ya efendim! Bunlar buldukları yerde hizmetçi gibi değildiler. Neriman'a evlat muamelesi ederlerdi. Validesi Hayriye de kızının yanında düşer kalkardı. Allah sizlere ömür versin, evlere şenlik o konağın bir tanecik kızı, ananın babanın âdeta göz bebeği olan Nevber Hanım birkaç günün içinde fırladı, gidiverdi. Artık hepsinin yüreklerini acı bürüdü. Kızlarının vefatından sonra ne onlar Neriman'ın ağlamadan yüzüne bakabildiler ne de Neriman orada kalmaya takat getirebildi. (eliyle Neriman'ı göstererek) Baksanıza şu zavallı kızın hâline. Boynu armut sapına döndü. Ağlamadan gözlerinin etrafı halka halka çürüdü.

Bütün gözler Neriman'ın üzerine dikildi. Biçare kız gözlerinden nebeana²⁵⁹ vesile arayan yaşları zapt edebilmek için dudaklarını ısıırıyordu.

Fatma Hanım devamla:

— Talat Hanımefendi'nin bir hizmetçi aradığını biliyordum. Geldim, kendilerine “Kadıköyü”nde bir yerde bir genç hizmetçi var. Daha doğrusu hizmetçi de değil ya ahretlik, evlatlık gibi bir kız var. Beraber kardeş gibi büyüdüğü küçük hanımı -sizlere baki- vefat

²⁵⁸ kuvve-i basariyye: görme duyusu

²⁵⁹ nebean: fişkırma

etti. Kız açısından orada durmak istemiyor. Arzu buyrulursa size getireyim.” dedim. Bu sözümün üzerine kendileri de “Aman Fatma Hanımcığım ben de öyle bir şey arıyordum. Bahusus terbiyeli bir konaktan çıkacak. İsterim o kızı, sen hemen bana getir. Ben onu hizmetçi gibi tutmam, evlat yerine korum.” dedi. Ben de a hiç sizin o kadar evladınız olur mu, dedimdi de hatta gülüştüydük.

Hizmetçilerin yanında Fatma Hanım’ın enine boyuna sözü bu kadar uzatmasından Nuriye Hanımefendi’nin biraz canı sıkılarak kaşları çatıldı. Neriman’a hitaben:

— Senin hizmet edeceğin hanım işte budur. (eliyle Talat Hanım’ı gösterdi.) Bir kendisi, bir beyi, bir de dört yaşında bir çocuğu var. Odalarını toplayıp süpüreceksin. Hanımın sandığına sepetine bakıp yerleştireceksin. Dikişlerini söküklelerini dikeceksin. İşte bu üç canı çekip çevireceksin. Kitap okur musun? Masal bilir misin?

Fatma Hanım — Okur efendim. Bilir efendim.

Nuriye Hanım — Bana ait hizmeti de uyukum kaçtığı geceler döşeğimin başına gelip ya masal söylemek ya hikâye okumak olsun. (Hayriye’ye hitaben) Kadın, sen de bu kızın validesisin değil mi?

Hayriye — Evet efendim.

Nuriye Hanım — Sen de orta hizmetinde bulun. Şevkefza’ya, Emsal’e yardım et. İcap eden yerleri sil süpür. (Didar Hanım’ı göstererek) Gâh bu Hanımefendi’ye bak gâh bana bak. Bizim ayırımız seçimiz yoktur. Biz gelin görümceyiz. Şimdilik biz sizden hoşlandık, siz bizden hoşlanırsanız oturursunuz olur biter. Uzak yoldan geldiniz. Belki yorulmuşsuzdur. Aşağıya gidin de dinleniniz.

Talat Hanım — Müsaade buyurunuz efendim, birkaç şey soracağım.

Nuriye Hanım — (eliyle, kaşlarıyla bazı işaretler ederek) Canım Kadıköyü gibi yerden geliyorlar, belki yorgundurlar. Bunları şimdi uzun uzadıya karşında tutmada ne mana var?

Talat Hanım — (Neriman’a hitaben) Kızım adın ne?

— Neriman efendim.

— A ne güzel isim... Ölen hanımını çok mu severdin Neriman?

Neriman — (gözleri sulanarak) Severdim efendim.

Talat Hanım — Onun vefatına pek teessüf ettim²⁶⁰. Keşke ne o vefat ede idi ne de sen buraya gele idin. Lakin benim senin gibi bir kıza ihtiyacım var. Bana vefadar olursan sana “kızım” diyeceğim. Beye de öyle dedirteceğim. İstersen sen de bana “anne”, beye de “peder” diye hitap et.

Neriman sıkılarak bilacevap²⁶¹ önüne baktı.

Fatma Hanım söze karışarak:

— Neriman, kızım, ben sana demedim mi? Hangi el kapısında insana ilk günü böyle muamele ederler?

Nuriye Hanım hiddetle ağzına bir iki kişniş şekeri atarak:

— Hiçbir kapıda etmezler ama işte bu evde ederler.

Didar Hanım, görümcəsi Nuriye Hanım’ın sebep-i hiddetini²⁶² hissederek hizmetçilere hitaben:

— Haydi aşağı gidiniz de dinleniniz.

Hayriye ile Neriman tekrar birer etek öperek çekildiler. Neriman eteğini öperken Talat Hanım “Haydi kızım, git biraz rahat et. Ben birazdan sana odanı, dolabını, sandığını, her şeyini gösteririm. Göreceğin hizmetlerin de nelerden ibaret olacağını anlatırım.” iltifatıyla kızın yanağından okşadı. Ana kız dışarı çıktılar.

Nuriye Hanım hiddetinden bir iki oflayıp pufladıktan sonra:

— Canım bir hizmetçi gelir gelmez daha huyunu hulkunu²⁶³ bilmeden “kızım, canım” diye böyle başınıza çıkarırsanız artık onda terbiye, saygı kalır mı?

O aralık sofada bir yaygaradır başladı. Bir kadın sesi:

— Nerede o Fatma Hanım olacak karı bakayım? Vapurda beraber gidelim diye söz verdi de sonra sırr u nabadid oldu²⁶⁴.

²⁶⁰ teessüf et-: üzölmek

²⁶¹ bilacevap: cevap vermeden

²⁶² sebep-i hiddet: öfke sebebi

²⁶³ hulk: yaradılış

²⁶⁴ sırr u nabadid ol-: görünmez olmak

Köprü üzerini fellim fellim dolaştım. Yeni Cami'nin önünde, Balık Pazarı'nda, tramvay yolunda macuncu fırıl-dağı gibi döndüm şöyle...

Kapının perdesi kalktı, içeriye o paytak reftarıyla²⁶⁵ Hasna Hanım girdi. Hanımları etekledi. Fatma Hanım, Hasna'ya nevbet-i kelam²⁶⁶ bırakmamak isteyerek:

— Haydi oradan yalancı! Kim bilir ne işin vardı da nereye çekildin? Oralarda aramadık delik, aramadık kovuk bırakmadık ki...

Hasna — Ben fare miyim ayol deliğe girecek? Yoruldum, bayıldım, bittim. Kızlar çabuk bir şekerli kahve pişirin. Aman başım dönüyor. (Nuriye Hanım'a hitaben) Kuzum hanımefendi bir iki kişniş şekeri ihsan etsenize... Baş dönmesine iyidir değil mi? (Fatma Hanım'a tevcih-i kelamla²⁶⁷) Hani yanındaki ana kızlar ne oldu? Onlar da beraber buraya gelmeyecekler miydi? Kız pek güzel ama durmuyor, ağlıyor.

Nuriye Hanım — Vapurda da mı ağlıyordu?

Hasna — Öyle ya! Ağlamadan dünyasını görmüyordu ki...

Nuriye Hanım — A, terbiyesizlik doğrusu. Vapurda ağlanır mı hiç? (Talat Hanım'a tevcihen²⁶⁸) Gördün mü kızının marifetini, akşam beybabasına söyle de darılsın.

Talat Hanım — Ne yapsın efendim? Zavallı kızın acısı var. Hanımı ölmüş.

Hasna — (kahkaha ile) A, tövbeler olsun inanmam. O yaşta bir kız hanımına bu kadar ağlamaz. İşin içinde mutlaka bir de bey olmalı. Kim bilir nedir? Günahı üstünde kalsın.

Talat Hanım — (kızaranak) Yok Hasna Hanım, elin melek gibi kızına böyle benzetip yaraştırıp da söz söyleme, günahtır. Aşüfte²⁶⁹ ile doğruyu biz de fark edebiliriz. Söz söylemek için yüzüne

²⁶⁵ reftar: yürüyüş

²⁶⁶ nevbet-i kelam: söz sırası

²⁶⁷ tevcih-i kelam: sözü yöneltme

²⁶⁸ tevcihen: yönelterek

²⁶⁹ aşüfte: oynak kadın

bakıldığı zaman hicabından²⁷⁰ yarı beline kadar kızarıyor. Hem onu ben kendime evlat edeceğim.

Hasna — A, a bir yaşıma daha girdim. Senin o kadar evladın olur mu? Senin daha yaşın ne, başın ne?

Talat Hanım — O bana ait bir mesele...

Hasna — Öyle ise sözümü geri aldım. Ben onu buradan gelip geçici bir kız zannediyordum da...

Talat Hanım — Gelip geçici de olsa bir kızıoğlankıza söylediğin gibi sözler yormak insaniyete sığar mı?

Hasna — Evlatçığım sözümü geri aldım. Bir düziye ağlıyor da o güzelliğine acıdığım için öyle söylüyorum. Eğer döktüğü yaşlar ölen hanımı içinse alimallah²⁷¹ ben de alnından öperim. Ne iyi kızmış o...

Nuriye Hanım — Şu kız bu eve gireli daha yarım saat olmadı. Talat şimdiden üzerine toz kondurmuyor. Kız buna “ana”, Nihat Bey’e de “baba” diyecekmiş.

Hasna — (istiğrapla²⁷² gözlerini açarak) Ay bu kızı kocasının karşısına çıkaracak mı? İyi cesaret doğrusu...

Talat Hanım — (dudaklarını kıvrarak) Artık ona karışamazsınız. Beyin huyunu içinizden kimse benim kadar bilmez. O kendi hâlinde bir adamdır. Karşısına dünya güzeli çıksa başını kaldırıp da bakmaz.

Hasna — (gülmemek için cebrinefisle²⁷³) A kızım, senin dünya güzeli dediğin acaba bu kızdan başka türlü bir şey midir zannedersin? Erkeğine inanan çok kadın gördüm ama bu kadar cesaretlisini görmedim. Çünkü insanın yüreğinde ayaline²⁷⁴ karşı bir inanı bulunmasa geçim olmaz ki... Erkeğin en ahmağı yine karısını aldatmak fennini bilir. İşte kadınların böyle sizin gibi en

²⁷⁰ hicap: utanma

²⁷¹ alimallah: “Allah bilir” anlamında bir söz

²⁷² istiğrap: şaşkınlık

²⁷³ cebrinefis: nefis zorlaması

²⁷⁴ ayal: eş

akıllıları da o yalanlara kapılırlar. Süphanallah işte buna şaşarım. Ne hikmettir bilmem ki... A, söyletme beni Talatçığım...

Talat Hanım — Emin ol Hasna Hanım, ne söylemiş olsanız beye karşı gönlümde bir şüphe uyandıramazsınız. Kocam beni bilir. Ben kocamı bilirim. Ötesi sizin nenize lazım...

Nuriye Hanım — O kadar güvenme kızım, o kadar güvenme. Allah rahmet eylesin, nur içinde yatsın, benimki dünyada benim üzerime gül koklamamış olduğuna, başka kadınlar dünya güzeli de olsalar gözüne hep çirkin göründüklerine türlü antlar, yeminlerle beni inandırmaya uğraşırdı. Çılgın kahpe, ben de inandım. Bir gün Hoşkadem'i iki kapı arasında okşarken görmeyeyim mi? Başına kıyametleri kopardım. Halayığ! o günü evden gönderdim. Üç gün üç gece yemek yemedim. Sonra beni nasıl kandırdı biliyor musunuz? Sıtması varmış da dostlarından biri güya sıtmaya iyidir diye sağlık vermiş²⁷⁵ de onun için o harekette bulunmuş. Yoksa benim üzerime çiçek koklamaz imiş...

Nuriye Hanım sözün bu noktasında ağzına yedi sekiz leblebiyi birden attı.

Talat Hanım gülerek:

— Benimkinin sıtması yok.

Hasna Hanım bir kakhaha salıvererek:

— Bana inan. Bu kız! görürse seninkini de sıtma tutar. Sonra kızım, öyle değme hekimin sulfatosuyla²⁷⁶ da geçmez.

Talat Hanım biraz kızarak:

— Nenize lazım sizin hanımlar? Koca benim değil mi? Sıtma tutsun, karın ağrısı tutsun. Ne tutarsa tutsun... A bana nasihat vereceğinize büsbütün ateşe körükle gidiyorsunuz. Sizin sözünüzden ziyade kocamın sözüne emniyetim vardır.

Talat Hanım Neriman'a kendi odasının karşısında küçük bir oda verdi. Kızın Kadıköy'nden gelecek daha eşyası vardı. Onları

²⁷⁵ sağlık vermek: salık vermek

²⁷⁶ sulfato: sıtma ilacı

yerleştirmek için yük dolap gösterdi. Bir de büyük sandık verdi. “Daha kendine ne lazımsa söyle kızım.” dedi.

Neriman’a edilen bu iltifatlar, gösterilen bu semahatler²⁷⁷, Emsal ile Şevkefza’nın hasetlerini tahrik etti. İki kalfa birbirine:

— Biz řu evde saçımızı süpürge ettik de daha başlı başımıza bir oda sahibi olmadık. O henüz bugün geldi. Odalara, dolaplara, sandıklara malik oldu. Yazıklar olsun bizim verdiğimiz emeklere. Bu kız şimdi bizimle beraber işe girmeyecek mi?

— Girmeyecek zahir. O hizmetçi değilmiş, evlatlıkmiş...

— Evlatlık mıymış? Biz kaç senedir bu hizmetçilikten kurtulamadık da o hemen nasıl evlatlık oldu? Evlatlık! Bu da ne demek olacak kuzum?

— Ne demek olacak bilemedin mi? Bu evin küçük hanımı...

— Evin küçük hanımı mı? O şimdi bize iş mi buyuracak?

— Öyle ya? Küçük hanımlık ne demektir bilmiyor musun?

— Ay büyük sözüme tövbe... Artık ona da mı iş göreceğim. Küçük hanımın azarını işit, büyük hanımın derdini çek... Beyefendinin takdirine²⁷⁸ uğra... Bunların hepsi ne ise ne ama bir de bunun hizmetçisi mi olacağım? Ay büyük sözüme tövbe! Büyük sözüme tövbe... (düşünerek) Şevkefza kardeşim, bu kıza evlatlık desinler, ne derlerse desinler... Biz ona hizmetçi muamelesi edelim. Hiç yüz vermeyelim. Hiç de boş oturtmayalım. Bir düziye iş çıkaralım. Aygır gibi bir de anası var. Varsınlar çalışsınlar. İşte biz de inadımıza böyle yapalım.

— Bu kıza sanki neden böyle itibar ediyorlar? Bunu niçin seviyorlar?

— Güzel de, onun için...

— Aman onun neresi güzel? Ağlamış suratlı. Yüzü beyaz ama bilmem bir çiğ beyaz, sevimsiz... Yanakları pembe ama şalgam gibi bir çirkin pembe... Alım yok. Soğuk... Bilmem benim kanım kaynamadı.

²⁷⁷ semahat: cömertlik

²⁷⁸ takdir: azarlama

— Hanımların kanı kaynadı ya! Seninki kaynamamış kaç para eder?

İki halayık odanın bir köşesinde böyle konuşurlarken Neriman yabancı elbiselerini soyunmuş, temizce bir basma entari giymiş, eteklerini toplamış olduğu hâlde kıvrakça bir iş kıyafetiyle kalfaların yanlarına gelerek:

— Kalfa hanımlar, benim büyüğüm sizsiniz. Sizin büyükleriniz de hanımlar. Göreceğim işleri bana siz emredeceksiniz. Konağın kıyısını bucağını bilmiyorum. Lütfen bugünlük bana görülecek hizmetleri tarif ediniz de yarın sizi rahatsız etmem. Ben işsiz duramam, sıkılırım.

Kız gelip de bu yolda samimiyetle idare-i lisan edince²⁷⁹ kalfalar biraz evvelki su-i zehablarından²⁸⁰ dolayı sıkılır gibi olarak şaşaladılar. İki halayık “Bu sözlerin samimiyetine inanalım mı, inanmayalım mı?” mealinde teati-i enzar ettiler²⁸¹. Fakat yine yekdiğerine “İnanma, inanma...” manasını işrapta bulundular.

Kızın böyle bir mutavaat-ı nazikâne²⁸² ile arz-ı hizmete²⁸³ gelişi, emirlerine müheyya²⁸⁴ olduğunu bildirişi, kalfaların o biçare hakkında teveccühlerini²⁸⁵ celbe²⁸⁶ medar olacak²⁸⁷ yerde bilakis²⁸⁸ gururlarını tahrik etti. Emsal Kalfa amiriyetini göstermek için biraz evvel hanımların hiçbirinde meşhut²⁸⁹ olmayan bir çin-i cebinle²⁹⁰ başını sallayarak:

— Kız senin adın ne?

²⁷⁹ idare-i lisan et-: uygun bir dille söylemek

²⁸⁰ su-i zehab: kötü zan

²⁸¹ teati-i enzar et-: bakışmak

²⁸² mutavaat-ı nazikâne: nazikçe itaat

²⁸³ arz-ı hizmet: hizmetini sunma

²⁸⁴ müheyya: hazır

²⁸⁵ teveccüh: hoşlanma

²⁸⁶ celp: kendine çekme

²⁸⁷ medar ol-: yararı dokunmak

²⁸⁸ bilakis: aksine

²⁸⁹ meşhut: gözle görülmüş

²⁹⁰ çin-i cebin: alın kırışığı

— (kızarak) Neriman...

— A ne çirkin isim o! Böyle hizmetçi adı olur mu? Bu ismi sana baban mı verdi yoksa bulunduğun kapıda mı koydular?

— Bulduğum kapıda koydular.

— İstanbullu musun sen?

— Hayır, biz Rumeli'nden geldik.

— Asıl adın ne idi?

— Ziyeti...

— Kaba isim, mahalle karısı ismi... Sigara, kahve içer misin? Öyle şeyler pek zıddımdır. Sana şimdiden haber vereyim de...

Neriman hicabından morarak sükût etti²⁹¹. Kalfa bu sükûtu itiraf makamında telakki²⁹² ile:

— Neye kızarıyorsun? İçiyorsan doğrusunu söyle. Hem sorulan şeye cevap verirler. Biz öyle terbiye gördük.

— Hayır.

— Beyefendinin karşısına çıkacak mısın?

— ...

— Canım öyle pancar kesilip de başını önüne eğmek ne olacak? Sorulan şeye cevap verirler. Bundan sonra senin terbiyen bizden sorulur. Çıkacak mısın?

— Bilmem...

— Eğer çıkarsan bu kıyafetle çıkılmaz. Eteklerini indir. Başını kulaklarının hizasından bir yemeni ile sıkıca kundakla. Sana bir şey sorulduğu vakit önüne bakarak cevap ver. “Efendim”siz söz söyleme. “Adın nedir?” dedikleri vakit deminden bana yaptığın gibi hemen terbiyesizce “Toraman” mıydı ne o?

— Neriman...

— Ha, “Neriman” deyiverme. “Siz ne ad verirseniz isim o olacaktır efendim...” de. Ne ise yavaş yavaş ben seni terbiye ederim.

²⁹¹ sükût et-: susmak

²⁹² telakki: kabul etme

Anan da pek hamhalat²⁹³ bir şeye benziyor. Artık ona da ben yürek tüketemem, ona da Şevkefza yol, izan öğretsin. Ananın adı ne?

— Siz ne tesmiye²⁹⁴ buyurursanız öyle olacak efendim.

— Ha şöyle... Sen çabuk terbiye olacaksın. Ama yine pek umamıyorum, kafan kalın gibi... Ananın evvelki adı ne idi?

— Hayriye...

— A, sevmedim. Hani Boğaziçi'ne giderken bir vapurlara bineriz. Onların adına benziyor. Şirket-i Hayriyye²⁹⁵ midir nedir, işte o? Anan Hayriye kadını nerede ise çağır. Şevkefza size bahçede tulumbayı, su kovalarını gösterebilir. Biriniz çekiniz, biriniz doldurunuz. Yukarı helalara su çıkarınız. Musluk taşını, iç taşı güzelce temizleyiniz. Biz ayakyollarını temizlemek için tuz ruhu kullanmayız. Taşlar harap oluyor. Musluk taşının altındaki kapağı açınız orada mahsus silgi taşı var. Kirlenen yerleri onunla bir güzel ovar, sonra da fanila parçalarıyla kurularsınız. Yaş bir yer bırakmayınız, büyük hanımefendi meraklıdır, sonra hepimiz söz işitiriz. Bu iş bitince faraş süpürgeyi alınız. Üst kata çıkınız. Orada üç oda var, hayli vakittir süpürülmedi. Camları açınız. Evvela şöyle bir kabaca her tarafın tozunu alınız. Sonra süpürge ile pat pat vurarak güzelce temizleyiniz. Yaş bezlerle tozu alınacak şeylerde bir kirlilik bırakmayınız. Bardaklara, sürahilere, kırılacak şeylere iyi dikkat ediniz. Bir şey kırarsanız ayılığınızdan ödetirim ha! Vaktiniz kalırsa aşağıya ininiz. Taşlığı iki sucağız alıveriniz. Şimdi o işlerden evvel kızım Toraman, ay... Neriman... Git şu dolabı aç, orada kahve takımları var. Birer fincanlık iki cezve al. Bize birer kahve pişir. Ben sade içerim, öteki kalfa şekerli içer. Haydi bakayım, elin işe yaraşıyor mu göreyim! Kahveyi sakın kestirme, köpüklü olsun.

Biraz evvel Neriman'a kahve içmek hizmetçiler için terbiyesizliğin büyüğü olduğu hakkında nesayih-i şedidede²⁹⁶

²⁹³ hamhalat: kaba saba, görgüsüz

²⁹⁴ tesmiye: ad verme

²⁹⁵ Şirket-i Hayriyye: 1851'de kurulan ve 1854'ten 1944'e kadar Boğaziçi'nde yolcu ve yük taşımacılığı yapan gemicilik anonim şirketi

²⁹⁶ nesayih-i şedide: şiddetli nasihatler

bulunurkenşimdi böyle köpüklü kahve ısmarlaması kızın fevkalhad²⁹⁷ istiğrabını mucip oldu²⁹⁸. Fakat hiç ses çıkarmadı. Kahveleri pişirdi. Sadesini Emsal'e, şekerlisini Şevkefza'ya verdi.

Emsal “Haydi kızım, bir de ateş getir.” emrini verdikten sonra cebinden ufak bir tabaka çıkardı. Gayet cılız, ince yapılmış sigaralardan bir tane aldı, yaktı. Bir yudum kahveden sonra sigarayla öyle bir çekiş çekti ki burun deliklerinden parmak kalınlığında dumanlar çıkmaya başladı. Kaşlarını kaldırıp hazz-ı fevkaladeye²⁹⁹ delalet eder³⁰⁰ bir süzüklükle başını sallayarak:

— Şimdi evvelki gibi dört beş kahve ile başımı toplayamıyorum. Tayyar Ağa da tütünü her zaman bir yerden almaz ki... Gâh iyi çıkar gâh fena... Bugünkü zararsız, dedi.

Mangal başında tekrar uykuya dalmış olan köylü Sabire Hanım gözlerini açtı. Kalfaların ellerinde kahve fincanlarını görünce sitemamız³⁰¹ bir nazarla Neriman'a bakarak:

— Onlara kahve var da bana yok mu? Benim başım kel mi a kız! Sen kaynanana herkesten ziyade hizmet etmelisin a gelinim olacak haspa!

Emsal, Şevkefza'nın kulağına eğilerek:

— Bu bunak karı da “gelinim” diye diye bu kızı yüz­süz edecek. Biz bir yandan terbiyesine uğraş­ıyoruz, o bir yandan münasebetsizlik ediyor. Nasıl olsa da şunun bir kulağını büksek?

Neriman bir cezve de Sabire Hanım için sürdü. Şevkefza yavaşça Emsal'e:

— Gelinim dedikçe kız da hoşlanıyor galiba. Baksana cezveyi sürdü.

— Ne olacak ya! Onu da o köylü oğlanından başka kim alır? Altta yok üstte yok...

²⁹⁷ fevkalhad: çok aşırı derecede

²⁹⁸ mucip ol-: gerektirmek

²⁹⁹ hazz-ı fevkalade: mükemmel zevk

³⁰⁰ delalet et-: göstermek

³⁰¹ sitemamız: sitemle karışık

— Öteki kapısından eşyaları gelecekmiş.

— Aman sen de eşya dedikleri kim bilir nasıl şeylerdir?

Sabire Hanım kahveyi alarak:

— Kahve gibi aziz ol gelinim. Kahve getirenlerin çok olsun.

Emsal öteden:

— A yanlış Sabire Hanım... O sözü kahve için değil su için söylerler.

— Maassabirin³⁰²... Kız, kahve sudan yapılmaz mı?

Sabire Hanım içerek:

— Ah ne tatlı pişirmiş! Ah ne tatlı pişirmiş! Bunun içine şeker attın mı yoksa nazik parmaklarının dokunduğu için mi bu böyle tatlandı? Taze elinden içilen taze kahve insanın içini tazelermiş. Yüreğim tazelendi. Doydum. Yüzüm de tazelendi mi acep?

Şevkefza gülerek:

— Yok onu merak etme. O yine evvelki gibi muşmula...

Sabire Hanım biraz dalgınca:

— Bana “muşmula” diyor, hele şuna bak yaban üvezi...

Emsal birbiri ardınca sigarasını çekerek:

— Aman Şevkefza, şu karının ağzını açtırma şimdi...

Bu köylü Sabire Hanım, bu aileyi Talat Hanım'ın pederi merhum Hüsnü Bey on beş sene mukaddem³⁰³ memuren İzmit'te bulunduğu zaman tanımişti. Kendisi İzmit'in köylerindendi. Her sene kasımdan sonra oğlu Ali ile birlikte sırtlarına iki kaz, bir hindi, biraz tarhana, bulgur, bir torba ceviz yüklenerek müsafereten³⁰⁴ Talat Hanım'ın hanesine gelirler, bu hediyeleriyle kışı hemen kâmilen³⁰⁵ orada geçirmek hakkını temin etmiş olurlardı.

³⁰² maassabirin: sabredenlerle beraber [Sabır dileme ifadesi olan “İnnallahe me-assabirin (Allah sabredenlerle beraberdir).” cümlesinin günlük konuşmada kullanılan kısa hâli.]

³⁰³ mukaddem: önceki

³⁰⁴ müsafereten: misafir olarak

³⁰⁵ kâmilen: tamamen

III

Neriman'la validesi Hayriye, o günü birlikte kalfanın tarifi vechile³⁰⁶ yukarıki odaları süpürdüler. Helaları ovdular. Taşlığı iki su aldılar. Neriman'a bu kadar iş gördürüldüğünden hanımların haberleri yoktu. Hakikat anlaşılınca hanımların mazhar-ı himayeleri³⁰⁷ olacağını, kendisi oraya böyle hidemat-ı süfliyye³⁰⁸ için getirilmemiş olduğunu kız biliyordu.

O akşam sofrada Emsal Kalfa, Neriman'a yarın görülecek işlerin bir programını yaptı:

— Gayet erken kalkılacak, kıyı bucak bir bir dolaşılacak. Akşamdan kalma döküntü, süprüntü hep toplanacak. Sigara tablaları dökülecek; lambalar, şamdanlar ortadan kaldırılacak yerlerine konacak. Bir aralık kalfaların odalarına gelinecek, kalkıp kalkmamış olduklarına bakılacak. Kalkmışlarsa kahveleri pişirilip ellerine verilecek. Sonra hanımların odaları dolaşarak kim kalkmış, kim kalkmamış anlaşılacak. Her birinin yegân yegân³⁰⁹ huylarına, âdetlerine göre hizmetleri görülecek, mangallar indirilecek. Ateş konarak tekrar çıkarılacak. Bu ateşler bittikten sonra mutfağa aşçı kadının yanına gidilerek akşamdan kalma bulaşık kaplar varsa onların tathirine³¹⁰ yardım edilecek.

Kalfaların iddialarına bakılırsa kendileri ellerini sıcak sudan soğuk suya sokmayacaklar. O koca evi Neriman'la validesi çevirecek. Onlar yalnız emir verecekler. Her sabah yapılacak işleri tadat edecekler³¹¹. İşler görüldükten sonra bunların iyi yapılıp yapılmadıklarına bakacaklar.

Sofradan kalkıldı. Neriman kalfaların kahvelerini de pişirip ellerine verdi. Emsal, bu yeni hizmetçiyi boş oturtmamak için daha ne iş bulup çıkaracağını düşünürken Neriman yukarıya odasına çıkmak üzere ayağa kalktı. Hemen kalfaların ikisi birden birtakım

³⁰⁶ vecih: sebep

³⁰⁷ mazhar-ı himaye: koruması altına girme

³⁰⁸ hidemat-ı süfliyye: adi, bayağı hizmetler

³⁰⁹ yegân yegân: birer birer

³¹⁰ tathir: temizleme

³¹¹ tadat et-: saymak

emirlere giriştiler. Fakat kız pek kulak asmayarak yürüyüverdi. Emsal hiddetle:

— Gördün mü yellozu! Daha birinci geceden emirlerimize karşı yüzünü ekşitti, gidiverdi.

Sabire Hanım elindeki kahve fincanının dibine dilini uzata uzata telvesini yalayarak:

— Siz de karılar ne insafsızsınız! Buraya geldi geleli kız bir lahza³¹² durup eğlenmedi. Kaç gündür birikmiş işlerinizi ona çabucağın içinde gördürdünüz. Daha ne istiyorsunuz ki yapsın? Bunun sabahı yok mu? Gelinimi zayıflatacağınız.

Emsal münfailane³¹³:

— Sen sus Sabire Hanım. Böyle şeylere aklın ermez. İşsiz bırakırsak sonra rahata alışıır...

Kalfalarla Sabire Hanım aşağıda sözü uzatırlar iken Neriman yukarıya odasına girdi. Validesini de yanına çağırdı. İkisinin de yorgunluktan belleri, kolları ağrıyor, tabanları karıncalanıyordu. Bitap³¹⁴, birer tarafa yaslandılar. Söz söylemeye bile mecalleri kalmamıştı³¹⁵. Yalnız kalfalardan o gün gördükleri muameleden beyan-ı şikâyet³¹⁶ eder gibi birbirine sakitane³¹⁷ bir meyusiyetle³¹⁸ bakışıyorlardı.

Neriman, Nevber'in refakatinde iken ne tahta silmiş ne çamaşır yıkamıştı. O yalnız küçük hanımı eğlendirmekle mükellefti³¹⁹. Şimdi de bu haneye evlatlık namıyla celbolunmuşken³²⁰ kalfaların bu ettiklerine şaşıyordu.

³¹² lahza: an

³¹³ münfailane: içerlemişçesine

³¹⁴ bitap: yorgun

³¹⁵ mecali kalma-: gücü kalmamak

³¹⁶ beyan-ı şikâyet: şikâyette bulunma

³¹⁷ sakitane: sessiz bir biçimde

³¹⁸ meyusiyet: ümitsizlik

³¹⁹ mükellef: yükümlü

³²⁰ celbolun-: çağrılmak

Ana kız gâh mahzunane³²¹ birbirine bakışmakta gâh galebe-i taabla³²² uyur gibi gözlerini yummaktadır iken odaya Talat Hanım girdi. İkisi de toplanarak ayağa kalktılar.

Kalfaların birkaç saat içinde bu zavallılara gördürdükleri o tahammülfersa³²³ işlerden Talat Hanım'ın katiyen haberi yoktu. Hanımların misafirlerle odada bulunmalarından bilistifade³²⁴ bu yeni hizmetçilere üst katları süpürttükten sonra taşlıkları sildirmiş, bütün helaları ovdurmuş olduklarından hanımlardan birinin haberi yoktu.

Talat Hanım evlatlık edindiği Neriman'ı Kadıköy'nden Lâleli'ye kadar gelmekten mütehassıl³²⁵ yorgunluğunu çıkarıyor zannıyla dedi ki:

— Kızım, güzelce rahat edip yorgunluğunuzu aldınız mı?

Neriman'ın ayakta durmaya bile takati kalmamışken:

— Sayenizde rahat ettik. Dinlendik efendim.

— Ben Fatma Hanım'a hepsini anlattım, hizmetinizin neden ibaret olduğunu o size söyleyecek. Haydi şimdi seni beyin yanına götüreceğim.

Hiç aklında fikrinde olmayan bu teklife karşı Neriman ne yapacağını bilmez bir hâlde şaşaladı. Kızın bu tereddüdünü görünce Talat Hanım:

— Haydi yürü kızım, yürü. İnsan beybabasından sıkılır mı hiç. Ben seni ona methettim. Daha yüzünü görmeden o da seni kendine evlat edindi.

Neriman, başını kundaklamak için yastık üzerine duran yemeniye el attı. Talat Hanım kızın maksadını anlayarak:

— Haydi haydi başını maşını bağlamak istemez. Böyle, olduğun kıyafetle gel.

³²¹ mahzunane: üzüntülü bir hâlde

³²² galebe-i taab: yorgunluğun bastırması

³²³ tahammülfersa: dayanılmaz

³²⁴ bilistifade: yararlanarak

³²⁵ mütehassıl: meydana gelen

Hanım önde, kız arkada odadan çıktılar. Sofaya yürüdükten sonra karşiki perdelerden birini kaldırarak loşça bir aralığa girdiler. Hanım aralığın içindeki iki kapıdan birini açtı, içeri girerken Neriman'ı da kolundan çekti. Biçare kız ömründe ilk defa, yabancı bir erkeğin karşısına çıkıyordu. Zavallının gözleri karardı. Ayakları dolaştı. Odayı kesif bir duman kaplamış gibi hiçbir şey seçemez bir hâle geldi. Beyi bulup eteğini öpmek için göz kuyruğuyla bakındı. Minderin köşesinde gecelik takkesi, entarisiyle, elinde kitap biri oturuyordu. Sakallı mıdır? Zayıf mı? Şişman mı? Sarışın mı? Esmer mi? Hasılı yüzü ak mıdır, kara mıdır? Dikkat etmeksizin ilerledi. Eteğini aldı, öptü. Sonra arka arka yürüyerek yine geri çekildi, durdu. Ayaklarının altında oda, başının üzerinde tavan fırl fırl dönüyor gibi geliyordu. Fart-ı hicabından³²⁶ kızardı. Şakaklarından terler dökülüyordu.

Talat Hanım'ın zevci Nihad Bey sarışın, ince bıyıklı, pembe yanaklı, sarı ela gözlü, sinni yirmi dokuz nihayet otuz tahmin edilebilen, sevimli, yakışıklı bir delikanlıydı. O gün Talat Hanım'ın Neriman'ı zevcine evlatlık olmak üzere takdim edeceğini söylediği zaman Hasna Hanım'ın kopardığı kahkaha pek beca³²⁷ idi. Çünkü bu kız o beyin olsa olsa küçük hemşiresi olabilirdi, evladı değil...

Talat Hanım'ın kıza bu namı vermekteki fikri başka idi.

Emsal, Nuriye Hanım'ın, Şevkefza da Ferdane Hanım'ın hizmetine baktıklarından, Talat Hanım'ın kendine mahsus bir hizmetçisi yoktu. Kendisi bir iki aylık da hamile idi. Gerek müddet-i hamlinde³²⁸ gerek ondan sonra kendine candan bir hizmetçi lazımdı. Fatma Hanım hanelerine gelip gittikçe Nevber'in vefatından, Neriman'ın teessüründen, Hayriye'nin hamaratlığından, bu zavallıların artık o konakta oturamayacaklarından bahisler açtı. Talat Hanım'ı bu ana kıza âdeta kulaktan âşık etmişti.

³²⁶ fart-ı hicab: aşırı derecede utanma

³²⁷ beca: yerinde

³²⁸ müddet-i haml: gebelik süresi

Bu ana kız Talat Hanım'ın pek işine geliyordu. Hayriye çocuk bezi yıkar. Orta hizmetlerini, horanta³²⁹ işleri görür. Kızı da çocuğa bakar, dikiş diker, ütü yapar, odayı toplar, döşeklere bakar, sandık sepet yerleştirir... Hasılı Talat Hanım'ı derler toplar. Hamle³³⁰ yakın, hamlden sonra bir hayli müddet hanım, zevcine de bakamayacak. Nihat Bey öksüz gibi kalacak. Ona da bir bakıcı lazım. Bunlardan fazla bir de dört yaşında çocuk var: Şekip Bey. O da bir dadiya muhtaç...

Talat Hanım düşünüp taşınarak bu ana kızı kendine pek lüzumlu bulmuş, ikisini de hemen alıp getirmesi için Fatma Hanım'a rica etmişti.

Hayriye ile Neriman'ın bu lüzumlarına mukabil bir mahzurları vardı: Kızın pek genç ve güzel olması meselesi. Talat Hanım, Neriman'ı kendine evlatlık ittihaz ederse³³¹ bu mahzurun bazı mertebe tahaffüf³³² etmiş olacağını düşünmüştü. Kocasından zaten çok emindi. Bu kemal-i emniyetle³³³ beraber Neriman'a “evlat” denirse bu tabirle Nihat Bey'in kıza karşı olacak nazarına bir şefkat-i übüvvet³³⁴ verilmiş, hissiyatının mecra-yı ahere³³⁵ dökülmesi ihtimali bu suretle seddedilmiş³³⁶ oluyordu.

Ondan başka bu “evlat” sözünün zımında³³⁷, şunun bunun vukuu melhuz³³⁸ olan bazı muahezatına³³⁹ karşı da bir cevap mestur³⁴⁰ gibiydi.

³²⁹ horanta: aile halkı

³³⁰ haml: doğum

³³¹ ittihaz et-: saymak, almak

³³² tahaffüf: hafifleme

³³³ kemal-i emniyet: tam bir güven duygusu

³³⁴ şefkat-i übüvvet: babalık şefkati

³³⁵ mecra-yı aher: başka bir yol, yön

³³⁶ seddedil-: engellenmek

³³⁷ zımn: maksat

³³⁸ melhuz: düşünülen

³³⁹ muahezat: eleştiriler

³⁴⁰ mestur: gizli

“Bu güzel kız nenizdi?” denildiği zaman “Evlatlığımızdır.” cevabını vermekte kızın o aileye nispeti, güftgûları³⁴¹ ref’e³⁴² medar olacak surette takviye edilmiş oluyordu.

Nihat Bey *** Dairesinde bin beş yüz kuruş maaşlı bir kâtipti. Hanenin masarifi³⁴³ hemen kâmilen kayınvalidesi Didar Hanım tarafından tesviye edilir³⁴⁴, beyin maaşı kendine cep harçlığı kalırdı. Nihat’ın kayınvalidesine hürmeti, zevcesine muhabbeti ziyade idi. Talat Hanım da kocasını nakabil-i tavsif³⁴⁵ bir muhabbet-i müfrita³⁴⁶ ile severdi. Fakat şiddet-i sevdasını³⁴⁷ izhar etmek³⁴⁸ istemez. Daima hazm u sükûnetle³⁴⁹ muamele gösterir. Öyle beyhude kıskançlıklar, nafîle densizliklerle ne kendini üzer ne de zevcini rahatsız ederdi. Kocası, Talat’ın kendi malı olduğuna, ona diğer bir kadının temellükü³⁵⁰ muhal³⁵¹ bulunduğuna katiyen emindi. Dünyadaki kadınların en güzelleri pa-yı istirhamına gelerek³⁵² Nihat’a arz-ı sevda³⁵³ etseler hiçbirinin nail-i emel³⁵⁴ olamayacağını bilirdi. Çünkü zevci nasıl etmiş etmiş, onu bu suretle iknaya muvaffak olmuştu. Beş seneye varan müddet-i zevciyyetlerince³⁵⁵ Nihat’ın henüz bir yalanını tutmamıştı. Zevcesine atf-ı nazar eylediği³⁵⁶ zaman, Nihat’ın gözlerinden şefkat, muhabbet, sadakat sanki birer seyyale-i maneviyye³⁵⁷ gibi akardı yahut Talat’a öyle

³⁴¹ güftgû: dedikodu

³⁴² ref: ortadan kaldırma

³⁴³ masarif: masraflar

³⁴⁴ tesviye et-: ödemek

³⁴⁵ nakabil-i tavsif: nitelendirilmesi imkânsız

³⁴⁶ muhabbet-i müfrita: aşırı muhabbet

³⁴⁷ şiddet-i sevda: sevdanın şiddeti

³⁴⁸ izhar et: açığa vurmak

³⁴⁹ hazm u sükûnet: şikâyet etmeden katlanma

³⁵⁰ temellük: kendine mal etme

³⁵¹ muhal: imkânsız

³⁵² pa-yı istirhamına gel-: yalvarmak için ayağına gelmek

³⁵³ arz-ı sevda et-: sevdasını bildirmek

³⁵⁴ nail-i emel: emeline ulaşma

³⁵⁵ müddet-i zevciyyet: evlilik süresi

³⁵⁶ atf-ı nazar eyle-: bakmak

³⁵⁷ seyyale-i maneviyye: manevi akış

görünürdü. Onun göz bebeklerinde meknuz³⁵⁸ Talat'a karşı öyle bir mana-yı samimiyyet³⁵⁹, öyle bir mıknatsiyet³⁶⁰ vardı ki zevcesi ne vakit bu müştakane³⁶¹, cazib-ı ruh nazarlara³⁶² maruz kalsa onların aks-i tesiratını³⁶³ ta kalbinde hisseder, o bakışların kuvve-i müsahhiranesiyle³⁶⁴ serapa³⁶⁵ sarsılır, “İşte kocam beni seviyor.” cümlesiyle mesudiyetini kendi kendine tebrik ederdi.

Ağız kelimat-ı iğfaliyyeye³⁶⁶ alet olabilir. Fakat gözler razbina³⁶⁷ olanları hiç aldatmaz. Çünkü onlar lisan gibi mütekellim³⁶⁸ değildir. Dimağ, lisanı istediği kelimatı telaffuza cebredebilir. Lakin gözlerin vesatet-i beyaniyyeleri³⁶⁹ ruhun teesüratını³⁷⁰ sadece, açık olarak sükûtle göstermektedir. Ona pek hile sığamaz.

Zevç, zevce yekdiğerinin tamamıyla aşina-yı raz-ı derunu³⁷¹ idiler. Birbirinin infiallerini³⁷², sevinçlerini, bütün meknuzat-ı kalbiyyelerini³⁷³ birkaç bakışla anlamak mümaresesini³⁷⁴ peyda etmişlerdi. Nihat'ın sokakta, kalemde bir şeye canı sıkılsa eve gelir gelmez zevcesi derdini yeknazarda³⁷⁵ anlar, hemen tadil-i teessürüne³⁷⁶ uğraşır.

358 meknuz: saklı

359 mana-yı samimiyyet: samimi anlam

360 mıknatsiyet: çekicilik

361 müştakane: şiddetle arzu edencesine

362 cazib-i ruh nazar: ruhu cezbeden bakış

363 aks-i tesirat: etkilerin yansıması

364 kuvve-i müsahhirane: boyun eğdirici güç

365 serapa: baştan ayağa

366 kelimat-ı iğfaliyye: baştan çıkarıcı kelimeler

367 razbina: sırlara vâkıf olan

368 mütekellim: konuşan

369 vesatet-i beyaniyye: anlatmaya aracı olma

370 teesürat: etkiler

371 aşina-yı raz-ı derun: içlerindeki sırrı bilen

372 infial: gücenme

373 meknuzat-ı kalbiyye: kalbin sırları

374 mümarese: yatkınlık

375 yeknazarda: ilk bakışta

376 tadil-i teessür: üzüntüyü yatıştırma

Yekdiğerinin amak-ı kalbiyyelerini³⁷⁷ ayanü'l-ibare³⁷⁸ küşade³⁷⁹ bir kitap gibi okuyuvermekteki bu maharetlerinden dolayı birbirine hile edebilmelerini adimü'l-ihtimal³⁸⁰ bir keyfiyet addetmekte idiler.

Nihat hasbe'l-lüzum³⁸¹ geceyi bir düğünde, bir misafirlikte geçirmeye mecbur olsa bu haberi zevcesine gayet meysusiyetle bildirir, hanesi haricinde zevcesinden uzak geçirdiği gecelerin kendisi için birer leyal-i ızdırab³⁸² olduğunu anlatırdı. Zevcesinden bu yolda bir izin talep eylediği zaman Talat Hanım cebrî³⁸³ bir beşâsetle³⁸⁴ “Git beyim, eğlen. Gece gündüz de benimle kapanacak değilsin ya! Erkeksin. Dört ahbap görürsün. Biraz çalgı dinlersin. Derdin gamın dağılır. Senin eğlendiğini, gezip yürüdüğünü gördükçe kendim gezmiş eğlenmişten ziyade memnun olurum. Haydi beyim bakayım. Güle güle git. Güle güle gel...” sözleriyle beyini taşlık kapısına kadar teşyi ederdi³⁸⁵. Nihat kapıyı kapayıp evden çıktıktan sonra Talat Hanım’ın yüreğine sebebi müphem³⁸⁶, izahı müşkül³⁸⁷ bir yeis, bir hüznün çökerdi. Şimdi o geceyi beysiz, yalnız başına nasıl geçirecek? Zevcinin o gece gelmeyeceğini tasavvur ettikçe hanenin derunu³⁸⁸ kendine her zamankinden daha loş, daha karanlık, daha sıkıntılı gelir, her taraf kasvetli görünürdü. İç sıkıntısını izaleye medar olmak için dikiş, dantela, daha sair³⁸⁹ bir el işi bulur, onunla oyalanmak ister, çocuğuyla meşgul olur fakat ne yapsa mümkün değil tamamıyla def-i gama³⁹⁰ muvaffak olamazdı.

³⁷⁷ amak-ı kalbiyye: kalbin derinliği

³⁷⁸ ayanü'l-ibare: ibarenin açıklığı

³⁷⁹ küşade: açılmış

³⁸⁰ adimü'l-ihtimal: imkânsız

³⁸¹ hasbe'l-lüzum: durum öyle gerektirdiği için

³⁸² leyal-i ızdırab: ızdıraplı geceler

³⁸³ cebrî: zorla yapılan

³⁸⁴ beşâset: güler yüzlülük

³⁸⁵ teşyi et-: uğurlamak

³⁸⁶ müphem: belirsiz

³⁸⁷ müşkül: zor

³⁸⁸ derun: iç, içeri

³⁸⁹ sair: başka

³⁹⁰ def-i gam: gamı giderme

Nihayet gece yatak odasına girip de beyinin her gece oturduğu, kalktığı yerleri hali³⁹¹, şenliksiz bulunca artık gözyaşlarını tutamaz, hazin hazin ağlar dururdu. Böyle ağlarken biri üzerine gelerek sebab-i bükâsını³⁹² sorsa kocasının bir gecelik iftirakına dayanamayıp ağladığını söylemeye sıkıldığı için:

— Merhum pederim aklıma geldi. Bilmem, yüreğimde tarif olunmaz bir hüznün var. Sebebini ben de bilmiyorum. İnsanlık hâli bu kardeş, derdi.

Bu nafîle giryelerine bazen kendi de şaşarak kendi kendine “A, çılgın mıyım neyim? Ben neye ağlıyorum böyle? Benden izin aldı da öyle gitti. Ben yolladım.” der; biraz daha düşünerek izin verdiğiğine, yolladığına pişman olur; “Salıvermemeliydim, salıvermemeliydim.” sözleriyle hayıflanırdı. Bir mecburiyyet-i meşrua³⁹³ üzerine zevci kırk yılda öyle bir izin talep ederse bu müsaadeyi diriğ etmek³⁹⁴ kabil olur mu? Düşünür, düşünür, bunun adem-i imkânını kendi de tasdik eder; sonra bu çocukça düşüncelerine nadim olur³⁹⁵; “Adam sağ olsun da varsın, gezsün, yürüsün.” der; o gece mürur edip³⁹⁶ de ertesi akşam beyin saat-i avdeti³⁹⁷ takarrüp edince³⁹⁸ kalbini bir sürür³⁹⁹ istila eder; zevci geldiği zaman gayet güler yüzle karşılar; bir akşam evvelki yeisinden, giryelerinden, o müziç⁴⁰⁰ tefekküratından⁴⁰¹ hiç bahsetmezdi.

Neriman başını göğsüne indirmiş fart-ı hicabından öyle iki kat bir hâlde karşısında dururken Nihat Bey yeni hizmetçiye bir söz söylemiş olmak için elindeki kitaptan gözlerini bir lahza ayırarak:

391 hali: boş, tenha

392 sebab-i bükâ: ağlama sebebi

393 mecburiyyet-i meşrua: yasal zorunluluk

394 diriğ et-: esirgemek

395 nadim ol-: pişman olmak

396 mürur et-: geçmek

397 saat-i avdet: dönme saati

398 takarrüp et-: yaklaşmak

399 sürür: sevinç

400 müziç: bunaltıcı

401 tefekkürat: düşünmeler

— Sefa geldin kızım. Daha sen buraya gelmeden methinle kulaklarımız doldu. Eski kapında sana evlat muamelesi ederlermiş. Burada göreceğin muamele de ondan başka türlü olmayacaktır.

Neriman belli belirsiz bir seda ile:

— Allah ömürler versin.

— Sen bizi ne derece memnun etmeye uğraşırsan biz de seni o kadar hoş tutarız. Adın ne?

— (titrek bir seda ile) Neriman.

— Oo, Neriman “pehlivan” demektir. Sen o kadar kuvvetli misin?

Neriman büsbütün kızardı hiç sesini çıkarmadı.

Nihat Bey kızın pek ziyade sıkıldığını gördü. Karşısına ilk çıkışında ondan ziyade sıkılmak istemeyerek “Yorguna benziyorsun, haydi odana git de rahat et.” sözüyle izin verdi. Neriman beyiyle hanımını birer defa daha etekleyerek dışarı çıktı. Nihat Bey gözlerini yine kitaba dikti.

Talat Hanım bir tebessüm-i istizahla⁴⁰²:

— A bey kitabı elinizden bırakınız şimdi. Kızımı beğendiniz mi, beğenmediniz mi? Ona dair iki çift söz söyleyiniz.

Nihad Bey zihnî mütalaa⁴⁰³ olduğunu belli eder bir dalgınlıkla:

— Zararsız, akça pakça bir kız.

— Söyleyip söyleyeceğiniz bundan ibaret mi?

— Huyunu bilmem, hulkunu bilmem. Bir dakika kadar ancak yüzünü gördüğüm bir kız için bundan fazla nasıl beyan-ı mütalaa⁴⁰⁴ edebilirim?

— A iyi kız, pek iyi kız doğrusu...

— İyiliği kötülüğü hakkında şimdilik bir şey denemez. Beş on gün geçsin; işine, dirayetine⁴⁰⁵ bakalım, sonra fikrimi söyleyirim.

⁴⁰² tebessüm-i istizah: açıklama bekleyen bir gülümseme

⁴⁰³ mütalaa: yorum, düşünme

⁴⁰⁴ beyan-ı mütalaa: düşünceyi açıklama

⁴⁰⁵ dirayet: (tecrübeye dayalı) akıl

Talat Hanım kaşlarını çatarak:

— Adam, a bey, dikkatle kızın yüzüne bile bakmadınız. Ben, Hasna Hanım’a dedim ya! “Dünya güzeli bile olsa bizim bey başını kaldırıp da bakmaz.” dedim.

— (tebessümle) Bu sözü ne münasebetle söylediniz?

Talat Hanım mütereddiane⁴⁰⁶ hırkasının ucuyla oynayarak:

— Hiç...

— Nasıl hiç? Hele hele... Ne yolda bir söz cereyan etti de siz Hasna Hanım’a öyle dediniz?

— Bana hepsini söyletecek misiniz?

— Elbette...

— Canım, Hasna Hanım bu kızını görünce “Kimdir?” diye sordu. Ben de “evlatlığım” cevabını verdim. Güldü. “A hanım senin hiç bu kadar evladın olur mu?” dedi. Olur, olmaz... Sizin ne vazifeniz? Ben onun anasıyım, bey de babası dedim. Hemen gülerek “Aaa sen bu kızını beye çıkaracak mısın?” diye taaccüp etti⁴⁰⁷ de ben de işte bu münasebetle o sözü söyledim.

— (yine gülerek) Hoppala... Daha kız eve adımını atar atmaz söz peyda olmaya başlamış gördünüz mü? Aman bu kadınlar! Demek Hasna Hanım’ın bana su-i nazarı⁴⁰⁸ var.

— Hasna Hanım lakırdısını bilir mi? Ağzına ne gelirse söyler. Benim kocama emniyetim olduktan sonra kim ne söylerse söylesin.

— Sizin bana emniyetiniz o kadar büyük mü?

— Büyüktür zahir.

— (latife tebessümüyle) Hanım size doğrusunu söyleyeyim mi?

— Söyleyiniz.

— Kocaya o kadar emniyet caiz değildir.

⁴⁰⁶ mütereddiane: kararsız bir şekilde

⁴⁰⁷ taaccüp et-: şaşmak

⁴⁰⁸ su-i nazar: kötü bakış

— Aman bey, böyle şaka istemem. Siz de bunu dedikten sonra neme lazım benim. Ben de bu genç kızı gönderiveririm. Bize hizmetçi lazımsa yaşlıca, gudubet bir şey getirtirim.

Nihat Bey kitabı elinden bırakıp birkaç kahkaha salıvererek:

— Bana olan emniyetiniz bundan ibaret miydi? Hani ya “Ben beyime güvenirim, dünya güzeli bile olsa benim üstüme sevmez.” diyen siz değil misiniz? Fikrinizi ne çabuk değiştirdiniz?

— Siz öyle söyledikten sonra ben yine itimadımda inat edersem ahmaklık etmiş olmaz mıyım?

Nihat Bey yerinden kalkıp sevdavi⁴⁰⁹ nazarlarla zevcesinin yanaklarını okşayarak:

— Emin olunuz güzelim, emin olunuz. Benim gönlüm, muhabbetim, aşkım, sizin varlığınızla kaimdir⁴¹⁰. Siz olmasanız o hislerden bende eser bile kalmaz. Emin olunuz, sizden başka bir kadın gönlümde fi’l-i ihtirak⁴¹¹ husule getiremez⁴¹². Bütün kadınlara karşı hissettiğim şey bir soğukluktur. Gönlüm sevebilmek, ısınabilmek için hararet-i muhabbetinize⁴¹³ muhtaçtır. Bu hâl kendi tarafından size karşı gösterilen bir fedakârlık değildir. Sizden başkasını sevemem ki... Elimde değil. Bu, ihtiyarımın⁴¹⁴ fevkinde bir hâl... Hizmetçi parçaları için bana bu hakaretleri eden kadınlara karşı beni müdafaa edecek yine sizsiniz Talatçığım.

— Canım, bir erkek sevecek olduktan sonra evdeki hizmetçiyi mi sever? Erkekler sokakta ne güzeller görürler. Onlar öyle bir şeye niyet etmesinler yoksa...

Zevç, zevce yekdiğerine öyle ateşin⁴¹⁵ sevdavi nazarlar fırlattılar ki sıdk-ı muhabbet⁴¹⁶ ve müddealarını⁴¹⁷ ispat için o

⁴⁰⁹ sevdavi: sevgiden kaynaklanan

⁴¹⁰ kaim: ayakta duran

⁴¹¹ fi’l-i ihtirak: yanma eylemi

⁴¹² husule getir-: meydana getirmek

⁴¹³ hararet-i muhabbet: sevginin sıcaklığı

⁴¹⁴ ihtiyar: iradesini kullanma

⁴¹⁵ ateşin: ateşli

⁴¹⁶ sıdk-ı muhabbet: aşk sadakati, temizliği

⁴¹⁷ müddea: iddia edilen

bakışlardan daha celi⁴¹⁸ delil aramak abesti. O gece müsterihane⁴¹⁹, mesudane⁴²⁰ bir uyku geçirdiler.

Ertesi sabah Nihat Bey’in kahve fincanını eline yeni hizmetçi Neriman verdi. Kızın elinden kahveyi alırken bey o gece zevcesiyle beynerinde açılan meseleyi tahattur etti. Öyle bir bahse değeri olup olmadığını anlamak için Neriman’ın yüzüne bu defa dikkatle baktı. Fevkalade güzel buldu. Hatta o efsunkâr⁴²¹ nigâhın⁴²² müddet-i medide⁴²³ kuvve-i sahiranesine⁴²⁴ maruz kalmaya tahammül edemediği için çarçabuk istikamet-i nazarını⁴²⁵ tebdile⁴²⁶ mecbur oldu. Şaka değil, kız güzeldi... Çok güzeldi.

Tevekkeli⁴²⁷ değil, “evlatlık” namını vermeyince bu kıızı zevcesinin karşısına çıkaramayışında meğerse iş varmış. Evlatlık namı verilmekle de tehlikenin önü pek alınamayacağını imaen Hasna Hanım’ın salıverdiği kahkahalar da o kadar beyhude değilmiş.

Fakat ne olmak ihtimali var? Kız ne kadar güzel olursa olsun, ateş olsa Nihat’ı yakamaz. Nihat çocuk mudur? Kendisi için saadet-i hakikiyenin⁴²⁸, saadet-i aileden⁴²⁹ başka bir şey olmadığını bilir. Aile saadetini ihlal edecek şeylerden daima müçtenip⁴³⁰ bulunur.

⁴¹⁸ celi: açık

⁴¹⁹ müsterihane: huzurlu bir şekilde

⁴²⁰ mesudane: mutlu bir şekilde

⁴²¹ efsunkâr: büyü

⁴²² nigâh: bakış

⁴²³ müddet-i medide: uzun süre

⁴²⁴ kuvve-i sahirane: büyüleyici güç

⁴²⁵ istikamet-i nazar: bakış yönü

⁴²⁶ tebdil: değiştirme

⁴²⁷ tevekkeli: boş yere

⁴²⁸ saadet-i hakikiyye: gerçek mutluluk

⁴²⁹ saadet-i aile: aile mutluluğu

⁴³⁰ müçtenip: sakınan, çekinen

Nihat'ın zevcesine karşı verdiği teminat-ı muhabbet⁴³¹ sahih⁴³² midir? Hakikaten Talat'ın üzerine diğer bir kadın sevebilmek iktidarından mahrum mudur?

İşin bu ciheti şayan-ı tedkiktir⁴³³. Hiçbir erkek madame'l-hayat⁴³⁴ yalnız bir kadına hasr-ı sevda etmek⁴³⁵ hulkiyyet-i mahsusasıyla⁴³⁶ doğmamıştır. Tek kadına üftadelikle⁴³⁷ demgüzar⁴³⁸ olanlar, maşukasından⁴³⁹ başkasını gözleri görmeyenler, yalnız o intihapgerdelerini⁴⁴⁰ sevmek isteyen erkekler de vardır. Lakin bu hâl, bazı avarız⁴⁴¹ tesiriyledir. O avarız bertaraf olunca erkeğin gözü yine hariçte dolaşmaya başlar. Kadınların erkekleri idare fenninde en mahirleri, işte bu avarızı icada muktedir bulunanları, zevçlerini kendilerinden müddet-i medide usandırmamaya muvaffak olanlarıdır. Bu pek müşkül bir meseledir. Bu fennin bir mektep talimi yoktur. Bu bir maharet-i hulkiyyedir⁴⁴². Fakat maatteessüf binde bir kadında bulunmaz, hele müddet-i izdivac⁴⁴³ dört beş seneyi aşmış bulunursa zevcin idaresi bütün bütün güçleşir. O kocada meyve-i memnuya⁴⁴⁴ bir inhimak⁴⁴⁵ peyda olur. Onun oradan arzusunu, elini kesmek her kadının harcı değildir.

⁴³¹ teminat-ı muhabbet: aşkın güvencesi

⁴³² sahih: doğru, hakiki

⁴³³ şayan-ı tedkik: araştırmaya değer

⁴³⁴ madame'l-hayat: hayat boyunca

⁴³⁵ hasr-ı sevda et-: sevgisini adamak

⁴³⁶ hulkiyyet-i mahsusa: özel yaratılış, tabiat

⁴³⁷ üftadelik: düşkünlük

⁴³⁸ demgüzar: vakit geçiren

⁴³⁹ maşuka: âşık olunan kadın

⁴⁴⁰ intihapgerde: seçilmiş

⁴⁴¹ avarız: kazalar, belalar

⁴⁴² maharet-i hulkiyye: yaratılış hüneri

⁴⁴³ müddet-i izdivac: evlenme süresi

⁴⁴⁴ meyve-i memnu: yasak meyve

⁴⁴⁵ inhimak: fazla düşkünlük

İşî hovardalığa vuran erkekler de nev nevdür⁴⁴⁶. Birtakımı zevcesini, ailesini mukaddes addeder; o kutsiyete karşı kendini daima hürmete medyun⁴⁴⁷ bilir.

Hasbe'l-beşeriyye⁴⁴⁸ ara sıra hovardalık kaçamaklığında bulunur ama bunu gizli yapar. Öyle bir harekette büyük bir suç, bir günah işler gibi bulunur. Bu fiilini ailesinden büyük bir havf ve ihtiyatla⁴⁴⁹ saklar. Böyle kocalardan aile halkına pek o kadar zarar gelmez. Bu gibileri heva ve hevese mağlubiyet devri geçince durulurlar.

Asıl korkulan kocalar kutsiyet-i aileyi⁴⁵⁰ takdirden âciz bulunup saadet-i hayatı⁴⁵¹ arzu ettikleri nazeninin⁴⁵² bimuhaba⁴⁵³ arkasından koşmaktan ibaret zannedenlerdir. Bunların işleri gizli kapaklı değildir. Bunlar saadet-i aileleriyle saadet-i zatiyyeleri⁴⁵⁴ beyninde maddi, manevi bir rabıta⁴⁵⁵ göremeyecek kadar kutehbin⁴⁵⁶ olanlardır. Bu gibilerden hiçbir kadına hayır gelmez.

Nihat Bey, kutsiyet-i aileye hürmeti olan genç zevçlerdendi. Zevcesini gece gündüz, ondan başka bir kadın sevebilmek istidadından⁴⁵⁷ mahrum bulunduğuna iknaya uğraşmaktan hali kalmamakla beraber arada kaçamaklarda bulunurdu. Talat Hanım, zevcinden katiyen emin bulundukça, o bir şey sezmedikçe, bir şeyden şüphelenmedikçe Nihat, bu hareketinin büyük bir cinayet addolunamayacağı fikrinde idi.

⁴⁴⁶ nev nev: çeşit çeşit

⁴⁴⁷ medyun: borçlu

⁴⁴⁸ hasbe'l-beşeriyye: insanlık gereği

⁴⁴⁹ ihtiyat: sakınma

⁴⁵⁰ kutsiyet-i aile: ailenin kutsallığı

⁴⁵¹ saadet-i hayat: yaşam mutluluğu

⁴⁵² nazenin: nazlı

⁴⁵³ bimuhaba: korkusuz, pervasız

⁴⁵⁴ saadet-i zatiyye: özel mutluluk

⁴⁵⁵ rabıta: bağ, ilişki

⁴⁵⁶ kutehbin: ileriye göremeyen, kısa görüşlü

⁴⁵⁷ istidat: yetenek

Bu gizli ve nadir havailikleriyle⁴⁵⁸ beraber zevcesine olan muhabbeti ciddi ve samimi idi. Ne vakit böyle bir hercailikte⁴⁵⁹ bulunsa akab-ı hareketinde⁴⁶⁰ bir nedamet-i şedide⁴⁶¹ hisseder, vicdanen muazzep olur⁴⁶², bir daha öyle fiilde bulunmamaya kendince söz verir. Hanesine avdet edince o samimi, o mıknatısı⁴⁶³ nazarlarıyla zevcesini müstağrak-ı sevda⁴⁶⁴ eder. Fakat yine o an ve saat gelince kabahatini tekrardan da kendini alamazdı.

Yine o hareketi takip eden nedametle⁴⁶⁵ gözlerine bir samimiyyet-i nazar⁴⁶⁶, bir mıknatısıyyet-i muknia⁴⁶⁷ gelir. İşte o bakışlarıyla zevcesini yine aldatmaya muvaffak olurdu.

O gece Neriman yatmak için odasına çekildi. Ana kız döşeklerini serdiler. Neriman döşeğinin ucuna oturdu. Hazin hazin ağlarken içeriye Fatma Hanım girdi. Kızı yine öyle gözyaşı dökmekte bulunca bir sada-yı tazirle⁴⁶⁸:

— Yooo... Bak Neriman, çılgınlık lazım değil... Nevber öldüyse öldü, onun durduğu yerlerde, gezdiği odalarda kalmaya yüreğin tahammül edemedi. İşte konağı değiştirdik. İşte densizliğin lüzumu var mı ya?

— Ben şimdi sade Nevber'e ağlamıyorum. Kendi hâlime de ağlıyorum. Ana baba gibi bildiğim bir ailenin içinden çıkıp o acının üzerine böyle hiç bilmediğim, görmediğim bir yere kapılanmak kolay mı ya?

⁴⁵⁸ havailik: nefesine düşkünlük

⁴⁵⁹ hercailik: aşta kararsızlık

⁴⁶⁰ akab-ı hareket: hareketin ardı

⁴⁶¹ nedamet-i şedide: şiddetli pişmanlık

⁴⁶² muazzep ol-: acı çekmek

⁴⁶³ mıknatısı: çekici

⁴⁶⁴ müstağrak-ı sevda: sevdaya gömülmüş

⁴⁶⁵ nedamet: pişmanlık

⁴⁶⁶ samimiyyet-i nazar: bakışın samimiliği

⁴⁶⁷ mıknatısıyyet-i muknia: ikna edici çekicilik

⁴⁶⁸ sada-yı tazir: azarlama sesi

— Kolay değilse kızım bunu sen kendin istedin. Ne var? Ne oldu? Bu yeni efendilerini beğendin mi? Bunlar da sana “evlat” dediler.

— Allah ömür versin hanımdan hoşlandım. İyi hanım, canım sevdi. Beyfendi de nazik...

— Öyle ise zorun ne?

— Kalfaların kahırları çekilir gibi değil. Dün bize ettikleri muameleyi, gördürdükleri işleri siz bilmiyorsunuz. Siz odada otururken bize evi yukarıdan aşağıya temizlettiler. Daha geldiğimiz ilk gününde helaları yıkattılar.

Fatma Hanım iki eliyle dizlerine vurup dövünerek:

— Helaları mı yıkattılar? Hele şu edepsizlere bak... Bu işten hanımların hiç haberleri yok. Sen merak etme kızım, ben hanımlara söylerim, onların terbiyelerini verdirtirim.

— Bir de bir köylü kadın var. İki de birde “Seni kendime gelin yapacağım”, bilmem ne, diye münasebetsiz münasebetsiz söyleniyor. Pek gücüme gidiyor.

— A Sabire Hanım, alık karı. O bir çocuk kadar saf yüreklidir. Ne söylediğini bilmez ki... Hiç onun sözüne kızılır mı? Bunlar keder edecek şeyler değil kızım. Kalfalar ettikleri bu ilk muameleyi bir daha tekrar edemezler. Senin hanımın Talat Hanım, beyin de Nihat Bey... Onlara istersen “hanım” de, “bey” de istersen “ana, baba” de. Sana bu hitapları kullanmaya kadar izin verdiler. Daha ne istiyorsun yavrum? Talat Hanım’ın huyu gayet yavaştır. Yumuşak başlıdır. Beyini çok sever. Fakat biraz tembelcedir. Şöyle eteği belinde, atık tetik, derli toplu bir kadın değildir. Günler, haftalar geçer, bir başını taramaz. Öyle salkım saçak gezer. İşte sen bunu derleyip toplayacaksın. İşin bundan ibaret. Kalfaların dediklerine bakma. Köylü karısının sözlerine de hiddetlenme, hepsi de halt etmişler. Haydi bakayım, güzel güzel yat, uyu. Merak etme, yarın ben hepsini hanımannene anlatırım. Kimse sana bir daha öyle muamelede bulunamaz.

Bu nasihatleri, bu teminatı verdikten sonra Fatma Hanım odadan çıkar. Neriman kalkar, oda kapısını sürmeler. Kızın bu

yorgunluğu, uykusu bütün yeislerine, kederlerine galebe eder. Döşegine uzanır. Biraz içi geçerken küt küt küt oda kapısı vurulur. Kız gözlerini açar. İlk uykunun sersemliğiyle kendini birdenbire toplamayarak “Kimdir o? Ne istiyorsunuz?” nidasıyla seslenir.

Dışarıdan tekdiramız⁴⁶⁹ bir seda:

— A terbiyesizin zoruna bak! Kapı vurulunca mahalle karıları gibi “kimdir o” mu derler? Hemen kalkarlar açarlar.

Biçare Neriman sendeleyle sendeleyle kalkar, oda kapısını açar. Bir de bakar ki elinde fiske şamdan Emsal Kalfa kapının önünde duruyor. Bu kalfalar Neriman’ı gündüz o kadar çalıştırdıktan sonra şimdi gece uykusuna da mı rahat vermeyecekler? Emsal müthiş bir çatıklıkla:

— Kız ne o, çarçabuk zıbardınız mı? Tavuk musunuz ayol? Kalfalar yatmadan hizmetçiler uyur mu? Yarın akşam benden izin almadan yatmayacaksın! Ne ise bu akşam ahmaklığına, mankafalığına verdim. Haydi, saçını başını topla. Hırkamı giy. Seni büyük hanımefendi çağırıyor.

Ne denir? İtaatten başka çare var mı? Büyük hanımefendi çağırıyormuş. Acaba ne yapacak? Kızcağız başını toplar. Hırkasını giyer. Emsal’in arkasına düşer. Nuriye Hanımefendi’nin odasına giderler. Hanımefendi başını çemberlemiş, döşegine girmiş. Eliyle Neriman’a döşegin yanındaki ufak minderi işaret ederek:

— Gel kızım şuraya otur.

Neriman sıkılarak oturur.

Hanımefendi — Acık daha gel, acık daha yanaş, kulaklarım nezleden biraz ağır iştir de.

Neriman biraz daha yaklaşır.

Hanımefendi — Senin için okuryazar dediler.

— Bir parça efendim.

— Destan bilir misin?

— (şaşıarak) Hayır.

⁴⁶⁹ tekdiramız: azarlamayla karışık

— Kıta?

— Hayır.

— Öyle ise kızım Neriman, bana güzel bir masal söyle. Sen söylerken masalın yarısında ben uyuyuverirsem usul ile yorganımı sıkıştır, kandili yak, oda kapısını çek. Sen de odana git, rahat uyu e mi kızım?

Zavallı Neriman o akşam ne büyük derde çatmıştı. Bir taraftan Nevber'in acısı diğer taraftan o günü çektiği yorgunluk, biçarede masal söylemeye değil, kendine hitap edilen sözü bile anlamaya iktidar bırakmamıştı. Hepsi ne ise ne ama uykudan kalkıp da masal söylemek zavallıya pek tahammülfersa geldi. Kızcağız bir iki dakika kadar düşündü.

Nuriye Hanım — Haydi kızım başla. Aklına hiç masal gelmiyor mu?

— Gelmiyor efendim.

— Çocukluğunda hiç masal söyleşmez miydiniz? Benim tabiatım böyledir. Masalsız uyuyamam. Ya biri söylemeli ben dinlemeliyim ya ben söylemeliyim o dinlemeli... Benim masallarım uzuncadır.

Neriman için bir masal söylemek hanımefendinin uzun masalını dinlemekten ehven⁴⁷⁰ olacak. Kızcağız olanca çocukluk hatıratını toplamaya uğraşarak:

— Efendim aklıma bir tane geldi.

— Başla. Dinliyorum.

— Bir kış günü kar yağmış, yağmış, her taraf bembeyaz kesilmiş.

— A Neriman sen nafiye hiç iyi masal söyleyemeyeceksin? Masala tetimmatıyla⁴⁷¹ başlarlar. Şimdiki yeni romancılar gibi “bir kış günü kar yağmışmış” diye damdan düşer gibi girişmezler. Kar yağmış diye başladın, soğukta dağda kalan oduncu hikâyesini mi söyleyeceksin?

⁴⁷⁰ ehven: zararı az

⁴⁷¹ tetimmat: tamamlayıcılar

— Evet efendim.

— A ben onu bilirim.

Neriman bir müddet daha düşündükten sonra diğer bir masala başlar, hanımefendi onu da bilir. Zavallı kız meyasane⁴⁷², düşünerek nihayet der ki:

— Efendim “Üç Dullar” hikâyesini biliyor musunuz?

— Hayır. O nasıl hikâye imiş bakayım?

— Vaktiyle üç dul kadın varmış. Kimseleri olmadığı için bir mahallede müştereken⁴⁷³ bir odalı, mini mini bir ev tutmuşlar. Bekâr dikışı dikerler, peynir ekmek yiyerek alaküllihâl⁴⁷⁴ geçinirlermiş. Üç gün böyle, beş gün böyle, artık bu zavallılar peynir ekmek yemeden bıkmışlar. Bizim kısmetimiz acaba ne taraftan zuhur edecek diye düşünürlerken bir gün kapılarının önünden “Fal bakar...” diye bağıra bağıra torbası arkasında bir çingene karısı geçiyormuş. Birbirlerine a kardeş şu karıyı çağıralım da falımıza baktıralım demişler. “Huu falcı falcı...” diye pencereden çağırılmışlar. Kapıyı açmışlar, karıyı içeriye almışlar. Karı “Avucuma birer onluk koyunuz, fallarınızı söyleyeyim.” demiş.

Dulların o günü ekmekleri varmış, katıkları yokmuş. Zavallılar katık paralarını karının avucuna koymuşlar.

Hanımefendi — Hay alık karılar hay! Baksana boğazlarına yemiyorlar da paralarını çingeneye veriyorlar. Ey sonra?

— Sonra efendim, karı bu dullardan yaşça en büyüğünün falından başlayarak birer birer söylemiş.

Falcı karının sözlerini Neriman muntazam söylediği için Emsal Kalfa odanın bir köşesinde kendi kendine homurdanarak:

— Tıpkı çingene karısı gibi söylüyor. Bu ana kızların asılları falcı mıdır nedir, kim bilir? Küçük hanımefendi de aradı, taradı da kendine tamam evlatlık buldu. Şu kız güzel fal biliyor. İnşallah

⁴⁷² meyasane: ümitsiz ve üzgün bir şekilde

⁴⁷³ müştereken: ortaklaşa

⁴⁷⁴ alaküllihâl: hangi şartta olursa olsun, olabildiği kadar

sabah ben de kendime baktırayım. Altı ay evveli baktırdım. Yine böyle bir çingene karıştıydı.

Neriman, Üç Dullar hikâyesini söyler, söyler, söyler. Samilerine⁴⁷⁵ de kendine de uyku gelir. Neriman bir müddet daha sayıklaya uyuklaya masalda devam eder. Nihayet hanımefendiyle kalfa âdeta horlamaya başlarlar.

Birinin ince ince, diğèrinin kalın kalın horultuları nahoş bir ahenk teşkil eder. Samilerinin böyle hab-ı girana⁴⁷⁶ varmalarını Neriman, savuşmak için bir vakt-i münasib⁴⁷⁷ addile masalı keser. Yavaşça hanımefendinin yorganını sıkıştırır, kandili yakar. Başını mindere dayayarak uyuyakalmış olan Emsal'e yavaşça "Kalfa ben gidiyorum." dedikten sonra onun bu ihtarı işitip işitmemiş olduğuna pek ehemmiyet vermeksizin odadan çıkar.

IV

Evlatlık namı altında başlayan bu yeni hizmetçilik hayatı Neriman'a iptidaları⁴⁷⁸ pek ağır geldi. En hafif hizmeti geceleri davet-i nevm⁴⁷⁹ için kendine masal söyletmek olan Nuriye Hanım'ın densizlikleri, kalfaların hasetleri, edaları, muahezeleri⁴⁸⁰, hanımlık taslayışları kızcağızı bir müddet canından bizar etti⁴⁸¹. Hatta birkaç defa tahammülü gayeyi bularak Fatma Hanım'a "Fatma Hanımcığım, artık dayanamıyorum. Ne olursa olsun bana bir başka kapı bul. Çekemeyeceğim." diyeceği geldi. Fakat o hanede hüsn-i muamelatına⁴⁸² karşı cidden medyun-ı şükran⁴⁸³ kaldığı biri vardı: Talat Hanım. Bundan gördüğü nevaziş, iltifat, kadirşinaslık her türlü tahminin fevkinde zuhur etti. Her hareketinde ibraz ettiği

⁴⁷⁵ sami: dinleyici

⁴⁷⁶ hab-ı giran: ağır uyku

⁴⁷⁷ vakt-i münasib: uygun zaman

⁴⁷⁸ iptida: başlangıç

⁴⁷⁹ davet-i nevm: uykuya davet

⁴⁸⁰ muaheze: kınama

⁴⁸¹ bizar et-: usandırmak

⁴⁸² hüsn-i muamelat: güzel davranışlar

⁴⁸³ medyun-ı şükran: teşekkür borcu olan

hayırhahlık⁴⁸⁴ bir hizmetçiye, bir ahretliğe değil ancak öz evlada yapılabilir. Hanımın bu lütfkârlığına karşı neyumma⁴⁸⁵ onu izaç⁴⁸⁶ demek olan “Kalfalar bana şunu dediler. Nuriye Hanım falan muamelede bulundu.” yolunda şikâyetler etmekten sıkılırdı. Onlardan her ne türlü nareva⁴⁸⁷ muamelata hedef olsa katlanmaya uğraşır, tahammüle tabaver⁴⁸⁸ olamadığı zamanlar gizli bir mahalle çekilerek ağlar, şayet bu giryeleri bir diğeri tarafından meşhut olup da sebab-i bükâsı sorulursa merhume hanımı, Nevber’in hatıra-i dilsuzuyla⁴⁸⁹ ağladığını bilifade⁴⁹⁰ sözü kapatırdı.

Talat Hanım cidden bir evladın temayülatını⁴⁹¹, arzularını, harekâtı tetkik eder gibi Neriman’ın bütün hâllerine dikkat ede ede, yavaş yavaş her şeyi anladı. Biçarenin o hanedeki sebab-i teellüm ü şikâyeti⁴⁹² olabilecek rahatsızlıklarını öğrendi. Kalfaları birer hanım tavrıyla bu kıza iş buyurmaktan menetti. Geceleri görececek daha mühim işleri bulunduğunu vesile ittihazıyla⁴⁹³ Nuriye Hanım’a yatağı başında masal söylemek hizmet-i tahammülgüdazından⁴⁹⁴ da kurtardı.

Neriman’a “kızım” kelime-i nevazişkâranesinden⁴⁹⁵ başka bir isimle hitap etmez, güç bir iş buyurmaz, kızın gördüğü işlerde hasbe’l-cehalet⁴⁹⁶ bir eksiklik de olsa tekdir etmek şöyle dursun, o noksanı yüzüne vurmaktan bile çekinir. Yapılan her işi beğenmiş görünür. Aylığından başka sık sık paralar verir. Endamına, simasına, rengine yaraşacak basmalardan, yünlülerden, kumaşlardan elbiseler

⁴⁸⁴ hayırhahlık: iyilikseverlik

⁴⁸⁵ neyumma: bir derece

⁴⁸⁶ izaç: bunaltma, tedirgin etme

⁴⁸⁷ nareva: yakışsız

⁴⁸⁸ tabaver: tahammül eden

⁴⁸⁹ hatıra-i dilsuz: yürek yakan hatıra

⁴⁹⁰ bilifade: ifade ederek

⁴⁹¹ temayülat: eğilimler

⁴⁹² sebab-i teellüm ü şikâyet: üzülmeye ve şikâyet sebebi

⁴⁹³ ittihaz: kabul etme

⁴⁹⁴ hizmet-i tahammülgüdaz: tahammülü eriten hizmet

⁴⁹⁵ kelime-i nevazişkârane: iltifat eder gibi söylenen söz

⁴⁹⁶ hasbe’l-cehalet: cahillik icabı

yaptırır. Rengini biraz kaçık, çehresini biraz mahzun görse sebab-i infialini⁴⁹⁷ anlamaya uğraşır, izale-i ye'sine⁴⁹⁸ çabalar.

Neriman da bu inamatına⁴⁹⁹ mukabil, hanıma olanca samimiyyet-i derunuyla⁵⁰⁰ rabt-ı kalb⁵⁰¹ eylemişti. Her emrini canla başla ifaya şıtap⁵⁰² gösterir, onu memnun etmek için gözünü budaktan sakınmaz. Hanımının süruruyla mesrur⁵⁰³, yeisiyle meyyus⁵⁰⁴ olur.

Az müddet zarfında hanım-hizmetçi, daha doğrusu bu ana-kız yekdiğerine o kadar alıştı ki Talat Hanım'ın zevci Nihat Bey, mahdumu⁵⁰⁵ Şekip'ten sonra bu dünyadaki en sevdiği, en büyük yâr-ı vefadarı⁵⁰⁶ Neriman oldu. Neriman da Nevber'i yavaş yavaş unutarak sevdasını tamamıyla bu yeni hanımına sardırıldı. Zaman geçtikçe birbirinin ahlakını o kadar öğrendiler, yekdiğerinin o mertebe mizaçgiri⁵⁰⁷ oldular ki Talat Hanım'ın bir şeye canı sıkılsa hanımın bu sıkıntısını hâlinden, tavrından, bakışından, duruşundan en evvel Neriman anlar, izale-i ye'sine medar olacak tesellilerin en kuvvetlilerini o bulur, söylerdi.

Dört beş ay mürur etti. Orası doğma büyüme kendi hanesi imiş gibi Neriman, hanımlarına tamamıyla alıştı, açıldı. Artık fetanetini⁵⁰⁸, dirayetini, cerbezisini⁵⁰⁹ meydana koymaya, Emsal ile Şevkefza'ya hizmet emretmeye, Talat Hanım'ın canını sıkacak harekâtta bulunurlarsa onları tekdire bile başladı.

⁴⁹⁷ sebab-i infial: gücenme sebebi

⁴⁹⁸ izale-i ye's: ümitsizliğini giderme

⁴⁹⁹ inamat: yardımlar

⁵⁰⁰ samimiyyet-i derun: içten gelen samimilik

⁵⁰¹ rabt-ı kalb: gönül bağlama

⁵⁰² şıtap: acele

⁵⁰³ mesrur: sevinçli

⁵⁰⁴ meyyus: karamsar

⁵⁰⁵ mahdum: erkek evlat

⁵⁰⁶ yâr-ı vefadar: vefalı sevgili

⁵⁰⁷ mizaçgir: herkesin huyuna göre davranan

⁵⁰⁸ fetanet: zihin açıklığı

⁵⁰⁹ cerbeze: güzel ve inandırıcı konuşma yeteneği

Artık iki kalfa bir köşede baş başa vererek dertleşmekten başka bir şey yapamaz oldular. Birbirleriyle şöyle hasbihâl⁵¹⁰ ederlerdi:

— Yeni geldiği günü bu kızın hâlinden hiçbir şey anlayamadık. Onu alık zannettikti. Meğerse alık biz kendimiz imişiz. Ne çokbilmiş imiş...

Neriman'ın hazırcıvaplığı, izanı, aklı ve zekâsı yalnız o hane derununda değil, o mahallede bile şayi oldu⁵¹¹.

Nuriye Hanım, arşını doksan yahut yüz on paraya basma filan aldığı zaman hesaplatmak için Neriman'ı çağırarak:

— Kızım sen akıllısın. Şunu bana hesaplayıver. İşin içine arşın başında on para, otuz para girince zihnim dolaşıyor, bir türlü hesabın içinden çıkamıyorum. Şu basmaları, kumaşları, iki kuruşa, üç kuruşa, dört kuruşa verseler de insan bu alışverişte zihni karışmadan aldığını, verdiğini bilse olmaz mı? Nedir o üç kuruş otuz paraya, otuz parası ne oluyor canım? Zihin dolaştırmadan başka neye yarar?

Neriman'ın yalnız beyefendi ile olan muamelesi biraz acıpti. Sabahleyin kahvesini pişirip eline vermek, kalemden gelince her akşam çıkardığı elbiselerini süpürüp devşirmek, çamaşır değiştireceği günler mendilinden çorabına kadar olan bütün levazım-ı telebüsünü⁵¹² getirip bohça ile önüne koymak artık Neriman'a ait hidemat⁵¹³ sırasına geçmişti.

Hanımın yavaş yavaş kendine tahmil ettiği⁵¹⁴ bu hizmetleri kız, kemal-i edeb⁵¹⁵ icra eder, bir şey alıp verirken başını kaldırıp da Nihat Bey'in yüzüne bile bakmazdı.

⁵¹⁰ hasbihâl: söyleşi

⁵¹¹ şayi ol-: herkes tarafından duyulmak

⁵¹² levazım-ı telebüs: giyinme ihtiyaçları

⁵¹³ hidemat: hizmetler

⁵¹⁴ tahmil et-: yüklemek

⁵¹⁵ kemal-i edeb: tam bir edep

Karşısında akşam sabah böyle güzel bir kızın dolaştığını görmek Nihat için bir müddet badi-i inşirah⁵¹⁶ oldu. Onu rüyetten kalbi ferahlanıyor, gözleri nurlanıyordu. O tesir-i neşvebahşa⁵¹⁷ ile tuhaf tuhaf söylüyor, zevcesiyle latifeler ediyor, çocuğunu mutadından ziyade seviyor, okşuyor, her hareketinde biraz acip addolunacak asar-ı inbisat⁵¹⁸ görülüyordu. Nihat'ta muharrirlik⁵¹⁹ istidadı da vardı. Ufak tefek makaleler, hikâyeler karalar, bunları gazetelerle neşre pek cesaret edemeyecek bir tarafa atardı. Birkaç defa uzunca roman tahririne⁵²⁰ bile heves etmiş, bazılarını yarıya kadar yazmış fakat hiçbirini itmama⁵²¹ muvaffak olamamıştı. Bir mevzu tayin eder; onu hakiki, hayalî birtakım maceralarla tezyine⁵²² uğraşır; kable'ş-şüru⁵²³ bu tahayyülatı⁵²⁴ kendine pek parlak gelir; zihninden tasarladığı vechile tasvir-i hikâye⁵²⁵ başlarsa eserin gayet mükemmel olacağına hükmeder lakin yazmaya bed edince⁵²⁶ her sayfanın tahririyle, roman şaşaa ve mükemmeliyyet-i mutasavvereyi⁵²⁷ kaybediyor gibi gelir; sayfalar çoğaldıkça ruh-ı esere⁵²⁸ bir donukluk arız olur⁵²⁹; mevzu rikkatini, ehemmiyetini, vuzuhunu⁵³⁰ kaybeder; nihayet o parlak hayalat-ı ibtidaiyye⁵³¹ zihninde bütün bütün söner, kendine de tahammülfersa bir bıkkınlık gelir; o hikâyeyi de götürür, kütüphanesinin bir gözüne atardı.

⁵¹⁶ badi-i inşirah: ferahlık sebebi

⁵¹⁷ tesir-i neşvebahşa: neşelendiren etki

⁵¹⁸ asar-ı inbisat: ferahlama izleri

⁵¹⁹ muharrirlik: yazarlık

⁵²⁰ tahrir: yazı yazma

⁵²¹ itmam: tamamlama

⁵²² tezyin: süsleme

⁵²³ kable'ş-şüru: başlamadan önce

⁵²⁴ tahayyülat: hayal edilen şeyler

⁵²⁵ tasvir-i hikâye: hikâyenin betimlenmesi

⁵²⁶ bed et-: başlamak

⁵²⁷ mükemmeliyyet-i mutasavvere: zihinde canlandırılan mükemmellik

⁵²⁸ ruh-ı eser: eserin ruhu

⁵²⁹ arız ol-: bulaşmak

⁵³⁰ vuzuh: açıklık

⁵³¹ hayalat-ı ibtidaiyye: başlangıçtaki hayaller

Nihat, keman da çalardı, fenn-i musikide⁵³² yed-i tula sahibi⁵³³ bir mütebahhir⁵³⁴ değildi. Malumatı basitti. Fakat o fende fitrat ona büyük bir istidat bahşetmişti. Görgüsü sırf amelî gibiydi. Parmakları kemanın perdelerinde o fennin hiçbir işaretname-i hurde⁵³⁵ beyanında tarif kabil olmayan öyle bir nezaket-i ihtizaz⁵³⁶ ile dolaşır idi ki bazen hangi makamatin seyirlerinde gezindiğini kendi de bilmediği hâlde yaptığı nağmeler, müstemilerini⁵³⁷ gaşyaverane⁵³⁸ bir teessür içinde bırakırdı.

Neriman, alat-ı musikkiye⁵³⁹ içinde kemana bayılırdı. Kadıköyü'nde henüz Nevber'in refakatinde iken kapının önünden kemeçeli dilenci geçtiği zaman meşguliyeti her ne ise hemen bırakır, onu dinlemek için pencerelere koşardı.

Şimdi Nihat Bey'in kemana çalgıdan ziyade bir zırlıtya benzeyen o kör dilencinin kemeçesiyle asla kabil-i mukayese⁵⁴⁰ değildi. Bey pek güzel çalıyordu. Neriman o pürüzsüz, kıvrak, oynak nağmeleri işittiği zaman sebab-i husulünü⁵⁴¹ kendi de pek anlayamadığı bir teessürle kalbinde garip bir heyecan, bütün asabında⁵⁴² hafif hafif raşeler⁵⁴³ hissediyordu.

Bey keman çalarken kız bazen yavaş yavaş gelir, oda kapısının arkasından çalgıyı dinler; esna-yı istimaında⁵⁴⁴ yüreği titrer, bir şeyler olur. Hissettiği hâl, şevk ve şadi⁵⁴⁵ midir, yeis ve hüzün mü, fark edemez. Nevber'i tahattur eder, ağlar. Gözyaşı dökerken gönlünde

⁵³² fenn-i musiki: müzik ilmi

⁵³³ yed-i tula sahibi: alanında geniş bilgi sahibi olan

⁵³⁴ mütebahhir: geniş bilgisi olan

⁵³⁵ işaretname-i hurde: ince mana belirtisi

⁵³⁶ nezaket-i ihtizaz: nazik titreyiş

⁵³⁷ müstemi: dinleyici

⁵³⁸ gaşyaverane: mest edercesine

⁵³⁹ alat-ı musikkiye: müzik aletleri

⁵⁴⁰ kabil-i mukayese: karşılaştırılabilir

⁵⁴¹ sebab-i husul: meydana gelme sebebi

⁵⁴² asap: sinir

⁵⁴³ raşe: titreyiş

⁵⁴⁴ esna-yı istima: dinleme sırası

⁵⁴⁵ şadi: mutluluk

garip bir inbisat⁵⁴⁶ peyda olur; pembeli, sarılı bahar çiçekleriyle araste⁵⁴⁷, vâsi⁵⁴⁸ ufuklar içinde çemenzarlar⁵⁴⁹ tasavvuruyla bunların ortasından koşmak ister; gözleri hazin kataratla⁵⁵⁰ nemnak⁵⁵¹ iken dudakları bir tebessüm-i neşve⁵⁵² ile titrer görünür; giryelerinde acip bir sevinç, sürurunda garip bir hüzün hisseder; sanki gönlü büyür; bu inbisat, derununu boşaltacak revayih-i ezhar⁵⁵³ ile meşbu⁵⁵⁴ safabahş-ı meşamm⁵⁵⁵ bir hava ister; kapının arkasından hemen kaçar.

Neriman'ın o hanedeki huzuruyla Nihat Bey'de peyda olan inbisat-ı derunun⁵⁵⁶ yavaş yavaş derecesi taşmaya başladı. Beyde garip bir hâl vardı. Gönlü bir şey istiyordu fakat ne istediğini kendi kendine bile pek açıkça izah edemiyordu. Neriman, sabah hizmetine ait vezâifini⁵⁵⁷ ifa etmek üzere odasına geldiği zaman kızı yanında mutadından fazla tutmak için nasıl vesileler icap edeceğini bilemiyordu. İşleri uzatıyor, yapılan şeyleri beğenmiyor, bunların birçoğunu muhtac-ı tashih⁵⁵⁸ görüyor, uzun uzadıya tarifata⁵⁵⁹ giriyor. “O, öyle olmaz. Böyle olmak lazım gelir ve dediğim gibi olması lüzumunun sebebi de şudur.” kabîlinden tutturduğu malayaniyatı⁵⁶⁰ tatvil ettikçe⁵⁶¹ ediyor fakat ne yapsa, ne dese yine

⁵⁴⁶ inbisat: ferahlama

⁵⁴⁷ araste: süslü

⁵⁴⁸ vâsi: geniş

⁵⁴⁹ çemenzar: çimenlik

⁵⁵⁰ katarat: damlalar

⁵⁵¹ nemnak: nemli

⁵⁵² tebessüm-i neşve: neşe gülümsemesi

⁵⁵³ revayih-i ezhar: çiçeklerin güzel kokuları

⁵⁵⁴ meşbu: dolu

⁵⁵⁵ safabahş-ı meşamm: huzur veren

⁵⁵⁶ inbisat-ı derun: iç ferahlaması

⁵⁵⁷ vezâif: vazifeler

⁵⁵⁸ muhtac-ı tashih: düzeltmeye muhtaç

⁵⁵⁹ tarifata: açıklamalar

⁵⁶⁰ malayaniyat: boş ve saçma şeyler

⁵⁶¹ tatvil et-: uzatma

söz bitiyor, bahis kesiliyor, çarnaçar⁵⁶² kızın odadan çıkması lazım geliyordu.

Kız değiştirmek için çamaşır getirdiği zaman bey, iç fanilasının düğmelerini muayene ederek:

— Bizim hanım bu fanilaları sokaktan hazır alıyor değil mi Neriman?

— Evet efendim, fanila evden yapılamaz ki!

— Pekâlâ ama şunun düğmelerine bir kere baksana, ne kadar pot dikilmiş. İliklerle bir hizaya getirilmemiş ki!

— (muayene ederek) Pek pot değil ama efendim.

— Nasıl değil? Onlar öyle yamru yumru göğsümü acıtıyor. O düğmeleri sök, iliklerin tamam mukabillerini bul da dik.

Neriman, dışarıda dikip getirmek üzere fanilayı alır, odadan çıkarken Nihat Bey sorar:

— Nereye ya?

— Dikip getireyim efendim.

— Hayır, burada dik. Dikerken ben göreyim. Yine bir yanlışlık olmasın. Şaka değil, göğsümü acıtıyor.

Kızcağız dikiş edevatını alır gelir. Odanın bir kenarına oturur. Öyle göğsü rahatsız edecek kadar büyük bir potluk görmediği o düğmeleri birer birer söker. O esnada Talat Hanım içeri girer. Neriman'ı dikişle meşgul bulunca:

— Nedir o kızım? Fanılanın düğmeleri mi sökülmüş?

— Hayır, potmuş, beyin vücudunu rahatsız ediyormuş da...

Talat Hanım istigrapla gülerек:

— A daha neler! Beyinki de çocukluk. Onun neresi pot ayol? Kaç defa giyildi, yıkandı, yine giyildi, potluğu yoktu da şimdi mi potlandı? Bey, kıza nafiye eziyet ediyorsunuz.

⁵⁶² çarnaçar: ister istemez

Nihat Bey itirazını haklı göstermek için bir cümle-i münasibe⁵⁶³ arayarak:

— Hanım, fanilalar yakındıktan sonra kendilerini çekiyorlar mı, bozuluyorlar mı bilmem, ilik tarafları yamru yumru oluyor.

“Acayip şey, acayip şey...” sözüyle Talat Hanım gülererek dışarı çıkar. Neriman düğmeleri dikerken Nihat kızın başucundan eğilir, “Düğmeyi azıcık daha şu tarafa çek, bu tarafa al.” gibi itirazatla dikiş ameliyatını mümkün olabildiği kadar uzatır. Nihayet iş biter. Kız fanilayı minder üzerine bırakır. Artık dışarı çıkmaya davranırken Nihat:

— Baksana Neriman!

— Efendim.

— Şey... Bir şey soracaktım, şimdi aklımda idi, hay kâfir şeytan hay!

Bey en ziyade tatvile müsait bir bahis bulmak için düşünür, düşünür. Kız bir müddet bekler. Nihayet dışarı çıkmak üzere iken Nihat:

— Dur gitme kız, dur! Aklıma geldi. Şey, validen turşu kurmasını bilir mi?

— (biraz düşünerek) Bilir zannederim efendim.

— Aşçı kadın birkaç defa kurdu, iyi olmadı. Turşuyu pek severim fakat temiz kurulursa... Sokak turşusu kirli olur. Onu istemem. Bizim valide de kurar. Mutfağına iner. Bir hazırlık, bir kıyamet, bir hafta kulaklarımız turşu bahsiyle dolar. Nihayet kurulur, biter. Şişelerde durur, durur. Vaktini bulur turşu olur. Yenmek zamanı gelir. Sofraya getirirler. Tadar bakarım ki bir şey değil. Lakin ne çare valide kurmuş olduğu için bir şey denmez. İster istemez beğenmek lazım gelir. İyi kurarsa sen validene söyleyen de kursa.

— Başüstüne, söyleyeyim efendim.

Kızın yine gitmeye davrandığı esnada Nihat Bey:

⁵⁶³ cümle-i münasibe: uygun cümle

— Dur Neriman... Turşunun içine bir şey korlar. Ne idi onun adı?

— Kereviz?

— Değil.

— Sarımsak?

— Değil.

— Kırmızıbiber?

— Değil. Bir nebat⁵⁶⁴ ismi.

— Bilemiyorum efendim.

— Hani yaprakları tere otu gibi küçük küçük olur...

— ...

— Bir de tuhaf kokusu vardır. Zaten onu da kokusu için korlar ya! Aklına geldi mi?

— Hayır.

— Ben de bulamıyorum. “Çidene” diyeceğim geliyor.

Beş dakika mürur eder. Aradığı o ism-i nebat⁵⁶⁵ bir türlü beyin aklına gelmez. Yine kız dışarı çıkmak üzere iken Nihat sevinerek:

— Hah buldum, buldum! Rezene, rezene... Ey Allah müstahakını versin. Bu isimden o nebatı şimdi sen de tahattur ettin ya!

— Evet, efendim, öyle bir ot olacak.

Nihat Bey lügata bakarak:

— Evet, rezene “raziyane”den muhaffef⁵⁶⁶ imiş. Bunun da yabanisi, bostanisi olurmuş. Turşularda kullandıkları hangi neviden olacak?

— Bilmem.

— Sen bilmezsen annene sor da bana haber getir. Ona göre aranıp buldurayım.

⁵⁶⁴ nebat: bitki

⁵⁶⁵ ism-i nebat: bitki ismi

⁵⁶⁶ muhaffef: kısaltılmış

Neriman, validesinin yanına kadar gidip gelerek:

— Validem de bilmiyor efendim.

Nihat düşünerek:

— Ya, işte onu öğrenmeli. Turşuya bostanisi mi kullanılacak, yabanisi mi?

Neriman'la birkaç gün bir vesile-i mübahase⁵⁶⁷ tehiyye etmiş⁵⁶⁸ olmak için artık Nihat Bey, bu bahsini uzattıkça uzatır, bu sözün imkân-ı tatvili⁵⁶⁹ kalmayınca ona şebih⁵⁷⁰ bir diğeri bulup çıkarır.

Evlatlık sözünü kavi⁵⁷¹ bir hail-i aşk⁵⁷² zannıyla zevcine bir emniyyet-i tamme⁵⁷³ gösteren saf Talat Hanım'ın bu itimadını suistimal⁵⁷⁴ ile Nihat, Neriman'ı seviyor muydu? Onu kendi de bilmiyordu. Pek az devam eden bir zumunca⁵⁷⁵ Neriman gibi hizmetçilere karşı bir incizap⁵⁷⁶ hissedilebilir lakin onlar mana-yı samimi-i aşk⁵⁷⁷ ile seviemezdi. Çünkü bir hizmetçi parçasının ne ehemmiyeti olabilir? Hanenin beyefendisi, hem de Nihat yaşta güzel bir beyefendisi, hizmetçiye ne vakit ibraz-ı rağbet⁵⁷⁸ etse bu arzuya karşı o kız ne kadar güzel, ne derece müstağni-mizaç⁵⁷⁹ olursa olsun pek uzun müddet mukavemet gösteremez⁵⁸⁰ zannında idi.

⁵⁶⁷ vesile-i mübahase: sohbet vesilesi

⁵⁶⁸ tehiyye et-: hayır dua etme

⁵⁶⁹ imkân-ı tatvil: uzatma imkânı

⁵⁷⁰ şebih: benzer

⁵⁷¹ kavi: dayanıklı

⁵⁷² hail-i aşk: aşk engeli

⁵⁷³ emniyyet-i tamme: tam güven

⁵⁷⁴ suistimal: görevi kötüye kullanma

⁵⁷⁵ zumunca: zannına göre, zannınca

⁵⁷⁶ incizap: cazibeye tutulma

⁵⁷⁷ mana-yı samimi-i aşk: aşkın hakiki anlamı

⁵⁷⁸ ibraz-ı rağbet: alaka gösterme

⁵⁷⁹ müstağni-mizaç: umursamaz

⁵⁸⁰ mukavemet göster-: dayanmak, karşı koymak

Nihayet Neriman'ı sevmiş olsa husul-i muvaffakiyyetinden⁵⁸¹ hiç şüphe etmiyordu. Beyefendinin kutsiyet-i aileye de hürmeti vardı. Böyle bir sevdaya düşmüş olsa evvela zevcesinin emniyetini suistimal etmiş, saniyen⁵⁸² bir hizmetçi parçasına tenezzül göstermiş, salisen⁵⁸³ o hanedeki huzur ve rahatını külliye ihlal etmiş olacaktı. Bu kadar mahazire⁵⁸⁴ meydan okumaya Neriman'ın değeri var mıdır? Yok olduğunu hafifçe tasdik etmekle beraber bu kıza karşı hisseylediği incizabı da yine kendine karşı bütün bütün inkâr edemiyordu. Lakin kendince buna sevmek değil, hoşlanmak manası veriyordu.

Gençkarısının üzerine bir hizmetçikızı sevmek, hürmet-iaileyi⁵⁸⁵ muhil⁵⁸⁶ olabilirse de hoşlanmaktan ne mazarrat⁵⁸⁷ çıkar? Nihat Bey “sevmek” makamına “hoşlanmak” mastarını istimal⁵⁸⁸ ile gönünde Neriman'a karşı şulebar⁵⁸⁹ olmaya başlayan mukaddime-i sevdayı⁵⁹⁰ ve bundan ileride tevellüd⁵⁹¹ melhuz olan uygunsuzlukları külliye tahfif⁵⁹² etmiş oluyordu.

Çok sürmedi, beyefendinin hoşlanmaktan hasıl olan o ilk inbisat-ı hazzında⁵⁹³ gide gide bir aksülamel⁵⁹⁴ peyda oldu. Bu iptidai⁵⁹⁵ neşeler yavaş yavaş söndü. Artık Neriman'ı karşısına alıp da uzatacak söz aramak çocukluklarından geçti. Kızın gözlerinde,

⁵⁸¹ husul-i muvaffakiyyet: başarılı olma

⁵⁸² saniyen: ikinci olarak

⁵⁸³ salisen: üçüncü olarak

⁵⁸⁴ mahazir: sakınılacak şeyler

⁵⁸⁵ hürmet-i aile: aile saygısı

⁵⁸⁶ muhil: zararlı

⁵⁸⁷ mazarrat: zarar

⁵⁸⁸ istimal: kullanma

⁵⁸⁹ şulebar: alev saçan

⁵⁹⁰ mukaddime-i sevda: sevda başlangıcı

⁵⁹¹ tevellüt: doğum

⁵⁹² tahfif: hafifletme

⁵⁹³ inbisat-ı haz: zevkin yayılması

⁵⁹⁴ aksülamel: tepki

⁵⁹⁵ iptidai: ilk

kendini halası⁵⁹⁶ nakabil bir hufre-i sevdaya⁵⁹⁷ doğru sürükleyip götürmek kuvvetini hissetti. Hizmetçinin hâl ve tavrındaki metanet, beyin bütün o çocukluklarına karşı bir an ibrazından hali kalmadığı ciddiyet, hanımına gösterdiği fart-ı sadakat⁵⁹⁸ ve muhabbeti öyle bir ilanıaşk⁵⁹⁹ vukuunda muvaffakiyetin Nihat'ın eski zannı vechile pek kolay olamayacağını bedaheten⁶⁰⁰ gösteriyordu. Az zaman içinde eski zannının böyle butlanını⁶⁰¹ gören Nihat, tehlike-i sevdayı⁶⁰² bertaraf etmek için şimdi mümkün olduğu kadar Neriman'ı görmemeye, ondan tebaüde⁶⁰³ uğraşmak yolunu tutturdu. Kız odaya, yanına girdiği zaman artık evvelki gibi küstahane nazarlara yüzüne bakamıyordu. Hatta sebepsiz infialler ile biçareyi ara sıra azarlıyor, yaptığı işleri beğenmiyor, bazen de zevcesine “Hanım, benim işlerimi yine evvelki gibi sen yap, bu kızını gönderme. Bazı kere canımı sıkıyor.” demeye kadar varıyordu. Nihat, Neriman'dan böyle şikâyetler ettikçe Talat Hanım, “Melek gibi kız. Feraseti⁶⁰⁴ yerinde. Hangi işinizi eksik yapıyor? Bundan iyisini nerede bulacağız.” cevabıyla beyan-ı istiğrabdan⁶⁰⁵ kendini alamıyordu.

Nihat, hakikati zevcesine anlatsa, “Bu kızını benim yanıma gönderme, işlerimi ona gördürme, onu sevmeye gönlümde büyük bir istidat var.” dese o zaman kalbinin Talat'ından gayri bir kadın sevebilmek emrindeki ihtimal-i iştiâli⁶⁰⁶ itiraf etmiş olacak ki o da zevcesine evvelden beri verdiği teminat-ı muhabbete, sadakate

⁵⁹⁶ halas: kurtuluş

⁵⁹⁷ hufre-i sevda: sevda çukuru

⁵⁹⁸ fart-ı sadakat: sadakatte aşırılık

⁵⁹⁹ ilanıaşk: aşk itirafı

⁶⁰⁰ bedaheten: açıkça

⁶⁰¹ butlan: yanlışlık

⁶⁰² tehlike-i sevda: sevda tehlikesi

⁶⁰³ tebaüt: uzak durma

⁶⁰⁴ feraset: çabuk kavrama yetisi

⁶⁰⁵ beyan-ı istiğrab: şaşkınlığını bildirme

⁶⁰⁶ ihtimal-i iştiâl: tutuşma ihtimali

muhalif düşecek. Bu hakikati anlatmakla o biçareyi iltiyam-napezir⁶⁰⁷ bir surette ta cangâhından⁶⁰⁸ cerihadar edip⁶⁰⁹ bırakmış olacak.

Nihat, tefekkürat-ı medide⁶¹⁰ neticesinde saadet-i ailesini muvakkat⁶¹¹ bir zevk-i sevdaya⁶¹² tercih etmek lüzumunu teslim etti. Ne olursa olsun, badema, Neriman'a bir hizmetçi nazarıyla bakacak, onun sevilebilmesi ihtimalini zihninden çıkaracaktı. Bu hususta, son metanetini ibraza karar verdi. Zevcesi Talat'a acıyordu. Zavallı kadın, kocasının bu sevdasından biraz şüphelense bu darbe-i nagehanın⁶¹³ onun için mühlik olacağını biliyordu.

Nihat'ın zihnini dolduran bu teşettüt-i efkâr⁶¹⁴, bu tehlike-i sevdayı Neriman da his mi etti ne yaptı? O da beyin karşısına artık mümkün olduğu kadar az çıkıyor. Odaya, beyin yanına duhulünü hep hanımın orada bulunduğu zamanlara tesadüf ettiriyor, saçlarını teknil⁶¹⁵ yemeniyle örtterek setrediyor, imkân derecesinde kapanıyordu.

Bir müddet de böyle geçti. Fakat bu hayat Nihat'a pek müziç gelmeye başladı. Neriman'dan kaçınmak, ona iş buyurmamak, yüzüne dikkatle bakmamak istedikçe bu mübaadeti⁶¹⁶ icap ettiren esbap⁶¹⁷, güya bütün bütün müştet⁶¹⁸ oluyor, kalbinde kıza karşı mukavemetsiz bir teşnegi-i ruyet⁶¹⁹ peyda oluyor. O vech-i dilarayı⁶²⁰ saatlerce temaşa etmek istiyordu. Bazen kız, kucağında küçük Şekip Bey'le yukarıya, sofaya, pencerenin önüne çıkarlardı. Çocuk, dadı

⁶⁰⁷ iltiyam-napezir: iyileşemez

⁶⁰⁸ cangâh: canevi

⁶⁰⁹ cerihadar et-: yaralamak

⁶¹⁰ tefekkürat-ı medide: uzun düşünceler

⁶¹¹ muvakkat: geçici

⁶¹² zevk-i sevda: sevdanın zevki

⁶¹³ darbe-i nagehan: ansızın gelen darbe

⁶¹⁴ teşettüt-i efkâr: kafa karışıklığı

⁶¹⁵ teknil: bütün

⁶¹⁶ mübaadet: uzaklaşma

⁶¹⁷ esbap: sebepler

⁶¹⁸ müştet: şiddetlenmiş

⁶¹⁹ teşnegi-i ruyet: görme arzusu

⁶²⁰ vech-i dilara: gönül süsleyen yüz

namını verdiği Neriman'a sarılır, sarılır, medid⁶²¹ buselerle öperdi, bu hâli kapı arkasından gizlice seyreden Nihat Bey sonra dadısıyla çocuk beyninde geçen muhavereye⁶²² kulak verirdi. Neriman, ekseriya Şekip'e sorardı:

— Bu evde en çok kimi seversin?

— Seni.

— A, en çok beni mi seversin?

— Seni severim ya dadıcığım!

— Beybabanı, anneni, hanımannelerini, öteki dadılarını sevmez misin?

— Onları senden sonra severim.

— Beni niçin bu kadar çok seversin?

— Sen hepsinden güzelsin de onun için...

— Annen çirkin mi?

— Çirkin değil ama senin gibi değil ki!

— Beybaban çirkin mi?

— Onun diken gibi tıraşları var, öperken yüzüme batıyor.

— Benden sonra kimi seversin?

— Annemi...

— Annenden sonra, ondan sonra?

— Ciciannemi.

— Büyük haminneni sevmez misin?

— Onu en sonra severim.

— Beni ne kadar seversin, anneni ne kadar seversin?

Çocuk elleriyle işaret ederek:

— Seni kocaman, kocaman, tamam bu ev kadar kocaman severim.

— Ya anneni?

⁶²¹ medid: uzun

⁶²² muhavere: karşılıklı konuşma

— Onu bu sofa kadar severim.

— Beybabanı?

Çocuk derece-i muhabbetini⁶²³ nispet için hacmi mutavassıt⁶²⁴ bir şey arayıp nihayet bularak:

— Onu mu? Onu tamam sandık kadar severim.

Nihat, kapı arkasından kendi kendine:

— Oğlan tabiat sahibi, bana çekmiş. Şimdiden Neriman’a meftun⁶²⁵...

Talat Hanım’ın vaz-ı haml⁶²⁶ zamanı takarrüp etti. Zevcesi lohusa döşeğindeyken Nihat bütün bütün Neriman’ın eline kalacak, binaenaleyh⁶²⁷ tehlike büyüyecekti. Hakikati üstü kapalı Talat’a anlatmak istedi. Bir iki ihamda⁶²⁸, telmihte⁶²⁹ bulundu. Zevcesi hiç oralardan gelmedi. Öyle bir şüphede bulunmayı besbelli kocasına karşı büyük bir hakaret addediyordu. Bunu âdeta başa kaka söylemek lazımdı. Lakin zavallıyı madame’l-ömr⁶³⁰ dilşikeste⁶³¹ bırakmamak için ona da cesaret edemiyordu. Talat Hanım, kendini kocasının aşına-yı raz-ı derunu zanneder, bütün tahassüsatını⁶³² yek nazarda anlayıvermek iddiasında bulunurken zevcinde hayli müddettir baş gösteren bu cidal-i deruniyi⁶³³, bu tahavvül-i hissiyatı⁶³⁴ niçin göremiyordu?

⁶²³ derece-i muhabbet: sevgi derecesi

⁶²⁴ mutavassıt: aracı

⁶²⁵ meftun: tutkun

⁶²⁶ vaz-ı haml: çocuk doğurma

⁶²⁷ binaenaleyh: bundan dolayı

⁶²⁸ iham: kuruntuya düşürme

⁶²⁹ telmih: ima

⁶³⁰ madame’l-ömr: ömür boyunca

⁶³¹ dilşikeste: gönlü kırık

⁶³² tahassüsat: duygulanmalar

⁶³³ cidal-i deruni: iç savaş

⁶³⁴ tahavvül-i hissiyat: hislerin değişmesi

Bıçare kadın, zevcinin üzerine katiyen öyle şey yormak istemiyordu. Evvelemirde⁶³⁵ Nihat'ın Neriman'a karşı gösterdiği saklabanlıklar biraz gönlünü bulandırır gibi oldu. Fakat kocasının o zamana kadar halelden⁶³⁶ masun⁶³⁷ kalmış olan sadakat-i zevciyyeti⁶³⁸, Neriman'da gördüğü metanet-i ahlak⁶³⁹ yine çarçabuk bu şüphesini izale eyledi. Bunlar hakkında o yolda düşünmeyi nefsince bir seyyie-i ahlak⁶⁴⁰ addetti. Talat Hanım isterdi ki kocası güzel kadınlar görsün, arzu ettiği anda onlarla münasebette bulunabilmek iktidarına malik olsun fakat o nisvanın⁶⁴¹ fart-ı hüsnlerine⁶⁴², onlarla görüşmek hususundaki fırsatlara rağmen o, yine kendine yani Talat'a sadık kalsın ve kocasını da işte böyle biliyordu.

Hem Neriman'ı zevcinden kıskanmaya vakit kalmadı ki Nihat evvela kıza karşı mülatefelerde⁶⁴³, teklifsizliklerde bulundu. Çok sürmeden bu muamelesini değiştirdi. Bıçareden şikâyete, kızcağızı istememeye başladı. Seveydi böyle mi yapardı?

Nihat, zevcesine nasıl ifham-ı hakikat⁶⁴⁴ edeceğini bilemez bir hâlde iken bir akşam kalem rüfekasından⁶⁴⁵ bir ikisi kendini Yenikapı'da bir işret âlemine davet ettiler. O iç sıkıntısıyla bu davete icabeti cana minnet bildi. Ara sıra işret eder, zevcesi bu hareketine karşı hiç itirazda bulunmazdı.

Bey, o gece hanesine çakırkeyfin birkaç derece daha fevkinde bir keyif ile avdet etti. Tesir-i sekr⁶⁴⁶ ile artık ihtiyat-ı daimîsini⁶⁴⁷

⁶³⁵ evvelemirde: her şeyden önce

⁶³⁶ halel: bozukluk

⁶³⁷ masun: korunmuş, saklanmış

⁶³⁸ sadakat-i zevciyyet: evlilik sadakati

⁶³⁹ metanet-i ahlak: ahlak sağlamlığı

⁶⁴⁰ seyyie-i ahlak: ahlak kötülüğü

⁶⁴¹ nisvan: kadınlar

⁶⁴² fart-ı hüsn: aşırı derecede güzel olma

⁶⁴³ mülatefe: şakalaşma

⁶⁴⁴ ifham-ı hakikat: hakikatin anlatılması

⁶⁴⁵ rüfeka: dostlar

⁶⁴⁶ tesir-i sekr: sarhoşluk etkisi

⁶⁴⁷ ihtiyat-ı daimî: devamlı olarak ölçülü davranma

pek muhafaza edemiyor, gözleri ile açıktan açığa Neriman'ı arıyordu. Kendiyle zevcesi ve Neriman'a ait zihninde mühim bir mesele vardı. İşretin⁶⁴⁸ zihnine verdiği cesaretle güya o akşam bu mesele-i müşkileyi⁶⁴⁹ halledivercekti.

Sofraya oturdular. Hilaf-ı mutadı⁶⁵⁰ olarak beyin harem kapısından içeriye biraz sendeleyerek girdiğini görünce Neriman sanki o akşam bu sarhoşluktan kendine ait bir felaket tevellüt edeceğini⁶⁵¹ bir hissikablelvuku⁶⁵² ile anlamış gibi ortadan kayboldu.

Bütün ailece sofrada idiler. Nihat gecikince o akşam Nuriye Hanım, taamı⁶⁵³ vaktiyle edememelerinden mütehassıl bir öfkeyle leblebiyi ziyadece yemiş olduğundan yemeklere elini nazlana nazlana uzatıyordu.

Nihat, sofranın etrafında yemek vermek üzere ayakta duranlara bakındı. Emsal, Şevkefsa, Hayriye, hepsi orada mevcut. Meydanda yalnız Neriman yok. Bir tavr-ı bedmestane⁶⁵⁴ ile şehadet parmağını halayıklara doğru uzatarak:

— Ulan siz tamam değilsiniz, içinizden biri eksik. O da şimdi buraya gelmeli. Evet gelmeli, hay hay gelmeli... Yoksa... Hepinizi, lepinizi yok mu ha... dedi.

Nihat ara sıra işret ederdi. Lakin bu mertebe sarhoş olduğunu o geceye kadar o evden henüz gören olmamıştı.

Teessüfünden⁶⁵⁵ Talat Hanım'ın benzi attı. Kızının sarardığını gören Didar Hanım'ın ellerine hafif bir titreme geldi.

Nuriye Hanım'da merak husulünün pişdarları⁶⁵⁶ hükmünde bulunan geçirmeler birbirini takibe başladı. Kalfalar ne

⁶⁴⁸ işret: içki içme

⁶⁴⁹ mesele-i müşkile: güç mesele

⁶⁵⁰ hilaf-ı mutad: alışılmışın aksine

⁶⁵¹ tevellüt et-: doğmak

⁶⁵² hissikablelvuku: önsezi

⁶⁵³ taam: yemek

⁶⁵⁴ tavr-ı bedmestane: sarhoş bir tavır takınarak

⁶⁵⁵ teessüf: üzülme

⁶⁵⁶ pişdar: öncü

yapacaklarını şaşırıp öyle kaldılar. Nihat kaşlarını çattı. İspirtonun verdiği bir cüretle yine kolunu uzatarak:

— Size diyorum be! O kız buraya gelmeli bu akşam! Hala hanımefendinin, kayınvalidemin, hanımın muvacehesinde⁶⁵⁷ ona bazı şeyler söyleyeceğim. Mühim bir meseleden bahsedeceğim. (hanımlara tevcih-i hitabla⁶⁵⁸) Ama hani ya yok mu, rica ederim. Terbiyesizlik ediyorsam, rahatsız ediyorsam ayaklarınızın altına öpeyim. Beni affediniz. Malum a, ben ayak türabıyım⁶⁵⁹, cümleliziz kölesiyim. Hala hanımefendinin ayaklarından öperim. Kaynanama hürmet ederim. Ben dünyada ancak karımla çocuğum için yaşarım. Onların yoluna ölürüm. Onlarsız (elini şiddetle sallayarak) bir an, bir dakika duramam. Anlıyor musunuz? Eğer hilafım⁶⁶⁰ varsa...

Nihat, mestane bir bakışla yine sofranın etrafında duran hizmetçileri birer birer süzdükten sonra “Söyleyiniz, o kız buraya gelsin. Mutlak gelecek!” sözlerini musırrane⁶⁶¹ tekrar etti. Zevcinin bu ısrarı üzerine Talat Hanım ihtizazlı⁶⁶² bir seda ile:

— Söyleyiniz Neriman’a gelsin. Bey istiyor, bakalım ne söyleyecek?

Hayriye ile Emsal gittiler. Neriman’ı getirdiler. Biçare kızın benzi duvar gibi bembeyaz kesilmişti.

Nihat, gözlerini süze süze kıza bakarak:

— Ha, sen geldin mi? Dur orada bakalım. Bizim çapkın oğlan nerede, Şekip? Ha işte burada. (bu defa çocuğuna hitapla) Oğlan, sen bu evde en ziyade kimi seversin?

⁶⁵⁷ muvacehe: yüzleşme

⁶⁵⁸ tevcih-i hitab: hitap etme, sözü yöneltme

⁶⁵⁹ türap: toprak

⁶⁶⁰ hilaf: yalan

⁶⁶¹ musırrane: ısrarlı bir şekilde

⁶⁶² ihtizazlı: titreşimli

Çocuk, sarhoş pederinin bu suali tarz-ı iradındaki⁶⁶³ dürüştî-i bedmestaneden⁶⁶⁴ korktu. Dudağını sarkıtıp somurarak öyle durdu. Cevap vermedi. Nihat:

— Oğlan, sana söylüyorum. Bu evde en çok kimi seversin? Cevap versene!

Şekip'in kirpikleri arasında katreler peyda oldu. Çocuk, dudakları titreyerek:

— Beybaba en çok seni severim.

— Yalan söylüyorsun çapkın! Yalan söylüyorsun.

Çocuk mühtez⁶⁶⁵ bir sada-yı haşyetle⁶⁶⁶:

— Beybabacığım, seni severim.

— Seni yalancı köftehor yine seni! Dadın sorduğu vakit başka türlü söylüyorsun. Şimdi de ona söylediğin gibi söyle ki...

— Ben dadıma bir şey söylemedim ki!

— Nasıl söylemedin? Geçen gün yukarıda, sofada, pencerenin önünde o sana birtakım sualler soruyor, sen de çıtır çıtır cevaplar veriyordun. Ben kulağımla işittim.

Çocuk yine endişenak⁶⁶⁷ bir nazarla Neriman'ın yüzüne baktı. Sanki bu bakışla: “Beybabam sözlerimizin hepsini duymuş. Şimdi, bana bir akıl öğret. Ne cevap vereyim?” demek istiyordu. Neriman'dan hiçbir muavenet⁶⁶⁸, hiçbir cevap zuhur etmeyince bu defa âdeta ağlayarak:

— Ben bir şey söylemedim. “Ben beybabamı severim.” dedim.

Nihat sofradakilere hitaben:

— Şekip'in büyükannesi, küçükannesi, ciciannesi işte bütün duyunuz. Bu oğlan hepimizden ziyade Neriman'ı seviyormuş. Onu bize tercih ediyormuş. Sevgi hususunda yaptığı nispetleri bilerseniz...

⁶⁶³ tarz-ı irat: söyleme şekli

⁶⁶⁴ dürüştî-i bedmestane: sarhoşlara has kabalık

⁶⁶⁵ mühtez: titrek

⁶⁶⁶ sada-yı haşyet: korku sesi

⁶⁶⁷ endişenak: endişeli

⁶⁶⁸ muavenet: yardım

Neriman'ı bu ev, annesini de sofa kadar severmiş. Ya beni ne kadar severmiş bilseniz? Sandık kadar. Artık büyükannelerini yumruk kadar bile değil.

Nuriye Hanım — Çocuktur bu ayol. Kendisini en ziyade kim gezdirir, eğlendirirse onu sever.

Nihat — Siz susunuz Hala Hanım. Şekip sizi hiç sevmiyor. Çünkü siz ona leblebi vermiyormuşsunuz.

Nuriye Hanım — Leblebiyi sakındığım için mi vermiyorum? Kaç defa annesi “Bu oğlana sakın leblebi verme, peklik oluyor.” dedi de onun için vermiyorum.

Didar Hanım yüzünü ekşiterek:

— Adam siz de, bu da tasa edecek bir şey mi? Şekip benden ziyade Neriman'ı seviyormuş. Çocuktur bu, sözünü bilir mi? Bugün öyle söyler, yarın başka türlü söyler. Şimdi eline bir yemiş vereyim hepimizden ziyade beni sever. (çocuğa hitaben) Değil mi oğlum? Hani sen sütlü Hindistan cevizini çok seversin, sabah sana ondan alsam beni anandan, beybabandan ziyade sevmez misin?

Şekip, sütlü cevizle karşı olan zaafını imaen güldü. Didar Hanım devamla:

— Hani ruhlu şekerler yok mu, ısırınca içinden kokulu şerbet akıyor? İnşallah yarın ben oğluma ondan aldıracağım.

Şekip gülerek uzandı. Yağlı ağızıyla büyükannesinin yüzünden öpmek istedi fakat Didar Hanım menederek:

— Sofradan kalkalım da öyle öp yavrum. (Nihat'a hitaben) Beybabası, böyle sözü uzatacağına sen de oğluna sevdiği yemişlerden bir şey al. O günü hepimizden ziyade seni sevsin. Deminden mühim mesele dedin de a oğlum, ben de bir şey zannettimdi. Mühim mesele Şekip'in bizi sevmeyip de Neriman'ı sevmesi miymiş? Düşündüğün şeye bak.

Nihat, “Ben oğlumu kıskanırım. Neriman'ı sevmeyecek. Ondan ziyade beni sevecek. Dadısına öyle söylediği vakit, çocuğun hepimizden ziyade mazhar-ı muhabbeti⁶⁶⁹ olduğuna sevinip fıkır

⁶⁶⁹ mazhar-ı muhabbet: sevgisine ulaşma

fikir güleceğine bir evlat için akdem⁶⁷⁰ vazife babasını, anasını sevmek olduğunu anlatması lazım gelirdi.” yolunda tutturarak sözü uzatmak istedi lakin hanımlar sarhoşun sekrini başına sıçratmamak için sözü tatlıya bağladılar. Sofradan kalkıldı.

Zevcinin bu sarhoşluğuna Talat Hanım’ın çok canı sıkıldı. Beyin içkiyi ziyade kaçırarak böyle bedmest olması müddet-i tezevvüclerince⁶⁷¹ hemen ilk defa vukua gelmiş bir hâl olduğundan o, yine kabahati tamamıyla beyine bulmak istemeyerek o akşam yanında bulunan meyhaneye refiklerini itham ediyor, “Bizim bey o kadar işrete düşkün değildir. İşret arkadaşları “İçeceksin!” ibramında⁶⁷² bulunmuşlardır. O da hatırdan çıkamamıştır. Bir kere de ağız kızıştı mı artık neresine içtiğini bilemeyerek içmiştir. Sabahleyin kalkınca akşam ettiği münasebetsizliklere pişman olur ama ne yapayım ki kızın hatırımı kırdı.” diyordu.

Sabah olunca badema içkiyi bu kadar kaçırmaması için birkaç söz söylemeye karar verdi. Çünkü kocasının o geceki hâl-i müessifinden⁶⁷³ Talat Hanım, validesiyle halasından çok utanmış, mahcup olmuştu.

Talat Hanım, beyini odasına çıkardı. Üstünü soydu. Yatağına yatması teklifinde bulundu. Fakat sarhoş bu teklifi kabul etmedi. Minder üzerine yaslandı. Bi-ser ü bün⁶⁷⁴ saçmalar savurmaya başladı. Zevcinin öyle çocuk gibi sebükmağzane⁶⁷⁵ söylenişi Talat’ın içini sıktı. O sözleri işitmek için odadan çıktı. Beş on dakika geçer geçmez Nihat Bey:

— Kim var orada? Biriniz geliniz! nidasıyla haykırdı.

Neriman, beyin sesini işitti. Talat Hanım’ı da odada, kocasının yanında zannıyla içeri girdi. Beyi yalnız bulunca girdiğine pişman oldu ama tekrar dışarı kaçmaya imkân göremedi. Çünkü ne istediğini sormadan hemen odadan çıkıverse sarhoşu bütün bütün

⁶⁷⁰ akdem: önde gelen

⁶⁷¹ müddet-i tezevvüc: evlenme süresi

⁶⁷² ibram: zorlama

⁶⁷³ hâl-i müessif: keder veren durum

⁶⁷⁴ bi-ser ü bün: ipe sapa gelmez

⁶⁷⁵ sebükmağzane: akılsız bir şekilde

kızdırmış olacaktı. Kız helecanlı⁶⁷⁶ bir tereddütle kapının önünde durdu. Nihat bir tebessüm-i mestane⁶⁷⁷ ile:

— Neriman, bana gücendin mi?

— Estağfurullah efendim.

— Öyle ise bir su ver.

Kız bardağı doldurdu, götürdü. Bey suyu aldı. Yarıya kadar içti. Bardağı iade ederken kızın bileğinden yakaladı. Neriman, bir şiddet-i müteffirane⁶⁷⁸ ile silkinerek kolunu sarhoşun dest-i tazyikinden⁶⁷⁹ kurtardı. Kız süratle kaçmaya davrandığı esnada bey bir hamlede daha bulunmak istedi. Fakat Neriman bu defa da tahlis-i nefse⁶⁸⁰ muvaffak olarak kendini dara dar⁶⁸¹ odadan dışarıya atabildi. Biçare Neriman, bu taarruz-ı küstahaneden⁶⁸² fena hâlde şaşırmişti. Kapıdan çıkarken gözlerinden katarat-ı şermî⁶⁸³ dökerek “Ayıp değil mi beyefendi? Alimalah hanıma söylerim...” demekten kendini alamadı. O mücadele esnasında kızın elindeki yarım bardak suyun nısfı yerlere, nısf-ı diğeri⁶⁸⁴ de beyin üzerine dökülmüştü.

Çok sürmedi, içeriye Talat Hanım girdi. Bir sada-yı tevbihle⁶⁸⁵:

— Aman beyefendi, ne oluyorsunuz bu akşam?

— Ne olacağım, Neriman su verirken terbiyesizlik etti, bir tokat vurmam istedim. Elindeki bardağın muhteviyatını üstüme başıma dökerek beni tahkir ede⁶⁸⁶ ede fırladı gitti.

— Gider ya! Durup da sizden dayak mı yesin?

— Hizmetçi değil mi bu?

⁶⁷⁶ helecanlı: çarpıntılı

⁶⁷⁷ tebessüm-i mestane: sarhoşçasına bir gülümseme

⁶⁷⁸ şiddet-i müteffirane: nefret dolu şiddet

⁶⁷⁹ dest-i tazyik: zorlayıcı el

⁶⁸⁰ tahlis-i nefis: kendini kurtarma

⁶⁸¹ dara dar: güçlükçe

⁶⁸² taarruz-ı küstahane: küstahça yapılan sataşma

⁶⁸³ katarat-ı şermî: utangaçlık damlaları

⁶⁸⁴ nısf-ı diğeri: diğer yarısı

⁶⁸⁵ sada-yı tevbih: azarlama sesi

⁶⁸⁶ tahkir et-: aşağılamak

— Bu rakıyı mademki kaldıramıyorsunuz, böyle tahammülünüzün fevkinde içip de rahatsız olmasanız iyi değil mi?

— Ben ona gösteririm. Hele sabah olsun.

— Ne göstereceksiniz? Kızın kabahati nedir? Ne kusurda bulundu da tokada müstahak oldu?

— Hanım, bana yani kocanıza karşı bir hizmetçi parçasını bu kadar tesahup etmeyiniz⁶⁸⁷.

— Tesahup etmiyorum. Kabahati nedir, söyleyiniz, yarın savayım.

— Kabahati ne olacak? Sofra başında söylediğim sözlerden infialini gösterir öyle bir somurtkanlık, öyle bir küstahane asık çehre ile su verdi ki doğrusu şu sekr hâliyle o hakarete tahammül edemedim.

— Pekâlâ, sabah olsun her şey anlaşılır. Zaten bunda pek anlaşılmayacak bir cihet de yok ya, iş belli!..

Nihat Bey, odanın ortasında bir iki gezindi, söylendi möylendi nihayet döşeğine uzandı, sızdı.

V

Sabah oldu. Bey ayıldı. Akşamki sarhoşluğundan zihninde iki müthiş cümle kalmıştı. Biri, tasallutu⁶⁸⁸ esnasında Neriman'ın tehdiden istimal ettiği⁶⁸⁹ “Alimallah hanıma söylerim.” cümlesi, diğeri de zevcesinin “Sabah olsun, her şey anlaşılır zaten, bunda anlaşılmayacak bir cihet de yok ya, iş belli!..” sözleri idi.

Belli olan iş nedir? Beyin Neriman'a sevdası mı? Bu sevdayı bey kendi nefesine karşı bile itiraftan korkuyordu. Hanım bunu nereden biliyor? Yoksa kız o taarruz üzerine dün gece odadan kaçarken hanıma tesadüf etti de beyin kendine kaldırdığı elin tedip⁶⁹⁰ sillesi için değil, nevaziş-i muhabbet⁶⁹¹ için olduğunu anlattı mı? Bu

⁶⁸⁷ tesahup et-: sahip çıkmak

⁶⁸⁸ tasallut: sarkıntılık

⁶⁸⁹ istimal et-: kullanmak

⁶⁹⁰ tedip: terbiye etme

⁶⁹¹ nevaziş-i muhabbet: sevgi okşaması

hakikati Neriman, hanıma söyledi ve iknaya da muvaffak olduysa Nihat'ın hâli harap demektir.

Niçin o kadar içip de böyle bir cüret-i biedebanede⁶⁹² bulunduğu zavallı delikanlı yüz kere pişman oldu. Fakat çare var mı? Olan oldu, şimdi bu keyfiyetin tamire elverişli nikatı⁶⁹³ varsa onları mehmaemken⁶⁹⁴ yoluna koymaya uğraşmak, hanımdan özür dilemek, icap ederse Neriman'ın gönlünü almak, öyle bir harekete cüretin sırf saika-i mesti⁶⁹⁵ ile ve hemen gayriihtiyari⁶⁹⁶ bir surette vukua geldiğine inandırmaya çalışmak lazımdır.

Bu vechile tamir-i keyfiyyete⁶⁹⁷ muvaffak olamazsa vuku-i hâl ne olacaktı? Nihat bu ciheti pek iyi kestiremiyordu. Ama artık Neriman'a izin verileceğini, zevcesinin itimadı haleldar⁶⁹⁸ olduğu için badema dirlikleri, düzenleri bozulacağını biliyordu.

Ne fena oldu bu iş! Kendiyle kızın arasında bir tehlike-i sevda gördüğü için evvelden Neriman'ın o haneden gitmesini arzu ederken Nihat, şimdi bu iftirakı düşündükçe meyus oluyordu. Kaç zamandır Neriman, onun gönlünün eğlencesi, gözlerinin bais-i tenevvürü⁶⁹⁹ hükmüne girmişti. Tehlikeli bir eğlence fakat ailesi meyanında geçirdiği hayatına bu kız bir başkalık veriyordu. Onun bir pereste-i melahat⁷⁰⁰ gibi akşam sabah karşısında salındığını rüyetten her türlü alam-ı hayatına⁷⁰¹ karşı büyük bir tesliyet⁷⁰² buluyor, işte bu tesliyetten mahrumiyeti istemiyordu.

⁶⁹² cüret-i biedebane: edepsizce yapılan hareket

⁶⁹³ nikat: noktalar

⁶⁹⁴ mehmaemken: mümkün olduğu kadar

⁶⁹⁵ saika-i mesti: sarhoşluk sebebi

⁶⁹⁶ gayriihtiyari: elinde olmayarak

⁶⁹⁷ tamir-i keyfiyyet: vaziyetin düzeltilmesi

⁶⁹⁸ haleldar: zarara uğramış

⁶⁹⁹ bais-i tenevvür: aydınlanma sebebi

⁷⁰⁰ pereste-i melahat: güzellik tanrıçası

⁷⁰¹ alam-ı hayat: hayatın elemleri

⁷⁰² tesliyet: teselli

Neriman hakkındaki düşünceleri o sabah niçin böyle birdenbire tahallüf⁷⁰³ etti? Kızın o haneden gitmesi ihtimali bir şekl-i katıyyete⁷⁰⁴ takarrüp ettiği için mi kıymeti büyüdü?

Eliyle alnını tuttu. Akşamki sarhoşluk hatıratını ceme uğraştı. Her şeyi biraz dumanlı tahattur ediyordu. Lakin kızın bileğinden yakaladığı an-ı garamı⁷⁰⁵ düşündükçe sanki bütün asabı yine aynı teesürle lerzedar⁷⁰⁶ oluyor gibi geliyordu.

Neriman'ın hanımına henüz hiçbir şey söylememiş olması ihtimali de vardı. Eğer söylememişse demek kız da beni seviyor. O akşamki şiddeti, istiğnası⁷⁰⁷, tehdidi hep nazlanmadan ibaret demek oluyor. Böyle düşündükçe Nihat'ın gönlünde ne büyük sevda ümitleri uyandı. Hakikat o günü belli olacaktı.

Nihat, alnı avucunda böyle düşünürken zevcesi içeri girdi. Kocasını öyle süt dökmüş kedi gibi bir nedamet-i külliyye⁷⁰⁸ hâlinde görünce yarı latife, yarı bir tavr-ı tevbihle⁷⁰⁹:

— Ne o bey? Hâlâ ayılamadınız mı?

— Aman sus hanımcığım sus. Bir şeydir oldu. Allah müstahaklarını versin, arkadaşlarım bana o kadar içirmişler ki ömrümde böyle hâlimi tahattur etmiyorum.

— Evet, pek ziyade idi. Bu derece sarhoşluğunuzu ben de şimdiye kadar hiç görmedim.

— Sevgili Talatçığım, işin asıl en fena ciheti neresi biliyor musunuz? Akşam yaptıklarımın çoğundan haberim yok. Acaba ne münasebetsizliklerde bulundum?

⁷⁰³ tahallüf: değişme

⁷⁰⁴ şekl-i katıyyet: kesin hâl

⁷⁰⁵ an-ı garam: şiddetli aşk anı

⁷⁰⁶ lerzedar: titrek

⁷⁰⁷ istiğna: nazlanma

⁷⁰⁸ nedamet-i külliyye: büyük pişmanlık

⁷⁰⁹ tavr-ı tevbih: azarlayıcı tavır

— Artık orasını hiç sormayınız. Gece hatırını kırmadığınız adam bırakmadınız. Ta Şekip'ten tutunuz da hala hanıma kadar. Fakat en sunturlusuna⁷¹⁰ biçare Neriman uğradı.

— Ne yaptım kızcağıza?

— Ne yapacaksınız, birkaç tokat aşk etmişsiniz⁷¹¹.

— Deme Allah aşkına hanımcıgım! Ne kadar mahcup oldum kızdan. Ona tokat attığımı siz mi gördünüz? Yoksa kendisi mi söyledi?

— Ne ben gördüm ne kendisi söyledi.

Zevcesinin bu cevabı üzerine Nihat, geniş bir nefes aldı. Demek Neriman, hanımına hakikat-i keyfiyeti⁷¹² açmamış. Nihat, ketm-i helecana⁷¹³ uğraşarak mabad-ı macerayı⁷¹⁴ anlamak üzere sordu:

— Ne siz görmüşsünüz ne kendisi söylemiş, o hâlde Neriman'a tokat attığımı neden biliyorsunuz?

— Neden bileceğim, bunu akşam siz kendiniz itiraf ettiniz. Kızdan su istemişsiniz, verirken tokadı yapıştırmışsınız. Sular üstünüze başınıza dökülmüş...

Nihat iki eliyle yüzünü kapatarak:

— Aman ya Rabbi! Bu yaptıklarımın hiçbirini bilmiyorum.

— Hakikaten bilecek bir hâlde değildiniz. Saçma sapan söylenip duruyordunuz.

— Sonra siz gönlünü almak için Neriman'ın yanına gitmediniz mi?

— Nasıl gitmedim, biçarenin yüzü gözü mosmor kesilmişti.

— Kendi ne dedi?

— “Kızım, mosmor kesilmişsin, nedir bu hâlin? Bey sana ne yaptı? Doğrusunu söyle.” dedim.

⁷¹⁰ sunturlu: dehşetli

⁷¹¹ tokat aşk et-: hızla vurmak

⁷¹² hakikat-i keyfiyet: işin gerçeği

⁷¹³ ketm-i helecan: yürek çarpıntısını gizleme

⁷¹⁴ mabad-ı macera: maceranın devamı

— (hafif bir helecanla) Ay, ne cevap verdi?

— Hıçkırma hıçkırma ağlayarak “Hanımcığım, onun yaptığını ne ben söyleyeyim ne de sen işit.” dedi.

— (nakabil-i ketm⁷¹⁵ bir telaşla) Vah vah, acaba ne yapmışım? Hiç haberim yok. Kızdan özür dilemeli. Büyük bir terbiyesizlik etmiş olmayayım?

— Dur, telaş etme bey, iş anlaşıldı.

— Aman, anlaşıldı mı? Ne yaptığımı bilmediğim için tabii merak ediyorum. Emin olunuz hanım ki yaptığımı biliyordum.

— Nasıl bilmiyordunuz? Bazılarını bilmiyordunuz fakat bazılarını pek güzel biliyordunuz. İşte bu cihetini Neriman’la ispat edeceğim.

— Aman efendim, ispata hacet yok. Ben sarhoşluktan dolayı olan kabahatimi muterifim⁷¹⁶. Fakat o sarhoşluk esnasında bilmeyerek, evet, gayriihtiyari olan efalimden⁷¹⁷ mesul olamam. Ben Neriman’a yumrukla mı vurdum, tokatla mı? Yahut olabilir ya efendim, hiç aklıma fikrime gelmeyen, maazallah, nasıl diyeyim... Başka türlü... Evet, işte saçmıyorum hanım, bilemiyorum.

— Bey, sizde akşamki sarhoşluktan yine biraz eser var.

— İhtimal... Şimdi şu saatte de hani ya bütün bütün ayığım diyemem. Vah vah kıza... Zavallı Neriman’a ne yaptım acaba, meraktan çatlayacağım.

— Dur a bey, telaş etme. Kızı zorladım, “Ne yaptı Neriman, doğru söyle.” dedim. Gözyaşlarından başka bir cevap yok. Yalvardım yakardım olmadı, azarladım olmadı. “Niçin söylemiyorsun?” diye sıkıştırdıkça “Sizi meyus etmek istemiyorum.” diyordu. Nihayet, “Kızım, sen beyhude ısrar edip söylemiyorsun ama ben şimdi beyin yanından geliyorum, kendisi bana doğru doğru, dosdoğru ne yaptığını söyledi.” dedim. Kız iki eliyle hemen o morarmış

⁷¹⁵ nakabil-i ketm: saklanması imkânsız

⁷¹⁶ muterif: itiraf eden

⁷¹⁷ efal: eylemler

yüzceğizini örterek, “Aman hanımcığim sus, kendisi söyledi ha! Ne cesaret, ne cesaret! Aman bu erkekler, aman bu erkekler!” dedi.

— (ibraz-ı metanete⁷¹⁸ çalışarak) Kız şiddetle tokadı yiyince galiba biraz zihni şaşalamış da böyle saçmalıyor. Sarhoşluk hâliyle kendine bir tokat aşk etmiş olmalıyım vesselam! Artık buna da “Ne cesaret ne cesaret... Aman bu erkekler!” demenin âlemi var mı ya? Başka ne olmuş, ne olabilir efendim? Sonra ne dedin?

— Ne diyeceğim... Kızım sen söylemiyorsun, ama o bana söyledi. Sana şiddetlice bir iki tokat vurmuş dedim. Sonra bana döndü: “Tokat mı? Nasıl tokat?” dedi. Ben cevaben “Nasıl olacak, şimşek gibi bir sarhoş tokadı... Baksana, hâlâ beş pençesinin izi yanaklarında duruyor.” dedim.

— Ay sonra o ne dedi?

— İnleyerek “Evet hanımcığim, evet... Beyden işte öyle insafsızcasına bir tokat yedim.” dedi.

— (geniş geniş nefesler alarak) Oh oh!

— (hiddetle) Niçin oh diyorsunuz bey? Kıza yazık değil mi?

— Kıza acıdığım için oh diyorum ya!

— Ay niçin?

— Ya tokat vurmuyup da o sarhoşluk şiddetiyle biçarenin avurduna⁷¹⁹ birkaç yumruk indireydim? Öyle bir harekette bulunmadığıma sevindiğimden oh diyorum.

— A, öyle ise ben de diyeyim oh oh...

— İkimiz de oh oh ya Rabbi şükür diyelim. Verilmiş sadakalarımız varmış. Ya hanımcığim... Tepme atma ihtimalim de vardı.

— Neyse, Allah esirgemiş!

⁷¹⁸ ibraz-ı metanet: metanet gösterme

⁷¹⁹ avurt: yanağın ağız boşluğu hizasına gelen bölümü

Zavallı Neriman, bu taarruza düçar olduğu⁷²⁰ gece çok gözyaşı döktü. O haneye artık alışmış, hanıma kendini sevdirmiş, kendi de onu sevmiş iken şimdi orayı da terk ederek yine yabancı hanelere mi gitmeli? Yine huylarını, tabiatlarını bilmediği kimselere iş beğendirmeye mi uğraşmalı? Beyin o akşamki muamelesi tekrar ederse o hanede nasıl oturulur? Talat Hanım’a hakikat-i hâli⁷²¹ bildirmeli mi? Yoksa bir şey sezdirmemeli mi? “Kocan bana şöyle bir taarruzda bulundu.” dese hanım kim bilir yeisinden ne hâllere girecek? İhtimal ki beyle dehşetli bir kavga çıkaracak. “Benim üzerine dest-i tasallutunu⁷²² hizmetçi kızlara kadar uzatmaya sıklılmıyor musun?”dan tutturacağı münazaa⁷²³ kim bilir ne derecelere kadar kızışacak. Belki de evlerinin barklarının yıkılmasına, birbirinden ayrılmalarına sebep olacak... Evet, keyfiyetin bu neticelere kadar varması muhtemel. Kendi yüzünden, Talat Hanım büyük bir felakete uğramış olacak. Neriman, beyin bu muamelesinden hanıma hiçbir şey açmasa, sükût etse o zaman da kendini beyle fail-i müşterek⁷²⁴ gibi addediyor, onun bu tecavüzünü hüsnütelakki etmiş⁷²⁵, kabul eylemiş oluyordu ki bu hareketi icab-ı sadakate⁷²⁶ muvafık⁷²⁷ düşmüyordu. Ne yapsın? Kızcağız o gece ağladı düşündü, ağladı düşündü. Beyin tecavüzünden hanıma hiç bahsetmeden terk-i hizmet⁷²⁸ eylemeye, o haneden çıkmaya karar verdi. En muvafık hareket bu idi. Fakat nereye gidecekti? O ciheti de düşündü yine kendi kendine: “Fatma Hanım elbette bana bir kapı daha bulur.” dedi.

Ertesi sabah Talat Hanım, Neriman’ın odasına gelerek:

— Haydi kızım, seni bey çağırıyor, akşamki hareketinden dolayı özür dileyecek.

⁷²⁰ düçar ol-: yakalanmak

⁷²¹ hakikat-i hâl: durumun gerçeği

⁷²² dest-i tasallut: sarkıntılığa kalkış

⁷²³ münazaa: ağız kavgası

⁷²⁴ fail-i müşterek: suç ortağı

⁷²⁵ hüsnütelakki et-: iyiye yormak

⁷²⁶ icab-ı sadakat: sadakatin gereği

⁷²⁷ muvafık: uygun

⁷²⁸ terk-i hizmet: hizmeti bırakma

Neriman şaşırarak:

— Aman efendim, hiçbir hizmetçi parçasından özür dilenir mi? Rica ederim hanımcığım, beni beyin yanına çıkarmayınız. Mahcubiyetimden yerlere geçerim.

— Sen neye mahcup olacaksın? Sana el kaldıran o! Kendi sıkılsın. Zaten sıkılıyor ya! Nerimancığım kızım, bey “Akşam yaptığım şeylerin hiçbirini bilmiyordum, kendime malik değildim.” diye yemin ediyor. Mahcubiyet, nedamet, beyan ederken kederinden hep gözleri yaşıyor. Haydi, gel yavrum. Benim hatırım için gel. Neriman, akşamdan beri ne kadar üzüldüğümü bilsen bana da acırsın.

Neriman, ağlaya ağlaya eğilip hanımının eteklerine sarılarak:

— Hanımcığım, ne kadar iyisiniz. Ne temiz kalplisiniz. Sizden gördüğüm lütuflara karşı ne kadar mahcubum bilseniz! Öz validem, öz hemşirem beni belki sizin kadar sevmezler.

— Ben seni severim kızım, bey de sever. Emin ol. Şimdi beyle sana dair görüştük. Birlikte Cenabıhakk’a⁷²⁹ ne kadar şükürler ettik bilsen! Verilmiş sadakalarımız varmış dedik.

— (şaşıarak) Niçin hanımcığım?

— Niçin olacak! Bey, akşam yaptıklarını bilmiyormuş. Ya sana tokat atmayı da tepme yumruk vura idi? İşte bunun için şükrettik.

Neriman o akşam, beyin sekr hâliyle yaptıklarını bilmeyerek yaptığı hususundaki iddiasına inanmadı. Fakat Talat Hanım’a karşı aksini iddia edemeyeceğinden sesini çıkarmadı. Yalnız, beyin her sözüne inanıvermekte hanımın gösterdiği fart-ı safvete⁷³⁰ şaşı. Bu kadar iyi kalpli bir hanımı, kocasının sadakat-i zevciyyetten inhirafına⁷³¹ dair vesveseye düşürmek, âdeta bir cinayet olacağını düşündü.

Talat Hanım önde, Neriman arkada, Nihat Bey’in odasına gittiler. Neriman ayakta durdu. Beyin yüzüne bakamıyordu. Çünkü

⁷²⁹ Cenabıhakk: Allah

⁷³⁰ fart-ı safvet: temizlikte aşırılık

⁷³¹ inhiraf: bozulma, değişme

akşamki maceranın sebab-i zuhuru⁷³² tokat değil, bir tecavüz olduğunu her ikisi de biliyorlardı. Bu emirde aldatılan yalnız Talat Hanım'dı. Hanımına karşı beyle kendi arasında iptida eden bu komedyaya, Neriman'ı vicdanen tazip ediyor⁷³³, kendini bu fi'l-i iğfalde⁷³⁴ neyumma beyle müşterek gibi görüyordu. Hanımını bütün bütün bedbaht etmemek için şimdilik bu komedyada Neriman'ın hissesine isabet eden rolü oynaması, hem de mahirane⁷³⁵ oynaması lazım geliyordu.

Talat Hanım, zevciyle Neriman'ın ortasında durarak dedi ki:

— Bey, işte Neriman'ı getirdim. Ne söyleyecekseniz söyleyiniz.

Nihat Bey de gözlerini kaldırıp Neriman'a açıktan açığa bakmaya korkuyor gibiydi. İlk telaki-i nazarda⁷³⁶ kızla aralarında sakitane vuku bulacak tefhim⁷³⁷ ve tefehhümden⁷³⁸ güya Talat Hanım bütün hakikati keşfediverecekmiş gibi bir havf ile yüreği titriyordu. Başını kaldırıp muhatabının yüzüne pek dikkatli bakmaksızın ve bu tereddüt-i enzarını⁷³⁹ da akşam kızcağıza bi-gayri hakkın⁷⁴⁰ aşk ettiği tokattan mütevellit⁷⁴¹ bir mahcubiyete mahmul olabilecek⁷⁴² bir tavır alarak dedi ki:

— Neriman, ne yaptığımı bilmeyerek akşam ben sana bir tokat atmışım. Yine senin hüsn-i ahlakına⁷⁴³ ve onun icabı olan ketumluğuna⁷⁴⁴ teşekkür olunur ki hanıma gidip de benden şikâyet etmemiş, hakikati söylememişsin.

⁷³² sebab-i zuhur: çıkış sebebi

⁷³³ tazip et-: sıkıntıya sokmak

⁷³⁴ fi'l-i iğfal: aldatma eylemi

⁷³⁵ mahirane: ustaca

⁷³⁶ telaki-i nazar: göz göze gelme

⁷³⁷ tefhim: anlatma

⁷³⁸ tefehhüm: anlama

⁷³⁹ tereddüt-i enzar: bakışların kararsızlığı

⁷⁴⁰ bi-gayri hakkın: haksız olarak

⁷⁴¹ mütevellit: kaynaklanan

⁷⁴² mahmul ol-: dolu bulunmak

⁷⁴³ hüsn-i ahlak: ahlak güzelliği

⁷⁴⁴ ketumluk: ağzı sıkılık

Bu “Hakikati söylememişsin.” cümle-i manidarında⁷⁴⁵ Nihat Bey birkaç saniye meks⁷⁴⁶ ile bir hayli yutkundu. Neriman’ın vech-i latifi⁷⁴⁷ de gülgûn⁷⁴⁸ kesildi. Talat Hanım, tarafeynin⁷⁴⁹ bu mahcubiyetini akşamki maceradan fart-ı teessürlerine⁷⁵⁰ haml ile o da âdeta müteessir oldu.

Nihat sözünde devamla:

— Evet Neriman, sen tokat yediğini hanımına söylememişsin, bu da hüsn-i terbiyenin⁷⁵¹ bir miyarıdır⁷⁵². “Neriman’ı dövdüm.” diye hanıma yine ben söylemişim. Dövüp dövmediğimi bilmiyorum, dövdüm mü kızım?

— ...

— Ha, sükût ediyorsun. Demek dövmüşüm. O hâlde Neriman, işte hanımının karşısında, söylüyorum, kendime malik değildim. İhtiyarım haricinde vaki olan bu hareketten dolayı elbette beni bir mahcubiyet-i müebbedeye⁷⁵³ mahkûm bırakacak bir ısrarda bulunmazsın.

— Estağfurullah efendim.

— O hâlde barıştık demek. Barıştığını ima et ki hanımının yüreği de rahat etsin.

Neriman, fevkalade bir humret-i şermî⁷⁵⁴ ile kızarmış olan yüzünü yukarı kaldırmaya cesaret edememeksizin “Barıştığını ima et!” yolunda vaki olan emre hanımının hatırı için derhâl itaatle ilerledi, Nihat’ın eteğini öptü, dışarı çıktı.

⁷⁴⁵ cümle-i manidar: anlamlı cümle

⁷⁴⁶ meks: durma, durup dinlenme

⁷⁴⁷ vech-i latif: güzel yüz

⁷⁴⁸ gülgûn: gül renkli, pembe

⁷⁴⁹ tarafeyn: iki taraf

⁷⁵⁰ fart-ı teessür: aşırı derecede üzüntülü olma

⁷⁵¹ hüsn-i terbiye: terbiye güzelliği

⁷⁵² miyar: ölçüt

⁷⁵³ mahcubiyet-i müebbede: ebedi utangaçlık

⁷⁵⁴ humret-i şermî: utangaçlık kızıllığı

Aman ya Rabbi, Talat'ın saffetinden bilistifade oynanan bu komedyâ, Neriman'a ne kadar müellim⁷⁵⁵ geldi. Biçare kız, teessüründen o gün ne yaptığını bilemedi.

Nihat Bey'in Neriman'dan özür dileyişi, kızın da bu özür dilemeyi icap ettiren hareketin Talat Hanım'ın zannı vechile tokat meselesinden ileri gelme bir keyfiyet olmadığını bildiği hâlde ifşâyı hakikat⁷⁵⁶ etmeksizin beyin mazeretini kabul eylemiş görünmesi Nihat için Neriman'a karşı bir hatve-i muvaffakiyyet⁷⁵⁷ demektir.

Nihat, üç dört gün pek helecanlı bir hayat geçirdi. Neriman'la kendi arasında sevda kapısı açılırsa bu muaşaka⁷⁵⁸ o hanede geçirmekte olduğu sükûnperverane⁷⁵⁹, müsterihane hayat-ı ailesini⁷⁶⁰, saadet-i zevciyyetini⁷⁶¹ ne dereceye kadar ihlal eyleyecek? Bundan ne gibi netayic-i müessife⁷⁶² zuhur edecekti? Nihat buralarını ariz ü amik⁷⁶³ düşündü. Zevcesi Talat'a acıdı. Neriman'ı sevmek, onunla bir münasebet-i âşıkane⁷⁶⁴ girişmek, Talat'ı âdetâ öldürmek gibi bir hareket olacaktı. O melekhaslet⁷⁶⁵ zevcesinin saffetini, itimadını bu dereceye kadar suisitmal hıyanetine vicdanı razı olmadı fakat Neriman'a karşı öyle mukavemetsiz⁷⁶⁶ bir incizab-ı derun⁷⁶⁷ hissediyor idi ki bazen şedaid-i muhabbeti⁷⁶⁸ her türlü kayd-ı

⁷⁵⁵ müellim: üzücü

⁷⁵⁶ ifşa-yı hakikat: gerçeği açıklama

⁷⁵⁷ hatve-i muvaffakiyyet: başarı adımı

⁷⁵⁸ muaşaka: sevişme

⁷⁵⁹ sükûnperverane: sessizliği korur bir şekilde

⁷⁶⁰ hayat-ı aile: aile hayatı

⁷⁶¹ saadet-i zevciyyet: evlilik saadeti

⁷⁶² netayic-i müessife: üzüntü veren neticeler

⁷⁶³ ariz ü amik: etraflıca

⁷⁶⁴ münasebet-i âşıkane: âşıkmişçasına ilişki

⁷⁶⁵ melekhaslet: melek huylu

⁷⁶⁶ mukavemetsiz: dayanıksız

⁷⁶⁷ incizab-ı derun: gönlün ilgi duyması

⁷⁶⁸ şedaid-i muhabbet: sevginin eziyetleri

ihtiyat⁷⁶⁹ ve hüsnüniyetlerine⁷⁷⁰ galebe ederek⁷⁷¹ biçareyi ihtiyarı haricinde hareketlere sevk edecek çılgın bir hâle getiriyordu. Yine böyle galeyan-ı sevda⁷⁷² zamanlarında Neriman'a bir tecavüzde bulunmak ihtimali vardı. Ne yapmalı? Men-i tehlike⁷⁷³ için eslem-i tarik⁷⁷⁴ nedir?

Düşündü, düşündü... Hanıma hakikati söyleyerek Neriman'ı o haneden çıkarmadan başka merdane⁷⁷⁵ bir hareket bulamadı. Birkaç defa zevcesini çağırdı. Elleri ayakları buz kesilerek, dudakları titreyerek beyan-ı hakikat⁷⁷⁶ etmek istedi, boğazına bir şeyler tıkanı, bir türlü itiraf-ı hâl⁷⁷⁷ edemedi. Neriman'dan ayrılmak, kendine âdeta bir nev intihar gibi geliyor, ondan iftirak-ı katiyyeye⁷⁷⁸ teşebbüs edeceği dakikada bütün cesareti kırılıyordu. Bu tefekkürleri, bu muhakemeleri, bu tereddütleri esnasında Neriman'a olan muhabbeti büsbütün müştet oldu. Nihayet bu sevdası, zevcesini bir felaket-i azimeden⁷⁷⁹ kurtarmak hususundaki bütün hüsnüniyetlerine galebe etti. Artık heva-yı aşkın⁷⁸⁰ kendini sürüyüp götüreceği cihet-i vezanına⁷⁸¹ teslim-i vücudla⁷⁸² kolunu kanadını salıverdi. Hep hayalatı⁷⁸³, tefekkürat-ı ruz u leyalı⁷⁸⁴ Neriman'a inhisar etti⁷⁸⁵. Gece rüyalarında hep onu görüyor;

⁷⁶⁹ kayd-ı ihtiyat: temkinli davranma

⁷⁷⁰ hüsnüniyet: iyi niyet

⁷⁷¹ galebe et-: yenmek

⁷⁷² galeyan-ı sevda: sevdanın coşması

⁷⁷³ men-i tehlike: tehlikenin önlenmesi

⁷⁷⁴ eslem-i tarik: yolun en sağlamı

⁷⁷⁵ merdane: mert bir şekilde

⁷⁷⁶ beyan-ı hakikat: gerçeği bildirme

⁷⁷⁷ itiraf-ı hâl: durumun itirafı

⁷⁷⁸ iftirak-ı katiyye: kesin ayrılık

⁷⁷⁹ felaket-i azime: büyük felaket

⁷⁸⁰ heva-yı aşk: aşk arzusu, hevesi

⁷⁸¹ cihet-i vezan: esen yön

⁷⁸² teslim-i vücud: teslim etme

⁷⁸³ hayalat: hayaller

⁷⁸⁴ tefekkürat-ı ruz u leyal: gece gündüz düşünmeleri

⁷⁸⁵ inhisar et-: ait kılmak

gündüzleri hep onu rüyete hasr-ı eşgal ediyor⁷⁸⁶; kalemde, sokakta hiçbir yerde duramıyor; Neriman'ı görmek için hemen kendini eve atıyor; tatil günleri bile sokağa, seyre seyrana çıkmak istemiyordu.

Ateş-i sevdası⁷⁸⁷ tamamıyla saçığa sarmış olduğu işte bu esnalarda Nihat, bir gün odasında keman çalıyordu. Kemanın dört teli güya lisana gelmiş de beyin derd-i dilini⁷⁸⁸ takrir eder⁷⁸⁹ gibi yayın altında suzinaktan⁷⁹⁰ hazin hazin inlerken gözlerinden de girye-i sevda⁷⁹¹ katre katre dökülüyordu.

Tellerin o haşepare⁷⁹² üzerindeki enin-i müessirleri⁷⁹³ beyde de onları nale-i muhabbeti⁷⁹⁴ daha ziyade söyletmeye takat bırakmıyormuş gibi nağmeler boğula boğula dâ-i aşkıni⁷⁹⁵ izhardan⁷⁹⁶ korkan bir dertmendin⁷⁹⁷ tazallüm-i muhterizanesi⁷⁹⁸ gibi kısıla kısıla pesleniyor⁷⁹⁹, nihayet parmaklar duruyordu. O zaman kemanın zâr u zâr⁸⁰⁰ ahengi yerine Nihat'ın derin derin hıçkırıkları, hazin figan-ı kalbiyesi⁸⁰¹ iştiliyordu.

Keman naleden, bey giryeden bitap kalmışlar gibi bir ufak meks anında Nihat'ın kulağına oda kapısının haricindeki aralıktan gayet hafif bir ağlama sedası gelir.

⁷⁸⁶ hasr-ı eşgal et-: işleri bir yöne yöneltmek

⁷⁸⁷ ateş-i sevda: sevda ateşi

⁷⁸⁸ derd-i dil: gönül derdi

⁷⁸⁹ takrir et-: anlatmak

⁷⁹⁰ suzinak: klasik türk müziğinde bir basit makam

⁷⁹¹ girye-i sevda: sevda gözyaşları

⁷⁹² haşepare: odun parçası

⁷⁹³ enin-i müessir: etkileyici inleme

⁷⁹⁴ nale-i muhabbet: sevgi inlemesi

⁷⁹⁵ dâ-i aşk: aşk hastalığı

⁷⁹⁶ izhar: açığa çıkarma

⁷⁹⁷ dertmend: dertli

⁷⁹⁸ tazallüm-i muhterizane: çekingen bir şekilde şikâyet etme

⁷⁹⁹ peslen-: seste kalınlaşmak

⁸⁰⁰ zâr u zâr: ağlayarak, inleyerek

⁸⁰¹ figan-ı kalbiye: içten feryat

Orada kim ağlıyor? Evin içinde beyin bu elem-i samimisinden⁸⁰² bitteessür⁸⁰³ yaş döken, onun hâl-i feci-i sevdasına⁸⁰⁴ mahrem olan kimdir?

Nihat, elinden kemanı atar, bir sürat-i fevkalade⁸⁰⁵ ile iki hatvede⁸⁰⁶ kapıyı açar. Orada boylu boyunca Neriman'ı görmez mi? Yüzünü avuçlarının içine almış, duvara dayanmış ayakta duruyor.

Bey kendinin âlem-i manada⁸⁰⁷ mı yoksa hakikatte mi olduğunu bilemeyerek birkaç defa gözlerini açtı, kapadı. Maddiyet-i mevcudiyetini⁸⁰⁸ tahkik⁸⁰⁹ için vücudunu, duvarları lems etti⁸¹⁰. Evet, içinde bulunduğu, âlem-i rüya⁸¹¹ değildi. Önünde duran da Neriman'ın hayali değil, bizzat kendiydi. Pereste-i ruhu⁸¹² o kız, karşısında ağlıyordu. Öyle bir manzara ki şu hâl rüya bile olsa kendisi için en büyük bir nimet-i tesadüf⁸¹³ demektir. Neriman niçin ağlıyordu? O da Nihat'ı mı seviyordu?

Bu sual-i mühimmi⁸¹⁴ istizahen beyin gözleri berk-i sevda⁸¹⁵ saçarak parıldarken Neriman, böyle kapı arkasında kemanın eninlerine⁸¹⁶ gözyaşlarıyla peyrev olduğunu⁸¹⁷ beye göstermiş, böyle ale'l-gafle⁸¹⁸ yakalanmış olmasından mütevellit bir mahcubiyet şaşkınlığı ile birkaç saniye ne yapacağını bilemedi. Fakat yine çarçabuk kendini toplayarak sofaya doğru saldırdı. Bey,

⁸⁰² elem-i samimi: samimi keder

⁸⁰³ bitteessür: üzüntüyle

⁸⁰⁴ hâl-i feci-i sevda: sevdanın acıklı durumu

⁸⁰⁵ sürat-i fevkalade: olağanüstü hızlilik

⁸⁰⁶ hatve: adım

⁸⁰⁷ âlem-i mana: mana âlemi

⁸⁰⁸ maddiyet-i mevcudiyet: varlığın maddiliği

⁸⁰⁹ tahkik: araştırma

⁸¹⁰ lems et-: dokunarak hissetmek

⁸¹¹ âlem-i rüya: rüya âlemi

⁸¹² pereste-i ruh: ruhun taptığı

⁸¹³ nimet-i tesadüf: karşılaşma nimeti

⁸¹⁴ sual-i mühim: önemli soru

⁸¹⁵ berk-i sevda: sevda şimşegi

⁸¹⁶ enin: inleme

⁸¹⁷ peyrev ol-: ardından gitmek

⁸¹⁸ ale'l-gafle: haberi olmadan

kızı salıvermemek için yolunu kesmek istedi. Neriman bir ısrar-ı şedidle⁸¹⁹:

— Bey, salıveriniz, yoksa şimdi haykırıyorum.

— Haykır Neriman, her şeyi göze aldırırım.

— Hanımınıza acıyınız.

— Sen bana acımadıktan sonra ben hiçbir şeye acımam.

— Ben iffetime sizden hürmet beklerim.

— Ben de aşkıma senden merhamet dilerim.

— Beyefendi, bana karşı “aşk” kelimesini istimalden sizi menederim. Saadet-i ailenizi beyhude mahvetmiş, beyhude yorulmuş olursunuz. Velinimetim⁸²⁰ hanımımın zevci, benim âşığım olamaz. Siz, sadakat-ı zevciyyeti çiğnemekten çekinmiyorsunuz fakat ben vazife-i nimetşinasiden⁸²¹ bir an ayrılmam. Beyefendi çekiliniz, şimdi hanım gelir, bizi bu hâlde görürse artık ihtira⁸²² edeceğiniz sille, tokat masallarına kimseyi inandıramazsınız.

— Peki Neriman, salıvereyim git. Fakat kapının arkasında kemanın nağmelerine tebaan⁸²³ niçin ağlıyordun? Doğrusunu söyle, hakikati ağzından işiteyim. Ölürüm, emrinden bir harf dışarı çıkmam. Zevcemin hukuku bence de mukaddestir. Onu hırs-ı sevdama⁸²⁴ pamal etmek⁸²⁵ istemem. Senin de nimetşinaslığını⁸²⁶ takdir ederim. Mümkün olduğu kadar zaafıma galebeye uğraşırım. Fakat kurbanın olayım Neriman, neye ağlıyordun?

— Beyefendi, size emretmek haddim değildir. Rica ederim, benim gibi bir bakirin gözyaşlarını suret-i aherle⁸²⁷ tefsire

⁸¹⁹ ısrar-ı şedit: şiddetli ısrar

⁸²⁰ velinimet: borçlu olunan kimse

⁸²¹ vazife-i nimetşinasi: iyilikbilirlik

⁸²² ihtira: uydurma

⁸²³ tebaan: uyarak

⁸²⁴ hırs-ı sevda: sevda hırsı

⁸²⁵ pamal et: ayaklar altına almak

⁸²⁶ nimetşinaslık: iyilikbilir olma

⁸²⁷ suret-i âher: diğer şekil, başka şekil

uğraşmayınız. Kemanı severim. Onun muhrik⁸²⁸ nağmelerini işittiğim zaman pek müteessir olurum. Babam, memleketim, küçüklüğüm, garipliğim, hasılı gözyaşı döktürecek neler varsa hep onları tahattur eder, ağlarım. Bu giryelerime başka manalar verecek kadar, zavallı Neriman'ı tahkir etmeyiniz. Bana öyle bir su-i nazarla bakmayınız.

Bu sözlere karşı bir valih-i âşıkane⁸²⁹ kalan Nihat'ın bu şaşkınlığından bilistifade Neriman, sofaya çıktı. Kız bir hıram-ı şuur-berendazane⁸³⁰ ile giderken Nihat arkasından yavaşça:

— Sözlerin beni çıldırttı. Hıramın⁸³¹ öldürüyor. Bu gidişle sebep-i perişanım⁸³² olacaksın. Merhametine muhtacım Neriman. Hanımına karşı icab-ı sadakatten ayrılma lakin beni de unutma. Vazife-i zevciyye⁸³³ ile senin aşkın arasında ben heder oluyorum.

Nihat Bey'in akşamdan Neriman'a tokat atmış sabahleyin özür dilemiş olduğu ertesi günü hane derununda şayi oldu. Özür dilemek kadınlarca bir nev tarziye⁸³⁴ demektir. Kalfalar bu bahsi uzattılar. Nihat Bey ara sıra onların kalplerini kırardı fakat şimdiye kadar kendilerinden özür dilemeye hiç lüzum görülmemişti. Neriman hakkındaki bu istisna ne oluyor? Aradan birkaç gün geçti, bir gün yine Emsal ile dertleşirken Şevkefza, refikasına doğru eğilerek:

— Sana bir şey söyleyeceğim ama rica ederim kimse duymasın.

— A çılgın, kime söyleyeceğim? Benim senden başka dert ortağım var mı?

— Geçen gün gözümle bir şey gördüm. Artık şaşım da kaldım.

— Kız ne gördün?

— Nihat Bey'le bu Neriman'ın arasında bir pandomima var pandomima?

⁸²⁸ muhrik: yanık, dokunaklı

⁸²⁹ valih-i âşıkane: âşık gibi şaşmış

⁸³⁰ hıram-ı şuur-berendazane: aklı baştan alan yürüyüş

⁸³¹ hıram: naz ve eda ile yürüme

⁸³² sebep-i perişan: perişanlık sebebi

⁸³³ vazife-i zevciyye: evlilik vazifesi

⁸³⁴ tarziye: kabahati üstlenme

Emsal elini dizine vurarak:

— Elimi vurdum dizime, aşına çıktım sözüne. Ay ay ay! Sonra?

— Sen de mi bir şey gördün yoksa?

— Sen anlat bitir, ben de söylerim.

— Geçenlerde merdivenden çıktım. Neriman'ı sofada hırsız gibi sessiz sedasız pıtır pıtır etrafına bakına bakına yürürken gördüm. Dur bakalım nereye gidecek diye camlı kapının arkasına gizlendim. Yürüdü yürüdü, beyin odasına giden aralığa girdi. Ben de yerimden hiç kıvıldamadım. Dur bakalım ne olacak diye orada bekledim. Kız içeriye girdi çıkmaz. Girdi çıkmaz! Kulak kabarttım. Beyin keman çaldığını işittim. Bir aralık kemanın sesi kesildi. Dinledim, mır mır mır ikisi bir şeyler konuşuyorlar gibi geldi. Gideyim hanıma haber vereyim, ikisini de orada eliyle tutsun dedim. Mümkün değil ki hanıma haber vermek için camlı kapıyı açmalı, mutlaka sofadan geçmeli. Kapıyı açıp sofadan yürüsem geldiğimi duyacaklar. Kız çekilip gidecek. Çok sürmedi aralığın kapısı açıldı. Neriman alı al moru mor bir hâlde dışarı çıktı. Arkasından da kapının aralığından bey başını çıkardı. Yavaş yavaş mırıl mırıl bir şeyler söyledi. Dikkat ettim, bey ağlıyordu. Neriman bir afur tafurla çekildi gitti. Benim de elim ayağım buz kesildi. Her tarafımı bir titreme aldı. Bulduğum yere yıkılıverecektim. Gördün mü haini! “Hanimesi” ona o esvapları giyinip kuşansın da kocasını ayartsın diye mi yapıyor? Şu Talat Hanım'ın da dünyada hiç akli var mı acaba? Kendinden genç, kendinden güzel bir kızı süsleyip süsleyip kocasının karşısına çıkarıyor. Hiddetten çatlıyorum canım! Benim gördüğüm bu, sen ne gördün bakalım?

— Benim gördüğüm de işte bunun gibi. Geçen günü Neriman yine o aralıktan çıktı. Ben hanımefendiye mendil götürüyordum. Hapahap⁸³⁵ karşı karşıya geldik. Kızın yüzü yine mosmordu. Ağlamıştı. Hâlâ da gözlerinden yaş akıyordu.

— Ne yapalım şimdi? Ben bu işi hanıma haber vermezsem artık ne yemek yerim ne uyuyabilirim. “Maskaralık” mı bu ayol? Hanımın kocasını aşüfte elinden alacak.

⁸³⁵ hapahap: burun buruna, yüz yüze

Şevkefza, iki elini refikasının omuzlarına koyup gözlerini açarak:

— Ben kolayını buldum.

— Nedir, çabuk söyle.

— Hasna Hanım buraya dün geldi. Şimdi burada misafir. Gördüğümüz şeyleri biz ona hep anlatırız. O da gider, hanıma söyler. O beceriklidir. Bizim gibi anlatmaz, tadıyla tuzuyla anlatır. Hanımı kandırır. Gelse gelse, Neriman'ın üstesinden Hasna Hanım gelebilir.

— Sonra hanım bize, beyin hâlini el karılarına anlatacağınıza bana gelip de siz kendiniz niçin söylemediniz diye darılmaz mı?

— Biz Hasna Hanım'a rica ederiz. Bizden duyduğunu söylemesin. Güya hepsini kendi gözüyle görmüş olsun. Hasna zarafetlidir. O cihetlerini iyi yapar. Sen merak etme.

O gün öğle taamından sonra kalfalar Hasna Hanım'ı bir odaya çekerler. İkisi de helecandan yutkunarak hikâyeye neresinden ibtidar⁸³⁶ edeceklerini bilemez bir telaşla söze girişirler. Emsal, Şevkefza'nın yakasından çekerek “Sen sus, ben anlatayım.” der. Şevkefza, Emsal'i iterek “Olmaz, sunturlusunu ben gözümle gördüm, ben anlatmalıyım.” ısrarında bulunur. Hasna Hanım hangisini dinleyeceğini şaşırarak:

— Kızlar, Allah layıgınızı versin. Biriniz anlatınız, o bitirsin sonra öteki başlasın. A, şimdiden kafamı kazana çevirdiniz.

Şevkefza daha tetik davranarak:

— Şey, Hasna Hanımcığım, pazartesi günüydü.

Emsal, refikasının sözünü keserek:

— Pazartesi değildi, salıydı ayol!

— Hiç değil, pazartesiydi.

Hasna hiddetle:

— Pazartesi olsun, salı olsun ne olur a kız! Ne anlatacaksanız, siz onu söyleyiniz.

⁸³⁶ ibtidar: giriş, girme, başlama

Emsal kızararak:

— Bugünkü gibi biliyorum salıydı. Hatta sığağa gittikti de bahçeye silecekleri astıydım. Koskoca salıyı pazartesi diye niçin yanlış anlatsın?

Şevkefza morararak:

— Senin yanında da hiç lakırdı edilmez ki! Benim söylediğim yanlışsa, doğrusunu sen biliyorsan anlat kuzum. İşte ben sustum.

Emsal — Bunda darılacak ne var? Gün gibi aşıkâr biliyorum ki salıydı.

Şevkefza — Salı ise işte iyi ya? Salıdan başla anlat. Ben sustum diyorum. Daha bunun ötesi var mı?

Emsal— Evet günlerde salıydı. Şevkefza merdivenden çıkmış, camlı kapıyı açıp da sofaya gireceği zaman Neriman'ın çekine çekine, etrafına bakınarak beyin odasına giden aralığa girdiğini görmüş.

Hasna — Neriman, beyin hizmetine bakmıyor mu? Odasına elbette gider.

Emsal — Gider ama hele dur alt tarafını dinle. Bey odada keman çalıyormuş. Kız içeri girince çalgıyı kesmiş.

Şevkefza — Söylemeyecektim ama Emsal kardeş, sen böyle yanlış anlattıkça insan beri yanda çatlıyor, duramıyor ki!

Emsal — Neresi yanlış ayol?

Şevkefza — Kız içeriye girer girmez bey çalgıyı kesmedi. Bir müddet daha çaldı...

Emsal — Deminden kendin öyle söyledin de şimdi lakırdıyı neye çeviriyorsun?

Şevkefza — Deminden ben öyle mi dedim? Kulaklarını açıp da iyice dinleyeydin.

Hasna — Aman kızlar, anlatacaksanız bir şeyi doğru dürüst anlatın... “Sen öyle dedindi, ben böyle dedim”di... Öyle lakırdı mı anlatılır? Benim de zihnim şaşırıldı. Neriman'ı beyin odasına giderken hanginiz gördünüz?

Şevkefza — Ben gördüm.

Hasna Hanım — Sen gördünse sen anlat kızım.

Emsal somurtarak:

— O anlatsın canım, o anlatsın!

Şevkefza eliyle saçlarını düzeltip dudaklarını yalayarak söze başlar:

— Kız içeriye girdi. O girerken keman çalınıyor muydu, pek farkında olamadım? Sonradan kulak verdim, dinledim. Çalgıyı o zaman işittim. Biraz geçti, çalgı dindi. Aralıkta mırıl mırıl bir lakırdılar oluyor.

Hasna Hanım — Ne söylediklerini anlayamıyor muydun?

Şevkefza — Ah anacığım, sofa geniş, iyi işitiliyordu.

Hasna Hanım — Böyle olacağı zaten belliydi. O kızın buraya ilk geldiği günü ben hanıma keyfiyetin burasını anlattım. Kendisi söz dinlemek istemedi. Kocasına inanı varmış. Görsün şimdi bakalım! Mırıl mırıl ne söylüyorlardı, işitemedin mi?

Şevkefza — (biraz düşünerek) Sanki beyin gönlü çıra imiş de Neriman'ı görünce pır pır tutuşmuş. Onun gibi lakırdılar anlatıyordu.

Emsal kaşlarını çatıp bir tavr-ı ciddiyetle⁸³⁷:

— Susmak istedim ama patladım Hasna Hanımcığım... Hepsi yalan. Mırmırdan başka bir şey işitmemiş... Demin bana anlatırken öyle dedi. Şimdi bunlar nereden çıktı bilmem ki?

Hasna Hanım (yüzünü ekşiterek) — Rica ederim Emsalciğim sus! Yine lakırdıyı birbirine karıştıracaksınız... Bir şey anlaşılmayacak. O bitirsin sen de başla.

Emsal — Ben nesine başlayacağım? Şevkefza lakırdı bırakmadı ki! Yalan yanlış hepsini anlattı. Anlatacak söz kaldı mı?

Hasna Hanım — Sonra ne oldu kızım Şevkefza?

Şevkefza — Neriman yüzünün bir tarafı pembe, bir tarafı mor, saçları karma karışık sofaya çıktı.

⁸³⁷ tavr-ı ciddiyet: ciddi tavır

Emsal — İnanma Hasna Hanım, inanma! Hiçbir insanın yüzü bir tarafı al bir tarafı mor bir tarafı mavi öyle renk renk olur mu?

Şevkefza (kaşlarını kaldırarak) — Ne uyduruyorsun ayol, mavi dedim mi?

Hasna Hanım — Çatlatmayın beni anlatın.

Şevkefza — Neriman işte öyle bir renkle çıktı. Kız sofadan giderken bey de kapıdan bakıyordu.

Hasna Hanım — Sonra ne oldu?

Şevkefza — Ne olacak, beyin bakışına Neriman hiç aldırmadı. Yürüdü gitti. Beyefendinin gözlerinden sicim gibi yaş akıyordu, gördüm.

— Demek beyle Neriman, birbirleriyle gönül almışlar, vermişler...

— Artık onun orasını siz ferasetinizle anlayacaksınız.

Hasna Hanım, kalfalardan bu hikâyeyi dinledikten sonra Neriman'la beyin ahvalini güzelce tetkik etmek için o hanede birkaç gün daha temdid-i müsaferet⁸³⁸ etti. Bu muaşaka keyfiyeti, kalfaların tarifatından birkaç kat daha vuzuhla nazarında sabit olacak emarata⁸³⁹ müsadif oldu⁸⁴⁰. Nihat Bey'in bu dalal-i sevdasını⁸⁴¹ saklamak iyi değildi. Fakat kime söylesin? Talat Hanım'a ifşa-yı hakikat etse gebe bulunmak hasebiyle biçarenin şiddet-i ye'sten⁸⁴² bir bir arızaya uğramasından çekiniyordu. Didar Hanımefendi'ye söylese onun da kızına fart-ı muhabbeti ilcasıyla⁸⁴³ Nihat Bey'e, Neriman'a karşı şiddetlice bir muamele-i tevbihiyyeye⁸⁴⁴ kalkışarak evin içinde bir rahatsızlık zuhuruna sebebiyet vermesinden korkuyordu. Bu suretle hareket ettiği takdirde Talat Hanım'ın "Mademki hâl böyle imiş a

⁸³⁸ temdid-i müsaferet: misafirliği uzatma

⁸³⁹ emarat: belirtiler

⁸⁴⁰ müsadif ol-: rastlamak

⁸⁴¹ dalal-i sevda: sevda sapıklığı

⁸⁴² şiddet-i ye's: üzüntünün şiddeti

⁸⁴³ ilca: zorlama, mecbur etme

⁸⁴⁴ muamele-i tevbihiyye: azarlama davranışı

Hasna Hanımcığım, sen bu işi benden evvel niçin valideme açtın? Bunu yalnız bana söylemeliydin?” yolunda haklı bir muahezesini celbetmesi⁸⁴⁵ de muhtemeldi.⁸⁴⁶

Gizlice Nihat Bey’e müracaatla böyle hizmetçi kızını sevmenin sonu iyi olamayacağı hakkında delikanlıya dilinin döndüğü mertebede nasihat vermek tarikini⁸⁴⁷ de düşündü. Hasna Hanım, oldukça tecrübedide⁸⁴⁸, bu gibi hususatta kâr-aşına⁸⁴⁹ bir kadındı. Böyle alev saçağa sarmış muhabbetlerde sevdazedelerin en müessir⁸⁵⁰ nasayih⁸⁵¹ guş⁸⁵² dinler gibi dinleyerek hiçbir kelimesine ehemmiyet vermeyeceklerini bilirdi. Bu yolda hareketi de makul bulmadı. Ne yapsın? Kadıncağız bu düşüncelerle bir iki gece uyku uyuyamadı. Nihayet keyfiyetin rengini, ehemmiyetini tahfif ederek işi yine doğrudan doğruya Talat Hanım’a açmayı muvafık buldu. Mademki Şevkefza ile Emsal bu macerayı biliyorlar, Hasna Hanım’a anlattıkları gibi bunu bir diğerine de hikâye eylemeleri ihtimali vardı. Talat Hanım ya hamle pek yakın bir zamanda yahut akab-i hamlede⁸⁵³ bu sevdaya vâkıf olursa tehlikenin daha büyük olması muhtemeldi. En iyisi onu vaktiyle haberdar etmekte. Hasna Hanım, bu kararını müteakiben bir sabah Nihat Bey kaleme gittikten sonra Talat Hanım’ı bir köşeye çekti. Evvela yüzünü gözünü okşadı. Muktedir olabildiği mertebede sedasına bir ciddiyet-i muknia⁸⁵⁴ vererek söze başladı:

— Kızım, ben bir el kadını sayılıırım ama seni gözüm gibi severim. Bu kadar senedir buraya gelir giderim. Yemeğinizi

⁸⁴⁵ celbet-: kendine çekmek

⁸⁴⁶ Metnin neşrinde esas alınan eserin birinci baskısında bu kelime, mütehammildi şeklinde yazılmasına rağmen anlama binaen eserin diğer baskılarında muhtemeldi şekli tercih edilmiştir.

⁸⁴⁷ tarik: yol

⁸⁴⁸ tecrübedide: tecrübeli

⁸⁴⁹ kâr-aşına: işten anlar

⁸⁵⁰ müessir: etkili

⁸⁵¹ nasayih: nasihatlar

⁸⁵² guş: kulak

⁸⁵³ akab-i hamle: gebelik sonrası

⁸⁵⁴ ciddiyet-i muknia: ikna edici ciddiyet

yerim, paranızı alırım, elbisenizi giyerim. Ben nankör değilim, iyilikbilir bir kadınum. Kızım sana birkaç ana nasihati vereceğim. Sözlerime iyi kulak ver. Ben senden çok yaşadım. Sana nispetle bir kocakarı demeyim. Senden ziyade gördüm. Senden ziyade bilirim. Söyleyeceğim şey belki biraz merakına dokunur. Kalbini ferah tut, cesaretli bulundur.

Talat Hanım'ın biraz rengi atarak:

— Ay yüreğimi oynatıyorsun Hasna Hanım.

— Yüreğin hiç oynamasın yavrum. Böyle şeyler her kadının başından gelir geçer. Vaktiyle biz de türlüünü gördük. Koca kısmının derdi de vardır, sefası da... Bu gibi hâller, kocalı kadınlar için nasıl diyeyim, âdetâ nezle hastalığı gibidir, gelir geçer. İş, lüzumundan fazla ehemmiyet verip de üzülmemededir. İşte en büyük akıllılık budur.

— Ay Hasna Hanımcığım, söyleyeceğin şey bana dair mi?

— Evet Nihat Bey'e dair, doğrusu bu...

Talat Hanım, Hasna'nın ellerinden tutup bir tazyik-i istizahla⁸⁵⁵ sıkarak:

— Ne var? Beye ne oldu? Hasta mı? Ah, a dostlar ben biliyorum, Nihat hasta! Kaç zamandır yemeden içmeden kesildi. Sofrada, dikkat ediyorum, önündeki bir dilim ekmeğini bile bitirmiyor. Beti benzi günden güne sararıyor. Ah kocacığım, gözümün önünde bal mumu gibi eriyor. Acaba ince hastalığa mı tutuldu? Hekim öyle mi dedi Hasna Hanımcığım? Allah aşkına benden saklamayınız, bu hastalıktan onun bir hemşiresi vefat etmiş, soyunda varmış. Kocamın gözleri niçin böyle belerekalıyor⁸⁵⁶ diye ben de düşünüyordum. Ah, gördün mü başıma gelenleri... Biri kucağımda biri karnımda, iki çocukla ben beysiz mi kalacağım? Galiba hastalığı kendi de biliyor da geceleri ağlıyor. Gözleri kıpkırmızı kesiliyor. Onun bir gizli derdi var, biliyorum.

⁸⁵⁵ tazyik-i istizah: açıklamaya zorlama

⁸⁵⁶ belerekal-: şaşkınlıktan gözleri açılıp kalmak

Talat, ağlamaya başlar. Hasna şaşırır. Muhatabesinin⁸⁵⁷ yüzünü okşamaya uğraşarak:

— Çılgın mısın a kızım! Sen daha ilk lakırdıda böyle yaparsan ben bunun ötesini sana nasıl anlatayım? Kendine gel! Çocuk gibi ağlama öyle! Sofrada kocanın önündeki dilimi bitirip bitirmediğine dikkat edeceğine azıcık başka şeylere dikkat etsene... Kocasının üzerine hemen ince hastalığı yoruyor da öteki ciheti bir türlü aklına getirmiyor. Sen evveli bu kadar dalgın değildin ama niçin böyle oldun bilmem Talat!

— Öteki cihet nedir? Kocam hasta mı değil mi, sen onu söyle.

— Hasta ama senin dediğin gibi ince hastalık değil.

— Ya nedir?

Hasna Hanım duvarlara doğru bakınıp yutkunarak:

— Aman nasıl söyleyeyim bilmem! Onun hastalığı “sevda” anladın mı şimdi? Bu da ince hastalıktan pek ayırt olmaz. Kaba bir hastalık değildir. Bu da nazik bir hastalıktır. İptidalarında tedavi olunmazsa sonra insanın başına iş çıkarır.

Talat Hanım sapsarı kesilerek:

— Kimi sevecek? İnanmam!

— İnce hastalıktır dersem hemen inanıp da yok yere ağlamaya başlar mısın? Beyinin üzerine onu çarçabuk kondurursun da berikini söylediğim vakit niçin inanmak istemezsin?

— Ne var, ne olmuş? Kocam kimi sevmiş? Bey benim üzerime kimseyi sevmez. İftiradır... Gözümle görsem inanmam. Sabahleyin kalemine gider. Akşam evine gelir. Gece sokağa çıkmaz. Kalem zamanından hariç kalan vakitlerini hesap etsek yarım saat bile sokakta kalmadığı anlaşılır. Başka bir karı seven adam böyle evinde barkında mı oturur? Allah esirgesin, öyle bir belaya giriftar olmuş⁸⁵⁸ olsa onu hanesinde tutmak kabil olur mu?

— Pek güzel söylüyorsun Talat lakin Nihat Bey’in sevdiği hariçte olmayıp da bu evin içinde ise ona ne buyuracaksın bakayım?

⁸⁵⁷ muhatabe: kendisiyle konuşulan kimse

⁸⁵⁸ giriftar ol-: yakalanmak, tutulmak

Bıçare Talat'ın benzi, evvelki sarılığından bu sefer al güller gibi bir humret⁸⁵⁹ ateşine tahavvül etti⁸⁶⁰. Gözlerini Hasna'nın gözlerine dikerek:

— Sus söyleme! Anladım. Şimdi çıldırırım...

Talat oturduğu yerden hemen fırlar, şakaklarını iki avucunun arasına alarak saçları ürpermiş, gözleri büyümüş bir hâl-i teessürde⁸⁶¹ odanın içinde dolaşmaya başlayarak:

— Hasna, ağzından çıkan sözü kulakların işitiyor mu? Lakırdını düşün de söyle. Sonra pişman olursun. Bak, iki canlıyım, sonra bana yazık olur. Benim kocam sizin bildiğiniz gibi değildir. O, benim üstüme dünyalar bir araya gelse kimseyi sevmez, sevemez. Ben öyle asılsız, fasılsız, benzetme, uydurma söz istemem. Nihat hakkında söyleyeceğin sözü sonra ben adama ispat ettiririm. Bilahare ispat edemeyeceğin şeyi ise şimdiden hiç söyleme. Anlıyor musun Hasna Hanım, bak her tarafım par par titiyor.

— Hiçbir tarafın titremesin yavrum. İki gözüm, ben de bilmem. A belki iftiradır. Ben de başkalarının yalancısıyım. Ben de işittiğimi söylüyorum. Bu kadar kederleneceğini bile idim söylemezdim.

— Ha öyle söyle! Kocamın üstüne her bir fenalığı yor, yalnız onu bana karşı hıyanetle itham etme! Çünkü ben zevcimi bilirim. Bana olan sadakatının asarını⁸⁶² her sabah göz bebeklerinde görür, mukaddes bir sahife-i sevda⁸⁶³ gibi okurum. Kocam benden başka bir kadın sevmeye gayr-i muktedirdir⁸⁶⁴.

— Öyle olsun kızım. İnşallah da öyledir.

Talat düşüne düşüne gezinerek:

— Senin aklın ne diyor Hasna Hanım? Sen de benim gibi düşünmüyor musun? Nihat'ın benden başka bir kadın sevebileceğine ihtimal veriyor musun?

⁸⁵⁹ humret: kızılık

⁸⁶⁰ tahavvül et-: dönüşmek

⁸⁶¹ hâl-i teessür: üzüntü durumu

⁸⁶² asar: belirtiler

⁸⁶³ sahife-i sevda: sevda sayfası

⁸⁶⁴ gayr-i muktedir: gücü olmayan

— Şimdi benim aklımın dediğini bırak. Kendi aklının dediğini de bırak. Kocanın senin üstüne başka bir kadın sevmek ihtimali olmadığı sözünü de bir tarafa koy. Azıcık yüreğini yatıştır. Merakını bastır. Helecanını teskin et. “Erkektir bu, beş kadın da sever on kadın da.” sözüne biraz zihnini alıştır. Olanca cesaretini topla da dinle bak, ben ne diyeceğim? Karısının üstüne diğer kadın seven erkek dünyada yalnız senin kocan mıdır? Bu felakete uğramış başka kadınların canları yok mu? A hele şuna bak, bu dert hepimizin başından geldi, geçti.

Talat Hanım teskin-i helecan⁸⁶⁵ için iki elini kalbinin üzerine koyup iki kat eğilerek:

— Peki, bütün cesaretimi topladım. İşte seni dinliyorum. Söyle bakalım.

Hasna Hanım bir müddet dudaklarını ısırıp başını sağa sola salladıktan sonra:

— Nihat Bey için... Aman nasıl söyleyeyim? Bir türlü dilim varmıyor. Nihat Bey için işte onu... Ne karın ağrısıydı o kızın adı?

— Sus sus, bildim! Anladım. Onlara öyle bir his, daha doğrusu öyle bir cinayet atfederek benim karşımda ikisinin ismini yan yana söyleme kuzum Hasna Hanım! Metanet göstermeye söz veriyorum fakat lakırdı bu noktaya gelince kendimi zapt edemiyorum. Yalandır, iftiradır Hasna Hanım...

— Peki kızım, yalan olsun, iftira olsun fakat demincek “Kocam yemekten kesildi, gündün güne sararıp soluyor, geceleri ağlıyor.” diyen sen değil misin?

— Evet, onları diyen benim. Hakikaten de öyle.

— Beyin bu hâllere neden düşer oldu? Bunlar için bir sebep aramıyor musun?

— İşte dedim ya, ince hastalık!

— Şimdi ince hastalığı da bertaraf et...

— Evimizden irak olsun, dağlara taşlara...

⁸⁶⁵ teskin-i helecan: kalp çarpıntısını yatıştırma

— Neriman bu haneye gelmezden evvel kocanda bu hâller var mıydı?

— Yoktu.

— Nihat Bey'i ince hastalık tutmak için bu kızın gelmesini mi bekledi?

Talat Hanım renkten renge girerek helecanlı helecanlı birkaç dakika gezinir. Neriman o haneye geleliden beri beyin ahlakça, âdetçe uğradığı tahavvülleri⁸⁶⁶, garabetleri⁸⁶⁷ zihninden bir bir geçirmeye uğraşır. Nihayet yüzünü tokatlar gibi bir şiddetle üç dört defa elini alnına vurarak boğulurcasına bir seda ile:

— Evet, hakkın var Hasna Hanım. Meğerse ben ne budala imişim? Karşımda açıktan açığa oynanan bu sevda oyununu görememişim. Mesela, geçen günkü tokat meselesi... Geçenlerde bey, ziyadece içmişti. Sofrada illa Neriman'ı isterim diye tutturdu. Neriman, her zaman yemekte meydanda bulunurken o gece ortadan kaybolmuştu. Beyle aralarında bir şey var ki onu öyle sarhoş görünce belki ağzından bir söz kaçırdı diye kız ortaya çıkmadı. Sonra gece Neriman'ı odasına çağırılmış. Güya su verirken bir tokat atmış. Su, bütün üstlerine başlarına dökülmüş. Neriman bize gücendi diye bu tokat meselesinde ben ne kadar üzüldüm. “Aman, darılma kızım” diye Neriman'a giderim, ağlar, et bent olur⁸⁶⁸, sözlerini şaşalar. Beyin yanına giderim. “Neriman sana ne dedi?” sualiyle gözlerimin içine bakar. “Ne diyecek? Sen ona bu akşam bir tokat vurmuşsun.” derim. “Oh ya Rab şükür, yalnız tokat mı vurmuşum? Başka bir şey yapmamış mıyım?” cevabıyla şükürler eder. Kızın dedikleri beyin sözlerini pek tutmaz.

— A kızım, işte bunlar hep kör kör parmağım gözüneymiş. Sen niçin bir şey anlayamamışsın?

Talat Hanım dövüne dövüne ağlayarak:

— Böyle bir şeyi nasıl üstlerine yorayım? Bey, her akşam, “Ölürüm de senin üstüne gül koklamam...” diye türlü antlar eder.

⁸⁶⁶ tahavvül: dönüşüm

⁸⁶⁷ garabet: gariplik

⁸⁶⁸ et bent ol- / ek bent ol-: şaşırıp ne diyeceğini bilememek

Gözleri bu dünyada benden başka bir kadın görmediğine nasıl lakırdılarla beni kandırmaya uğraşır bilsen? Beri yandan Neriman, “hanımcığım” diye gözlerimin içine bakar. O kadar hürmet, muhabbet, sadakat gösterir ki inanmamak kabil değil. Kahpenin gözü beyde olduğunu ne bileyim ben! Hasnacığım, bana bir akıl öğret. Şimdi ben ne yapayım?

— Ne yapacaksın? Pek o kadar kederlenmeye lüzum bile yok. Kızı evden savarsın vesselam!

— Olmaz!

— Niçin?

— Çünkü sonra bey her hakikati inkâr eder.

— Varsın etsin. Sen bir ayak evvel kızı evden çıkar.

— Artık benim yüreğim yaralandı. Onun yüzüne nasıl bakacağım? Baksana bu kadar vakittir beni aldatıyormuş. Bundan sonra da aldatır.

— Ne demek istediğini anlayamıyorum.

— Ne demek isteyeceğim? Mademki kaç vakittir birbirlerini seviyorlarmış, ben de bilmeyerek bu hâle katlanıyor imişim, şimdi hiçbir şey belli etmem. Birkaç gün daha dişimi sıkarım, gözetlerim. Elbette ikisini de hıyanetlerini inkâr kabul etmez bir hâlde yakalarım. Kızı savarım, beyden de boşanırım vesselam! Bu evden ikisi birlikte gitsinler. Allah birbirlerine mübarek etsin.

— Aa, neye lazım o kadar ileri varma kızım. Bu gibi sebeplerden dolayı kadınların kocalarından ayrılmaları lazım gelse idi dünyada bir karı koca kalmazdı. Kendine gel yavrum. Bunlar öfkedir, geçer. Sonra pişman olursun. Elin aşüftesi için neden kocandan boşanacakmışsın?

Talat Hanım ağlar, gezinir; gezinir, söylenir. Nihayet bir telehhüf-i nevmidane⁸⁶⁹ ile haykırarak:

— Nihat bunu bana niçin etti? Ben onsuz nasıl yaşayacağım? Onun hasretine tahammül edebilecek miyim? Ah Hasna Hanım ah, biraz evvel nasıl bir huzur-ı kalb⁸⁷⁰ ile yaşıyordum. Bunu bana

⁸⁶⁹ telehhüf-i nevmidane: ümitsiz bir şekilde sızlanma

⁸⁷⁰ huzur-ı kalb: kalp huzuru

nereden söyledin? Keşke bu acı hakikati öğrenmeye idim, bilmeye idim. Yine öyle aldana aldana yaşaya idim. Sanki yüreğime bir ateş, bir kor düştü. Her saniyenin müruruyla şiddeti artıyor.

— (telaşla) A kızım, biraz kendine gel! Lakırdın lakırdına uymuyor. Deminden ne söylüyordun, şimdi ne diyorsun! Böyle çılgınlıklara kalkışma, aklını başına topla.

— Ah Hasna ah, insafsız karı! Ettin mi bana edeceğini! Ben Nihat'sız yaşayamam... Onun bir başka kadına gönül vermek hıyanetine de tahammül edemem. Artık bana ölümden başka çare kalmadı. Bu ağrı⁸⁷¹ gibi lakırdıları zihnimden çıkar, sözlerini geriye al... Bana bir saat evvelki saadetimi, istirahatimi iade et. Nihat nerede, kaleminde mi? Şimdi zihninden ne düşünüyor? Hep o kızı mı? Hep o kızı mı? Kendi elceğizimle getirdim, karşısına diktim. Sanki “Al, bunu sev.” dedim. Ne alık karı imişim ben? Her belaya katlanmak, kendisinden boşanmamak istemiş olsam bile Neriman'ın derd-i sevdasıyla⁸⁷² ne yaptığını bilmez bir hâl gelip... Kocamın beni boşamayacağı ne malum? “Ah Neriman kahpesi, ah yezit kız!” avazlarıyla bedbaht Talat, düşer bayılır.

Hasna şaşırır. Bir müddet ne yapacağını bilemez. Nihayet oda kapısını açar:

— Orada kimse yok mu? Küçük hanıma bir fenalık geldi, yetişin, diye haykırır.

Odalardan, sofalardan, merdivenlerden pat pat koşuşmaya başlarlar. Odaya en evvel Neriman gelir. Arkasından Emsal, Şevkefza daha sonra Didar ve Nuriye Hanımlar yetişirler.

VI

Cümlesinde bir telaş, bir heyecan-ı kıyamet⁸⁷³, lokman ruhları⁸⁷⁴, gül sirkeleri, limonlar... Hasılı her birinin elinde bir türlü deva, baygının etrafını alırlar. Neriman herkesten evvel hanıma

⁸⁷¹ ağrı: zehir

⁸⁷² derd-i sevda: sevda derdi

⁸⁷³ heyecan-ı kıyamet: kıyamet heyecanı

⁸⁷⁴ ruh: esans

sarılarak onu yattığı yerden kaldırır. Yastık gibi arkasına geçerek oturur. Kimi ruh koklatır, kimi alınına sirke sürer, kimi kollarını, bileklerini ovuşturur.

Biçare Neriman, durmayıp gözyaşı dökerek Hasna Hanım’dan sorar:

— Kuzum Hasna Hanımcığım... Buna ne oldu böyle? Biraz evvel iyi idi. Benimle aşağıda güldü, söyledi. Ah hanımcığımın yoluna ben kurban olayım. Vallahi onun için canımı feda ederim.

Hasna, Neriman’ı hanımının arkasında iki koluyla onu kucaklamış görünce kendi kendine:

— Bu kız nereden gelmiş buraya? Şimdi Talat ayılıp da kendini Neriman’ın kolları arasında bulunca kederinden bir daha bayılır. Vallahi ayılmaz artık. Şimdi ne yapmalı?

Teessüfle etrafına bakıp kızı oradan kaldırmaya bir çare ararken Emsal ve Şevkefza ile göz göze gelirler. Halayıkların bu bakışlarında “Bizim sana anlattıklarımızı kendine söyler söylemez mi böyle bayıldı? Keşke ne biz sana söyleye idik ne de sen ona...” mealinde birer ifade-i müelleme⁸⁷⁵ vardı.

Kızının böyle bayılmak illeti olmadığını Didar Hanım bildiğinden zavallının bu hâle uğraması, hilaf-ı âde⁸⁷⁶ vahim bir sebep tesiriyle olduğunu derhâl anlamıştı. Bu sebebi keşfetmek için baygının etrafındakilerin birer birer çehrelerini tetkike uğraşıyordu.

Baygın, derin derin inleyerek üç defa:

— Nihat, Nihat, Nihat... dedi.

Didar Hanım ağlayarak:

— Aman ya Rabbi, kızım kocasını sayıklıyor. Tayyar gitsin, kalemde, sokakta her nerede ise bulsun getirsin.

Hasna Hanım — Kocasından evvel bir hekim çağırırsak?

Nuriye Hanım — Hekimi ne yapacak canım! Alnına, kulaklarının arkasına sirke sürün, limon koklatın. Lokman

⁸⁷⁵ ifade-i müelleme: elemli ifade

⁸⁷⁶ hilaf-ı âde: alışılmışın dışında

ruhundan bir bardak suyun içine birkaç damla damlatıp ağzına dökün. Omuzlarınızı, kollarınızı ovun. Sıkıca çeyrekleyin, şimdi ayılır.

Hasta yine inleyerek:

— Neriman... Neriman... Benim kızım değil miydi o? dedi.

Birkaç lakırdı daha söyledi. Gittikçe sedasına zaaf, suret-i telaffuzuna⁸⁷⁷ bir ağırlık geldiğinden hemen birer mırıltıya dönen son sözlerinden bir şey anlayamadı.

Didar Hanım, kızının şakaklarına sirke sürerek:

— Neriman'ı mı istiyorsun yavrum? O işte burada, arkada... (Neriman'a hitaben) Kızım Neriman, seslen seslen. “Buradayım” de. Sesini işitirse belki ayılır.

Hasna Hanım odanın bir köşesine çekilip dizlerini döve ki döve:

— Neriman'ın sesini işitirse ayılır mı? Onun bu hâllere gelmesine Neriman sebep değil mi? Onu görünce Talat bütün bütün bayılacak.

Didar Hanım, Hasna'yı yanına çağırarak:

— Ne söyleniyorsun orada Hasna Hanım? Bayıldığı vakit Talat'ın yanında kim vardı?

Hasna büyük bir tereddütle:

— Ben vardım.

— Ne görüşüyordunuz?

— Ne görüşeceğiz, dereden tepeden konuşuyorduk.

— Kızıma bu fenalık neden geldi? Ömründe böyle olduğu yoktu!

— A hanım, bilir miyim ben? Konuşurken konuşurken gözleri süzüldü, böyle oluverdi.

— Hasna Hanım, ben Talat'ın anasıyım. Kızımın nik ü bedi⁸⁷⁸ bana aittir. Ne olduysa saklama, söyle.

⁸⁷⁷ suret-i telaffuz: söyleyiş biçimi

⁸⁷⁸ nik ü bed: iyi ve kötü

— İnan olsun ki bir şey saklamıyorum. Ne olacak a hanım?

Beş on dakika geçti. Ufak, aheste iniltilerden sonra Talat gözlerini açtı. Hasna Hanım sevinçle haykırarak:

— İşte ayıldı. Talat Hanım bizi amma korkuttun ha! Gayret et. Azıcık kendini topla kızım. Bak, ağlamadan anneciğin ne hâle geldi?

Gözünü açar açmaz Talat'ın ilk hareketi, hakikat-i hâlden kimseye bir serrişte⁸⁷⁹ vermemesi için Hasna Hanım'a kaşlarıyla gözleriyle müsterhamane⁸⁸⁰ birkaç işaret etmek oldu. Hasna da kimseye bir şey anlatmayacağını yine göz işaretiyle hastaya ifham etti⁸⁸¹. Didar Hanım kızının üzerine kapanarak:

— Ne oldu iki gözüm?

Talat Hanım hâlsiz hâlsiz:

— Bilmem anneciğim, Hasna Hanım'la lakırdı ederken birdenbire başım döndü. Yüreğim ezilir gibi oldu. Gözlerim karardı. Kendimi kaybettim.

— Şimdi açıldın ya? Bir rahatsızlığın yok ya?

— Vücudum pek kırık, başım yine dönüyor. Hafif bir bulantı gibi var...

Didar Hanım haykırarak:

— Kız Şevkefza, bana bak! Tayyar Ağa'ya git söyle, Aksaray'a Doktor Yasef'in eczahanesine gitsin. Orada ise çabuk alsın, getirsin.

Şevkefza, ellerini ovuşturarak:

— Tayyar Ağa, beyefendiyi bulup getirmeye gitti.

— Başka biri gitsin.

O tarihte Doktor Yasef, kadınların en güzide bir hekimiydi. En ehemmiyetsiz bir nezleden en vahim emraza⁸⁸² kadar en evvel onun

⁸⁷⁹ serrişte: ipucu

⁸⁸⁰ müsterhamane: yalvarılarak istenmiş bir şekilde

⁸⁸¹ ifham et-: bildirmek

⁸⁸² emraz: hastalıklar

hazakat-i teşhisine⁸⁸³ müracaat ediyorlardı. Ayak teri⁸⁸⁴ ahzinde⁸⁸⁵ hiç müşkülpesent⁸⁸⁶ değildi. Eline iki çeyrek de sıkıştırılırsa ruy-ı infial⁸⁸⁷ göstermemesi bais-i iştiharı⁸⁸⁸ olmuştu. En büyük hazakati⁸⁸⁹ ahval-i nisaiyyeyi⁸⁹⁰ tetkikteki nabız aşinalığı idi. Kendi de onlar gibi çok söyler, reçetesini tertipten sonra birkaç tuhaf hikâyeye anlatıp hastayı güldürmedikçe o haneden çıkmazdı.

Doktor Yasef'le Nihat Bey'in haneye gelmeleri bir ana tesadüf etti. Nihat Bey büyük bir helecan ve telaş içinde idi. Tayyar Ağa soluk soluğa kaleme gidip de:

— Hanım bayıldı, evdekiler hep ağlaşıyorlar, çabuk sizi istiyorlar, deyince beyin dizlerinin bağı çözülmüştü. Teskin-i helecan için bir iki yudum su içtikten sonra Tayyar ile hemen kendini sokağa atmış, bir arabaya râkiben⁸⁹¹ eve dar gelmişlerdi. Karısına ne olmuştu? Kendinin Neriman'la olan sevdası acaba yeninden yakasından bir patlak mı vermişti? Nihat bu aşkını o güne kadar kimseye ifşa etmemişti. Onu yalnız dilpesendi⁸⁹² Neriman biliyordu. Kız gidip de hanımına hikâyeyi macera etmiş olmasın? Nihat düşünüyor düşünüyor, buna ihtimal veremiyordu.

Yahudi doktorla birlikte yukarıya, zevcesinin yattığı odaya çıktılar. Talat'ı döşeğine yatırmışlardı. Bıçarenin benzi pek sarı idi. Doktor, keyifsizin nabzını vücudunun bazı aksamını muayene ettikten sonra müddet-i hamli sual etti. Vakit tamam gibiydi.

Nihat Bey, bir nevaziş-i perestişkârane⁸⁹³ ile zevcesinin alnını okşayarak:

⁸⁸³ hazakat-i teşhis: teşhis ustalığı

⁸⁸⁴ ayak teri: hizmet için bir yere gönderilen kimseye verilen ücret, ayak kirası

⁸⁸⁵ ahiz: alma

⁸⁸⁶ müşkülpesent: güç beğenen

⁸⁸⁷ ruy-ı infial: kırılma yönü

⁸⁸⁸ bais-i iştihar: şöhret sebebi

⁸⁸⁹ hazakat: ustalık

⁸⁹⁰ ahval-i nisaiyye: kadınlık halleri

⁸⁹¹ râkiben: binerek

⁸⁹² dilpesent: gönlün beğendiği, sevgili

⁸⁹³ nevaziş-i perestişkârane: tapınırcasına okşama, iltifat etme

— İki gözüm Talatçığım, ne oldun?

Zavallı kadın! Bu nevazişlerde bir samimiyet göremiyor, kendini böyle calı⁸⁹⁴ perestişkârlıkla⁸⁹⁵ oyalarken Nihat'ın gözleri derin bir iştihakla⁸⁹⁶ Neriman'ı aradığını hissediyordu. Talat ölümüne razı idi fakat kocasına hiçbir şey sezdirmeksizin onu maşukasıyla birlikte yakalamak, sonra ikisinin birden yüzlerine tükürerek ahz-ı sar⁸⁹⁷ etmek istiyordu.

Zevcine cevap vermek için hasta hafifçe kaşlarını kaldırarak söz söyleyebilmek hususunda ima-yı za'fla⁸⁹⁸:

— Bir şey olmadım beyim. Hafif bir baygınlık geldi, beyhude telaş ettiler.

Yahudi doktor, sinnine nispetle pek kırmızı ve zinde görünen cehresiyle gülerek:

— A bunda merak edecek bir şey yok ay efendim. Bir kadın aslından sinirli olursa gebelik zamanında bazı bazı baygınlık gelir. Çünkü vücut kuvvetten düşüyor. Benim anam bana anlatırdı ki o bana gebe oldu. Ki ben onun karnında idim. Günde üç defa bayılırdı. Ben doğdum, işte sağlam... Anam benden sonra yine doğurdu. Daima bayılıyordu. Ama yine doğuruyordu. Böyle kadına “aferim”, kadının dünyada vazifesi doğurmaktır. Bir kadın ki doğurmaz, o makbul değildir. Anlattırdım şimdi?

Nuriye Hanım müstehziyane⁸⁹⁹ başını sallayarak:

— Aman Yasef Efendi, doğurması kolay mı? İnsan doğuruncaya kadar işte böyle oluyor, bayılıyor. Doğura doğura kadın kısmı kurada⁹⁰⁰ oluyor, kalıyor. Sonra kocası adama “Aferim karı, ne iyi ettin de doğurdun...” demiyor. Bizim karı zayıfladı, çirkinledi, diye üstüne bir daha evleniyor.

⁸⁹⁴ calı: samimi olmayan, yapmacıklı

⁸⁹⁵ perestişkârlık: tutkunluk

⁸⁹⁶ iştihak: güçlü istek, arzu

⁸⁹⁷ ahz-ı sar: intikam alma

⁸⁹⁸ ima-yı za'f: zayıf ima

⁸⁹⁹ müstehziyane: alaycı bir şekilde

⁹⁰⁰ kurada: işe yaramaz, cılız

Doktor gülerek Nihat'ın yüzüne bakıp:

— Yok, bizim beyefendi evlenmez. Onun gözlerinden bellidir ki hanımına çok seviyor.

Hekimin bu sözü Talat Hanım'a âdeta istihza⁹⁰¹ gibi geldi. Hasna Hanım bir köşede ovunarak kendi kendine:

— Aman bunlar ne münasebetsiz sözler, Nuriye Hanım da hiç lakırdısını bilmez ki! Hekimi buldu ya, karşısında artık ağzına geleni söylenir durur.

Emsal ile Şevkefza bir köşede fis fis konuşuyorlardı. Hasna yanlarına giderek:

— Ne konuşuyorsunuz öyle?

Emsal — Hasna Hanım, nasıl ettin? Sen küçük hanıma Neriman hikâyesini anlatınca mı bayılıverdi böyle?

Hasna eliyle Emsal'i iterek:

— Haydi çekil. Haydi, çekil şimdi, orasını hiç sorma! Yüreğimden kan gidiyor, ne dedim de söyledim...

Nihat, hasta zevcesini fart-ı muhabbetine, şiddet-i sadakatine⁹⁰² ikna için ne yolda izhar-ı teessür⁹⁰³ edeceğini bilemez. Yüzünü okşar, saçlarını sever, samimiyyet-i teellümünü⁹⁰⁴ beyana bir vesile addiyle hastanın nabzını eline alır. Saatini çıkarır. Aded-i darabanı⁹⁰⁵ saymaya başlar.

Doktor, gözlüğünün altından gülerek:

— Gördünüz mü, beyefendi hanımını ne kadar seviyor? Burada hekim varken kendisi de doktorluk yapmak istiyor. Nabzı sayıyor.

O esnada Neriman, döseğe yaklaşarak ciddiyet-i teellümüne⁹⁰⁶ delalet eder baygın, mahzun nazarlarla hanıma dalgın dalgın bakar.

⁹⁰¹ istihza: alay

⁹⁰² şiddet-i sadakat: sadakatin şiddeti

⁹⁰³ izhar-ı teessür: üzüntünün açığa vurulması

⁹⁰⁴ samimiyyet-i teellüm: samimi üzüntü

⁹⁰⁵ aded-i daraban: kalp atış sayısı

⁹⁰⁶ ciddiyet-i teellüm: üzüntünün ciddiliği

Kızın takarrübünü⁹⁰⁷ görünce Nihat'ın vücudunu hafif bir titreme alır. Bu lerziş-i sevda⁹⁰⁸, tabii zevcesinin nabzında bulunan parmaklarını da sarsar. Bedbaht Talat, kocasının raşe-i desti⁹⁰⁹ Neriman'ın an-ı takarrübüne⁹¹⁰ müsadif olduğunu görür. Hemen münfailane⁹¹¹ elini çekerek:

— Aman bey, doktor burada iken nabza bakılır mı? (acı bir tebessümle) Keyifsizliğimi o kadar merak ediyorsanız nabızlarımın dakikada ne kadar attığını hekimden sorabilirsiniz.

Doktor — Efendim size çok seviyor. Nabızlarınızı kendi eliyle saymak istiyor. Bunun için bana darılmaya hakkınız yoktur.

Neriman'ın kendine karşı pek asık, pek dargın bir çehre ile durduğuna dikkat ederek ufak bir baygınlık da beyefendi geçirir. Doktor, Nihat'ta gördüğü alaim-i teessürü⁹¹² kâmilten zevcesinin rahatsızlığından mütehasıl zannıyla teselliye girişerek:

— Efendim, merak etmeyiniz. Gebe hanımlarda bu baş dönmesi, bu baygınlık bazı zaman *plethore* (piletor) sebepten ileri gelir. Bu piletor, Fransızca bir lakırdı. Ben Türkçe tıp lügat baktım. Bunun için “imtila-yı dem⁹¹³” ismini veriyor. Daha Türkçesi “dolgunluk” demektir. Demek içinde bulunan globüller çoğalıyor. Bazı defa gebelerde böyle oluyor. Ama çok defa bunun aksisi oluyor. Zayıflıktan baygınlık geliyor. Eğer pletordan baygınlık gelirse hastanın kolundan kan alıyoruz. Eğer aksisinden olursa acı yahut çelikli ilaçlar veriyoruz. Bir daha hanıma baygınlık gelirse bugünkü gibi korkmayınız. Hemen yüzüne soğuk su atınız. Burun deliklerinin altına sirke yahut alkali sürünüz. Kendisini uzun vaziyette yatırınız. Telaş etmeyiniz, geçer. Efendim, bu gebelik pek tuhaf şeydir, belli olmaz. Hamile kadınlar arabaya binmemeli, vücudunu sarsacak surette atlamamalı, sıçramamalı, dikkat etmeli.

⁹⁰⁷ takarrüp: yaklaşma

⁹⁰⁸ lerziş-i sevda: sevda titreyişi

⁹⁰⁹ raşe-i dest: el titremesi

⁹¹⁰ an-ı takarrüp: yaklaşma anı

⁹¹¹ münfailane: içrelemiş bir şekilde

⁹¹² alaim-i teessür: üzüntü belirtileri

⁹¹³ imtila-yı dem: kan dolgunluğu

Bazen en ufak bir sarsıntı çocuğun düşmesine sebep olur. Bazı kere de bakarsınız vücudu zayıf, nazik görünür bir kadın merdivenden yuvarlanır fakat çocuğa yine bir şey olmaz. “Akuşör” usta hekimler daha bunun sebebini anlayamadılar. Lakin her nature bir olmaz. Dikkat etmeli, sarsmamalıdır. Gebe hanımların kalpleri rahat olmalı. Bunları öfkelenmemeli. Keder, üzüntü yaramaz. Sonra ihtinak-ı rahme⁹¹⁴ benzer sinir hastalıkları gelir. Yahut “kataleptik” olur. Ziyade çarpıntı yapar. Aman dikkat ediniz, hanımefendiyi üzmezsiniz.

Doktor sözü böyle uzattıkça bir yanda Nuriye Hanım, Didar Hanım’ın kulağına eğilerek:

— Bu Yahudi pek ustadır canım. Baksana neler söylüyor. Bilmediği yok. İnsanın daha nabzını tutmadan yüzüne bakar bakmaz hastalığını anlar. İnadına usta, inadına şeytan bir adamdır.

Doktor bir iki reçete tertip eder, hastaya yine baygınlık gelirse bu edviyenin⁹¹⁵ nasıl istimal olunacağını anlatır. Vesaya-yı lazimesini⁹¹⁶ bilitman⁹¹⁷ odadan çıkar. Sofanın ortasında Emsal Kalfa tabibi durdurarak:

— Kuzum hekim Yasef Efendi... Azıcık şu küçük odaya gir de beni de muayene et!

— Ne var? Yine ne oldun Kalfa Hanım? Eski derdin mi depreşti?

— Bilmez misin doktor, son geğreğimin⁹¹⁸ altında sancı...

— Yine o sancı mı? Yine yalın ayak taşlık yıkadım, ondan oldun değil mi?

— Ah nasıl bilirsin doktor? Öyle ya taşlık yıkadım. Yalancı bakıcı gibi her şeyi anlarsın.

— Ayaklarını sıcak tut. Ben sana hardal göndereceğim onu ağrıyan yerlere yapıştır. Daha olmazsa hamama git boynuz çektir.

⁹¹⁴ ihtinak-ı rahm: isteri

⁹¹⁵ edviye: ilaçlar

⁹¹⁶ vesaya-yı lazime: gerekli vasiyetler

⁹¹⁷ bilitman: tamamıyla

⁹¹⁸ geğrek: kaburganın altındaki boşluklardan her biri

— Başka bir ilaç vermeyecek misin? Hani ya geçenlerde bir şurup verdin.

— O şurup galiba tatlı geldi. Yine istiyorsun. Merak etme, merak etme... Bu sefer ilaca lüzum yok.

Emsal kendi kendine söylenir:

— Hanımlara olsa kutu kutu, şişe şişe ilaç gönderir. Bana gelince insanın böğrünü ateş gibi yakan hardalı verir.

Doktor merdiven başına yaklaşınca bu defa Şevkefza önüne çıkarak:

— Kuzum doktor bana bakmadan gitme. Hastayım, kendimi beğenemiyorum.

— Ay sen de mi hastasın? Senin zorun nerenden bakalım?

— Göğsümden. Öksürüyorum, geceleri sabahlara kadar öksürüyorum. Dilim hiç içeri girmiyor.

— Aman Kalfa Hanım, bu ne tuhaf hastalık seninki böyle? Geceleri ağzın açık mı yatıyorsun?

— Pek öksürüyorum pek.

— Hırkanı çıkardın, çamaşır yıkadın. Mutfakta cam açık kaldı, bakmadın, öksürüğe yakalandın.

— Tıpkı, tıpkı dediğin gibi oldu.

— Aktardan ıhlamur aldır, bu akşam kaynat. Onu iç. Göğsüne, arkana sıcak havlu koy. Bir güzel terle, bir şeyin kalmaz.

— A böyle ezbere ilaç olur mu ayol! Ne nabzıma baktın ne göğsümü dinledin. Ihlamuru kaynatıp içecek olduktan sonra senin Usta Yasefliğin neye yaradı? Emsal'e hardal göndereceksin ya, benim de nabzıma bak. Münasip bir ilaç gönder.

— Al lafı otur aşağıya! Ihlamuru ha ben dükkânda kaynattırmışım ha sen burada kaynatmışsın!

— Canım hani ya sen geçenlerde tatlı, iyi kokulu bir ilaç vermiştin. O ilaç göğsümü iyi yumuşattıydı.

— Hep bunlar kokusu güzel, tatlı ilaç içmek için hastalanıyorlar. Peki Kalfa Hanım, peki! Emsal'e hardal, sana tatlı bir ilaç göndereyim. Fakat aşçı kadının elinden nasıl kurtulacağım?

Doktor merdivenden iner inmez doktorun yukarıdaki keşfi vechile aşçı kadın mutfaktan zuhur ederek:

— Hekim Efendi, ayo! Gel bu aşağıki odaya gir de benim içini dinle. Geceleri yatağına girince sol tarafında tık tık tık ediyor. (midesini göstererek) Burada taş gibi bir şey var. Eğer geçirirse rahat ediyö, geçirmezse içini sıkıntı basıyo, sıkıntı basıyo, gece döşğinde çırpınıyo, tepiniyo. Bu benim derdimi anlarsa o zaman sana “Aferim usta hekim...” diyece. Sen geçenlerde benim göğsünü dinledi. Karnını dinlemeli. Benim illeti orada. Gurul gurul ediyö.

— (gülerek) Aşçı kadın, senin illeti anladım. Geçen gün tatar böreği yaptın. Üzerine de sarımsaklı yoğurt döktün. Yedin yedin yedin... Sonra yalancı dolma yaptın. Onu da yedin. Üzerine üç bardak su içtin. Şiştı karnın dümbelek gibi. Sonra hastalandın.

— (hayretle) Karnını dinlemeden bunları sen nasıl anladı ayo! Dinlediği vakit karnı sana lakırdı mı söylüyo? Gur gur ederken bir karnını dinleyö, hiçbir şey anlayamıyo. Bazen tel dolaptan yemek çalınıyo. Kedi mi yiyo, kim yiyo? Anlayamıyo! Onları kim yiyo?

— Ben tel dolaptaki yemekleri bilmem.

— Benim karnındaki yemekleri nasıl biliyo?

— Bu hekimliğe ait bir sanat. Sana da mı öğreteceğim?

Doktor yürür. Aşçı kadın haykırarak:

— Ayo, gelip bana baksana! Dinlesene.

— Nesini dinleyeceğim? Senin hastalık ben biliyorum. Tatar börek, yalancı dolma, pilav, makarna yeme. Çok su içme. Limon kabuğuyla nane yaprağını suda haşla haşla iç.

— Ben börek bişirece, evin içinde herkes yiyece de ben yemeyece mi? Ben ilaç isterim. Şişeye koy da yolla.

— Peki peki, sana da bir acı ilaç göndereyim.

— Aman, acı olmasın. Büsbütün gönlünü bulandırıyo...

Doktor orta kapıdan dışarı çıkar. Tayyar Ağa, boynunu büküp ellerini arkasına, omuzlarına doğru götürerek:

— Şuramdan bir sızı başlıyor, yavaş yavaş iniyor aşağıya. Şöyle bu tarafımı kaplıyor. Oradan da dönüyor dolaşılıyor, bütün vücudumda sanki bir piyasa ettikten sonra geliyor, kakılıyor diz kapağımın yanına. Çivi gibi oraya mıhlaniyor, duruyor. Çok şükür, yiyip içmem iyi. İştahım açık. Bu ağrılar ne olacak bilmem ki? Bazen hanımlar acele sokağa gönderirler. O ağrı gelir, diz kapağımın yamacına kakılır. “Gitmem” demek olur mu? Ben bir uşak adamım. Giderim ama Allah bilir gayri. Bir ayağımın üstünde keklik gibi seke seke giderim. Emsal Kalfa laf anlamaz. Onun dediğine bakılırsa şimendifer⁹¹⁹ gibi bir islimde⁹²⁰ ulaşmalı gelmeli. İpeğin rengini beğenmezler, yoğurdun kaymağına kirli diye bahane bulurlar. Yumurtaların kabuğu tavuk tersi olmuş diye kafama çalmak isterler. Yumurta tazesini makbuldür. Kabuğundaki kire kim bakar? Fakat doktor, şu ağrılarımın bir çaresini bul, ne deva olur, olursa senden olur. Sen bir ruh verir imişsin, insan onu bedenine sürünce sızılar geçer, anadan doğmuş gibi pirüpak olurmuş⁹²¹. Şu hastalığı geçir.

— Olur olur... Bugün işim var, başka hastaları dolaşacağım. Yarın öbür gün, istersen daha öbür gün dükkâna gel de sana ilaç vereyim.

Yasef Efendi kendini kapıdan dışarıya dar attı.

Bu bayılma vakasından dört gün sonra Talat Hanım üç gün, iki gece ağrı çekerek pek çok meşakkatle dünyaya bir kız çocuk getirdi. Biçare kadın evca-ı ilad⁹²² ile melul melul etrafındakilere bakarak feryad-ı istimdadda⁹²³ bulunduğu esnada Fatma Hanım:

⁹¹⁹ şimendifer: tren

⁹²⁰ islim: buhar

⁹²¹ pirüpak ol-: tertemiz olmak

⁹²² evca-ı ilad: doğum sancıları

⁹²³ feryad-ı istimdad: yardım feryadı

— Böyle doğuramayan gebelere beyinin avucundan su içirirler. Nihat Bey gelsin. Avucuna su koyalım. Talat Hanım için. Görürsünüz çok sürmez kurtulur.

Talat Hanım, Fatma'nın bu tedbirine itiraz etti. "Ben sıkılırim, bu kadar insanın içinde beyin avucundan su içmem." dedi. Talat'ın esas itirazı sıkılmadan değildi. Yüreği beyine pek kızgındı. Onun vesatet-ı teshilesi⁹²⁴, maddi manevi yardımıyla doğurmak istemiyordu. Sıkılmayı, utanmayı vesile ittihaz ediyordu. Fakat o kadar kadınlı başa çıkmak kabil mi? Nihat'ı bulup odaya getirdiler. Avucuna su koydular. İçmesi için Talat'ı ibrama başladılar. Nihat'ın tekmi vücutuyla beraber avucunda su titriyordu. Biçare delikanlı bir helecan-ı muzdaribane⁹²⁵ içindeydi. Talat suyu içerken kocasının yüzüne baktı. Ağlamadan gözleri kızarmış olduğunu gördü. Nihat niçin ağlamıştı? Kaç gündür zevcesinin zâr u zâr hayatla memat⁹²⁶ arasında geçitler savuşturduğu için mi? Bu evcadan⁹²⁷ adem-i halas⁹²⁸ ihtimalde vardı. Talat doğuramayıp terk-i hayat⁹²⁹ ediverirse bu mevt-i müelleme⁹³⁰ kocasını ilelebet dağdar-ı matem⁹³¹ edecek bir facia hükmünü gösterecek miydi? Yoksa Nihat, Neriman'ın derd-i sevdasıyla mı ağlamıştı? Ellerindeki o raşe-i teessürün⁹³² gözlerindeki o humret-i giryenin⁹³³ iki cihete de ihtimali vardı. Nihat, Neriman için ağlamışsa bu dalal-i aşkını⁹³⁴, Neriman'a hasr-ı ömr etmek⁹³⁵ için zevcesinin o vaz-ı haml⁹³⁶ sandalyesinden berhayat⁹³⁷ kalkmamasını arzu etmeye kadar ileri götürüyor muydu? Hakikat-i

⁹²⁴ vesatet-ı teshile: kolaylaştırıcılık

⁹²⁵ helecan-ı muzdaribane: ızdırıp veren heyecan

⁹²⁶ memat: ölüm

⁹²⁷ evca: sancılar

⁹²⁸ adem-i halas: kurtulamama

⁹²⁹ terk-i hayat: ölüm

⁹³⁰ mevt-i müellem: kederli ölüm

⁹³¹ dağdar-ı matem: yas ızdırabı

⁹³² raşe-i teessür: üzüntü titremesi

⁹³³ humret-i girye: gözyaşı kızılığ

⁹³⁴ dalal-i aşk: aşkın sapıklığı

⁹³⁵ hasr-ı ömr et-: ömrünü adamak

⁹³⁶ vaz-ı haml: doğum yapma

⁹³⁷ berhayat: canlı

hâl, Talat Hanım'ın şu son düşüncesine temas ediyorsa kurtulmak için böyle bir kocanın elinden nasıl su içilir? Saadetini, zevcesinin mevtinde arayan Nihat hilkatte bir kocanın himmet-i tahlisiyyesine⁹³⁸ nasıl arz-ı ihtiyac⁹³⁹ edilir?

Zavallı Talat bunları düşündükçe çektiği evca-ı viladiyyeden⁹⁴⁰ ziyade ızdırabat-ı maneviyyeye⁹⁴¹ düşer oluyordu. Bütün bu teellümatına⁹⁴² karşı bir tesellisi vardı. Vaz-ı hamlden sonra bir fırsat gözleyerek Nihat'la Neriman'ı bir yerde tutup yüzlerine tükürmek... O cangüdaz⁹⁴³ ağırlardan tahlis-i nefis edemezse Nihat'a ait olan bu teellümatını mezara götürecek. Her şey orada kendi cesediyle birlikte örtülecekti.

Nihat'ın avcundan su içtikten bir saat sonra Talat Hanım kurtuldu. Bütün çehreleri birer lema-i sürur⁹⁴⁴ kapladı. Lohusa, kocasının dest-i imdadından⁹⁴⁵ içtiği bir avuç suyun tesir-i istihlasına⁹⁴⁶ hayrette kaldı. Bu hâle zaten bütün hanedekiler de şaşırıldılar. Nihat'ın zevcesine muhabbeti berkemal⁹⁴⁷ olmasa idi, o gözyaşları Talat'ın istimdat-ı halası⁹⁴⁸ emrinde bir sıdk-ı tazarrula⁹⁴⁹ dökülmemiş bulunsa idi, onun avcundan içilen suda bu şifa-yı acil⁹⁵⁰ görülür müydü? Bu halastan sonra Nihat'ın sıdk-ı hulusunu⁹⁵¹ herkesle beraber Talat Hanım da kalben tasdik etti.

⁹³⁸ himmet-i tahlisiyye: can kurtarma yardımı

⁹³⁹ arz-ı ihtiyac: ihtiyacını bildirme

⁹⁴⁰ evca-ı viladiyye: doğum sancıları

⁹⁴¹ ızdırabat-ı maneviyye: manevi sıkıntılar

⁹⁴² teellümat: kederlenmeler

⁹⁴³ cangüdaz: cana işleyen

⁹⁴⁴ lema-i sürur: sevinç parıltısı

⁹⁴⁵ dest-i imdat: yardım eli

⁹⁴⁶ tesir-i istihlas: kurtarma etkisi

⁹⁴⁷ berkemal: mükemmel

⁹⁴⁸ istimdat-ı halas: kurtulma yardımı

⁹⁴⁹ sıdk-ı tazarru: hakiki yalvarış

⁹⁵⁰ şifa-yı acil: acil şifa

⁹⁵¹ sıdk-ı hulus: kalp temizliği

Ber-vech-i ade⁹⁵² çocuğu sardılar, sarmaladılar. Lohusanın yanına yatırdılar. Biçare Talat Hanım pek yorgun, pek hâlsiz, pek zayıf düşmüştü. Döşeğinde sapsarı öyle bitap yatıyordu, Nihat'ı müjdeledikten sonra lohusanın yanına getirdiler. Elinde mendil ağlıyordu. Eğildi, ber-vaz-ı ihtiramla⁹⁵³ zevcesinin solgun alnından öptü. Gözyaşları arasında gülmeye uğraşarak dedi ki:

— Talatçığım senin burada çektiğin evcain belki on katı ben ızdırabat-ı maneviyye geçirdim. Seni ne kadar seviyor imişim? Çok sevdiğimi biliyordum fakat bu derece şiddet tasavvur etmiyordum. Senin feryatlarını, iniltilerini duymamak için kulaklarımı tıkıyor, evden kaçmak istiyordum. Lakin merakımdan yine buradan yarım hatve bir tarafa ayrılamıyordum. O esnada odaya Hasna Hanım girdi. Nihat, yine sözüne devamla:

— Ne yapacağımı şaşırdım. Emin ol Talat, senin yoluna ben ölmeye razı idim. Sana rahat ettirmek için o ağırları kendim çekmek istiyordum. O kadar üzuldüm ki şimdi ben de senin gibi hastayım. Gezerken başım dönüyor, düşecek gibi oluyorum.

Talat Hanım, beyin bu söyledikleri sahih mi, değil mi makamında Hasna Hanım'ın yüzüne baktı. Hasna Hanım ne hükümde bulunacağını, ne düşüneceğini cidden şaşırdı kaldı. Nihayet lohusayı tatmin için:

— Öyle ya beyim, öyle ya! Bu kadar senelik karı kocasınız. Allah birbirinizden ayırmasın. Allah o günleri göstermesin yoksa... Talat gibi bir hanımı siz bir daha nerede bulabilirsiniz? “Bey” der de ağzından bir “bey” daha çıkar. Alimallah Nihat dedikçe akciğerleri görünür şöyle... Gençlik, güzellik gibi şeyler hep havaidir. Gelir geçer. Baki kalan hulusla muhabbettir. Sözüm Nihat Bey'e göre değil ya, ne genç kocalar bilirim ki nur gibi tertemiz hanımlarının üzerine şöyle böyle kızlar sevmeye kalkarlar. Böyle kıymet bilmezlere kızarım doğrusu. Elkızlarına göz atacağınıza siz de can u dilden⁹⁵⁴ karınızı seviniz. Aile saadetleri hep böyle iki başlı

⁹⁵² ber-vech-i ade: âdet olduğu üzere

⁹⁵³ ber-vaz-ı ihtiram: saygı göstermek üzere

⁹⁵⁴ can u dilden: içtenlikle

muhabetlerden çıkar. Karınız size nasıl muhabbet gösteriyorsa siz de o sevgiye layık bir koca olmaya çalışınız. Böyle olmadıktan sonra niçin evleniyorlar kuzum? Ben sana hayran, sen çama tırman. Ondan ne çıkar? Hanımlar beylerini sevsinler, onların gözü yine dışarıda, alargada⁹⁵⁵ dolaşsın. Bu da reva-yı hak mıdır⁹⁵⁶?

Hasna Hanım böyle beyan-ı efkâr⁹⁵⁷ ederken “Nasıl? İyi söylüyor muyum?” manasını işraben⁹⁵⁸ yan gözle de lohusaya bakıyordu.

Hasna bahsi uzatıp da Nihat’ı bir şüpheye düşürür havfiyla sözü mecra-yı digere⁹⁵⁹ çevirmek için Talat Hanım zayıf sedasıyla dedi ki:

— Bey hakkımda gösterdiğiniz muhabbete teşekkür ederim. Lakin çocuğunuzun yüzünü açıp da bir kere baksanıza... Onu sevmiyor musunuz?

Nihat — Sana pek çok eziyet çektirdiği için onu şimdi sevmiyorum. Ona dargınım. Biraz daha büyüsün de o küçücük yanaklarına fiske vurarak ben onu tedip edeceğim⁹⁶⁰. Sana niçin o kadar ızdırap çektirdi?

O aralık elinde sürahi ile odaya Neriman girdi. Sürahiye konsolun üzerine bıraktı. Kızın odaya an-ı duhulünde⁹⁶¹ Nihat’la ikisi arasında şimşek kadar seri bir telaki-i nazar vuku buldu. Beyefendi hakikaten yıldırıma vurulmuş gibi vehleten yüzüstü mindere kapandı. Hüngür hüngür ağlamaya başladı. Hasna Hanım’la lohusa, beyin bu teessür-i nagehanisini⁹⁶² pek tabii bulmadılar. Birbirine meyusane bakışakaldılar. Çünkü Nihat’ın gözyaşları Neriman’ın odaya an-ı duhulüne müsadif olmuştu. Hizmetçiyle bey arasında

⁹⁵⁵ alargada: açık deniz

⁹⁵⁶ Reva-yı hak mı?: “Layık mı? Bu da olur mu?” anlamında bir söz

⁹⁵⁷ beyan-ı efkâr: fikirlerin beyanı

⁹⁵⁸ işraben: ima yoluyla anlatarak

⁹⁵⁹ mecra-yı digere: başka yön

⁹⁶⁰ tedip et-: terbiye etmek

⁹⁶¹ an-ı duhul: giriş anı

⁹⁶² teessür-i nagehani: ani üzüntü

hemen bir an-ı gayr-i münkasım⁹⁶³ vaki olan teati-i enzarda bu iki kadının nazarıdikkatlerinden kaçamamıştı. Talat, zevcini kendi nazarında tebriye⁹⁶⁴ için türlü esbab-ı tenzihiyye⁹⁶⁵ arar, işittiklerini gördüklerini hep onu bigünah⁹⁶⁶ gösterecek surette muhakemeye uğraşırken Nihat'ın artık bu kadar açıktan açığa kıza karşı beyan-ı za'f eylemesi biçare kadını son derece meyyus etti. Bedbaht lohusa bütün bütün sarardı.

Nihat o ani gözyaşlarını bir sebab-i makule⁹⁶⁷ atfettirmek için müteellimane⁹⁶⁸ bir seda ile:

— İki gözüm Talatçığım, izn-i Bari⁹⁶⁹ ile işte kurtuldun. Fakat an-ı halasına⁹⁷⁰ kadar zihnimden ne muvahhiş⁹⁷¹ fikirler geçti bilsen? Mazallah seni kaybede idim hâlîm ne olurdu? (şiddet-i bukâ⁹⁷² ile) Öyle bir facianın vukuu değil, tasavvuru bile tüylerime ürperti veriyor. Senden sonra ben de yaşamazdım ki... Aman Ya Rabbi, hâlîm ne olurdu? Hâlîm ne olurdu?

Talat Hanım artık dayanamadı:

— Size ne olurdu? Hiçbir şey olmazdı. Olan yalnız bana olurdu. Zevceleri vefat eden beylere ne oluyor? Gidenlerin kefenleri çürümeden birer daha evleniyorlar. Bu hâl, emsal-i adidesiyle⁹⁷³ sabit. Siz de onlardan başka hilkatte⁹⁷⁴ yaratılmış bir koca değilsiniz ya? Ölmüş zevcesinin matemine müebbeden⁹⁷⁵ hasr-ı hayat⁹⁷⁶

⁹⁶³ an-ı gayr-i münkasım: bir anda

⁹⁶⁴ tebriye: temize çıkarma

⁹⁶⁵ esbap-ı tenzihiyye: kusur kondurma sebepleri

⁹⁶⁶ bigünah: günahsız

⁹⁶⁷ sebab-i makul: makul sebep

⁹⁶⁸ müteellimane: kederli bir şekilde

⁹⁶⁹ izn-i Bari: Allah'ın izni

⁹⁷⁰ an-ı halas: kurtuluş anı

⁹⁷¹ muvahhiş: ürkütücü

⁹⁷² şiddet-i bukâ: şiddetli ağlama

⁹⁷³ emsal-i adide: birçok örnekler

⁹⁷⁴ hilkat: yaratılış

⁹⁷⁵ müebbeden: sürekli olarak

⁹⁷⁶ hasr-ı hayat: hayatını adama

etmiş bir erkek göstersenize bana? Bey, makulat⁹⁷⁷ haricinde söz söylemeyiniz. İçime sıkıntı basıveriyor... Lohusalık hâliyle bilmem daha sıkıntılı mı oldum, ne oldum?

Nihat'ın hiç böyle dürüştane⁹⁷⁸ mütalaata⁹⁷⁹ muhatap olduğu yoktu. Bey şaşırıldı. Tatil-i bükâ⁹⁸⁰ ile alık alık zevcesinin yüzüne bakarken Talat ilaveten dedi ki:

— Karıları öldükten sonra kocaların evlenmemek gibi bir sadakat-i müebbede⁹⁸¹ göstermelerinden vazgeçtim. Bari zevceleri berhayat iken olsun tek durmuş olsalar o da kâfi!

Nihat bu sözü üzerine alınıp bütün bütün şaşırarak:

— Ben tek durmayıp da senin üzerine ne yapıyorum ki?

Talat Hanım biraz ileri varmış olduğunu his ile tamir-i kelam⁹⁸² için dedi ki:

— Ben münhasıran⁹⁸³ sizin için söylemiyorum, umumiyetten⁹⁸⁴ bahsediyorum. Kocaların hâlleri alelumum⁹⁸⁵ böyledir. Zevcelerinin vefatlarından sonra sadık kalacaklarına yeminler ederler. Hâlbuki o zavallılar daha karşılarında sapasağlam dururken türlü hercailikte bulunurlar.

Hasna Hanım, müstehzi⁹⁸⁶ müstehzi gülerek:

— Aman pek iyi söyledin Talat Hanım. Bu lakırdıyı aklımda tutayım hiç unutmayayım. “Biz kocamıza güvenimiz. Ölmüş bile olsak yine üzerimize evlenmemeye yemin ettiler.” diyen kadınlara karşı inşallah “Durunuz bakalım? Daha sağlığımızda kocalarınızın

⁹⁷⁷ makulat: akılla ispatlanabilir şeyler

⁹⁷⁸ dürüştane: kaba bir şekilde

⁹⁷⁹ mütalaat: düşünceler

⁹⁸⁰ tatil-i bükâ: ağlamayı durdurma

⁹⁸¹ sadakat-i müebbede: ebedi sadakat

⁹⁸² tamir-i kelam: sözü düzeltme

⁹⁸³ münhasıran: sadece

⁹⁸⁴ umumiyet: genellik

⁹⁸⁵ alelumum: genel olarak

⁹⁸⁶ müstehzi: alaycı

üzerinize neler yaptıklarından, a zavallılar, haberiniz var mı?" diyeyim.

Nihat gözlerini silerek:

— Bu sözleriniz bana kabil-i tatbik⁹⁸⁷ olamaz. Ben ne hayatında ne mematında zevcemın üzerine hıyanet eden erkeklerden değilim. Bakınız Talat'ın biraz evvel çektiği evcaı tahattur ettikçe ağlamaktan kendimi alamıyorum. Gözyaşlarımı dindiremiyorum. (ağlayarak) İşte bu katarat-ı samimane⁹⁸⁸ karşınızda isbat-ı muhabbet⁹⁸⁹ ediyorum.

Hasna Hanım, içinin sıkıntısından başörtüsünün ucunu çözüp tekrar sıkıştırarak:

— Galiba oğlum senin sinirlerin gevşemiş de vara yoğa ağlıyorsun! Elhamdülillah haremın kurtuldu. Artık çocuklar gibi ağlayacak sıra mı bu?

Nihat gözlerini silerek:

— Bilmem, içimden geliyor. Sevinç ağlaması galiba?

Hasna Hanım, Talat'a doğru bakarak:

— Ben de bilmem sevinç ağlaması mıdır nedir? Bu sizinki acayip bir ağlama doğrusu... Böyle ağlamaları ben kadınlara bile yaraştırıramam, değil ki size...

Nihat — Rikkat⁹⁹⁰ cihetiyle benim kadından farkım yok gibidir.

Hasna Hanım — Rikkat ne demek sanki?

Talat — Yürek yufkalığı...

Hasna Hanım — Ben yufka yürek bilmem. Bir daha gelip de bizim karşımızda ağlama böyle. Zaten Talat Hanım kurtuluncaya kadar hepimizin ağlaya ağlaya başımıza hâl geldi.

Nihat sözü değiştirmek için kundağın yanına gidip çocuğun duvağını açarak:

⁹⁸⁷ kabil-i tatbik: uygulaması mümkün

⁹⁸⁸ katarat-ı samimane: samimi gözyaşları

⁹⁸⁹ isbat-ı muhabbet: sevginin ispatı

⁹⁹⁰ rikkat: incelik

— Talat bu çocuk sana mı benziyor? Bana mı?

Talat — Onun daha kime benzediği belli olur mu a bey?

Nihat — Belli olur ya. Bak kaşları sana, dudakları da bana benziyor.

Hasna Hanım kalkıp çocuğa bakarak:

— Amma yaptınız ha beyefendi! Yavrucağın daha meydanda kaşı yok ki kime benzediği belli olsun.

Nihat söz bulmak için düşünerek:

— Şimdi bunun adını ne koyacağız? Validesinin ismiyle mukaffa⁹⁹¹ olmak için ben Fıtnat diyorum.

Hasna Hanım — Mukavva nedir?

Lohusa — Kelimelerin sonları birbirlerine uygun olmak...

Hasna Hanım — Karı koca sizin ikinizin huylarınız birbirine uygun olsun yoksa çocuğun ismi mukavva olup da ne olacak?

Lohusa — (kocasına hitaben) Ben de sizin isminize kafiyeli düşmek için “Dilşat” tesmiye etmek⁹⁹² istiyorum.

Hasna Hanım bağırarak:

— A, Dilşat mı? Halayık adı ayol...

Nihat ayağa kalkarak:

— Ben gidip lügate bakayım da nadide bir isim bulayım.

Nihat gider. Lohusa mahzunane Hasna Hanım’ın yüzüne bakarak:

— Kaç aydır beyin akli nerede idi acaba? Bu kadar müddettir çocuğu için münasip bir isim düşünmemiş de şimdi gidip lügate bakacak.

Hasna Hanım bir iki defa yutkunarak:

— Ay söylemesem çatlayacağım lügate ne bakıyor? Çocuğunun ismini “Neriman” koysun vesselam.

⁹⁹¹ mukaffa: kafiyeli

⁹⁹² tesmiye et-: ad vermek

Lohusa içini çekerek:

— Elinde olsa öyle kor Hasna Hanımcığım.

Talat Hanım'ın dairesi büyük sofadan girilen karanlık bir “koridor” üzerinde bir sıraya üç odadan ibaretti. Bu odaların birinde Nihat, diğerinde lohusalığı münasebetiyle Talat Hanım yatıyor, üçüncüsü de boş duruyordu. Neriman'la validesi Hayriye'nin odaları da yine o katta, sofanın bir köşesinde idi. Emsal ile Hayriye, Şevkefza ile de Neriman ikişer ikişer lohusanın odasında nöbet bekliyorlardı. Nısfü'l-leyle⁹⁹³ kadar Emsal'le Hayriye bekliyor; onlar odalarına, yataklarına çekiliyorlar sonra Şevkefza ile Neriman nöbete geliyorlardı.

Kaç gündür gelenin gidenin kesretinden⁹⁹⁴, işin çokluğundan bütün hizmetçiler geceleri bitap düştüklerinden hemen saat dörtten beşten sonra hepsini bir uyuklamadır alıyor, oturdukları yerlerde gözlerini kapayarak kendilerinden geçiyorlardı.

Lohusalığının beşinci gecesiydi. Talat Hanım hafif bir dalgınlıktan sonra gözlerini açtı. Yastığının altından saatini çekerek baktı. Altıya geliyordu. O esnada odada nöbette bulunan Emsal ile Hayriye birer tarafa kıvrılarak uyuyakalmışlardı. Evin içinde çıt yoktu. Herkes yorgun, herkes uykuda idi.

Lohusa karyolanın yanındaki masanın üzerinde yanan şamdana uzandı, çocuğunun yüzünü açtı. Şefkatle bakmaya başladı. Yavrucak mini mini ağzını bir tarafa çarpıtarak, şiş şiş duran göz kapaklarını kırıpıştırarak sanki o daracık kundağın sıkıntısından beyan-ı şikâyet ediyor, kıvrana kıvrana, kısık kısık sesler çıkarıyordu. Biraz meme verdi. Kızcağız uyudu. Talat Hanım çocuğuna baktı. Birçok şeyler düşündü. Ömrü varsa bu kız büyüyecek, gelin olacak, o da doğuracaktı. Sübhanallah bu kadar mini mini bir mahluk, bir kadın cesamet-i neviyesini⁹⁹⁵ bulup da nasıl doğurabilir? Bu cihete evvela pek zihni yatmadı. Sonra:

⁹⁹³ nısfü'l-leyl: gece yarısı

⁹⁹⁴ kesret: çokluk

⁹⁹⁵ cesamet-i neviyye: cinse ait irilik, büyüklük

— Annem beni doğurduğu vakit ben de bu kadarcık bir şey değil miydim? dedi.

Hin-i tevellüdünde⁹⁹⁶ kendinin o kadar küçük olduğunu pek kabul etmiyor, biraz daha büyük bulunduğunu farz ediyordu. Zavallı kız, kim bilir nasıl kocaya düşecekti?

Talat bu tefekküratta iken çıt sedasıyla Nihat'ın oda kapısı açıldığını duydu. Kulak kabarttı. O çıttan sonra pıtır pıtır yürüme oldu. Koridorun kapısı da açıldı. Hiç tereddüte mahal yok. Nihat odasından kalktı sofaya çıkıyor, acaba nereye gidiyordu? Validesi Hayriye henüz nöbette bulunduğu için Neriman odasında yalnızdı. Kocasını sakın kızın odasına gitmesin? Lohusanın yüreğine evvela bir ezginlik⁹⁹⁷, baygınlık geldi. Kendini kaybedecek gibi oldu. Fakat sonra bütün kuvvet ve cesaretini toplamaya uğraştı. Bayılacak zaman değil, olanca gayret ve metanetini başına alacak bir dakika idi. İkisini bir arada yakalayıp yüzlerine tükürmek için intizar eylediği an-ı elim⁹⁹⁸ işte hulul eyliyor⁹⁹⁹ demekti.

Lohusalık hâliyle birtakım emraza, mehalike¹⁰⁰⁰ maruz bulunduğunu hiç düşünmedi. Odadakileri uyandırmamak için yavaşça döşekten indi. Kürkünü arkasına aldı. Çıplak ayağına fanila terliklerini giydi. Usulle kapıyı açtı. Koridorun zulmetine doğru kulak verdi. Dizlerine sapır sapır bir titreme geldi. Nihat'ın bütün o yalanları, hileleri birkaç dakika sonra meydana çıkacak, hıyaneti sabit olacaktı. İntikam sevdasıyla tezyid-i cüret¹⁰⁰¹ etti. Dışarı çıkacağı esnada orada kundakta yatan çocuğunu düşündü. Kocasını Neriman'la basıra-sûz¹⁰⁰² bir hâlde görüp de şiddet-i ye'sinden kendine bir baygınlık gelir ihtimal ki füceten¹⁰⁰³ ölüverirse çocukları

⁹⁹⁶ hin-i tevellüd: doğum zamanı

⁹⁹⁷ ezginlik: üzüntü, sıkıntı

⁹⁹⁸ an-ı elim: çok üzücü an

⁹⁹⁹ hulul eyle-: gelip çatmak

¹⁰⁰⁰ mehalik: tehlikeli işler

¹⁰⁰¹ tezyid-i cüret: cesaretin çoğalması

¹⁰⁰² basıra-sûz: göz yakıcı

¹⁰⁰³ füceten: birdenbire

öksüz kalacaklardı. Nakabil-i mukavemet¹⁰⁰⁴ bir incizab-ı şefkatle¹⁰⁰⁵ geri döndü. Nevzatın¹⁰⁰⁶ yüzünü açtı. Dudakları titreyerek bir buse-i veda¹⁰⁰⁷ aldı. Hayriye, Emsal horul horul uyuyorlardı.

Odadan çıktı. Karanlıkta el yordamıyla duvarları tutarak koridordan yürüdü. Kocasının odasına baktı. Kapı kapalı... Rezeyi¹⁰⁰⁸ oynattı, kanat açılıverdi. İçerisi zifirî karanlıktı. Hâlbuki Nihat'ın mutadı kandil ile yatmaktı. Kibritin yerini bildiğinden yürüdü. El kararıyla kutuyu buldu. Yavaşça bir kibrit çaktı. Bir anda oda tenevvür ediverdi¹⁰⁰⁹. Her şey yerli yerinde idi. Yalnız meydanda Nihat yoktu. Döşeğe baktı ki bomboş... Çarşafı bile bozulmamış. Beyefendi o akşam döşeğine hiç girmemiş. Bedbaht Talat, bir müddet heykel gibi öyle dondu kaldı. Elindeki kibrit yandı yandı, alev artık parmaklarına temas ettiği esnada can acısıyla akli başına geldi. Kibriti mum tepsisine attı. Yine etrafını zulmet kapladı. Olanca avazıyla haykırmak istiyor, kalbinden feveran eden¹⁰¹⁰ feryad-ı meyusaneyi¹⁰¹¹ zapta muktedir olamıyordu. Avucunu ağzına tıkadı. Kısık kısık “Aman a dostlar ben ne yapayım şimdi? Allah'ım sen bana sabır, metanet ihsan et. Aklım sana emanet...” nidalarıyla mırıldandı. Haykırmamak için kendini boğacak gibi sıkı sıkıya ağzını tutuyor, dudaklarını koparıyordu.

Nihat'ın hiyaneti artık ihtimal, faraziye şeklinden çıkmış, bir bedahet¹⁰¹² olmuştu. İşte odasında yoktu. O vakte kadar döşeğine girmemişti. Döşeğinde bulunup bulunmadığı belli olmamak için gece kandilini de söndürmüştü. O hain nerede idi? Hiç şüphe yok maşukasının odasında... Talat Hanım metanet-i lazimeyi¹⁰¹³

¹⁰⁰⁴ nakabil-i mukavemet: dayanılmaz

¹⁰⁰⁵ incizab-ı şefkat: şefkat cazibesi

¹⁰⁰⁶ nevzat: yeni doğmuş, bebek

¹⁰⁰⁷ buse-i veda: veda öpücüğü

¹⁰⁰⁸ reze: menteşe

¹⁰⁰⁹ tenevvür et-: aydınlanmak

¹⁰¹⁰ feveran et-: köpürmek

¹⁰¹¹ feryad-ı meyusane: ümitsiz feryat

¹⁰¹² bedahet: apaçık

¹⁰¹³ metanet-i lazime: gerekli dayanıklılık

toplayıp da beş on adım daha yürürse ikisini de vuslatgâhlarında¹⁰¹⁴ tutacaktı. Hüngür hüngür ağlamak için kocasının döşeğine kapandı. Lakin memba-ı bükâsı¹⁰¹⁵ kurumuş gibi gözlerinden yaş gelmedi. Ağlayamadı, birkaç kuru hüngürtüden sonra Nihat'a mahsus bir koku, kocasının bütün mahremiyet-i meşruasını¹⁰¹⁶ ihtar eden sabırşiken¹⁰¹⁷ bir rayiha¹⁰¹⁸ artık Talat'ta ârâma¹⁰¹⁹ mecal bırakmadı.

Yürdü. Koridoru geçti. Sofaya çıktı. Yavaş yavaş Neriman'ın odasına doğru gitti. Her adımında gâh teskin-i helecan için kalbini tutuyor gâh men-i sayha¹⁰²⁰ için ağzını kapıyor gâh düşmemek için eğilip dizlerine dayanıyordu. Evin sofası vâsi¹⁰²¹ bir meydan imiş gibi gidiyor gidiyor, bitmiyordu. Nihayet Nihat'la Neriman'a halvetgâh¹⁰²² olan odanın kapısına geldi. Kulağını aralığa koydu, mırıl mırıl bir şeyler işitti. Bu mırılıtları seçebilmek için serapa kulak kesilmiş gibi bir dikkatle dinledi, Nihat ağlayarak şöyle diyordu:

— Şiddet-i sevdan bende akıl fikir bırakmadı. Bu nasıl meshuriyet¹⁰²³ bilmem ki? Evvelden bana aşktan, muhabbetten bahsettikleri, mariz-i sevda¹⁰²⁴ olanların gözleri dünyada hiçbir şey görmediğini hikâye ettikleri zaman ben gülerdim. Hep bunlar bana mübalağakârane¹⁰²⁵ birer masal gibi gelirdi. Meğerse aşk denilen hissin külliyyen cahili imişim. Sana gelinceye kadar dünyada kimseyi cidden sevmemişim. Evvelden zevcemi seviyorum zannedirdim. Nerede? Sana olan aşkım bir derya-yı bigerana¹⁰²⁶ nispet edilirse

¹⁰¹⁴ vuslatgâh: kavuşma yeri

¹⁰¹⁵ memba-ı bükâ: ağlama pınarı

¹⁰¹⁶ mahremiyet-i meşrua: yasal gizlilik

¹⁰¹⁷ sabırşiken: sabırsızlaştıran

¹⁰¹⁸ rayiha: güzel koku

¹⁰¹⁹ ârâm: huzur

¹⁰²⁰ men-i sayha: haykırmayı engelleme

¹⁰²¹ vâsi: geniş

¹⁰²² halvetgâh: halvet olunan yer

¹⁰²³ meshuriyet: büyülenme, gönül verme

¹⁰²⁴ mariz-i sevda: sevda hastası

¹⁰²⁵ mübalağakârane: abartılmış

¹⁰²⁶ derya-yı bigeran: sınırsız derya

Talat hakkındaki muhabbetim ona kıyasen bir küçük havuz bile olamaz. Şimdi zavallıyı o kadar da sevmiyorum. Yalnız hâline acıyorum. Onun için hissettiğim şey merhametten ibaret. Gözümde ne zevcem ne çocuklarım ne hayatım ne dünya var, hiçbir şey yok. Yalnız sen varsın. Sana karşı her bir tezellülü¹⁰²⁷ ihtiyara hazırım. Tecrübe edebilirsin. İcrası büyük bir fedakârlığa tevakkuf edecek¹⁰²⁸ bir şey emret. Sözünü yerine getirmekte bir dakika tereddüt etmeyeceğimi görürsün. (ağlayarak) Neriman, bana merhamet et. Gençliğime acı. Çocuklarıma mürüvvet et. Çünkü senin lutf-ı sevdamdan¹⁰²⁹ mahrumen yaşayamayacağım. O bedbaht yavrucuklar da yetim kalacaklar. Nerimancığım... Bütün saadetim, bütün hayatım bir sözüne, bir vaadine muallak¹⁰³⁰ kalıyor. Beni yaşatacak, öldürecek, mesut yahut bedbaht edecek hep sensin... İyilikte bulunmak yed-i ihtiyarında¹⁰³¹ iken beni böyle mahrumiyetle ifna etmek¹⁰³² sana yaraşır mı Neriman?

Neriman — Size nasıl bir iyilikte bulunmamı istiyorsunuz? Bu sözlerinizi işittikçe yeisimden çıldıracağım geliyor. Zevcenizin üzerine beni ne salahiyetle¹⁰³³, ne vicdanla seviyorsunuz? Evvela onu anlamak isterim.

— Sevgilim... İki gözüm Neriman, aşk salahiyetle değildir. Her âşık dildarını¹⁰³⁴ sevmeye salahiyettar¹⁰³⁵ olsa sevda yüzünden husule gelen bunca fecayi-i şunun¹⁰³⁶ işitilir miydi? Şimdi ben Talat'ı sevebilsem, ona hasr-ı sevda ile mesut kalsam ne âlâ olurdu. Fakat kabil oluyor mu? Senin gibi bir nadire-i melahati¹⁰³⁷ göz gördükten

¹⁰²⁷ tezellül: aşığılanma

¹⁰²⁸ tevakkuf et-: olması başka bir şeye bağlı bulunmak

¹⁰²⁹ lutf-ı sevda: sevda ihsanı

¹⁰³⁰ muallak: bağlı

¹⁰³¹ yed-i ihtiyar: irade kudreti

¹⁰³² ifna et-: yok etmek

¹⁰³³ salahiyet: yetki

¹⁰³⁴ dildâr: sevgili

¹⁰³⁵ salahiyettar: yetkili

¹⁰³⁶ fecayi-i şunun: olayların belaları

¹⁰³⁷ nadire-i melahat: güzelliği eşsiz

sonra nazar-ı sevdam¹⁰³⁸ zevcemde nasıl istikrar¹⁰³⁹ edebilir? Ateş-i muhabbet¹⁰⁴⁰ ne olduğunu kalbinde hissetmeyenler senin gibi böyle “Fılanı sevme de filancayı sev. Beni ne salahiyetle seviyorsun?” kabîlinden sözlere, biinsafane¹⁰⁴¹ nasihatlere kalkışırlar. Neriman, sevmek ne olduğunu bile idin bu çocukça sözlerine benden evvel kendin gülerdin.

— Beyefendi, şimdiye kadar kimseyi sevmedim. Bundan sonra da sevmek istemem. Sevda denilen hissin bütün bütün cahiliyim. Bunda hakkınız var. Lakin diğer sözlerinizde hakkınız yok. Hep onları beni iğfal¹⁰⁴² için söylüyorsunuz. Aşk salahiyetle değilmiş, pekâlâ. Her fert her beğendiğini, gönlünün her çektiğini sevmekte beis¹⁰⁴³ görmez, bir mezuniyyet-i vicdaniyye¹⁰⁴⁴ aramazsa öylelerinin hâlleri ne olur? Her arzu gibi muhabbetin de bir hadd-i makul¹⁰⁴⁵ ile tahdidi¹⁰⁴⁶ lazım gelir. Size yani bir erkeğe karşı benim gibi bir kızın ağzına yaraşmayacak surette böyle beyan-ı mütalaata¹⁰⁴⁷ mecbur oluşum cariyenizi çok meyus ediyor. Bu sözleri nereden öğrendiğimi merak ediyorsanız size o ciheti de izah edeyim. Merhume Nevber’in gününde beraber çok roman okurduk. Hoşumuza giden cümleleri ezberler idik. Mütalaa ettiğimiz bütün hikâyelerdeki faciaların hep sevda yüzünden vukuunu gördüğümüz için biz ikimiz de helalimiz olacak erkeklerden başka kimseyi sevmemeye yemin ettik. Bendeniz burada bir hizmetçiyim beyefendi. Fakat hizmetçiliğim iffetçe muhakkariyetimi¹⁰⁴⁸ icap etmez. Namus, iffet hep birdir. Bu kelimelerdeki kutsiyet, hanımla hizmetçiye nispeten tahallüf etmez. Benim saadet-i hayatım

¹⁰³⁸ nazar-ı sevda: sevda bakışı

¹⁰³⁹ istikrar et: karar kılmak

¹⁰⁴⁰ ateş-i muhabbet: aşk ateşi

¹⁰⁴¹ biinsafane: insafsız bir şekilde

¹⁰⁴² iğfal: aldatmak

¹⁰⁴³ beis: engel

¹⁰⁴⁴ mezuniyyet-i vicdaniyye: vicdani izin

¹⁰⁴⁵ hadd-i makul: mantıklı sınır

¹⁰⁴⁶ tahdit: sınırlama

¹⁰⁴⁷ beyan-ı mütalaat: düşüncelerin beyanı

¹⁰⁴⁸ muhakkariyet: aşılanma

namusuma, ismete merbuttur. Benim de bir istikbalim, benim de onu iktisap¹⁰⁴⁹ için yaşadığım bir saadet-i atiyem¹⁰⁵⁰ vardır. Bu ümitleri, bu hakları bir hizmetçi için çok görmeyiniz beyefendi. Muhabbet namı verdiğiniz bir levs¹⁰⁵¹ ile benim gibi bir bikesi¹⁰⁵² lekeleyip bırakmak şan-ı recüliyyete¹⁰⁵³ yaraşır mı? Çiğnemek istediğiniz şey, yalnız bir bakirin iffetinden, istikbalinden de ibaret değildir. Şurada, iki adım ötede lohusa döseğinde başında alı, aguşunda kundağıyla bir kadın yatıyor, ihtimal ki şimdi, şu saatte o ziruh¹⁰⁵⁴ vesika-i muhabbetinize¹⁰⁵⁵ sarılarak, size olan itimadına ibtinaen¹⁰⁵⁶ tatlı tatlı saadet rüyalar görerek uyuyor. Onun saffetini, itimadını suistimal, ne büyük bir cinayettir beyefendi? Aşk namını verdiğiniz, iki kadının bais-i felaketi¹⁰⁵⁷ olacağı için bendenizce mülevves¹⁰⁵⁸ bir arzudan başka bir şey olmayan bir hissiniz yoluna ikimizi de kurban etmek istiyorsunuz. Beyefendi, dünyada kadın olarak bir ben, erkek olarak bir siz kalsanız yine arzunuzun husulü kabil değildir. Hanımımın kocası benim efendim olur. Başka bir şeyim olamaz. Bu husustaki azmim katidir. Beyhude yorulmayınız. Size de acırım. Bu emirde vaki olacak her cüretiniz sebat-ı aheniminin¹⁰⁵⁹ önünde bisemere¹⁰⁶⁰ kalacaktır. Her teşebbüsünüzle metanetimin bir delil-i digerine¹⁰⁶¹ müsadif olacaksınız. Validem, lohusanın yanında nöbet beklemek için şuradan giderken gündüzki yorgunluğumun tesiriyle döseğime bitap düşmüş, oda kapısını sürmelemeyi unutmuşum. Bu gafletimden bilistifade sermaye-i saadeti¹⁰⁶² iffetinden ibaret olan bir

¹⁰⁴⁹ iktisap: kazanma

¹⁰⁵⁰ saadet-i atiyem: gelecek saadeti

¹⁰⁵¹ levs: pislik

¹⁰⁵² bikes: kimsesiz

¹⁰⁵³ şan-ı recüliyyet: erkekliğin şanı

¹⁰⁵⁴ ziruh: canlı

¹⁰⁵⁵ vesika-i muhabbet: sevgi belgesi

¹⁰⁵⁶ ibtinaen: dayanarak

¹⁰⁵⁷ bais-i felaket: felaket sebebi

¹⁰⁵⁸ mülevves: kirli

¹⁰⁵⁹ sebat-ı ahenin: sağlam kararlılık

¹⁰⁶⁰ bisemere: neticesiz

¹⁰⁶¹ delil-i diger: diğer delil

¹⁰⁶² sermaye-i saadet: mutluluk sermayesi

kızın odasına ne cesaretle girdiniz? İkimizi şimdi bu hâlde görseler benim muhafaza-i iffet¹⁰⁶³ ettiğime kim ihtimal verir? Artık beni mahvolmuş bir kız addetmezler mi? Haydi benim ismetime hürmet etmediniz. Karşiki odada yatan lohusayı niçin düşünmediniz? Daha birkaç akşam evvel canından feryatlarla bu haneyi inletiyordu. Kaç gün hayatla memmat arasında geçitler atlattı. O lohusa sizin karınız, o çocuk sizin evladınız değil midir? O teessürat ne çabuk kalbinizden zail olarak¹⁰⁶⁴ böyle nameşru¹⁰⁶⁵ bir sevdaya meydan bıraktı. Onun evcamı, feryadını duydukça döktüğünüz gözyaşları yoksa sahte miydi? Yoksa bu sevda-yı nameşrunuza¹⁰⁶⁶ açıktan açığa ağlamaya sıkılarak zevceniz hakkındaki rikkatinizi bir vesile-i girye¹⁰⁶⁷ ittihaz etmek tenezzülünde¹⁰⁶⁸ mi bulunuyordunuz?

Nihat hüngür hüngür ağlayarak:

— Neriman rica ederim, elverir. Sözlerinde mühlik kurşunlardan, keskin kamalardan müellim birer tesir var. O güzel ağızdan bu katı sözler nasıl çıkıyor bilmem? Beni o derecede deni¹⁰⁶⁹ bir zevç olarak tasvir ediyorsun ki kendi kendimden iğreniyorum. Eğer bu bir denaet¹⁰⁷⁰ ise, bir cinayet ise saikim¹⁰⁷¹ senin aşkıdır. Beni böyle fenalaştırmakta manen senin de tesirin vardır. Beni bu hâlde düşürdün, çare-i halası¹⁰⁷² da yine birlikte arayacağız. Buna vicdanen mecbursun. Nevber’le okuduğun romanlarda nasihatle şifapezir olmuş¹⁰⁷³ sevdalara tesadüf ettin mi hiç? Derunumda bu ateş varken kulaklarımda böyle nasayihi istimaya¹⁰⁷⁴ kudret kalır mı? Ben seni seviyorum, başka bir şey bilmiyorum, düşünemiyorum.

¹⁰⁶³ muhafaza-i iffet: namusun koruması

¹⁰⁶⁴ zail ol-: yok olmak

¹⁰⁶⁵ nameşru: yasal olmayan

¹⁰⁶⁶ sevda-yı nameşru: yasal olmayan sevda

¹⁰⁶⁷ vesile-i girye: ağlama vesilesi

¹⁰⁶⁸ tenezzül: alçakgönüllü gösterme

deni: alçak

denaet: alçaklık

¹⁰⁷⁰ saik: sebep

¹⁰⁷¹ çare-i halas: kurtuluş çaresi

¹⁰⁷² şifapezir ol-: iyileşmek, şifa bulmak

¹⁰⁷³ istima: dinleme

Ben hastayım. Bende şedid bir humma-yı aşk¹⁰⁷⁵ var. Buzlu suyun bu hastalığım için pek vahim olduğunu bin tabip iddia etse karşımda göreceğim dolu bir bardağa el uzatmaktan beni menedemezler.

— Beyefendi bu kelimat-ı perestişkâranenizi¹⁰⁷⁶ böyle uzun uzadıya dinlemek de benim için büyük bir kabahattir. Şimdi feryada başlamış olsam uyanırlar, gelirler. Buradan çıkarsınız. Sükût edişim, lohusanın şiddet-i teessürden¹⁰⁷⁷ bir fenalığına sebep olmamak içindir. Lakin buradan gitmemekte biraz daha ısrar, hareketinizde biraz daha cüret gösterir iseniz haykıracağımı işte size ihtar ediyorum. Lohusanın sıhhatince vuku bulacak her mesuliyet size racidir¹⁰⁷⁸. İşte kapı, buyrunuz.

— Neriman, bu tahkirin, bu ısrarın, beni öldürmekten daha müthiştir. Beş dakika daha beni istimaya tahammül göstermeni rica ederim. Çünkü gayet mühim söyleyeceklerim var. Beni o kadar kepaze bir adam zannetme. Zevcesinin üzerine başka kadın seven erkek dünyada yalnız ben değilim. Bu yolda maceralar o kadar kesirü'l-vukudur¹⁰⁷⁹ ki bunları cinayet şeklinde tasavvur etmek senden başka kimsenin aklına gelmez. Benim kabahatim, denaetim bundan ibaretse nazarında çabuk tebriye ederim¹⁰⁸⁰. Sana nameşru bir muhabbet teklif etmiyorum Neriman.

Nihat Bey sözü kesip bir müddet helecanlı adımlarla odanın içinde pat pat gezindikten sonra:

— Neriman, rica ederim. Ricamı kabul etmez isen bu evin beyefendisi sıfatıyla sana emrederim. Ona da kulak asmaz isen her türlü vesait-i tehdidiyyeye¹⁰⁸¹ müracaattan da geri durmam. (kısık kısık ağlayarak) Nerimancığım aramızdaki sevgi meselesi... (bir müddet meks ile¹⁰⁸²) Hayır aramızdaki demeyeyim çünkü öyle olsa

¹⁰⁷⁵ humma-yı aşk: aşkın şiddetli arzusu

¹⁰⁷⁶ kelimat-ı perestişkârane: tapınırcasına söylenen sözler

¹⁰⁷⁷ şiddet-i teessür: üzüntünün şiddeti

¹⁰⁷⁸ raci: geri dönen

¹⁰⁷⁹ kesirü'l-vuku: meydana gelmesi çok olan

¹⁰⁸⁰ tebriye et-: aklamak

¹⁰⁸¹ vesait-i tehdidiyye: korkutma araçları

¹⁰⁸² meks ile: durarak

beynimizde muhabbet-i mütekabil¹⁰⁸³ olmak lazım gelir. Bizim sevdamız iki başlı değil. Yalnız ben seni seviyorum. Sen beni sevmiyorsun. İşte en büyük felaketim bundan neşet ediyor¹⁰⁸⁴. Tabir-i sahihiyle¹⁰⁸⁵ şöyle söyleyeyim: Benim sana olan aşk-ı nevmidanem¹⁰⁸⁶ senin zannettiğin gibi adi bir sevgi meselesi değildir. Bu husus evvela hayatıma, saniyen ailemin felaketine taalluk ettiği¹⁰⁸⁷ için bunun ehemmiyyet-i hakikiyyesini¹⁰⁸⁸ sana izah etmek isterim. Beni adi muğfillerden¹⁰⁸⁹ teshir kılıp¹⁰⁹⁰ nisvanla demgüzarlığa¹⁰⁹¹ alışmış hezardil¹⁰⁹² erkeklerden zannetme. Kaç haftadır itirafla intihardan birini intihap¹⁰⁹³ için...

— Susunuz beyefendi, susunuz. Bendeniz okuduğum romanlarda, âşıkların saf kızcağızları iğfal için bu intihar kelime-i rikkataverini¹⁰⁹⁴ âdeta bir melabe-i tehdid¹⁰⁹⁵ ittihaz ettiklerini çok gördüm.

— Müsaade et, sözümü bitireyim. Sonra ne hükümde bulunmak ister isen bulun. Sıdk-ı müddeayatımı¹⁰⁹⁶ bugün teslim etmez isen yarın edeceksin. Fakat iş işten geçmiş, ben elden çıkmış olacağım. Romanlardaki âşıkların intihar kelimesini vasıta-i iğfal¹⁰⁹⁷ edindiklerini çok görmüşsün. Nevmidî-i sevda¹⁰⁹⁸ yüzünden terk-i hayat eden biçarelere hiç tesadüf etmedin mi? Bunları romanlarda

¹⁰⁸³ muhabbet-i mütekabil: karşılıklı sevgi

¹⁰⁸⁴ neşet et-: doğmak

¹⁰⁸⁵ tabir-i sahih: doğru anlatım

¹⁰⁸⁶ aşk-ı nevmidane: ümitsiz aşk

¹⁰⁸⁷ taalluk et-: ilgilendirmek

¹⁰⁸⁸ ehemmiyyet-i hakikiyye: hakiki önem

¹⁰⁸⁹ muğfil: aldatan

¹⁰⁹⁰ teshir kıl-: kendine hayran bırakmak

¹⁰⁹¹ demgüzarlık: vakit geçirmelik

¹⁰⁹² hezardil: şıpsevdi

¹⁰⁹³ intihap: seçim

¹⁰⁹⁴ kelime-i rikkataver: acıklı kelime

¹⁰⁹⁵ melabe-i tehdit: korkutma oyunu

¹⁰⁹⁶ sıdk-ı müddeayat: iddiaların doğruluğu

¹⁰⁹⁷ vasıta-i iğfal: aldatma aracı

¹⁰⁹⁸ nevmidî-i sevda: sevdanın ümitsizliği

okumadınsa gazetelerin şuunat¹⁰⁹⁹ kısmında olsun görmedin mi? Ye's-i muhabbet¹¹⁰⁰ ilcasıyla terk-i hayat hususu nevadir-i şuundan¹¹⁰¹ değildir. Böyle havadisler her gün enzar-ı teessüfe¹¹⁰² çarpıyor. Şimdi bu istihzagune¹¹⁰³ itirazatı¹¹⁰⁴ bırak. Mabad-ı ifademi¹¹⁰⁵ insafla dinle. Sana itiraf-ı muhabbetle¹¹⁰⁶ zevcemin hukukunu çiğnemiş, onu aldatmış, felaket mahkûm bırakmış, bana olan şiddet-i muhabbetine¹¹⁰⁷ hiç hürmet etmemiş oluyorum. Lakin ben bu harekette kendi ihtiyarımla bulunmuyorum. Muhabbetime tarafından bir mukabele¹¹⁰⁸ görmezsem Neriman, ben yaşamam. O hâlde zevcem, çocuklarım beni bütün bütün kaybetmiş olacaklar. Bana insaf etmez isen bari onlara acı.

Bu defa Neriman da ağlayarak:

— Aman Ya Rabbi, aman Ya Rabbi! Beni ne kadar bayağı bir kız yerine koyuyorsunuz beyefendi? En adi bir muğfilin ağzından işitilecek sözler, bu söylediklerinizden başka türlü mü olur? Benim için ölmek, muhabbetinize mukabele göstermekten bin kat hayırlıdır. Zannınız derekesinde¹¹⁰⁹ adi bir kız olmadığımı ben de size ispat edeceğim. Sözlerinizi bundan ziyade dinlemeye tahammülüm kalmadı. Bu gece şu evin içinde müellim bir vaka çıkarmak istemezseniz odamdan çıkınız beyefendi.

— Neriman merhamet et, daha neticeyi söylemedim.

— Bu mülevves sevdanın neticesi, tasavvurunuzla muvafık cereyan etmeyecektir. Dışarı çıkınız diyorum.

¹⁰⁹⁹ şuunat: olaylar

¹¹⁰⁰ ye's-i muhabbet: sevgide ümitsizlik

¹¹⁰¹ nevadir-i şuun: nadir olaylar

¹¹⁰² enzar-ı teessüf: acınma bakışları

¹¹⁰³ istihzagune: alaycı

¹¹⁰⁴ itirazat: itirazlar

¹¹⁰⁵ mabad-ı ifade: ifadenin devamı

¹¹⁰⁶ itiraf-ı muhabbet: sevgi itirafı

¹¹⁰⁷ şiddet-i muhabbet: sevginin şiddeti

¹¹⁰⁸ mukabele: karşılık

¹¹⁰⁹ dereke: aşağı derece

— Mülevves tabirini istimale ne hakkın var? Kalbimdeki nezih, pak bir muhabbet için o kelimeyi kullanmaktan seni menederim.

— Size hasr-ı hayat etmiş melek gibi, iki çocuklu zevcenizin felaketini hiç nazar-ı insafa¹¹¹⁰ almayarak kalkıştığınız bir sevgiye “mülevves” tabirinden başka ne kullanabilirim?

— Bu sevdami mülevves addediyorsan iki kelime ile bence onu tathir kabildir. Seni gayrimeşru¹¹¹¹ bir muhabbete teşrik¹¹¹² etmek istemiyorum. Nikâhla almak teklifinde bulunuyorum.

Odada bir müddet sükût vaki oldu. Sanki deminden beri geçen muhaveratın¹¹¹³ ehemmiyetini, ciddiyetini, vahametini tarafeyn, o an-ı kasir¹¹¹⁴ içinde icmale¹¹¹⁵ uğraşıyor, telaffuz için son sözü tayine çabalıyordu. Bu müddet ne kadar kısa olursa olsun, kapı arkasında o sözlere vakf-ı simah¹¹¹⁶ ile duran Talat Hanım için pek müthişti. Biçare kadının hayatı, mematı, felaketi, saadeti, izmihlal-i ailesi¹¹¹⁷ hep Neriman’ın ağzından çıkacak tek söze, bir kelime-i kabule¹¹¹⁸ muallak kalmıştı. Bir nevbet-i mühlik¹¹¹⁹ geçiren hasta gibi ızdırabat-ı şedide¹¹²⁰ içinde kulağını kapıya verdi. O kelimeyi bekledi. Neriman ağır fakat fevkalade bir metanet-i telaffuzla¹¹²¹:

— Hayır, dedi.

Nihat ağlayarak:

— Ne dedin?

¹¹¹⁰ nazar-ı insaf: insaflı bakış

¹¹¹¹ gayrimeşru: yasaya aykırı

¹¹¹² teşrik: ortak

¹¹¹³ muhaverat: karşılıklı konuşmalar

¹¹¹⁴ an-ı kasir: kısa an

¹¹¹⁵ icmal: özetleme

¹¹¹⁶ vakf-ı simah: kulağını verme

¹¹¹⁷ izmihlal-i aile: ailenin dağılması

¹¹¹⁸ kelime-i kabul: kabul sözü

¹¹¹⁹ nevbet-i mühlik: öldürücü nöbet

¹¹²⁰ ızdırabat-ı şedide: şiddetli ızdıraplar

¹¹²¹ metanet-i telaffuz: söyleyiş dayanıklılığı

— “Hayır” dedim. Bu teklifi bin defa tekrar etseniz alacağınız cevap hep bu kelime-i reddiyye¹¹²² olacaktır: Hayır! Hayır! Hayır!

Nihat ağlamayı kesti. Dik bir seda ile:

— Neriman sen kimsin? Ben kimim?

— Siz beysiniz, ben hizmetçiyim.

— Öyle ise izdivacına talip olacak zat benim fevkimde bir adam mı olacaktır?

— Hayır, her suretle madununuzda¹¹²³ biri olacaktır.

— O takdirce böyle bir teklif-i meşrûma¹¹²⁴ karşı gözlerini açıp ağzını yayararak bir tekerrür-i anifane¹¹²⁵ ile “hayır, hayır, hayır” demeden sıkılmıyor musun?

— Beyefendi, bana teklif-i izdivac¹¹²⁶ edecek kimse ihtimal ki kendim gibi bir hizmetkâr olacaktır. Fakat bir karılı iki çocuklu olmayacaktır. Bahusus zevcesinin üzerine hiyanet etmek istidadında bulunmayacaktır.

— Bunlar hep lakırdı Neriman. Esas hareketini şimdi anladım. Sen başka bir erkek seviyorsun, ona olan meyl-i şedidinden¹¹²⁷ dolayı kimseye hatta benim bu teklif-i meşrûma bile ruy-ı kabul¹¹²⁸ göstermiyorsun.

— Beyefendi bu saate kadar olan tahkiratınız¹¹²⁹, tecavüzatınız kifayet etmedi¹¹³⁰ de şimdi yüz yüze iftiraya mı kıyam ediyorsunuz¹¹³¹? Bu gibi bir isnadın¹¹³² istikbalimce hasıl edeceği tesir-i müdhişi¹¹³³ neden nazar-ı insafa almıyorsunuz?

¹¹²² kelime-i reddiyye: red sözü

¹¹²³ madun: alt seviye

¹¹²⁴ teklif-i meşrû: yasal teklif

¹¹²⁵ tekerrür-i anifane: kabaca tekrarlar

¹¹²⁶ teklif-i izdivac: evlenme teklifi

¹¹²⁷ meyl-i şedid: şiddetli yönelme

¹¹²⁸ ruy-ı kabul: kabul etme yönü

¹¹²⁹ tahkirat: hakaretler

¹¹³⁰ kifayet et-: yeterli olmak

¹¹³¹ kıyam et-: kalkmak

¹¹³² isnat: atfetme

¹¹³³ tesir-i müdhişi: müthiş etki

— Neriman beni yaraladın. Sana uzattığım dest-i izdivacı muhakkirane¹¹³⁴ reddediyorsun. Ne için beni kendine layık görmüyorsun? Sana zevç olmak için nem eksik?

— Beyefendi nafîle yorulmayınız. Üzülmeyiniz. Siz bana koca olamazsınız. Bunu katiyen zihninizden çıkarınız. Şu sözlerime kulak vermeyip de ısrarda devam ederseniz büyük bir felakete sebebiyet vermiş olursunuz. İşte size bu kadar söylerim.

— Neriman kadın üzerine varmak istemiyor musun? Bu izdivaçta gördüğün mâni-i kavi¹¹³⁵ zevcem Talat mıdır? Seni almak için her mâniyi def ü refe¹¹³⁶ uğraşacağım. Zevcem mâni ise onun da kolayı...

— Susunuz! Susunuz. Böyle bir harekete tasdikinizi değil, bu niyetinize müteallik¹¹³⁷ bir sözü bile karşımda itmam etmenize tahammül edemem. Mümkün değil, mümkün değil. Size de, bana da, ona da ayıptır, günahıdır, yazıktır, anlamıyor musunuz? Artık haykırmak zamanım geldi. Beyefendi kendimi zabtedemiyorum. Çıkınız dışarıya!

— Neriman ben bu tahkiratının altında kalmam. Sen benim olacaksın. Sen adi bir kız olmadığını bana ispat etmezden evvel, ben de erkekliğimi delail-i mukniasıyla¹¹³⁸ sana ispat edeceğim.

VII

Beyle hizmetçi yekdiğerine karşı ifham-ı hissiyyata¹¹³⁹ adem-i muvaffakiyyetten¹¹⁴⁰ mütevellit birer meyusiyyet-i şedide¹¹⁴¹ içinde titremekteler iken şak sedasıyla kapı açıldı. İçeriye ölü gibi uçuk bir beniz ile Talat Hanım girdi. Zavallı kadın bir sayyad-ı biaman¹¹⁴²

¹¹³⁴ muhakkirane: hor ve hakir görür bir tarzda

¹¹³⁵ mâni-i kavi: kuvvetli engel

¹¹³⁶ def ü ref: savuşturma, ortadan kaldırma

¹¹³⁷ müteallik: ilişkin

¹¹³⁸ delail-i muknia: ikna eden deliller

¹¹³⁹ ifham-ı hissiyyat: hislerin bildirilmesi

¹¹⁴⁰ adem-i muvaffakiyyet: başarısızlık

¹¹⁴¹ meyusiyyet-i şedide: şiddetli ümitsizlik

¹¹⁴² sayyad-ı biaman: insafsız avcı

kurşunuyla yaralanmış da hâlsiz hâlsiz kanatlarını açıp kapayan mecruh¹¹⁴³ bir kuş gibi düşmemek üzere duvarlara tutunmak için kollarını kaldırıp indiriyor, etrafında bir nokta-i ittika¹¹⁴⁴ araştırıyordu.

Sendeleyle sendeleyle odanın ortasına kadar yürüdü. Büyük bir lamba yanıyordu. Her taraf münevverdi¹¹⁴⁵. Nihat'la Neriman her ikisi de karşı karşıya ayakta idiler. Dikkatli dikkatli bir kere Neriman'ın, bir de zevcinin yüzüne baktıktan sonra:

— Kapı arkasından işittiğim sözler, bu iki ağızdan mı çıkıyordu yoksa ben korkunç bir kâbus mu geçiriyordum?

Bu suale cevap vermek cesareti ne beyde görüldü ne Neriman'da. Talat düşmemek için kenardan bir sandalye çekip oturarak zevcine hitaben:

— Beyefendi erkekliğinizi delail-i muknia ile ispat edeceğinizi şimdi vadediyordunuz. İşte tamam sırası. Siz âşık, Neriman maşuk, ben de birleşmenize engel olan kadın. İşte, hepimiz yüz yüze geldik. Şimdi yalansız, riyasız, merdane konuşalım. Erkekliğinizi ispat için bundan muvafık bir zaman olur mu?

Nihat pepeleye kekeleye:

— Nasıl âşık, maşuk hanım?.. Siz ne diyorsunuz? Benim öyle şey, şeylerden haberim yok.

Talat Hanım nazar takımlı başını sallayarak:

— Bu inkârımız ne erkekliğe ne insanlığa ne çocukluğa ne hayvanlığa hiçbir şeye yaraşmaz. Kapının arkasından hepsini işittim diyorum size.

Neriman ağlayarak:

— Hepsini işitmiş iseniz benim hakkımda maşuk tabirini istimale vicdanınız nasıl razı oluyor? Beyin ettiği tecavüzler,

¹¹⁴³ mecruh: yaralı

¹¹⁴⁴ nokta-i ittika: dayanak noktası

¹¹⁴⁵ münevver: aydınlık

tahkirler yetişmiyor imiş gibi beni bir de bu suretle terzil¹¹⁴⁶ size yaraşır mı hanımcığım?

Talat — Sabret Neriman, bigünah olduğunu biliyorum. Fakat yoluyla ifade-i hâle¹¹⁴⁷ helecanım mâni oluyor. Ah ben doğururken niçin ölmedim? Bu sözleri işitmek, beyin hıyanetini gözümle görmek için mi? Bey... İşittiğim o sözlerinizin her biri hançer gibi yüreğime saplandı. Onların açtıkları yara zannetmem ki bundan sonra iltiyam bulsun¹¹⁴⁸. Beni çabuk öldürmek için o sözleri karşımda tekrar ediniz. Ben aradan çıkayım. Maksadım her ikinizin de yüzünüze tükürüp odadan çıkmak idi. Lakin Neriman'ı kabahatsiz buldum. Onun suçu yalnız şimdiye kadar her şeyi benden saklamasından ibarettir. Haber vermeliydi. İş bu peleseye¹¹⁴⁹ gelmeden bana hakikati anlatmalıydı. (zevcine hitaben) Bu kıza karşı olan âşıkane istirhamatınızda¹¹⁵⁰ devam ediniz. O güzel sözlerinizi ben de işiteyim. Kadın aldatmaktaki maharetinizi doğrusu şayan-ı tebrik¹¹⁵¹ bir mertebede buldum. Bir zamanlar o dilleri bana da dökerdiniz. Söyleyiniz... Söyleyiniz Allah aşkına, ben de işiteyim. Belagat-ı âşıkane¹¹⁵² ben de alkışlayayım. Neriman'ı size varmaya irza¹¹⁵³ için beni boşamaya karar vermişsiniz. Nihat, sen bu dereceye kadar tebdil-i tynet¹¹⁵⁴ ettin mi?

Nihat Bey, odadan kaçmak üzere kapıya doğru saldırır. Zevcesi kapının önüne gidip kollarıyla gerilerek:

— Hayır Nihat, hayır. Üçümüzün arasındaki bu müşkül mesele hallolunmadıkça bu gece seni şuradan şuraya salıvermem.

Nihat bir tavr-ı amîk-i istirhamla¹¹⁵⁵:

¹¹⁴⁶ terzil: küçük düşürme

¹¹⁴⁷ ifade-i hâl: durumu açıklama

¹¹⁴⁸ iltiyam bul-: kapanmak

¹¹⁴⁹ pelese: durum, düzen

¹¹⁵⁰ istirhamat: yalvarmalar

¹¹⁵¹ şayan-ı tebrik: tebrik edilmeye layık

¹¹⁵² belagat-ı âşıkane: âşığa yaraşır bir şekilde etkili, güzel ve yerinde söz söyleme yeteneği

¹¹⁵³ irza: razı etme

¹¹⁵⁴ tebdil-i tynet: yaradılışın değiştirilmesi

¹¹⁵⁵ tavr-ı amik-i istirham: yalvarmanın derin tavrı

— Fakat Talatçığim... Şimdi buraya gelirler. Şimdi validen keyfiyetten haberdar olur. Şimdi her şey duyulur. Şimdi rezil oluruz. Sonra bu macera hiç tamir kabul etmez bir hâle gelir. Sonra fena olur. Talatçığim sonra pek fena olur.

Talat Hanım şiddet-i ye'sten kükremiş bir hâlde:

— Bana “Talatçığim” edatıyla hitap etmeyiniz. O sıralar geçti. Deminden beri şurada sevda gözyaşları dökerken şimdi sadık bir koca tavrı almaya uğraşmayınız. En mahir aktörler bile bu kadar çabuk tebdil-i tavr¹¹⁵⁶ edemezler. Siz onlardan daha mahir imişsiniz. Buraya gelirlerse gelsinler. Maceramızı duyarlarsa duysunlar. Validem de duysun. Herkes de duysun. Dört günden sonra beni boşayacak değil misin? Sebeb-i tatlikin¹¹⁵⁷ anlaşılacak mı? Ne olduğunu herkes duymayacak mı? Dört gün sonra duyulacak bir şeyin bugün bilinmesinde ne beis var? Duyarlarsa rezil oluruz diyorsun. Bu rezalet tamamıyla size aittir Nihat. Bundan bana bir zerre bile sışramaz. Herkes nasıl duyacak? Ne diyecekler? “Talat Hanım, lohusa döseğinden kalkmış karşiki odada kocasını arz-ı sevda için hizmetçi kızın ayaklarına kapanırken yakalamış, görmüş.” diyecekler.

Neriman hüngür hüngür ağlayarak:

— Öyle mi diyecekler? Ara yerde benim ismim kötü kıza çıkacak. Siz hakikati şimdi biliyorsunuz. Kulağınızla işittiniz, iki eliniz yanınıza gelecek. Doğrusunu söyleyiniz. Beyin böyle nareva bir sevdasından dolayı benim ismim niçin lekelensin? Benim istikbalim niye mahvolsun?

Talat Hanım — Neriman, sen sus yavrum. Beyhude telaş etme. Senin ne kadar iffetli bir kız olduğunu âleme ben ispat edeceğim. Herkes, “Nihat Beyefendi kızın ayaklarına kapanmış, yalvarmış, saatlerle gözyaşı dökmüş. Fakat kız hanımına hıyaneti kabul etmemiş, âşık-ı mütezelliline¹¹⁵⁸ karşı nefretten başka bir şey göstermemiş.” diyecek, seni alkışlayacak.

¹¹⁵⁶ tebdil-i tavr: tavrı değiştirme

¹¹⁵⁷ sebeb-i tatlik: boşama sebebi

¹¹⁵⁸ âşık-ı mütezellil: kendisini küçük düşüren âşık

O esnada hariçten oda kapısı itilir. Talat Hanım kapının açılmasına mâni olmak için içeriden dayanarak:

— Kimdir o?

— Benim kızım.

— Ay valideciğim, siz misiniz?

— Aç yavrum aç. Üzerime fenalık geliyor. Hepsini işitemedim. Sonuna yetiştim. Aman yaratan Allah'ım, sana sığındım. Ne oluyorsunuz orada? Nasıl sözler onlar?

Talat Hanım ağlayarak:

— Ne olacağız, artık beyle ayrı seçi oluyoruz. Beni bırakıyor.

— Bırakırsa bıraksın. Canın sağ olsun kızım. Fakat bu işi Nihat'ın beyliğine, insaniyetine hiç yaraştıramadım. Seni bırakmak için durdu durdu da böyle bir günü mü buldu?

Dışarıdan Hasna Hanım:

— Aç kızım Talat, kapıyı aç. Şimdi buraya yığılkalacağım.

Talat — Ay sen de orada mısın Hasna Hanım?

Hasna — Buradayım ya. Benim sizden evvel bu işten haberim var. Nihat Bey, her akşam fırtınalı havada volta vuran yelkenli gibi bu sofada beş aşağı beş yukarı mekik dokuyordu. Kızın odasına girmek için eyyam gözlediğini ben çoktan anlamıştım. Lakin bu gece nasılsa uyuyakalmışım. Vaktinde yetişemedim. Yetişebile idim birkaç nasihatle ben onu savardım. Bu işlerin hiçbiri olmazdı. Aç kapıyı bakalım. Beyin derdi ne imiş anlayalım.

Nihat'ın yavaş yavaş ettiği istirhamlara kulak vermeyerek Talat Hanım kapıyı açar. Didar Hanım'la Hasna içeri girerler. Didar Hanım her şeyden evvel kerimesinin yüzüne teessürle bakarak:

— Kızım Talat, bu ne hâl böyle? Bir kere aynaya git de yüzüne bak. Duvarda renk var, sende yok. Her tarafın sapır sapır titriyor. Bırakırsa bıraksın. Nihat Bey'e çok karı bulunur ama bana kız bulunmaz. (Nihat'a hitaben) Beyefendi, ne derdin? Kızıma eşi dostu hep söylediler. “Bu kadar genç, güzel hizmetçiyi kocanın karşısına çıkarma.” dediler. O size olan itimadından şaşmadı. Herkesin bu

sözlerine gülüverdi. Siz herkese karşı iyi yüzümüzü ağarttınız maşallah. Talat'ın üzerine hizmetçiyi sevmeye de kanaat etmeyip de bunu bırakıp ötekini almaya kalkışmak... Bu size yaraşık alır bir hareket midir? Söyleyiniz kızımın kusuru, kabahati nedir?

Nihat, başını duvara istinatla ağlayarak:

— Benden bir şey sormayınız. Ben kendimi bilmiyorum. Ne yaptığımdan, ne dediğimden haberim yok. Ben acınacak, ağlanacak bir hâldeyim. Hastayım.

Didar Hanım dikkatle güveyisinin yüzüne bakarak:

— A zavallı bu çocuk sevda budalası olmuş. Baksanıza gözleri bel bel bakıyor. Simasına bir alıklık gelmiş. (Neriman'a nasb-ı nazarla¹¹⁵⁹) Zavallı çocuğu bakınız ne hâle koymuşlar.

Neriman ağlayarak:

— Aman Ya Rabbim bana sen acı...

Talat Hanım:

— Anne, şimdi o lüzumsuz lakırdıları bırak. Nafile kimseye kabahat bulmayınız. Hele Neriman'ın hiç suçu yok. Biçare kızın nafile yere ismi kirlenecek. Beni bırakacakmış, öyle söylüyordu. Artık taht-ı nikâhında¹¹⁶⁰ bulunmak istemem. Bırakacaksa şimdi bırakıversin.

Nihat bir şeyler mırıldanmaya başladığı esnada Hasna, hemen koşup ağzını tutarak:

— Sus Nihat Bey, sus. Zavallı Talat gönül acısıyla ne dediğini bilmiyor. Onun sözüne bakıp da böyle uygunsuz hareketlere kalkışmanın şimdi âlemi var mı? Haydi bakayım odana. Biraz öfkeniz, yeisiniz yatışsın. Düşüneceğinizi serinkanlılıkla düşününüz. Yapacağımızı adamakıllı yapınız. Böyle iki elinde birer çocuğuyla, başında alıyla, lohusa döşeğinde karı mı bırakılırmış. Onlar ana kız öfkeden ne dediklerini bilmiyorlar. Hele bu işin üzerinden birkaç saat geçsin, onların da hiddetleri yatışsın, zihinleri durulsun, bak

¹¹⁵⁹ nasb-ı nazar: bakışlarını dikme

¹¹⁶⁰ taht-ı nikâh: nikâh altına alma

söylediklerine nasıl pişman olurlar? Haydi yavrum, haydi oğlum, haydi beyim odana.

Hasna Hanım seve okşaya Nihat'ı odasına götürür. Didar'la Talat da odalarına avdet ederler. Hasna Hanım da yanlarına gelir. Ana kız dertleşmek için artık yekdiğerine bir şey söylemeyerek ellerinde mendil ikisi de birer tarafa çekilip ağlarlar. Hasna, bu zavallıların yüzlerine meyasane bakarak:

— Size “ağlamayınız, üzülmeğiniz” demem. Çünkü bu uğradığınız hâlin büyük bir dert olduğunu bilirim. Lakin hanımlar, akıllarınızı da bir parça başınıza toplayınız. Nihat şimdi hakikaten acınacak bir hâldedir. Kendi dediği gibi şimdi onun ne yaptığından, ne dediğinden haberi yoktur. Bu peleseye gelmiş bir adamın üzerine “Haydi beni boşa.” diye hiç varılır mı? Zavallı çocuk, bu derde giriftar olmuş. Şimdi böyle en ateşli zamanında onun üzerine varılmaz. Yavaş yavaş bu sevdası da gelir geçer. Bir erkek için bu büyük bir kabahat değıldir. Vaktiyle Neriman'ı onun karşısına çıkarmamalıydı. Ne ise olan oldu. Şimdi bu işi mümkün olduğu kadar tamire uğraşalım. Yarın sabah o kızı bu evden defedersiniz. Nihat'a nasihat veririz, macera kapanır gider. Talat Hanım öyle “mutlaka kocamdan ayrılacağım” iddiasına kalkışma. Şimdi sen de hiddetle ne yaptığını bilmezsin. Fakat kocan seni bıraktıktan sonra alimallah çıra gibi yanarsın şöyle. Son pişmanlık fayda vermez. Birinci karılarının üzerine çiftler çiftler evlenen erkekler yok mu? Bir kere o bahtsızlığa uğrayan kadınların hâllerini göz önüne getirsenize.

Hasna Hanım'ın nasihatleriyle iki taraf biraz yatıştırıldı. Ertesi günü oldu. Lohusa keyifsizlendi. Hekimler, hocalar, geldi gitti. Nihat o gece şedit bir buhran-ı sevda¹¹⁶¹ geçirmişti. O kadar müddettir korktuğu, çekindiği şey nihayet vuku bulmuş yani zevcesi Talat Hanım kendinin Neriman'a olan aşkından haberdar olmuştu.

¹¹⁶¹ buhran-ı sevda: sevda bunalımı

Bu sevda hususunun aile efradı¹¹⁶² arasında şüyü¹¹⁶³ meseleyi şekl-i digere¹¹⁶⁴ soktu. Bu muaşakayı iştince Talat Hanım'ın öleceği, bayılacağı yahut müddet-i ömrünce¹¹⁶⁵ malul¹¹⁶⁶ kalacak bir hâle uğrayacağı zannolunurken işte kadıncağız biraz ağlamak, haykırmak, hastalanmakla işi geçiştirdi. Nihat için bu meselenin en müşkül ciheti gelmiş geçmiş, olmuş bitmişti.

Neriman'ı sevdiyse sevdi, ne oldu? İşte zevcesi bu sevdayı duydu. Yüz göz oldular, bundan ne vahamet çıktı? O ayılma bayılma buhranları geçti. Bu vakadan sonra Nihat'ın, Talat hakkındaki kayd-ı ihtirazı¹¹⁶⁷ küçüldü, Neriman'a olan sevdası büyüdü. Kız o gece bütün o istirhamlara karşı perişan saçlarını sallayarak cevab-ı red¹¹⁶⁸ verirken beyin gözüne evvelkinden ziyade cazibeli, şuh¹¹⁶⁹ edalı görünmüştü. Kızın gösterdiği o ısrarın, o unf-ı şedidin¹¹⁷⁰ Nihat esbabını düşündü. Bunu ilk hamlede âşığına ram oluvermek¹¹⁷¹, hanıma karşı vücudunu iddia ettiği sadakatten kendinde eser bulunmadığını göstermek gibi zaafardan kendini kurtarmak için yaptığına hükmetti. İşin içinde yarı yarıya bir istiğna-yı bakirane¹¹⁷² vardı. Neriman'ın o retleri, o hakaretleri beyin hubb-ı nefsinde¹¹⁷³ dokunmak şöyle dursun, ateş-i sevdasını bütün bütün yelpazeledi. Nihat şimdi dört gözle Neriman'ı arıyordu. Fakat kız meydanda yoktu. Kızın kendini görmek değil, kimsenin ağzından ismini bile işitemiyordu. Neriman ne oldu? Nereye savuldu? Bey meraktan çatlıyor lakin kimseye bir şey soramıyordu.

¹¹⁶² efrat: fertler

¹¹⁶³ şüyü: herkesçe duyulma

¹¹⁶⁴ şekl-i digere: diğer şekil

¹¹⁶⁵ müddet-i ömr: ömür süresi

¹¹⁶⁶ malul: hasta, sakat

¹¹⁶⁷ kayd-ı ihtiraz: çekince

¹¹⁶⁸ cevab-ı red: ret cevabı

¹¹⁶⁹ şuh: serbest, işveli

¹¹⁷⁰ unf-ı şedid: şiddetli terslik, sertlik

¹¹⁷¹ ram ol-: boyun eğmek, itaat etmek

¹¹⁷² istiğna-yı bakirane: temiz ve el değmemişçesine gönül tokluğu

¹¹⁷³ hubb-ı nefis: nefis sevgisi

Kendini kitap mütalaasına vermek istedi, olmadı. Bu gibi meşagil¹¹⁷⁴ sıklet-i derununu¹¹⁷⁵ izaleye yardım etmedi. Çıldırıyor, bir yerlerde duramıyordu. Elem-i aşkıdan¹¹⁷⁶ pek muzdarip, pek bikarar¹¹⁷⁷ kaldığı zamanlar kemanına sarılıyor, bir derd-aşına¹¹⁷⁸ gibi onu söyletiyor, inletiyor en muhrik makamattan¹¹⁷⁹ ağlatıyor.

Etrafa hizabengiz¹¹⁸⁰ sevda, müessir nagamat¹¹⁸¹ saçıyordu. Nihat aguş-ı tesliyetindeki¹¹⁸² o hemrazıyla¹¹⁸³ dertleşir, giryenak¹¹⁸⁴, dalgın gözleriyle Neriman'ın hayal-i dilfiribini¹¹⁸⁵ takibe uğraşırken oda kapısının arkasından bir pıtırıtı işitti. Orada gezinen kimdi? Yine Neriman mı? Kabil değil. Bir başkası olacak. Neriman'ın o saatte, orada huzuruna ihtimal verememekle beraber âşık-ı meyusun¹¹⁸⁶ yüreğini tatlı bir helecan aldı. Şimdi kapıyı açar açmaz dildarının yine orada eşk-i teessür¹¹⁸⁷ dökerek durduğunu görse bu tesadüf-i mesudane¹¹⁸⁸ Nihat'ın hayatı içinde ne büyük bir an-ı meserret¹¹⁸⁹ olacaktı. Kim olursa olsun orada gezineni görmek için Nihat elinden kemanı bıraktı, hemen oda kapısına koştu. Bir de koridora baktı ki ne görsün? Köylü Sabire Hanım yere çömelmiş, boynunu bükmüş ağlıyor. Sabire Hanım, Talat Hanım'ın vaz-ı haml ettiğini köyden duyarak gelmişti.

¹¹⁷⁴ meşagil: uğraşlar

¹¹⁷⁵ sıklet-i derun: gönül yükü

¹¹⁷⁶ elem-i aşk: aşkın elemi

¹¹⁷⁷ bikarar: kararsız

¹¹⁷⁸ derd-aşına: dertli

¹¹⁷⁹ makam: makamlar

¹¹⁸⁰ hizabengiz: dalgalandıran

¹¹⁸¹ nagamat: nağmeler

¹¹⁸² aguş-ı tesliyet: avutma kucığı

¹¹⁸³ hemraz: sırdaş

¹¹⁸⁴ giryenak: ağlayan

¹¹⁸⁵ hayal-i dilfirib: gönül aldatan hayal

¹¹⁸⁶ âşık-ı meyus: ümitsiz âşık

¹¹⁸⁷ eşk-i teessür: üzüntü gözyaşısı

¹¹⁸⁸ tesadüf-i mesudane: mutlu karşılaşma

¹¹⁸⁹ an-ı meserret: sevinç anı

Nihat, bu defa Neriman'ın yerinde Sabire Hanım'ı bulduğu fakat onu da ağlar gördüğü için kendi de zabt-ı dümuya¹¹⁹⁰ muktedir olamayarak kadıncağızdan sordu:

— Sabire Hanımcığım boynunu bükmüş orada ne ağlıyorsun öyle?

Saf kadın içini çekerek:

— Ah beyceğizim ben ağlamayayım da kim ağlasın? Gelinimi yitirdim. “Alacağım” deyi oğlana da söz verdim. Kemanenin yanık yanık bağırtısını duyuncak yüreğim garipsiledi. Ağlamaya bulaştım.

— Senin gelinin kimdi? Nereye gitti?

— (hayretle) Sana haber vermediler miydi ki? O Neriman kız bana gelin olmayacak mıydı?

Neriman ismini duyunca bey, fart-ı teessüründen düşmemek için duvara dayandı. Sabire Hanım'ın Neriman'ı oğlu Ali'ye almak istediği keyfiyetini Nihat Bey evvelce işitmiş olduğundan Sabire'nin o kuruntusunun adem-i husulünden¹¹⁹¹ mütevellit teessüfüne derhâl intikal etti. Neriman hakkında malumat almak için bu bir fırsattı. Nihat kadının saffetinden istifade kastıyla sordu:

— Neriman şimdi senin oğluna varmıyor mu? Ona ne oldu?

— Neriman şimdi burada mı ki ben onu oğluma alayım?

— Nerede?

— Gitti. Kovdular.

— Nereye gitmiş?

— Pek iyi bilmiyom. Ama Allahualem¹¹⁹² yine evvelki konağına, eski efendilerinin yanına gitmiş olmalı.

— Kabahati ne imiş? Niçin kovmuşlar?

— Sen bu evin beyi olacaksın niye kovulduğunu bilmiyor musun?

— Bilmiyorum, sormadım.

¹¹⁹⁰ zabt-ı dümu: gözyaşlarını tutma

¹¹⁹¹ adem-i husul: olmama

¹¹⁹² Allahualem: “Allah daha iyi bilir ya; galiba” anlamları ile kullanılan bir söz.

— Yine de sorma. Lafını edince kızıyorlar. Ben birkaç defa Emsal’e sordum, beni tersledi. “Senin ne üstüne vazife.” dedi. Ama ben anladım. Şevkefza ile kavga etmişler. Şevkefza, ya ben ya o kız deyi ayak diremiş. Pek terbiyeli, nazik bir kızdı. Gideceği günü bile sabahleyin kahveyi pişirdi de elime verdi. Oğlana da söyledim. Çok övdüm. Kıza gönül koyup da Ali’nin yüreği dertlenirse şimdi? Aklım başımda yok. Pek güzeldi. Ne giyse yaraşır, ne bağlasa hoş gözükürdü. Sanki niyetimiz kiraz zamanı düğünü yapmaktı.

— Neriman giderken çok kederli mi görünüyordu?

— Artık sorma onun orasını. Elimi öptü, gözleri yaşarmıştı. Sonra kapının aralığında durdu. Mendilini çıkardı, hıçkırığa hıçkırığa ağladı. Anladım onun da karnında bir derdi vardı. O da benim oğlana mı sevdalandı ne yaptı? Kızıdır, sevdalansa da derdini kimseye dökebilir mi? Bu evden canı istemeyerek gitti. Ben onu gidip bulurum. Kadıköy’ünde vardığı konak bir çeşmenin yanında imiş. Çeşmenin adını söylediler. Aklımda kalmadı ki. Yine öğrenirim. Ben senin yerinde olsam Şevkefza’yı savar, o kız yine bu eve getirtirim. Şevkefza gibi çok halayık bulunur ama Neriman gibi kız bir daha ele geçer mi?

— Neriman kapıdan çıkarken hiçbir şey söylemedi mi?

— (ağlayarak) “Ben gözlerine diken olmuşum. İşte gidiyorum, artık rahatlasınlar.” dedi. Benim de yüreğim kabardı. Kendimi yatıştırmak için üst üste sekiz kahve içtim. Şerbet içsin, gönlü açılın diye oğlum Ali’ye para verdim. Sokağa gönderdim. Bir evlat... Doğurduğum da bu doğuracağım da bu... O kız pek efkârlı gitti. Onun üzerine ben oğlana artık başka kız nereden beğendireceğim?

Nihat, Neriman hakkında şu kadarlık bir haber aldıktan sonra odasına çekildi. Kalbinden Sabire’ye hitaben:

— Şaşkın kadın, senin aptal oğlunun beğeneceği daha çok kız bulunur ama ben şimdi Neriman’sız nasıl yaşayacağım? Bu sevda

benim için iltiyam¹¹⁹³ kabul etmez bir derd-i mühlik¹¹⁹⁴ olacak zannederim. Zavallı kız giderken çok ağlamış. O gözyaşlarında bana ait bir katre bulunduğunu keşfedebilsem Kadıköyü'ne, eski efendisinin konağına değil a dünyanın öbür ucuna gitmiş olsa yine ona vusul¹¹⁹⁵ için ifna-yı hayata¹¹⁹⁶ kadar her fedakârlığı göze aldirmaktan çekinmem.

Birkaç hafta geçti. Nihat'la Talat Hanım arasında eskisinden bütün bütün başka, yeni bir hayat-ı zevciyyet¹¹⁹⁷ başladı. Karı koca yekdiğerine iki çift lakırdı söylemeksizin bazen saatler hatta günler mürur ediyordu. Beynlerinde yabancılığa benzer bazı gune¹¹⁹⁸ merasim ve tekellüfat¹¹⁹⁹ peyda oldu. Birbirine pek ağır bulunuyorlardı. Talat Hanım'ın sıhhati pek düzelmedi. Beti benzi yerine gelmedi. Kocasına karşı olan her tavrında, her muamelesinde o kırgınlığın asar-ı elimesi¹²⁰⁰ görülüyor, Nihat'ın da تنها odalara kapanıp türlü ahlar, vahlar ile ağlayıp çalmasından Neriman'a olan sevdası sükûnet bulmak yerine gündün güne iştidat¹²⁰¹ ettiği anlaşılıyordu. Şevk-i aile¹²⁰² bozuldu. Hayatlarının tadı kaçtı. Gündün güne araları açılan bu karı kocanın akıbetleri ne olacak? Bunlar sureta¹²⁰³ barıştırılmış idi. Fakat eski samimiyetlerine avdet¹²⁰⁴ muhal gibi görünüyordu. Kendi huzurundan zevcinin sıkıldığını, zavallı Talat hissettikçe bir hayat-ı tahammülsüz¹²⁰⁵ geçiriyordu.

Nihayet bir akşam Nihat Bey kalemden hanesine avdet etmedi. Saat yarım oldu, bire geldi. Bey meydanda yok. Belki

¹¹⁹³ iltiyam: iyileşme, kapanma

¹¹⁹⁴ derd-i mühlik: öldürücü dert

¹¹⁹⁵ vusul: kavuşma

¹¹⁹⁶ ifna-yı hayat: hayatını tüketme

¹¹⁹⁷ hayat-ı zevciyyet: evlilik hayatı

¹¹⁹⁸ gune: tarz, çeşit

¹¹⁹⁹ tekellüfat: zahmetler

¹²⁰⁰ asar-ı elime: elem verici belirtiler

¹²⁰¹ iştidat: şiddetlenme, artma

¹²⁰² şevk-i aile: aile şevki

¹²⁰³ sureta: görünüşe göre, görünüşte

¹²⁰⁴ avdet: dönüş

¹²⁰⁵ hayat-ı tahammülsüz: dayanılmayacak hayat

arkadaşlarıyla Yenikapı'ya işret etmeye inmiştir ümidiyle ikiye üçe kadar vüruduna¹²⁰⁶ intizar olundu. Nihat gözükmeydi. Saat beşi, altıyı buldu. Artık beyin gelmek ümidi bütün bütün kesb-i za'f¹²⁰⁷ etti. Lakin biçare Talat Hanım, her an kapının çalınmasına vakf-ı simah¹²⁰⁸ etmekten, köşe penceresinin önüne oturarak sokaktan geçen insan karaltılarını saymaktan bir türlü kendini alamıyordu. Vakit geçtikçe Talat'ın endişesi büyüyor, bu merakını, ızdırabını kimseye sezdirmek istemediği için kıvrım kıvrım kıvrıyor, köşelere bucaklara çekilerek baygınlıklar geçiriyordu. Nihat'ın böyle haber vermeden, bir mazeret göstermeden hanesine gelmeyişi müddet-i tezevvüclerince daha ilk defa olarak vukua geliyordu. O gece Talat'ın gözlerine hiç uyku girmedi. Bedbaht kadın müthiş bir leyle-i ızdırab¹²⁰⁹ geçirdi. Zihnini muvahhiş bin türlü kuruntu istila ediyordu. Kocasının o akşamki adem-i vürudu¹²¹⁰ hakkında düşünmediği esbab-ı garibe¹²¹¹ kalmadı. Nihayet o gecenin perşembe akşamı yani cuma gecesi olduğunu düşününce bütün vücudunu bir ateş kapladı. Kendi kendine:

— Tamam işte, bu akşam cuma gecesi... Bey gitti Neriman'ı buldu, bu gece güveyi giriyor, diyordu. Vehleten parlayan bir yangın şiddetiyle zihnini saran bu fikir gide gide bir ihtimal, bir faraziye şeklinden çıktı, bir hakikat-ı katiyye¹²¹² hâlini aldı. Çenesini avucuna bilistinat gözlerini boşluğa diyor. Odayı, kendini, bütün maddiyyat-ı eşyayı¹²¹³ kaybederek yalnız âlem-i tahayyülünde¹²¹⁴ müfekkiresinin¹²¹⁵ icat ettiği basıra-sûz hayalatı içinde yaşıyordu. Bir hafta evvel Nihat'ın kaleme gitmek bahanesiyle evden çıktığını düşünüyor, kocasını nazarıyla takip ediyor, yalancının kaleme değil

¹²⁰⁶ vürut: geliş

¹²⁰⁷ kesb-i za'f: azalma, zayıflama

¹²⁰⁸ vakf-ı simah et-: kulak vermek

¹²⁰⁹ leyle-i ızdırab: ızdırab gecesi

¹²¹⁰ adem-i vürud: gelmeme

¹²¹¹ esbab-ı garibe: garip sebepler

¹²¹² hakikat-ı katiyye: kesin, kati gerçek

¹²¹³ maddiyyat-ı eşya: maddi varlık

¹²¹⁴ âlem-i tahayyül: hayal âlemi

¹²¹⁵ müfekkire: düşünme gücü

Fatih, Çarşamba taraflarına doğru, تنها mahallelere giderek bir ev bulup tuttuğunu görüyordu. Sonra o hane döşetilip dayatılıyor, mehmaemken her nevakıs¹²¹⁶ itmam edildikten sonra Neriman'a nikâh kıyılıyor. Lambalar, mumlar yanıyor, Nihat Bey içeriye güveyi konuyor, Neriman pırıl pırıl elmaslar takınmış, yukarıdan aşağıya yapma çiçeklerle müzeyyen pembe bürümcükler giyinmiş, uzun telli duvağını sürüyerek bir bahar-ı seyyar¹²¹⁷ hâlinde Nihat'ı bekliyor. Sonra gelinle güveyin nasıl mütehasirane konuştuklarını düşündükçe zavallı Talat, fart-ı ye'sinden¹²¹⁸ saçlarını yolmak, bütün evin camlarını kırmak istiyor, ara sıra kendinin âlem-i hakikatte¹²¹⁹ mi yoksa bir dünya-yı tahayyülde¹²²⁰ mi yaşadığını unutarak kocasının güveyi girdiği o haneyi gidip bulmak için gece yarısı sokaklara uğramak kastıyla oda kapısından dışarı fırlıyordu. Bu leyle-i müellimenin¹²²¹ ferda-yı sükûnunu¹²²² bekledi. Sabah oldu fakat zavallı kadına huzur-ı kalb müyesser olmadı¹²²³. Geceki o müthiş endişelerini, kuruntularını, zevcinin bir akşamlık gaybubetinden¹²²⁴ mütevellit alamını¹²²⁵ kimseye bildirmek, sezdirmek istemiyor, kendi kendine “Bu Talat'ın gönlü ne kadar arsızmış. Kocasını onun üzerine hizmetçi kızları sevdi. Herifin her hıyanetini gözleriyle gördü, kulağıyla işitti de yine bir türlü kendini ondan alamıyor.” dedirtmekten çekiniyordu. Ertesi günü saat dörde beşe geldi, yine Nihat'tan bir haber yok. Kalemine adam gönderildi. Beyin iki gündür oraya da uğramadığı haberi geldi.

Talat dertleşmek için odundan adam arıyor, bir hemraz bulmak istiyordu. Hemen Hasna Hanım'a birini yolladı, çağırttı. Kadın gelir gelmez boynuna sarılarak:

¹²¹⁶ nevakıs: eksikler

¹²¹⁷ bahar-ı seyyar: gezgin bahar

¹²¹⁸ fart-ı ye's: aşırı derecede üzüntülü olma

¹²¹⁹ âlem-i hakikat: gerçek âlem

¹²²⁰ dünya-yı tahayyül: hayal dünyası

¹²²¹ leyle-i müellime: elem veren gece

¹²²² ferda-yı sükûn: durgun ertesi, sakin sabahı

¹²²³ müyesser ol-: nasip olmak

¹²²⁴ gaybubet: göz önünde olmama, başka yerde olma

¹²²⁵ alam: acılar, elemeler

— Ah Hasna anneciğim, bey gelmedi. Sen buna ne mana veriyorsun? Bu gece meraktan aklımı bozuyordum.

— Bir gece gelmemekle ne olur canım? Belki Boğaziçi'ne bir tarafa gitmiştir de eve haber göndermeye vakit bulamamıştır. Hani ya geçende beyi Neriman'la bir arada bulduğün gece pürhiddet¹²²⁶ kesilip de “Artık böyle koca ile beraber yaşayamam, ayrılıırım.” diyordun da ben sana “Etme, eyleme kızım, öfken geçer sonra pişman olursun, kocana yanarsın.” diye nasihatler veriyordum. O geceki sözlerin ne, bu şimdiki telaşların ne? Aman ya Rabbi, bir gecenin içinde ne kadar bozulmuşsun?

— Bozulmaz mıyım? Gece neler çektiğimi, neler düşündüğümü bilsen Hasna Hanım?

— Neler düşündün?

— Sanki kocam gitmiş de bir ev tutmuş, Neriman'ı kendine nikâh etmiş gibi geldi bana. Eğer hakikat-i hâl bu düşündüğüm gibi ise sonra ben ne yaparım?

— Ya kocandan boşanırsın yahut ortak derdine katlanıp oturursun. Bu iki yoldan başka türlü bir çare var mı?

Talat başını duvara dayayıp iki tarafına sallana sallana ağlayarak:

— Yok Hasna Hanım yok, kocamdan boşanamayacağım. Bak bir gecelik hasretiyle neye döndüm. Şimdi beni bırakmış diye bir haber gelse kederimden ölürüm.

— Aman nedir bu başımıza gelenler? Öyle büyük söyleme, inşallah seni bırakmaz ya şayet bıraksa bile ne çare, kadere razı olmalı. Ölmek ne olacak? Aklını üzerine topla.

— Niçin öyle söylüyorsun Hasna Hanım? Yoksa bey beni bıraktı da bunu benden mi saklıyorsunuz? Doğrusunu söyle.

— Daha talak¹²²⁷ malak meydanda bir şey yok. İnşallah da olmaz. Sen kocanın her cefasına katlandıktan sonra o seni niçin boşasın?

¹²²⁶ pürhiddet: çok kızgın olarak

¹²²⁷ talak: erkeğin karısını boşaması

O esnada odaya Şevkefza girer. Talat Hanım'a bir zarf uzatarak:

— Bu mektup beyefendiden gelmiş. Kendisi Üsküdar'da validesinin hanesinde imiş. Biraz da keyifsiz mi imiş ne imiş bilmem. Mektup getiren adam karmakarışık bir şeyler söyledi, gitti.

Talat telaşla:

— Mektubu getiren adam gitti mi?

— Evet efendim.

— Canım, niçin bana haber vermeden savdınız? Soracağım şeyler vardı. “Biraz keyifsiz mi imiş ne imiş.” o nasıl lakırdı öyle? Bir şeyi adamakıllı sorun, yoluyla anlayın. Sonra insana da güzelce anlatın.

— Mektubu getiren durmadı ki... Saçma sapan söylendi, çıktı, gitti.

— Aman bilmem ben Şevkefza... Çık dışarıya.

Talat'ın çehresi limon sarısına döndü. Parmaklarının arasında zarf titriyordu. Hasna Hanım'a baygın baygın bakıp derin derin birkaç göğüs geçirdikten sonra:

— İşte haber bu mektupta... Baksana, Üsküdar'a validesinin evine gitmiş. Oraya niçin gitmiş, anladın mı?

— Hayır. Ne bileyim a kızım.

— Neriman Kadıköyü'nde değil mi? Üsküdar oraya yakın değil mi? Kıza karip¹²²⁸ bulunmak, kim bilir belki de nikâh kıydırmak için oraya gitmiş.

— Öyle ezbere manalar vermeye uğraşma. Aç şu mektubu, haberin doğrusu onun içinden çıkacak.

Talat titreye titreye zarfı yırtıp mektubu çıkararak ilk satırlarına atf-ı nazar-ı teessürle¹²²⁹:

“*Nur-ı aynım*¹²³⁰, *zevcem iffetli hanımefendi...*”

¹²²⁸ karip: yakın

¹²²⁹ atf-ı nazar-ı teessür: üzüntüyle bakma

¹²³⁰ nur-ı ayn: göz nuru

Zavallı kadın bir bükâ-yı meserret¹²³¹ içinde mektubu yüzüne gözüne sürüp buselere gark ederek:

— İştittin mi Hasnacığım... Bana “nur-ı aynım, zevcem” diyor, daha boşamamış. Daha ben onun karısı imişim. Ah iki gözüm kocacığım, bu satırları yazan ellerin ebedü'l-abad¹²³² dert görmesin. Şu saatte beni nasıl sevindirdinse Rabb'im de seni memnun etsin. Ben Nihatçığımı bilirim, o beni sever. Benden geçemez. Nasılsa biçareye bir hâl oldu. Kendini şaşırıldı. Bir müddet ne ettiğini, ne yaptığını bilemedi. Şimdi, yavaş yavaş aklını başına topluyor zannederim.

— A kızım şimdi o sözlere ne lüzum var? Ne iyi kalbin, ne güzel huyun var. Alt tarafını oku bakalım, Nihat aklını başına toplamış mı? Yoksa bütün bütün mü şaşırmış, anlayalım.

Talat okur:

“Valide-i âciziyi¹²³³ ziyaret etmek üzere dün sabah Üsküdar'a geçmiştim. Yarım saat kadar görüşükten sonra vehleten hastalandım. Vücudumu evvela şedit bir titreme, bade¹²³⁴ tahammül fevkinde bir ateş sardı. Doktor celbiyle müdavat-ı ibtidaiyyeye¹²³⁵ müsaraat¹²³⁶ eyledi. Hastalığımı istizahen irat eylediğim suallere tabipler kem küm ile cevap veriyorlar. Maraz-ı mühlik¹²³⁷ olmalı ki ismini benden gizlemeye lüzum hissediyorlar. Biraz kendime gelir gelmez sebab-i gaybubetimi¹²³⁸ işar¹²³⁹ için hemen kâğıt kalem buldurarak size şu varakpareyi¹²⁴⁰ karaladım. Şimdi validenin

¹²³¹ bükâ-yı meserret: sevinç ağlaması

¹²³² ebedü'l-abad: asla, hiçbir zaman

¹²³³ valide-i âcizi: ben âcizin annesi, annem

¹²³⁴ bade: sonra

¹²³⁵ müdavat-ı ibtidaiyye: ilk tedavi

¹²³⁶ müsaraat: süratle başlama

¹²³⁷ maraz-ı mühlik: öldürücü hastalık

¹²³⁸ sebab-i gaybubet: göz önünde olmama sebebi

¹²³⁹ işar: yazıyla bildirme

¹²⁴⁰ varakpare: kâğıt parçası

nezdinde esir-i firaşım¹²⁴¹. Nuriye Hanımefendi ile kayınvalideme arz-ı ihtiram¹²⁴² eder, senin ve çocuklarımın gözlerinizi öperim.

Zevciniz

Nihat”

Talat’ın gözlerine katarat-ı teessür¹²⁴³ dizildi. Hiçbir kelime telaffuz etmeksizin bir müddet iki kadın birbirine bakiştılar. Nihayet Talat Hanım elinin tersiyle gözlerini silerek:

— Hastalığını okur okumaz içime bir fenalık geldi. Baksana Hasna Hanım, akşamdan beri kocamın ne kadar günahına girdim. Aleyhinde yormadığım fena şey kalmadı. Meğerse o validesine gitmiş, hastalanmış kalmış. A zavallı...

— İnanma kızım. Bu hastalıkta da bir dubara¹²⁴⁴ var. Senin onu çok sevdiğini biliyor. Seni kendine acındırmak için öyle “hastayım” diye yazmış. Dur bakalım, bu hastalığın altından ne çıkacak? “Validemin evine gittim. Evvela beni bir üşüme aldı. Sonra ateşler bastı. Hastalığımı hekimlere sordum, bana bir türlü doğrusunu söyleyemediler. Kem küm ettiler. Şöyle geldi, böyle gitti...” diyor. Bunların hepsi yalan. Sakın inanma kızım. Ben kaç yaşında Hasna’yım? Nihat bana öyle kolay kolay dolma yutturamaz. Onun üşümesi, titremesi, ateşi, harareti hep Neriman’a olan sevdasından ibaret. Ondan başka bir derdi yok. Nasıl istersen sana öyle yemin ederim. Kıza olan aşkından yine kabına sığamaz bir hâle geldi. Düşündü, taşındı, bir dolap çevirmeye karar verdi. Gitti validesinin evine, hastalandı. Hepsi yalancıkdan, hepsi düzen, hepsi hile... Kocam hastalandı diye nafîle üzülüp durma. Sen lohusa döşeğinde yatarken o senin hastalığına ehemmiyet verdi mi? Hastalandıysa Allah şifalar versin de, evinde sefana bak.

— Bey orada hasta yatsın, ben burada sefama bakayım? O nasıl lakırdı öyle? Hiç yalancıkdan hastalanmak olur mu? Üsküdar uzak

¹²⁴¹ esir-i firaş: yatak esiri

¹²⁴² arz-ı ihtiram: hürmet gösterme

¹²⁴³ katarat-ı teessür: üzüntü damlaları

¹²⁴⁴ dubara: aldatmaca

bir yer değil ya? Buradan kalkıp oraya gidince hastalığın aslı olup olmadığı meydana çıkmaz mı?

— Neden çıksın? Çıkmaz. Altına bir şilte serdirip üstüne bir yorgan çekerek “hastayım” diye yalandan zıbarmak güç bir iş değildir ya? Dikkat etmedin mi? Gönderdiği mektupta “Talatçığım ben hastalandım. Validem bana bakamıyor. Durma, dinlenme, imdadıma yetiş. Dört gözle seni bekliyorum.” gibi bir söz yazmış mı? Hayır, yazmamış. Çünkü hastalığını duyar duymaz dayanamayarak senin oraya gideceğini biliyor. Seni validesinin evine celbettikten sonra ne fırıldak çevirecekse çevirecek. Bu işte iyice dikkat et. Sonra “Hasna Hanım söylediymi...” dersin.

Filhakika Talat Hanım kocasının keyifsizliğini duyduğu günü hanesinde bir türlü durup dinlenemedi. Lüzumlu eşyasını iki bohçaya yerleştirdi. Bir araba getirtti. İki çocuğuyla Şevkefza’yı beraber aldı. Üsküdar’a kayınvalidesinin hanesine kendini dar attı.

Hasna Hanım’ın tahmini doğruydu. Nihat’ın ye’s-i âşıkaneşinden¹²⁴⁵ başka telaşı mucip¹²⁴⁶ bir keyifsizliği yoktu. Neriman’ın derd-i iftirakına¹²⁴⁷ bir türlü tahammül getiremeyerek Kadıköyü’nde kızın bulunduğu konağı haber almış, oralarda dolaşmaya başlamıştı. Konağın önünden Nihat’ın beş aşağı beş yukarıya gelip geçtiğini Neriman pencereden görünce yeşinden ne yapacağını şaşırıldı. Konak halkı beyin oralarda dolaştığını görürler, hüviyetini öğrenirlerse bundan dolayı hiç şüphe yok biçare Neriman’ı itham edeceklerdi. Çünkü kızcağzın o ikinci kapısından ne suretle çıktığı, o cihette de biraz şayi olmuştu. Bu şayiayı¹²⁴⁸ kapatmaya uğraşırken Nihat’ın o civardan bilalüzum¹²⁴⁹ günde yirmi beş, otuz defa gelip geçmesi biçare kızın mahviyetine¹²⁵⁰ sebep olacaktı.

¹²⁴⁵ ye’s-i âşıkane: âşıkça ümitsizlik

¹²⁴⁶ mucip: gerektiren

¹²⁴⁷ derd-i iftirak: ayrılık derdi

¹²⁴⁸ şayia: herkesin duyduğu söylenti

¹²⁴⁹ bilalüzum: lüzumsuz

¹²⁵⁰ mahviyet: yok olma

Mahremiyetine itimat edebileceği birini bularak bu âşık-ı serserisine¹²⁵¹ oralarda dolaşmamasını istirhamen¹²⁵² haber göndermeyi düşündü. Sonra Nihat'ın bu haber götüren zatı aralarında bir vasıta-i muhabere¹²⁵³ addederek sözü uzatmaya kalkışmasından korktu. Yine sesini çıkarmadı.

Kız bu korkular, helecanlar içinde iken bir gün konağa gelen yabancı bir bohçacı kadın, Neriman'ın avucuna bir kâğıt sıkıştırdı ve cevabını almak için iki gün sonra yine geleceğini beyanla çıktı, gitti.

Neriman, kâğıdı okumadan yırtmak istedi. Açmaya cesaret edemeksizin üç dört saat üzerinde taşıdı. Nihat'ın bu çocukça tedbirsizliklerine karşı muvafık bir çare bulabilmek için meal-i varakaya¹²⁵⁴ herhâlde vukuf¹²⁵⁵ peyda etmek lazımdı.

Neriman'ı tezevvüç¹²⁵⁶ için dildade-i meyyus¹²⁵⁷ her fedakârlığı icraya amade¹²⁵⁸ bulunduğunu bildiriyor, bu emirdeki müşkülât-ı mutasavverenin¹²⁵⁹ hiçbirini mâni-i azmi¹²⁶⁰ olamayacağını bir katiiyet-i ifade¹²⁶¹ ile anlatıyordu.

Bu ateşli ifadelere, bu tehditlere karşı Neriman, metanetini hiç bozmadı. Bulduğu en cüretli teşebbüslerin binetice¹²⁶² kaldığını Nihat gördü. Fakat yine nevmid kalmadı. Şimdiye kadar Neriman'a yalvarmadan, yakarmadan bir netice hasıl olmadı. Tehdidatın¹²⁶³ da tesiri görülmedi. Kızın bu derece mukavemet göstermesinde sebep ne idi? Neriman hep bu ısrarlarında Nihat'tan cidden hoşlanmadığı

¹²⁵¹ âşık-ı serseri: serseri âşık

¹²⁵² istirhamen: yalvararak

¹²⁵³ vasıta-i muhabere: haberleşme aracı

¹²⁵⁴ meal-i varaka: kâğıdın anlamı

¹²⁵⁵ vukuf: anlama, bilme

¹²⁵⁶ tezevvüç: evlenme

¹²⁵⁷ dildade-i meyyus: ümitsiz âşık

¹²⁵⁸ amade: hazır

¹²⁵⁹ müşkülât-ı mutasavvere: zihinde tasarlanan zorluklar

¹²⁶⁰ mâni-i azm: kararın engeli

¹²⁶¹ katiiyet-i ifade: ifadenin kesinliği

¹²⁶² binetice: sonuçsuz

¹²⁶³ tehdidat: tehditler

için mi bulunuyor? Yoksa nakabil-i izale¹²⁶⁴ bir nefret tesiriyle mi böyle her teklifi reddediyordu? Nihat kendi güzelliğine, cazibesine güvendiği için bu adem-i muvaffakiyetini diğer esbaba atfediyor, pundu¹²⁶⁵ bulununca bir gün Neriman'ı ikna kabil olacağı zannını besliyordu. Nihat'ın o baygın bakışlarına, o müellim, o ateşnak¹²⁶⁶ sözlerine, bilhusus¹²⁶⁷ o kaynar gözyaşlarına karşı kızın külliye biteessür¹²⁶⁸ kalması mümkün değildi. Fakat Neriman'ı o derece şiddetli ısrara sevk eden sebep nedir? Ne olabilir? Bunu nasıl keşfetmeli?

Nihat birkaç gün düşündü. Kızın eski hanımına yani Talat'a karşı icab-ı sadakatten ayrılmamak iddia-yı acibiyle¹²⁶⁹ bu ısrarda bulunduğuna hükmetti. Başka bir sebep-i makul keşfedemedi. Hakikat bundan ibaretse Neriman'ın bu ısrarındaki beyhudeliği kendine anlatmak, hanımının kocasına varmanın kendi zannı vechihle cinayattan madut¹²⁷⁰ bir hareket olmadığını ispat etmek, hasılı bu tezevvüçte onun tasavvur ettiği vahameti, hıyaneti tahfif eylemek nasıl kabil olacağını düşündü.

Neriman, Talat'ı seviyor, ona sadık bulunuyor, emrine itaat gösteriyordu. Talat Neriman'a “Kocama varacaksın, ben öyle istiyorum. Saadet-i ailemiz ancak bu suretle halelden masun kalabilir. Kendi selametim namına bunu senden rica ediyorum.” demiş olsa acaba Neriman, sevgili hanımının saadet-i ailesine taalluk eden bu ricasını reddeyleyler mi? Reddeylemeyeceği farz olursa bile Talat'a bu sözü nasıl dedirtmeli? Bir kere de şu suretin tecrübesine teşebbüs olursa?

¹²⁶⁴ nakabil-i izale: yok edilemez

¹²⁶⁵ punt: fırsat

¹²⁶⁶ ateşnak: ateşli

¹²⁶⁷ bilhusus: özellikle

¹²⁶⁸ biteessür: üzüntüsüz

¹²⁶⁹ iddia-yı acip: tuhaf iddia

¹²⁷⁰ madut: sayılan

Nihat bu tecrübe-i müdhişesini¹²⁷¹ icra için çok düşünerek nihayet mahirane bir plan tertibine muvaffak olmuştu. Validesinin hanesinde hasta düşmesi işte bu plan icabındandı.

Zavallı Talat, zevcinin keyifsizliğini işitir işitmez kapının arkasından dinlediği sözlerden mütevellit infialatını¹²⁷², kendi hastalığını, her şeyi unutarak hemen Nihat'ın yatağı başında bulunmaya şıtap göstermişti. Kocasını görmek için gösterdiği bu isticale, Talat'ın validesi, halası ve Hasna cümleten şiddetle itiraz etmişlerdi. Fakat söz dinletmek kabil olmamıştı.

Talat evden içeri girdi. Biçarenin mütefitane¹²⁷³ istikbaline¹²⁷⁴ çıkan bile olmamıştı. Hizmetçi kadın kendisini bir odaya aldı. Talat mahzunane sordu:

— Hanımmem nerede?

— Beyin yanında efendim. Oğlunun keyifsizliğine üzüldü. O da mizaçsız düştü. Bilirsiniz ya, Allah ayırmasın birbirlerini çok severler.

— Beyin hastalığı nedir?

Hizmetçi kadın geline karşı ruy-ı infial¹²⁷⁵ iraesinde kayınvalide hanıma vekâlet eder gibi bir çatıklıkla:

— Hastalığı ne olduğunu bizden âlâ siz bilirsiniz. Bilmem, sizin İstanbul'daki evde hizmetçi gürültüsü bir şeyler olmuş. Beyden şüphelenmişsiniz. Neriman'ı savmışsınız. Bu hâller beyin namusuna dokunmuş. Üzüntüden hastalanmış.

— Bunları siz nereden duydunuz? Kendisi mi söyledi?

— Kendisi söyler mi hiç? O terbiyeli, hazımlı bir beydir.

Hizmetçinin bu küstahane sözlerine Talat'ın canı sıkıldı. Fakat bir şey sezdirmemeye uğraşarak:

— Bey hangi odada yatıyor?

¹²⁷¹ tecrübe-i müdhişe: dehşetli, mükemmel tecrübe

¹²⁷² infialat: kırgınlıklar

¹²⁷³ mütefitane: iltifat edercesine

¹²⁷⁴ istikbal: karşılama

¹²⁷⁵ ruy-ı infial: güvenmiş yüz

— Karşiki küçük odada.

Talat, çocuklarını Şevkefza'ya bırakarak beyin yattığı odaya girdi. Nihat yere yayılmış bir döşekte yatıyor, kayınvalidesi Saime Hanım da başında bir çatki, minder üzerinde yatmakla oturmak beyninde bir vaziyette bulunuyordu. Zevcesi içeriye girince Nihat, fevkalade sevince delalet eder bir telaşla hemen kalktı. Oturdu. Talat'ı döşegin yanındaki küçük mindere davet etti.

Kayınvalide hanım da ihtiramen¹²⁷⁶ kıyam etti. Lakin oğlunu bi-gayri hakkın şiddetle üzerek hasta etmiş olduğu için vechinde gelinine karşı nakabil-i ketm-i infial¹²⁷⁷ asarı vardı.

Nihat çocuklarını sordu. Onları da odaya getirdiler. Kaynana, gelin, Nihat bir müddet dereden tepeden konuştu.

Neriman macerasına dair hiç söz olmadı. Bir nev-i tekellüfle¹²⁷⁸ görüşülüyordu. Nihayet kayınvalide hanım:

“Ben çocukları dışarıda eğlendireyim. Siz rahat rahat görüşünüz.” mealini işrap eder, yarısı ciddi yarısı sitemli bir tavır ile dışarı çıktı.

Talat'a Nihat çok sararmış, çok bozulmuş gibi geldi. Zavallı kadının yüreğinde zevci için büyük bir rikkat uyandı. Zevç zevce bilatekellüm¹²⁷⁹ bir müddet yüz yüze bakiştılar. Beynlerinde açılacak söz hemen macera-yı mahuta¹²⁸⁰ tebdil-i mecra¹²⁸¹ ediverecekmiş gibi güya ilk kelimeyi telaffuzdan her ikisi de ihtiraz¹²⁸² ediyorlardı. Ağzıları yekdiğerine bir şey söylemiyor fakat gözleri derin derin teellümat ifadesinden hali kalmıyordu. Talat Hanım, müşfikane¹²⁸³ bir nazarla beyini süzdükten sonra tekmil cesaretini toplayarak sordu:

¹²⁷⁶ ihtiramen: saygı göstererek

¹²⁷⁷ nakabil-i ketm-i infial: gizlenmesi imkânsız kırgınlık

¹²⁷⁸ nev-i tekellüf: güçlüğe katlanma türü

¹²⁷⁹ bilatekellüm: konuşmadan

¹²⁸⁰ macera-yı mahut: bilinen olay

¹²⁸¹ tebdil-i mecra: yön değıştirme

¹²⁸² ihtiraz: sakınma

¹²⁸³ müşfikane: şefkatle

— A beyim ne oldunuz böyle? Gönderdiğiniz tezkerede¹²⁸⁴ benim için bir davet yoktu ama duramadım ki...

Nihat yastığının altından çıkardığı beyaz ütülü mendil ile yüzünü kapayıp nadimane¹²⁸⁵ hazin hazin ağlayarak:

— Ah Talatçığım, meleğim. Seni davete yüzüm kaldı mı?

Zevcinin tazelemek istediği bahsi istimadan son derecede teellümünü gösterir bir sükûtle Talat Hanım önüne baktı. O vadi-yi kelama¹²⁸⁶ hiç girilirse, Neriman'dan, ona ait sevdadan kata bahsolunmasa pek memnun olacağını imaya uğraştı. Fakat Nihat'ın maksadı başka idi. Mendili yüzünden çekmeksizin dedi ki:

— Öyle bir derde uğradım ki teşhis-i maraz¹²⁸⁷ için etibba¹²⁸⁸ birtakım sualler iradına kalkıştıkları zaman ne cevap vereceğimi tayinden âciz kalıyorum. Sordukları şeyler hep bende var. Bir anda hem harareten yanıyorum hem üşüyorum. Karnım aç fakat sofraya başına oturunca elimi lokmaya uzatmadan doymuş gibi oluyorum. Geceleri uyuyor muyum, uyumuyor muyum? Onu da pek tayin edemiyorum. Gözlerim açıkken rüya görüyorum. Öyle garip hâllere düştüm ki anlatsam bana gülersin Talat. Lakin bunların gülecek şeyler olmadıklarını bana dün doktor anlattı. Arkamı, göğsümü uzun uzadıya dinledi. “Şuran ağrıyor mu? Öksürdükçe filan yerine şöyle oluyor mu? Geceleri terliyor musun? Hafif hafif nefes darlığı geliyor mu?” kabilinden birçok şey sordu. Ne sorduysa bende mevcut. Doktor yüzünü ekşitti. Kendi kendine yavaşça: “Zavallı Nihat Bey...” dedi, işittim. Sonra birtakım vesayada¹²⁸⁹ bulunarak: “Kendine iyi bak. O kuruntuyu içinden çıkar. Sihatini her şeye takdim etmelisin¹²⁹⁰.” ihtarında bulundu. Ben kendimi anlıyorum Talat. Fakat seni üzmemek için feda-

¹²⁸⁴ tezkere: mektup

¹²⁸⁵ nadimane: pişman olarak

¹²⁸⁶ vadi-yi kelam: söz vadisi

¹²⁸⁷ teşhis-i maraz: hastalığın teşhisi

¹²⁸⁸ etibba: doktorlar

¹²⁸⁹ vesaya: vasiyetler

¹²⁹⁰ takdim etmek: öncelik tanımak

yı nefis¹²⁹¹ edeceğim. Bir daha ağzımdan aşk kelimesini, o kızın ismini işitmeyeceksin. Artık senin için, çocuklarım için yaşamaya uğraşacağım. Emel-i hayatım¹²⁹² bundan ibaret olacak. Badema yalnız seni sevmek için yaşayacağım. İşte artık ıslah-ı nefse¹²⁹³ karar verdim. Birkaç günlük münasebetsizliğimden, kendimi bilmeyerek gösterdiğim küstahlıktan dolayı bana ilanihaye¹²⁹⁴ tan etmezsin¹²⁹⁵ değil mi? Sermest-i sevda¹²⁹⁶ idim. Şimdi ayıldım yahut ayılmaya uğraşıyorum. Bu hüsnüniyetim takdirine sezadır¹²⁹⁷. O macera, beynimizde hiç cereyan eylememiş, o sözler söylenmemiş, birbirimizi hiç incitmemiş gibi olalım. (hafif hafif öksürerek) Göğsümdeki, arkamdaki ağrılar da gittikçe artıyor, yediğim ilaçlar hiç fayda vermiyor. Günden güne kuvvetten düşüyorum. Seninle barıştıktan, yine mazhar-ı muhabbet ve itimadın olduktan sonra iyi olacağım gibi geliyor. Benim için en müessir deva, en acil şifa nazar-ı müşfikane¹²⁹⁸ yine üzerime inıtafidır¹²⁹⁹. Artık barıştık değil mi Talatçığım? Bundan sonraki hayatımız birbirimizin saadetine hasr-ı emel¹³⁰⁰ suretiyle mürur edecektir. (yine öksürerek) Of bu muciz¹³⁰¹ öksürük, ha az kaldı unutacaktım... Dün doktor seni sordu.

Talat, zevcinin bu rikkatperverane¹³⁰² sözlerinden bitteessür titreyen sedasıyla:

— Doktor beni mi sordu? Beni ne yapacak? İsmi ne? Hangi doktor bu?

¹²⁹¹ feda-yı nefis: nefsi feda etme

¹²⁹² emel-i hayat: hayatın amacı

¹²⁹³ ıslah-ı nefis: nefsi ıslah etme

¹²⁹⁴ ilanihaye: sonsuza kadar

¹²⁹⁵ tan et-: kınamak

¹²⁹⁶ sermest-i sevda: sevda sarhoşu

¹²⁹⁷ seza: uygun

¹²⁹⁸ nazar-ı müşfikane: şefkatle bakma

¹²⁹⁹ inıtaf: yönelme

¹³⁰⁰ hasr-ı emel: arzu duyma

¹³⁰¹ muciz: âciz bırakan

¹³⁰² rikkatperverane: şefkat besleyerek

— Doktor Ehat Bey. Tahsili Avrupa'da. Pek hazık¹³⁰³ şey.

— Beni ne yapacak?

— Seni görmek istiyor. Pek iyi bilmiyorum ama bana dair senden bazı şeyler soracak zannederim.

Doktor Ehat Bey uydurma bir tabipti. Kendisi ketebedendi¹³⁰⁴. Nihat'ın zevcesine karşı tertip ettiği planda muaveneten¹³⁰⁵ bir rol oynamak için bu sahte doktorluğu kabul eylemişti.

Nihat böyle zevcesine karşı yapma verem oyununun ilk perdesini kemal-i muvaffakiyyetle¹³⁰⁶ oynayıp biçare kadının gözlerinden samimi yaşlar akıttığı esnada çat çat kapı çalındı. Doktor Ehat Beyefendi geldi. Sahte tabibi doğru yapma hastanın odasına aldılar, keyifsizi uzun uzadıya muayeneden sonra doktorun kaşları çatıldı. Tekdirgüne¹³⁰⁷ bir seda ile:

— Beyefendi yine siz üzölmüşsünüz. Üzölmemeye gayret etmeniz için size tenbihat-ı şedidede¹³⁰⁸ bulunmuşum. Doktor teşhis-i marazdan sonra usul-i tedavisini¹³⁰⁹ tayin eder. Gerek hastaya gerek ekaribine¹³¹⁰ vesaya-yı lazımede bulunur. Bu vesayası icra olunmak iktiza eder¹³¹¹. Bunlara harfîyen dikkat lazımdır. Niçin söz dinlemeyerek üzölüyorsunuz? Böyle şeye canım sıkılır.

Talat Hanım, sahte doktorun bu tekdirlerini kapı arkasından dinliyor, kendini beyi üzömekle itham edeceklerini düşünerek mahcubiyetle karışık bir yeis içinde kalıyordu. Beyin en büyük üzöntüsü Neriman macerası değil mi? Nihat maşukasını alsa iş bitecek, ne üzöntüsü kalacak ne endişesi... Alamamasına ortada mâni kimdir? Talat Hanım'ın kendi... Nihat, Neriman'ın derdinden

¹³⁰³ hazık: usta

¹³⁰⁴ ketebe: kâtipler

¹³⁰⁵ muaveneten: yardım ederek

¹³⁰⁶ kemal-i muvaffakiyet: tam bir başarı

¹³⁰⁷ tekdirgüne: azarlayıcı

¹³⁰⁸ tenbihat-ı şedide: şiddetli tembihler

¹³⁰⁹ usul-i tedavi: tedavi yöntemi

¹³¹⁰ ekarip: akrabalar

¹³¹¹ iktiza et-: gerekmek

verem olup giderse kocasının vefatına neyumma sebep olmuş olacaktır. Bu ne büyük mesuliyet-i vicdaniyye¹³¹² idi?

Zavallı Talat, kendi kendine tevehhüm¹³¹³ ettiği böyle bir bar-ı mesuliyet¹³¹⁴ altında tiril tiril titrerken doktor muayenesini bilicra¹³¹⁵, artık gitmek üzere sofaya çıktı. Yavaşça hizmetçi kadını çağırarak:

— Baksana kadın, Nihat Bey’in zevcesi hanımefendi galiba bugün buraya gelmişler. Kendilerini bir parça görmek isterim. Çarşaflansınlar da şu odaların birine gelsinler.

Talat Hanım, zaten kapı arkasından doktoru dinlediğinden hizmetçi kadının ihtarına hacet kalmaksızın çarşaflanıp çıktı. İkişi bir odaya girdiler. Ehat Bey etrafına bakıp bir tavr-ı mahremane¹³¹⁶ alarak:

— Hanımefendimiz, bugün burayı teşrifiniz çok isabet oldu. Bir erkeğin ailesi meyanında en yakını zevcesidir. Beyinizin keyifsizliğine ait size bazı şeyler söyleyeceğim. Daha doğrusu bazı esrar-ı tıbbiyye¹³¹⁷ ifşa edeceğim. Biçare Nihat’ın hayatı sizin yed-i mürüvvetinize¹³¹⁸ kalmıştır. Kendisini evvelden beri tanırım. Bu delikanlı zaten “suspek” bir hâlde idi. Vereme istidadı olanlara yani o marazın kendilerinde husulünden korkulanlara lisan-ı tıbda¹³¹⁹ bu tabiri kullanırlar. Türkçesi “şüpheli” demektir. (duvarlara bakıp birkaç defa yutkunarak) Kendisi “suspek” bir hâlde iken bir sevda afetine tutulmuş. Kendi isteğiyle, arzusuyla değil. Gayriihtiyari bir kazaya uğramış. Sizi müteessir etmemek için derdini hayli müddet saklamış. O tesir-i şedid¹³²⁰, o nevmidi-i sevda¹³²¹ zavallının

¹³¹² mesuliyet-i vicdaniyye: vicdan sorumluluğu

¹³¹³ tevehhüm: kuruntuya düşme

¹³¹⁴ bâr-ı mesuliyet: sorumluluk yükü

¹³¹⁵ bilicra: icra ederek

¹³¹⁶ tavr-ı mahremane: gizlice tavr

¹³¹⁷ esrar-ı tıbbiyye: tıbbı dair sırlar

¹³¹⁸ yed-i mürüvvet: insanlık, iyilik eli

¹³¹⁹ lisan-ı tıb: tıp dili

¹³²⁰ tesir-i şedid: şiddetli tesir

¹³²¹ nevmidi-i sevda: sevdanın ümitsizliği

çiğerlerine âdeta bir mar-ı halik¹³²² gibi sarılmış. Günden güne fenalaşmış. Bugün artık şüphesi filan kalmadı. (meyusane bir çehre alarak) Evet kalmadı. Bugün kocanız veremdir. Beyinizin hastalığı ne olduğunu biliniz. O kızı nikâhla alırsa bu marazdan halas olur mu? Ona da pek söz veremem. Maahaza¹³²³ yine yüzde yirmi, yüzde otuz ümidim vardır, inayet Allah'tan... Fakat bu mahrumiyet-i aşk¹³²⁴ ile bırakılırsa mevti muhakkaktır. Müşkül bir mesele... Hakikati haber vermek benden, icab-ı hâl¹³²⁵ nazaran hareket etmek de sizden hemşire hanımefendi.

Bu ifşaat-ı müdhişesinden¹³²⁶ sonra doktor gitti. Talat Hanım'ın bütün vücudunu bir humma-yı tereddüd¹³²⁷ sardı. Bu doktor ne demek istiyordu? Talat nazar-ı nevmidanesi¹³²⁸ önünde o sözleri icmale uğraşıyordu. Tabibin uzun lakırdılarından şu kısa hakikat çıkıyordu:

“Zevcin şiddetle bir kız seviyor. Onun derdinden verem olmuş. Sevgilisini alırsa belki kurtulur. Almazsa mutlaka ölecektir.” Tabibin bu sözleri samimi, ciddi miydi yoksa Nihat'ın emeline hizmet için tasniattan¹³²⁹ ibaret miydi? O anda Talat'ın aklına Hasna Hanım'ın şu sözleri geldi:

— Validesinin evinde kocanın hastalanmasında muhakkak bir düzen var. Böyle bir haber ile seni oraya celbedip bir oyun oynayacak.

Hasna Hanım bu iddiasında haklı gibiydi. Lakin bu kadar denice oyun olur mu? Kocasının hastalığı sahih yahut sania¹³³⁰ olması ihtimallerinin leh ve aleyhinde çok muhakematta¹³³¹ bulundu.

¹³²² mar-ı halik: öldürücü yılan

¹³²³ maahaza: bununla birlikte

¹³²⁴ mahrumiyet-i aşk: aşk yoksunluğu

¹³²⁵ icab-ı hâl: durum gereği

¹³²⁶ ifşaat-ı müdhişe: dehşetli açıklamalar

¹³²⁷ humma-yı tereddüd: kararsızlık nöbeti

¹³²⁸ nazar-ı nevmidane: ümitsiz bakış

¹³²⁹ tasniat: uydurma şeyler

¹³³⁰ sania: uydurma

¹³³¹ muhakemat: muhakemeler

Bu kadar uzun düşünmeye lüzum yoktu. Bu işin sahteliği pek aşıkardı. Çünkü meslek-i celil-i tıbb¹³³² mensup hakiki etibba gerek tedavi eyledikleri hastegânı¹³³³ gerek onların taallukatını¹³³⁴ daima teselli ile mükelleftirler. En vahim emraz hatta vefatlarına birkaç saat kalmış muhtazırlar¹³³⁵ hakkında bile ümitsizlik eseri göstermezler. Daima şifa husulüne intizarlarını bildirirler. Daima ümitbahş¹³³⁶ cümel-i tatminiyye¹³³⁷ ile tehvin-i teessüre¹³³⁸ uğraşırlar. Ehat Bey'in tababete¹³³⁹ bigâneliği¹³⁴⁰ o mütalaat-ı küstahanesiyle¹³⁴¹ sabit oluyordu. Biçare Talat Hanım, o geceyi pek müellim tefekküratla geçirdi. Kocası hakikaten dâ-i vereme¹³⁴² tutulmuş ise tabibin tavsiyesini icra, kendisi için bir vazife-i insaniyye¹³⁴³ hükmünü alıyordu. Bu hastalık bir saniadan ibaret ise nail-i emel olmak için imal-i desais¹³⁴⁴ bu derekelere tenezzül eden bir kocadan artık samimiyyet-i zevciyye¹³⁴⁵ beklemek, ondan saadet-i aile intizarında bulunmak nasıl kabil olur? Talat için Nihat, her iki ihtimale göre de elden çıkmış, mahvolmuş demekti.

Talat Hanım bir hafta kadar Üsküdar'da kayınvalidesi nezdinde kaldı. Nihat'ın hakikaten günden güne benzi sararıyor; hüznü, sükûtiliği artıyor, zevç ve zevce bir kelime teati etmeksizin¹³⁴⁶ bazen saatler mürur eyliyordu. Her ikisi de buldukları tefekkürat-ı

¹³³² meslek-i celil-i tib: ulu tıp mesleği

¹³³³ hastegân: hastalar

¹³³⁴ taallukat: yakınlar, akrabalar

¹³³⁵ muhtazır: ölmek üzere olan

¹³³⁶ ümitbahş: ümit veren

¹³³⁷ cümel-i tatminiyye: tatmin edici cümleler

¹³³⁸ tehvin-i teessür: üzüntüyü hafifletme

¹³³⁹ tababet: tıp ilmi

¹³⁴⁰ bigânelik: yabancılık, ilgisizlik

¹³⁴¹ mütalaat-ı küstahane: küstahça düşünceler

¹³⁴² dâ-i verem: verem hastalığı

¹³⁴³ vazife-i insaniyye: insanlık vazifesi

¹³⁴⁴ imal-i desais: hileler yapma

¹³⁴⁵ samimiyyet-i zevciyye: karı-kocalık samimiyeti

¹³⁴⁶ teati et-: karşılıklı alıp vermek

samimiyyelerini¹³⁴⁷ artık yekdiğerine ifşadan korkuyor gibiydiler. Bu bir hafta zarfında artık Neriman'dan hiç bahs olunmadı. Bu kızı tezevvüç için Nihat, Talat'ı bırakacaksa sanki teklif-i talakı¹³⁴⁸ zevcesinden bekler gibi bir tavr-ı mütevekkilane¹³⁴⁹ ile duruyor, Talat ise bilahare kendi için kim bilir ne kadar müthiş teellümata sebep olacak olan bu talakın vukuuna kendi tarafından bir vesile tehyie etmiş¹³⁵⁰ olmamak, her günah Nihat'ın üzerinde kalmış olmak için son metanetini ibrazdan geri durmuyordu.

Bir hafta sonra Talat, İstanbul'a validesinin nezdine avdet etmek üzere hazırlanmaya başlayınca Nihat kendinin de birlikte gideceğini bildirdi. Karı koca İstanbul'a avdet ettiler. Bir iki hafta daha mürur etti. Beynlerinde aynı muamele-i müteellimane¹³⁵¹, aynı sükûtilik devam ediyordu.

Talat'ın mı yoksa Nihat'ın mı hangisinin hâli daha ziyade şayan-ı merhametti¹³⁵²? Bedbaht¹³⁵³ Talat her gün, her saat iftirak-ı müebbedi¹³⁵⁴ intaç edecek¹³⁵⁵ bir muamele vukuuna intizarla tahammülfersa bir hayat geçiriyor, Nihat ise her şeyi kaderine terk etmiş gibi bir tevekkül-i müellem¹³⁵⁶ içinde yaşıyordu.

Biçare delikanlı geceleri amak-ı kalbiyyesinden feveran eden oflarını zevcesine işittirmemek için böyle ye's-i sevda¹³⁵⁷ ile izhar-ı nalede¹³⁵⁸ muztar kaldığı zamanlar ağzına mendilini tıkararak ah

¹³⁴⁷ tefekkürat-ı samimiyye: samimi düşünceler

¹³⁴⁸ teklif-i talak: boşama teklifi

¹³⁴⁹ tavr-ı mütevekkilane: her şeyin Allah'tan olduğuna inanan bir insana yakışır tavır

¹³⁵⁰ tehyie et-: hazırlamak

¹³⁵¹ muamele-i müteellimane: elemli davranış

¹³⁵² şayan-ı merhamet: merhamete değer

¹³⁵³ bedbaht: talihsiz

¹³⁵⁴ iftirak-ı müebbed: sonsuz ayrılık

¹³⁵⁵ intaç et-: sonuçlandırmak

¹³⁵⁶ tevekkül-i müellem: elem veren tevekkül

¹³⁵⁷ ye's-i sevda: sevda ümitsizliği

¹³⁵⁸ izhar-ı nale: inlemenin meydana çıkması

ediyor, aşkını bastırmak için âdeta kendini boğmaya uğraşır gibi harekât-ı nevmidaneyeye¹³⁵⁹ kalkışıyordu.

Tamamıyla izharından ihtiraz edilen bu yarım ahlal ve hele geceleri yüz yastığını ıslatan o tahassür¹³⁶⁰ gözyaşları Talat Hanım'ın nazar-ı meyusanesinden dūr¹³⁶¹ kalmıyor, zavallı kadın hepsini görüyor, hepsini anlıyordu. Kocasının şu son ahval-i elimesinde¹³⁶² artık hiç sahtekârlık eseri yoktu. O ahlalın pürateş¹³⁶³ kesilmiş bir berkân-ı muhabbetten¹³⁶⁴ taşıp saçıldığını, o gözyaşlarının bir memba-ı elemden¹³⁶⁵ akıp döküldüğünü görüyordu. Gide gide Nihat'ın gözlerine müessir bir mana-yı samimiyyet geldi. Sanki artık her bakışıyla zevcesine “Seni bedbaht etmemek için müştail¹³⁶⁶ bir bal mumu gibi her saat karşında eriyip bitiyorum. Seni kurtarmak için ben ölüyorum. Birkaç yalan söyledim. Doktorun ifşaatı uydurma idi. Fakat şu teellūmat-ı samimem¹³⁶⁷ o yalanlarımı affettirmeye kifayetmezmi? İştēbeynimizdeki feda-yı nefis, ulūvv-ı cenabında¹³⁶⁸ ben sana galebe ediyorum. Benim uğradığım hâlde bir kaza-yı feci¹³⁶⁹ nevinden bir afettir. Artık beni teşni etme¹³⁷⁰. İşte hürmetine istihkak¹³⁷¹ kesbine¹³⁷² uğraşıyorum...” demek istiyor, müessir bir sūkūtlā ifham edilen bu hakayık¹³⁷³, Talat Hanım'ı lohusalığı esnasında kapı arkasından Nihat'la Neriman'ı dinlediği geceki sözlerden ziyade fakat bu defa bir hiss-i terahhumla¹³⁷⁴ müteessir

¹³⁵⁹ harekât-ı nevmidane: ümitsizce hareketler

¹³⁶⁰ tahassür: özlem

¹³⁶¹ dūr: uzak

¹³⁶² ahval-i elime: elem verici hâller

¹³⁶³ pürateş: ateşle dolu, yakıcı

¹³⁶⁴ berkân-ı muhabbet: sevgi kaynağı üzerinde

¹³⁶⁵ menba-ı elem: keder kaynağı

¹³⁶⁶ müştail: yanan

¹³⁶⁷ teellūmat-ı samime: samimi kederlenmeler

¹³⁶⁸ ulūvv-ı cenab: haysiyetli, şereflī olma

¹³⁶⁹ kaza-yı feci: feci kaza

¹³⁷⁰ teşni et-: ayıplamak

¹³⁷¹ istihkak: hakkı olma

¹³⁷² kesp: kazanma

¹³⁷³ hakayık: hakikatler

¹³⁷⁴ hiss-i terahhum: acıma hissi

ediyordu. Sevip de bir mukabele-i muhabbet¹³⁷⁵ görememekteki acılığı bhusus bütün bütün nevmid-i sevda¹³⁷⁶ kalmaktaki felaketi Talat pek dilsuz¹³⁷⁷ tecrübelerle öğrenmiş, kocasının tamamıyla bir hâl aşınası olmuştu.

Bir gün vehleten odaya zevcinin yanına girdi. Nihat'ı başını koltuk yastığıyla duvar yastığının arasına sokmuş teellümatını örtmeye, gömmeye çalışarak bir tuğyan-ı sevda¹³⁷⁸, bir tufan-ı girye¹³⁷⁹ ile hüngür hüngür ağlamakta buldu. Biçare muhabbetzede¹³⁸⁰ zevcesinin odaya duhulünü hissedince bir sürat-i nadimane¹³⁸¹ ile kalktı. Eşk-i ye'sini¹³⁸² silerek kendini toplamaya uğraşırken Talat o da bu defa her zamanki tavr-ı baridane¹³⁸³ ve biganegisini¹³⁸⁴ muhafazaya muktedir olamadı. Nihat'ın bu matem diline iştirak etmek ister gibi o da bir seyl-i dümuyla¹³⁸⁵ biihtiyar¹³⁸⁶, kocasının kolları arasına atıldı.

İki gözyaşı birbirine karışarak Nihat zevcesini kolları arasında sıkıyordu fakat heyhat bu tazyik-i müteelimanesinde¹³⁸⁷ bir biraderin hemşiresini samimane deraguş etmesinden¹³⁸⁸ başka bir his kalmamıştı. Talat çok zamandır mehcur¹³⁸⁹ kaldığı o ağuşta¹³⁹⁰ samimane bir meveddetten¹³⁹¹ başka bir suret-i kabul¹³⁹² bulamayınca

¹³⁷⁵ mukabele-i muhabbet: sevgi karşılığı

¹³⁷⁶ nevmid-i sevda kal-: sevdadan ümidi kesmek

¹³⁷⁷ dilsuz: yürek yakan

¹³⁷⁸ tuğyan-ı sevda: sevda taşkınlığı

¹³⁷⁹ tufan-ı girye: gözyaşı tufanı

¹³⁸⁰ muhabbetzede: sevgi yüzünden türlü eziyetlere uğramış

¹³⁸¹ sürat-i nadimane: pişman olana yaraşır bir hız

¹³⁸² eşk-i ye's: ümitsizlik gözyaşı

¹³⁸³ tavr-ı baridane: soğuk bir tavır

¹³⁸⁴ biganegi: alakasız olma

¹³⁸⁵ seyl-i dümu: gözyaşı seli

¹³⁸⁶ biihtiyar: istemeden, iradesizce

¹³⁸⁷ tazyik-i müteelimane: elemli zorlama

¹³⁸⁸ deraguş et-: sarılmak, kucaklamak

¹³⁸⁹ mehcur: ayrı düşmüş

¹³⁹⁰ ağuş: kucak

¹³⁹¹ meveddet: sevme, sevgi, muhabbet

¹³⁹² suret-i kabul: kabul şekli

enaniyyet-i nisvaniyyesi¹³⁹³ vehleten tuğyan¹³⁹⁴ eyleyerek silkinip kalkmak istedi. Lakin Nihat, Talat'ı salıvermedi. Biçare kadın nim¹³⁹⁵ baygın bir hâlde kaldı. Karı koca yekdiğerinin aguşunda buldukları hâlde birbirinin elinden çıkmış idiler.

Talat kendini toplamaya uğraşarak hakikaten haherane¹³⁹⁶ bir vaz-ı müteelimane¹³⁹⁷ alarak sordu:

- Bu ne hâl Nihat? Bu gözyaşların dinmeyecek mi?
- Dinecek.
- Ne vakit?
- Mezarda!

— Hayır Nihat, hayır... O yaşlarını dindirmek her ne fedakârlığa tevakkuf ediyorsa ben onu göze aldıracağım. Muhabbet-i hakikiyye¹³⁹⁸ ne olduğunu sana ispat edeceğim. Kocasını cidden seven, temiz yürekli bir kadının fedakârlığı ne dereceye vardığını göreceksin. Muhabbet-i zevciyyenden¹³⁹⁹ ebediyyen mahrum kaldım. Hürmetine olsun istihkak kesbetmek isterim. Bana tevcih etmek istediğın hemşirelik vazifesi bunu icap eder. Mesut bir zevce olamadım. Fedakâr bir hemşire olabilirim.

- (her tarafı titreyerek) Ne demek istiyorsun Talat?
- Ne istediğimi kavlen¹⁴⁰⁰ değil, yakında fiilen göstereceğim.

Nihat zevcesinin bu muammagune¹⁴⁰¹ sözlerinden hiçbir şey anlayamamıştı. İki üç gün sonra bir sabah Nihat henüz gecelik elbisesiyle otururken oda kapısı açıldı. Önde Talat Hanım, arkada siyah çarşafı bir kadın içeri girdiler. Tepeden tırnağa kadar

¹³⁹³ enaniyyet-i nisvaniyye: kadınlık kibri

¹³⁹⁴ tuğyan: taşma, coşma

¹³⁹⁵ nim: yarı

¹³⁹⁶ haherane: kardeşmişçesine

¹³⁹⁷ vaz-ı müteelimane: elemli bir tavır takınma

¹³⁹⁸ muhabbet-i hakikiyye: gerçek aşk

¹³⁹⁹ muhabbet-i zevciyye: eş sevgisi

¹⁴⁰⁰ kavlen: söz ile

¹⁴⁰¹ muammagune: muammalı

çarşafı mestur bulunan bu kadının yüzü de kalın bir peçe ile kapalıydı. Lakin narin endamından, latif boyundan bahusus o şuur-berendazane¹⁴⁰² hıramından¹⁴⁰³ bu çarşafı kadının Neriman olduğunu Nihat anladı. Âşık-ı bedbahtın¹⁴⁰⁴ benzi uçtu. Derhâl dudaklarında irtiaş¹⁴⁰⁵, gözlerinde hazin katreler peyda oldu. Kaç zamandır nazar-ı tahassürü¹⁴⁰⁶ önünde tecsim¹⁴⁰⁷ için gece gündüz hep ona hasr-ı tahayyülat¹⁴⁰⁸ eylediği işte o vücut-ı nazik¹⁴⁰⁹ karşısına çıkmıştı. Rüyalarında rüyete uğraştığı maşukasını -velev böyle baştan aşağıya çarşafı mestur olsun- karşısında görmek, onunla bir odada bulunmak, aynı havayı teneffüs etmek Nihat için büyük bir saadetti.

Neriman beyini etekledi, yine geri çekildi. Ayakta durdu. Talat Hanım, men-i helecan¹⁴¹⁰ için iki eliyle kalbini tuta tuta bir koltuğa oturdu. Neriman'a da oturması teklifinde bulundu. Fakat kız eski hanımıyla beyine karşı olan mevkisi daima hizmetçilik olacağını imaen oturmadı.

Zevcesinin Neriman'ı böyle hanelerine celbetmekten maksadı ne idi? Nihat bunu bir türlü kestiremediğinden zavallının saniyeden saniyeye helecanı artıyordu. Talihsiz Talaten mühtez, en rikkataver¹⁴¹¹ fakat en samimi sedasıyla zevcine hitaben dedi ki:

— Beyefendi bu solgunluklarımız, bu raşelerimiz, bu helecanlarımız şu üçümüz beyninde geçen maceranın sonuna gelmiş olduğumuzu, artık beynimizde yalan, riya, hile kabil olamayacağını gösteriyor. Neriman'a iki defa haber gönderdim, gelmedi. Yolladığım adam nihayet benim ağırca keyifsiz olduğumu söylemiş, böyle bir yalana mecbur olmuş, o da artık dayanamayarak

¹⁴⁰² şuur-berendazane: bilinci yok eden

¹⁴⁰³ hıram: naz ve eda ile yürüme

¹⁴⁰⁴ âşık-ı bedbaht: mutsuz, bahtsız âşık

¹⁴⁰⁵ irtiaş: titreme

¹⁴⁰⁶ nazar-ı tahassür: özlem bakışı

¹⁴⁰⁷ tecsim: vücut verme

¹⁴⁰⁸ hasr-ı tahayyülat: hayallerin adanması

¹⁴⁰⁹ vücut-ı nazik: nazik vücut

¹⁴¹⁰ men-i helecan: yürek çarpıntısının engellenmesi

¹⁴¹¹ rikkataver: merhamet uyandıran

gelmiş. Bilirim, beni cidden sever. Şimdi kendisini buraya, sizin yanınıza sokabilmek için çok uğraştım. Teşekkür ederim. Bu ricamı da işte nihayet kabul ettirmeye muvaffak oldum.

Bulunacağı fedakârlığın büyüklüğünden, edeceği teklifin kendi hayatınca mucip olacağı vahametten bitteessür Talat Hanım'ın dudakları yalnız titremek değil morarmaya başladı. Fakat yine metanet ibrazına uğraşarak bu defa Neriman'a hitaben sözünde devamla:

— Kızım, dünyada böyle şeyler olağandır. Seni beyin yanına çağırmak için ettiğim ricalara ilaveten senden şimdi son bir istirhamda bulunacağım. Bu ricamın pek samimi, pek yürekten olduğuna seni temin ederim. Nihat'ın da, benim de saadet-i ailemiz, saadet-i hayatımız senin elindedir. Büyük bir iyilikte bulunacak, bizi kurtaracaksın. Sinnim pek de müsait olmadığı hâlde sana şimdiye kadar öz valide muhabbetinden başka bir muamelede bulunmadım. Benim gibi böyle saf bir kadından bu lütfu, bu inayeti esirgemezsiz değil mi?

Neriman peçesi altından son mertebede müteessirane¹⁴¹² bir seda ile:

— Estağfurullah hanımcığım... Canım yolunuza kurban olsun. Emrediniz.

Talat Hanım güya bilistinat ayağa kalkacak imiş gibi şiddet-i teessürden oturduğu koltuğu iki yandan elleriyle sıkarak bütün bütün sapsarı kesilip:

— Yavrum, Neriman... Seni kendi üzerime nikâhla beye almak istiyorum.

Neriman şedit¹⁴¹³ bir sayha¹⁴¹⁴ kopararak:

— Hay Rabb'im esirgesin. Hanım, o nasıl teklif öyle?

¹⁴¹² müteessirane: üzüntülü bir şekilde

¹⁴¹³ şedit: şiddetli

¹⁴¹⁴ sayha: çılgılık

— (bayılır gibi) Basbayağı bir teklif... O kadar tevahhuş¹⁴¹⁵ etme kızım. Bu teklifleri insan vehleten kabul edemiyor. Bunların icrası mümkün değil gibi geliyor. Fakat sonra yavaş yavaş zihin yatıyor.

— Mümkün değil hanım... Mümkün değil... Yeisle hafakandan¹⁴¹⁶ şimdi boğulacağım. Beni salıveriniz, dışarı çıkayım. O sözü bir daha ağzınızdan işitmek istemem.

— Saadet veya felaket-i ailemizin¹⁴¹⁷ senin bu teklifi kabulüne menut¹⁴¹⁸ bulunduğunu unuttun mu kızım? Bizi hep çiğneyecek misin? Bari yavrucuklarıma, o süt kuzularına merhamet et. Onlar dünyanın iyisinden kötüsünden bihaber. Ailem sönecek.

— Aileniz niçin sönyüyor anlayamıyorum?

— Seninle tezevvüç edemezse şiddet-i aşkınla¹⁴¹⁹ beyin vefat edeceğini doktorlar söylüyorlar.

— Aman Allah'ım, neler işitiyorum. Hanım, aklını başına toplu. Hep onlar uydurma sözler. Kocana bir şeycik olmaz. Ne olursa sana oluyor.

— Sen kocama varmaya razı olmaz isen bana olacaklar asıl işte o zaman olacak.

Neriman fart-ı teessürden boğulmamak için peçesini kaldırarak:

— Hanım, ettiğiniz teklifin garabetini, vahametini düşünüyor musunuz? Şimdiye kadar hiçbir zevcenin ağzından diğer bir kadına karşı böyle bir teklif vaki olmamıştır. Hayatınızdan ziyade sevdiğiniz kocanızı nikâhla bana nasıl teklif ediyorsunuz?

— Kızım, sen kocamı benim hakkımda büyük bir lütuf olmak üzere kabul edeceksin. Ona varmakla bana karşı unutulmaz bir iyilikte, fedakârlıkta bulunmuş olacaksın.

¹⁴¹⁵ tevahhuş: ürkme

¹⁴¹⁶ hafakan: sıkıntı, çarpıntı

¹⁴¹⁷ felaket-i aile: aile felaketi

¹⁴¹⁸ menut: olması başka bir şeyin varlığına bağlı olan

¹⁴¹⁹ şiddet-i aşk: aşkın şiddeti

— Bu iyiliği, bu fedakârlığı benden talep ederken çehrenizin ne hâllere, ne renklere girdiğini biliyor musunuz? Rica ederim koşunuz bir kere aynaya bakınız da ettiğiniz teklifi kabulüm hakkınızda büyük bir iyilik olacağına beni iknaya sonra uğraşınız. Müsaade buyurunuz. Ben gideyim. Böyle bir hâli tiyatrodaki seyretsem bu temaşaya beş dakikadan ziyade tahammül götüremem.

Neriman pürhelecan¹⁴²⁰ kapıya doğru yürür. Arkasından Talat Hanım son mertebede mutazarrıane¹⁴²¹ bir seda ile:

— Kızım, dünyada mukaddes bildiğin her neler varsa onların kutsiyeti namına senden istirham ederim. Gitme. Sözümü itmama müsaade et.

Neriman durur. Talat Hanım şiddet-i teessürden soluk soluğa koşar. Kızın boynuna sarılarak nakabil-i tavsif helecanlar içinde:

— Kızım... Yavrum... Tıkanıyorum... Dur... Merhamet et. Kaç zamandır bu işin enini boyunu ben hesapladım. Evet, pek müellim saatler, pek müthiş geceler geçirdim. Bu son karar bana pek ağır oturdu. Hakkın var. Lakin ne yapalım? Senin kocama varmandan başka bu meselede bir selamet yolu yok. Bu akde¹⁴²² rıza göstermek senin için bir fedakârlığa tevakkuf ediyorsa onu benden esirgeme. Kendini feda et, benim gösterdiğim fedakârlığın derecesini görüyorsun. Sen de bu teklife tekabül edecek bir ulüv-i cenabda bulun.

Neriman bir tavr-ı bülend-itirazla¹⁴²³ başını kaldırıp kaşlarını çatarak:

— Hanım, emrediniz canımı yolunuza feda edeyim. Lakin bu teklifi tekrarlamayınız. Onu kabulüme imkân yoktur. Çünkü (Nihat'a doğru bakarak) bu sevdası yüzünden sizi bu derece

¹⁴²⁰ pürhelecan: yürek çarpıntısıyla dolu

¹⁴²¹ mutazarrıane: yalvarıp yakarırçasına

¹⁴²² akit: sözleşme, nikâh

¹⁴²³ tavr-ı bülend-itiraz: yüksek itiraz tavrı

bedbaht, muhakkir¹⁴²⁴ eden bir adama varıp da onu muhabbetinde bermaksut¹⁴²⁵ görmek istemem. Kabil değil, mümkün değil.

Talat Hanım, bu defa en taş yüreklileri rikkate, merhamete getirecek kadar hazin, müessir bu girye-i istirhamla¹⁴²⁶ yerlere kapanarak:

— Yavrurum... İki gözüm... Seni hâlime acındırmak için artık söz bulamıyorum. İşte beyan-ı teellüme¹⁴²⁷ gözyaşlarımı tevkil¹⁴²⁸ ediyorum.

Pek hazin başlayan bu girye, birkaç saniye sonra şedit hıçkırıklara tahavvül etti. Biçare Talat, Neriman'ın eteğini avuçları içinde asabi bir tazyikle¹⁴²⁹ sıkarak o hıçkırıkları arasında:

— Kocama var. Sana ortak muamelesi etmem, hiç kıskançlık göstermem. Tek beyim mesut olsun; ben her derde, her acıya katlanırım. Artık bu kadar yüze durma Nerimancığım. Beni istersen ana, istersen kardeş, daha ne yerine ister isen koy efendim. Beyimden ayrılmayayım da her şeye razı olurum.

— Neriman, hanımını o mevki-i tezellülden¹⁴³⁰ kaldırarak yine koltukluya ikad¹⁴³¹ ile bu sefer kendisi Talat'ın ayaklarına kapanarak:

— Hanımcığım yetişir... Siz de bana bir parça mürüvvet edin. Merhamet gösterin. Ben sizin zevcinize varamam. Siz güzel terbiye görmüş, asil bir hanımsınız. O terbiyeniz, o asaletiniz muktezası¹⁴³² olarak beni kendi üzerinize beye almak istiyorsunuz. Lakin iki gözüm efendiciğim, ben bir hizmetçi parçasıyım. Benim terbiyem,

¹⁴²⁴ muhakkir: aşağılayan

¹⁴²⁵ bermaksut: amacına ulaşan

¹⁴²⁶ girye-i istirham: yalvarma ağlaması

¹⁴²⁷ beyan-ı teellüm: üzüntü beyanı

¹⁴²⁸ tevkil: vekil etme

¹⁴²⁹ tazyik: sıkıştırma

¹⁴³⁰ mevki-i tezellül: aşağılanmış hâlden

¹⁴³¹ ikad: oturtma

¹⁴³² mukteza: bir şeyin gereği olan

tahsilim¹⁴³³ kendime göredir. Hak muhafaza buyursun, farzımuhal¹⁴³⁴ olarak ben sizin kocanıza varmış olsam, görüyorsunuz beyin hâli acayip. Benim üzerime de diğer bir kadın sevecek. Evet, bu ilk muvaffakiyetinden cesaret alarak yine böyle bir cürette bulunacak. O zaman bendeniz sizin bugün bana yaptığınız gibi o kadının ayaklarına kapanarak: “Kocam seni seviyor. Ona var. Biçareyi bedbaht etme.” istirahatında bulunamam. Buna terbiyem müsait değildir. Siz kocanıza karşı istediğiniz fedakârlıkta bulunur, icap ederse kendinizi bedbahtîye mahkûm bırakabilirsiniz. Nefsinize karşı bu salahiyeti¹⁴³⁵ haizsiniz¹⁴³⁶. Fakat göz göre göre böyle bir adama varmayı bana nasıl teklif ediyorsunuz? Beni böyle bir tezevvüce icbara¹⁴³⁷ vicdanınız nasıl razı oluyor?

Ulüvv-i fedakârîde¹⁴³⁸ yarışan bu iki afif¹⁴³⁹ kadının şu müsabaka-i faziletperveraneleri¹⁴⁴⁰ karşısında Nihat put gibi lal¹⁴⁴¹ olup kalmıştı.

Neriman’ın şu son fakat muhik¹⁴⁴², müthiş itirazatına karşı artık Talat bir söz bulup söyleyemiyordu. Zavallı kadın gayri mücadeleden, istirahatdan bitap kalmış, yorgun düşmüş, yarı baygın bir hâle gelmişti.

Neriman bu tahammülfersa muvaceheye nihayet vermek için bu sükûtta, bu keselden¹⁴⁴³ bilistifade eğilip hanımının eteğini öperek:

¹⁴³³ Metin neşrinde esas alınan ilk baskıda “tehillim” şeklinde yazılan kelime, sonraki baskılarda “tahsilim” şeklinde geçmektedir. Anlama binaen “tahsilim” okunuşu tercih edilmiştir.

¹⁴³⁴ farzımuhal: varsayılmalı

¹⁴³⁵ salahiyet: yetki

¹⁴³⁶ haiz: elinde bulunduran

¹⁴³⁷ icbar: zorlama

¹⁴³⁸ ulüvv-i fedakârî: fedakârlığın büyüklüğü

¹⁴³⁹ afif: iffetli

¹⁴⁴⁰ müsabaka-i faziletperverane: fazilet sahibiymişçesine yarışma

¹⁴⁴¹ lal: dilsiz

¹⁴⁴² muhik: haktan ayrılmayan, adaletli

¹⁴⁴³ kesel: tembellik, uyuşukluk

— Cenabıhak birbirinizden ayırmasın. Ömrünüzün sonuna kadar dirlik, düzenlik versin. Nihat Beyefendi dünyayı altüst etse kendisine sizden fedakâr bir kadın bulamaz. İşte bendeniz ebediyen aranızdan çıkıyorum, sözleriyle süratle yürüdü, kapıdan çıktı.

Neriman'ın verdiği bu ders-i ahlak¹⁴⁴⁴, Nihat Bey'i dalmış olduğu gaflet-i sevdadan¹⁴⁴⁵ uyandırdı. Zevcesinin faziletini bittakdir¹⁴⁴⁶, yine evvelki gibi ona perestişe¹⁴⁴⁷ başladı. İki sene sonra bir çocukları daha oldu. Bu Neriman macerası tahatturu¹⁴⁴⁸ lerzeaver¹⁴⁴⁹, müellim bir rüya hâlini aldı. Zevç ve zevce her şeyi unuttular. Saadet-i aile avdet etti.

Neriman'ın bu fedakârlığı, bu iffet-i kahramananesi¹⁴⁵⁰ pek çabuk şayi oldu. Tezevvücüne talip çıkan zengin bir beye vardı. Kızcağız hanım oldu. Aileler arasında bu gibi maceralar eksik olmaz. Nihat tabiatta erkekler, zevcinin sevda-yı nameşrusu yüzünden felaketzede¹⁴⁵¹ olan kadınlar çoktur. Lakin Talat Hanım derecesinde fedakâr zevceler nadir, hele Neriman gibi nimetşinas bir hizmetçi kız, öyle bir der-i ismet¹⁴⁵² bütün bütün enderdir.

Böyle gözyaşlarıyla teeyyüt¹⁴⁵³ eden muhabbetler evvelkinden daha tatlı olurmuş. Bu sözün hükmü doğru mu? Kim bilir? Onu zavallı Talat Hanım'dan sormalı.

SON

¹⁴⁴⁴ ders-i ahlak: ahlak dersi

¹⁴⁴⁵ gaflet-i sevda: sevda gafleti

¹⁴⁴⁶ bittakdir: takdir ederek

¹⁴⁴⁷ perestiş: tapınma

¹⁴⁴⁸ tahattur: hatırlama

¹⁴⁴⁹ lerzeaver: titreten, ürperten

¹⁴⁵⁰ iffet-i kahramanane: kahramanca iffet

¹⁴⁵¹ felaketzede: felakete uğramış

¹⁴⁵² der-i ismet: namus kapısı

¹⁴⁵³ teeyyüt: kuvvetlenme

